

2 ULUSLARARASI
İZMİR İKTİSAT KONGRESİ
19-20 Eylül 2020 / İzmir

KONGRE KİTABI

Editör
Doç. DR. Ozodbek KARAMATOV

ISBN: 978-625-7139-51-9
İKSAD Yayınevi

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

19-20 Eylül 2020 / İzmir

Kongre Kitabı

Editör

Doç. Dr. Ozodbek KARAMATOV

İKSAD YAYINEVİ®

(TC. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YAYINEVİ RUHSAT NUMARASI: 2014/31220)
TÜRKİYE

TR: +90 342 606 06 75 USA: +1 631 685 0 853

E-mail: info@iksad.com

www.iksad.org.tr www.iksadkongre.org

Bu kitabın tüm hakları İKSAD Yayınevi'ne aittir.
Yazarlar etik ve hukuki olarak eserlerinden sorumludurlar.

İKSAD Publications - 2020©

Yayın Tarihi: 05.10.2020

ISBN – 978-625-7139-51-9

KONGRE ID

KONGRE ADI

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

TARİH ve YER

19-20 Eylül 2020

İZMİR

ORGANİZATÖR

İktisadi Kalkınma Ve Sosyal Araştırmalar Derneği

Atlas Sosyal Bilimler Dergisi

Düzenleme Kurulu Başkanı

Prof. Dr. Salih ÖZTÜRK

KABUL EDİLEN BİLDİRİ SAYISI

27 bildirim

REDDEDİLEN BİLDİRİ SAYISI

7 bildiri

DEĞERLENDİRME SÜRECİ

Tüm Başvurular Çift Kör Hakem Değerlendirmesi Sürecinden Geçmiştir

BİLİM VE DANIŞMA KURULU

DR. ALİ SELÇUK
Erciyes Üniversitesi

DR. ALLA A. TIMOFEVA
Vladivostok Devlet Ekonomi Üniversitesi

DR. ALİA R. MASALİMOVA
Al – Farabi Kazak Milli Üniversitesi

DR. ARIF ÇİÇEK
Gümüşhane Üniversitesi

DR. AYSLU B. SARSEKENOVA
Orleu Milli Kalkınma Enstitüsü

DR. AYŞE YILDIZ ÖZSALMANLI
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

DR. BEKİR KOCADAŞ
Adıyaman Üniversitesi

DR. DEVRAN DENİZ
Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi

Dr. Emin ÇAKILCI
Nuh Naci Yazgan Üniversitesi

DR. ELVAN YALÇINKAYA
Erciyes Üniversitesi

DR. ELEANOR CHIPETA
University of the Witwatersrand

DR. EMİN ÇAKILCI
Nuh Naci Yazgan Üniversitesi

DR. ERDEM KILIC
MEF Üniversitesi

DR. HALİS ADNAN ARSLANTAŞ
Osmangazi Üniversitesi

DR. GÜLLER ŞAHİN
Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi

DR. GÜLAY EKİNCİ
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

DR. GÖZDE EMEKLİ
Ege Üniversitesi

DR. HAYATİ BEŞİRLİ
Uluslararası Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi

DR. HULUSİ YILMAZ
Nevşehir Hacıbekaş Üniversitesi

DR. İHSAN ÇAPÇIOĞLU
Ankara Üniversitesi

DR. İLKAY ŞAHİN
Erciyes Üniversitesi

DR. KASIM KARAMAN
Erciyes Üniversitesi

DR. MAHABBAT OSPANBAEVA
Taraz Devlet Pedagoji Üniversitesi

DR. MAHA HAMDAN ALANAZİ
Riyad Kral Abdülaziz Teknoloji Enstitüsü

DR. MEHMET GÜNGÖR
Mersin Üniversitesi

DR. METİN DUYAR
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

DR. MUHAMMET KUZUBAŞ
Kocaeli Üniversitesi

DR. MURTAZA HASANOV
Azerbaycan Devlet İdarecilik Akademisi

DR. MUSTAFA KOÇ
Ryerson University-Canada

DR. MUSTAFA TERİN
Yüzüncü Yıl Üniversitesi

DR. MUSTAFA METE
Gaziantep Üniversitesi

DR. MUSTAFA TALAS
Ömer Halisdemir Üniversitesi

DR. ÖZLEM ÜLGER
Batman Üniversitesi

DR. ÖZLEM ARZU AZER
İstanbul Esenyurt Üniversitesi

DR. RÜSTEM BARIŞ YEŞİLAY
Ege Üniversitesi

DR. ŞARA MAJITAYEVA
E.A. Buketov Karaganda Devlet Üniversitesi

DR. ŞULE DALAL
Marmara Üniversitesi

DR. VOLKAN HAN
Nevşehir hacı Bektaş Veli Üniversitesi

DR. VERA ABRAMENKOVA
Rusya Aile Ve Eğitim Çalışmaları Enstitüsü

FOTOĞRAF GALERİSİ

The screenshot shows a Microsoft PowerPoint presentation slide. The slide title is "ÖZELLEŞTİRME SÜREÇLERİNDE YÖNETİCİNİN PASİFİZASYONU" and the subtitle is "YÖNETİCİNİN FIKRI KİMİN UMURUNDA?". The presenter's name, "Nesli ÇANKIRI", and affiliation, "Beykoz Üniversitesi", are listed at the bottom right. The slide is displayed in a Zoom meeting window, with a video feed of the presenter in the top right corner. The Zoom interface includes a toolbar at the bottom with options like "Mute", "Start Video", "Participants", "Chat", "Share Screen", "Record (Auto Recording)", "Breakout Rooms", and "Reactions".

The screenshot shows a Zoom meeting window displaying a presentation slide. The slide title is "The Impacts of Unexpected Events: A Simulation of the Impacts of Earthquake in Istanbul." and the subtitle is "Spatial Computable General Equilibrium Model Framework". The presenter's name, "Dr. Metin Piskin", and affiliation, "Istanbul Zaim Üniversitesi", are listed at the bottom. The slide is displayed in a Zoom meeting window, with a video feed of the presenter in the top right corner. The Zoom interface includes a toolbar at the bottom with options like "Mute", "Start Video", "Participants", "Chat", "Share Screen", "Record", "Breakout Rooms", and "Reactions".

BİREYSEL KREDİ KARTI BORÇLARININ YENİDEN YAPILANDIRILMASI İÇİN KARZ-I HASEN PLATFORM ÖNERİSİ

Dr. Abdurrahman ÇETİN
BDDK, STRATEJİ DAİRE BAŞKANI

Hall 3 - Abdurrahman Çetin

Başlık eklemek için tıklayın

Tablo 3. Çeviklik ölçümü için yapılacak ilavelemiş örnek verileri göre farklılık gösterenler için Anava Test sonuçları

Beyanlar	Çeviklik ölçümü	n	S	SS	F	p	Fark
Hase Hase Hase	Yüksek	48	23,21	3,96			
	Orta	100	23,00	3,87	2,003	0,01	
	Düşük	88	21,75	4,08			
Hase Hase Hase	Yüksek	48	18,23	3,9			
	Orta	100	17,78	3,87	1,708	0,19	
	Düşük	88	17,30	4,08			
Tepeler Tepeler	Yüksek	48	41,33	3,96			
	Orta	100	40,78	3,87	2,003	0,16	
	Düşük	88	38,00	4,08			

Next eklemek için tıklayın

Breakout Room Participants (18)

Izmir Conference (Host, me)

- HA H3-Fatih Aydoğdu
- DD Doç. Dr. Esmâ TORU... (Co-host)
- G gonulesler (Co-host)
- SI session inspector (Co-host)
- PB prof.dr.hüsnü bodur
- OK Ozodbek KARAMATOV
- DE Dr. Erdal BILGIÇ
- H3 - Anıl Aba
- H3 - Nesli Çankırı
- H3-İlker koc
- HU H3-Mustafa Uyanık
- HE Hal-3, Ertuğrul CELEP
- Hall 3, Erdem ATEŞ

2 ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ 19-20 Eylül 2020, İZMİR

RAMADA[®]
PLAZA BY WYNDHAM

KONGRE PROGRAMI

Online (with **ZOOM** Conference)

MEETING ID: **572 394 7582**

PASSWORD: **092020**

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- ❖ To be able to attend a meeting online, login via <https://zoom.us/join> site, enter ID “Meeting ID or Personal Link Name” and solidify the session.
- ❖ The Zoom application is free and no need to create an account.
- ❖ The Zoom application can be used without registration.
- ❖ The application works on tablets, phones and PCs.
- ❖ The participant must be connected to the session 5 minutes before the presentation time.
- ❖ All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- ❖ Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

Points to Take into Consideration - TECHNICAL INFORMATION

- ◆ Make sure your computer has a microphone and is working.
- ◆ You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- ◆ Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- ◆ Requests such as change of place and time will not be taken into consideration in the congress program.

Önemli, Dikkatle Okuyunuz Lütfen

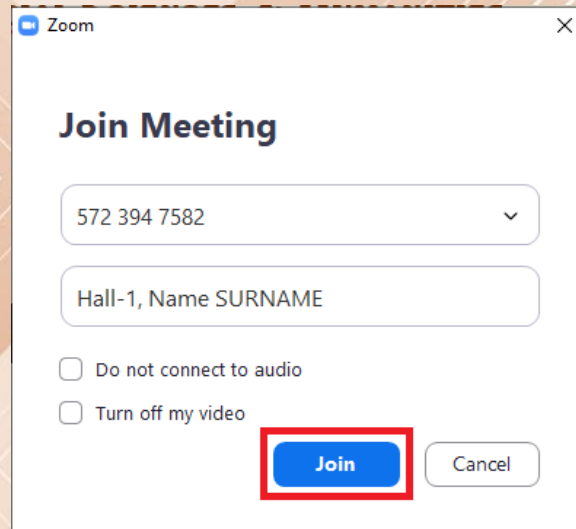
- ❖ Kongremizde Yazım Kurallarına uygun gönderilmiş ve bilim kurulundan geçen bildiriler için online (video konferans sistemi üzerinden) sunum imkanı sağlanmıştır.
- ❖ Online sunum yapabilmek için <https://zoom.us/join> sitesi üzerinden giriş yaparak “Meeting ID or Personal Link Name” yerine ID numarasını girerek oturuma katılabilirsiniz.
- ❖ Zoom uygulaması ücretsizdir ve hesap oluşturmaya gerek yoktur.
- ❖ Zoom uygulaması kaydolmadan kullanılabilir.
- ❖ Uygulama tablet, telefon ve PC’lerde çalışıyor.
- ❖ Her oturumdaki sunucular, sunum saatinden 5 dk öncesinde oturuma bağlanmış olmaları gerekmektedir.
- ❖ Tüm kongre katılımcıları canlı bağlanarak tüm oturumları dinleyebilir.
- ❖ Moderatör – oturumdaki sunum ve bilimsel tartışma (soru-cevap) kısmından sorumludur.

Dikkat Edilmesi Gerekenler- TEKNİK BİLGİLER

- ◆ Bilgisayarınızda mikrofon olduğuna ve çalıştığına emin olun.
- ◆ Zoom'da ekran paylaşma özelliğine kullanabilmelisiniz.
- ◆ Kabul edilen bildiri sahiplerinin mail adreslerine Zoom uygulamasında oluşturduğumuz oturuma ait ID numarası gönderilecektir.
- ◆ Katılım belgeleri kongre sonunda tarafınıza pdf olarak gönderilecektir
- ◆ Kongre programında yer ve saat değişikliği gibi talepler dikkate alınmayacaktır

Before you login to Zoom please indicate your name_surname and HALL number:

exp. Hall-1, Name SURNAME

Zoom

Join Meeting

572 394 7582

Hall-1, Name SURNAME

Do not connect to audio

Turn off my video

Join Cancel

Date and Time: 19.09.2020/10 ⁰⁰ -12 ⁰⁰	Hall-3	Head of the Session: Prof. Dr. Hüsnü Ezber BODUR
Autors	University	Title
Anıl ABA	<i>Kadir Has Üniversitesi</i>	SERVET DAĞILIMININ TEPESİNDE GÜÇ YASASI: TÜRKİYE ÖRNEĞİ
Arş. Gör. Dr. Mustafa UYANIK	<i>Erciyes Üniversitesi</i>	BİR VERGİ HUKUKU KAYNAĞI OLARAK CUMHURBAŞKANI KARARI
Dr. Arş. Grv. Özgür Olgun ERDEN	<i>Uşak Üniversitesi</i>	POST-TRUTH ÇAĞININ YENİ SİYASAL DÜZENİNDE EKONOMİ
Prof. Dr. Hüsnü Ezber BODUR	<i>Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi</i>	DİNİ ETİK SERMAYENİN KAHRAMANMARAŞ'LI MUHAFAZAKAR GİRİŞİMCİLERİN EKONOMİK PARFORMASLARINA KATKISI
Dr. Öğr. Üyesi Dilara SÜLÜN	<i>İzmir Demokrasi Üniversitesi</i>	FRANSA'NIN TÜRKİYE İLE DIŞ TİCARETİ VE İZMİR BAZINDA BİR DEĞERLENDİRME
Öğr. Gör. Özlem KARADAĞ AK Prof. Dr. Ahmet DİKEN	<i>Necmettin Erbakan Üniversitesi</i>	İŞ TATMİNİ VE PERSONEL KAYGI DÜZEYİNİN İŞTEN AYRILMA NİYETİ ÜZERİNE ETKİSİNİN FARKLI BANKA TÜRLERİNDE İRDELENMESİ
Ertuğrul CELEP Doç. Dr. Mehmet Şahin GÖK	<i>TÜBİTAK, Ulusal Metroloji Enstitüsü Gebze Teknik Üniversitesi</i>	TÜRKİYE VE RUSYA'NIN G.T.İ.P. (GÜMRÜK TARİFE İSTATİSTİK POZİSYONU) 7NCİ FASIL ALTINDA KALAN TARIMSAL ÜRÜNLERİNİN İHRACATI İLE İLGİLİ KARŞILAŞTIRMALI ANALİZLER
Arş. Gör. Erdem ATEŞ	<i>Dokuz Eylül Üniversitesi</i>	TÜRKİYE'NİN EKONOMİK BAĞIMLILIĞININ VE JEOEKONOMİK GÜCÜNÜN ANALİZİ
Nesli ÇANKIRI	<i>Beykoz Üniversitesi</i>	PASSIVATION OF THE MANAGER IN PRIVATIZATION PROCESSES "WHO CARES THE MANAGER'S OPINION?"
Prof. Dr. Neriman ARAL Prof. Dr. Figen GÜRSOY Dr. Öğr. Üyesi Fatih AYDOĞDU Dr. Öğr. Üyesi Burçin AYSU	<i>Ankara Üniversitesi Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi</i>	İLKOKUL ÇOCUKLARININ TÜKETİCİ OLARAK SOSYALLEŞMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: ERZİNCAN İL ÖRNEĞİ

Date and Time: 19.09.2020/12 ³⁰ -14 ³⁰	Hall-3	Head of the Session: Doç. Dr. Esmâ TORUN ÇELİK
Autors	University	Title
Şeyma Nur GÜNER	<i>Karabük Üniversitesi</i>	COVID 19 SALGININ TURİZM SEKTÖRÜNE MAKROEKONOMİK ETKİSİ
Mehmet Emin ERÇAKAR Abdurrahman ALAKUŞTEKİN Muzhgan ABDULLAZADE	<i>Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi</i>	PETROL FİYATLARINDAKİ DEĞİŞMELERİN ENFLASYON VE İŞSİZLİK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: VAR, EŞBÜTÜNLEŞME VE GRANJER NEDENSELLİK ANALİZLERİ-EURO BÖLGESİ ÖRNEĞİ
Bariş SOYBİLGEN Burak Alparslan EROĞLU	<i>Istanbul Bilgi University</i>	GAYRİ SAFİ YURTIÇI HASILA İÇİN YOĞUNLUK ŞİMDİ TAHMİNLERİNİN OLUŞTURULMASI VE ANALİZİ
Dr. Erdal BİLGİÇ	<i>İktisat Tarihi Doktoru</i>	CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA BİR YABANCI SERMAYE YATIRIM ÖRNEĞİ: SOVYETLER BİRLİĞİNİN MANİSA'DA ÇİMENTO FABRİKASI KİRALAMASI
Doç. Dr. Esmâ TORUN ÇELİK	<i>Kocaeli Üniversitesi</i>	TÜRKİYE İKTİSAT KONGRESİ'NİN BASINDA YANKILARI
Doç. Dr. Ozodbek KARAMATOV Rabia AMINI	<i>Kastamonu Üniversitesi Sherweb</i>	TÜRKİYE'DE GÖÇÜN İŞGÜCÜ PİYASASINA ETKİSİ
Dr. İlker KOÇ Doç. Dr. Mete BUMİN Dr. Öğr. Üyesi Yaşam DEMİR	<i>Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Pamukkale Üniversitesi</i>	TÜKETİCİ KREDİLERİNİN GELİŞİMİ VE PİYASA GÖSTERGELERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR ANALİZ

Date and Time: 19.09.2020/15 ⁰⁰ -17 ⁰⁰	Hall-3	Head of the Session: Dr. Abdurrahman ÇETİN
Autors	University	Title
Dr. Cem ŞEN Prof. Dr. İbrahim Sani MERT	<i>Millî Savunma Bakanlığı Antalya Bilim Üniversitesi</i>	BÜYÜK VERİ YÖNETİŞİMİNİN BİLGİ ARAMADA SOSYAL MEDYA KULLANIMI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ
Başak ŞITAK	<i>Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi</i>	MUHASEBE MANİPÜLASYONLARININ MUHASEBE BİLGİ KALİTESİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ
Kevser CİNSKIZAN	<i>Başkent Üniversitesi</i>	GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE ENFLASYON HEDEFLERİNİN EKONOMİK PERFORMANSA OLAN ETKİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
Asisst. Prof. Metin PISKIN	<i>Istanbul S. Zaim University</i>	THE IMPACTS OF UNEXPECTED EVENTS: A SIMULATION OF THE IMPACTS OF EARTHQUAKE IN ISTANBUL
Dr. Ahmet KARDAŞLAR	<i>Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi</i>	FİNANSAL GELİŞME VE GELİR EŞİTSİZLİĞİ İLİŞKİSİNİN BRICS-T ÜLKELERİ İÇİN İNCELENMESİ: ESNEK GENELLEŞTİRİLMİŞ EN KÜÇÜK KARELER REGRESYONU ANALİZİNDEN BULGULAR
Öğr. Gör. Ayşegül SÖZER Öğr. Gör. İbrahim YAVUZ	<i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi Kütahya Dumlupınar Üniversitesi</i>	BAĞIMSIZ DENETİMDE ÇALIŞMA KAĞITLARI
Mustafa BAYKAL	<i>Başkent Üniversitesi</i>	ÜLKE RİSK PRİMİ (CDS) VE YURT DIŞINA İHRAC EDİLEN KISA VE UZUN VADELİ EUROBOND FAİZLERİ ARASINDAKİ NEDENSELLİK İLİŞKİSİ
Dr. Abdurrahman ÇETİN	<i>Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu</i>	BİREYSEL KREDİ KARTI BORÇLARININ YENİDEN YAPILANDIRILMASI İÇİN KARZ-I HASAN PLATFORM ÖNERİSİ
Öğr. Gör. Ayşe GÜNEŞ	<i>Dumlupınar Üniversitesi</i>	BANKACILIK DAĞITIM KANALLARININ KAYIT DIŞI EKONOMİYE ETKİSİ
Ayça GÜRİSOY	<i>Başkent Üniversitesi</i>	BIST KURUMSAL YÖNETİM ENDEKSİNDE BULUNAN ŞİRKETLERİN DERECELENDİRME NOTUNUN İLANIYLA HİSSE SENEDİ GETİRİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

İÇİNDEKİLER

KONGRE KÜNYESİ	I
PROGRAM	II
GALERİ	III
İÇİNDEKİLER	IV

YAZAR	BİLDİRİ BAŞLIĞI	No
Anıl ABA	SERVET DAĞILIMININ TEPEİNDE GÜÇ YASASI: TÜRKİYE ÖRNEĞİ	1
Mustafa UYANIK	BİR VERGİ HUKUKU KAYNAĞI OLARAK CUMHURBAŞKANI KARARI	2
Özgür Olgun ERDEN	POST-TRUTH ÇAĞININ YENİ SİYASAL DÜZENİNDE EKONOMİ	9
Hüsnü Ezber BODUR	DİNİ ETİK SERMAYENİN KAHRAMANMARAŞ'LI MUHAFAZAKAR GİRİŞİMCİLERİN EKONOMİK PARFORMASLARINA KATKISI	17
Dilara SÜLÜN	FRANSA'NIN TÜRKİYE İLE DIŞ TİCARETİ VE İZMİR BAZINDA BİR DEĞERLENDİRME	18
Özlem KARADAĞ AK Ahmet DİKEN	İŞ TATMİNİ VE PERSONEL KAYGI DÜZEYİNİN İŞTEN AYRILMA NİYETİ ÜZERİNE ETKİSİNİN FARKLI BANKA TÜRLERİNDE İRDELENMESİ	24
Ertuğrul CELEP Mehmet Şahin GÖK	TÜRKİYE VE RUSYA'NIN G.T.İ.P. (GÜMRÜK TARİFE İSTATİSTİK POZİSYONU) 7NCİ FASIL ALTINDA KALAN TARIMSAL ÜRÜNLERİNİN İHRACATI İLE İLGİLİ KARŞILAŞTIRMALI ANALİZLER	26
Erdem ATEŞ	TÜRKİYE'NİN EKONOMİK BAĞIMLILIĞININ VE JEOEKONOMİK GÜCÜNÜN ANALİZİ	34
Nesli ÇANKIRI	PASSIVATION OF THE MANAGER IN PRIVATIZATION PROCESSES "WHO CARES THE MANAGER'S OPINION?"	35
Neriman ARAL Figen GÜRİSOY Fatih AYDOĞDU Burçin AYSU	İLKOKUL ÇOCUKLARININ TÜKETİCİ OLARAK SOSYALLEŞMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: ERZİNCAN İL ÖRNEĞİ	36
Şeyma Nur GÜNER	COVID 19 SALGININ TURİZM SEKTÖRÜNE MAKROEKONOMİK ETKİSİ	38
Mehmet Emin ERÇAKAR Abdurrahman ALAKUŞTEKİN Muzhgan ABDULLAZADE	PETROL FİYATLARINDAKİ DEĞİŞMELERİN ENFLASYON VE İŞSİZLİK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: VAR, EŞBÜTÜNLEŞME VE GRANGER NEDENSELLİK ANALİZLERİ-EURO BÖLGESİ ÖRNEĞİ	46
Barış SOYBİLGİN Burak Alparslan EROĞLU	GAYRİ SAFİ YURTIÇİ HASILA İÇİN YOĞUNLUK ŞİMDİ TAHMİNLERİNİN OLUŞTURULMASI VE ANALİZİ	47
Erdal BİLGİÇ	CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA BİR YABANCI SERMAYE YATIRIM ÖRNEĞİ: SOVYETLER BİRLİĞİNİN MANİSA'DA ÇİMENTO FABRİKASI KİRALAMASI	65
Esmâ TORUN ÇELİK	TÜRKİYE İKTİSAT KONGRESİ'NİN BASINDA YANKILARI	67
Ozodbek KARAMATOV Rabia AMİNİ	TÜRKİYE'DE GÖÇÜN İŞGÜCÜ PİYASASINA ETKİSİ	69

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

İlker KOÇ Metin BUMİN Yaşam DEMİR	TÜKETİCİ KREDİLERİNİN GELİŞİMİ VE PİYASA GÖSTERGELERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR ANALİZ	76
Cem ŞEN İbrahim Sani MERT	BÜYÜK VERİ YÖNETİŞİMİNİN BİLGİ ARAMADA SOSYAL MEDYA KULLANIMI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	84
Başak ŞITAK	MUHASEBE MANİPÜLASYONLARININ MUHASEBE BİLGİ KALİTESİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	86
Kevser CİNSKIZAN	GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE ENFLASYON HEDEFLEMESİNİN EKONOMİK PERFORMANSA OLAN ETKİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	97
Metin PISKIN	THE IMPACTS OF UNEXPECTED EVENTS: A SIMULATION OF THE IMPACTS OF EARTHQUAKE IN ISTANBUL	112
Ayşegül SÖZER İbrahim YAVUZ	BAĞIMSIZ DENETİMDE ÇALIŞMA KAĞITLARI	113
Mustafa BAYKAL	ÜLKE RİSK PRİMİ (CDS) VE YURT DIŞINA İHRAC EDİLEN KISA VE UZUN VADELİ EURO BOND FAİZLERİ ARASINDAKİ NEDENSELLİK İLİŞKİSİ	122
Abdurrahman ÇETİN	BİREYSEL KREDİ KARTI BORÇLARININ YENİDEN YAPILANDIRILMASI İÇİN KARZ-I HASEN PLATFORM ÖNERİSİ	124
Ayşe GÜNEŞ	BANKACILIK DAĞITIM KANALLARININ KAYIT DIŞI EKONOMİYE ETKİSİ	126
Ayça GÜR SOY	BİST KURUMSAL YÖNETİM ENDEKSİNDE BULUNAN ŞİRKETLERİN DERECELENDİRME NOTUNUN İLANIYLA HİSSE SENEDİ GETİRİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	133
Ahmet KARDAŞLAR	FİNANSAL GELİŞME VE GELİR EŞİTSİZLİĞİ İLİŞKİSİNİN BRICS-T ÜLKELERİ İÇİN İNCELENMESİ: ESNEK GENELLEŞTİRİLMİŞ EN KÜÇÜK KARELER REGRESYONU ANALİZİNDEN BULGULAR	135

SERVET DAĞILIMININ TEPEİNDE GÜÇ YASASI: TÜRKİYE ÖRNEĞİ
POWER LAW IN TOP WEALTH DISTRIBUTION: THE CASE OF TURKEY

Anıl ABA

Misafir Öğretim Üyesi, Kadir Has Üniversitesi Ekonomi Bölümü

ÖZET

Bu araştırma Türkiye'deki servet dağılımının en tepesinde Pareto güç yasasının geçerli olup olmadığını incelemektedir. Dünyanın çeşitli ülkelerinde tepedeki yüzde birlik, binde birlik, hatta on binde birlik nüfusun sahip olduğu servetin Pareto güç yasasına göre dağıldığına dair birçok araştırma var. Türkiye'de servet dağılımına dair yapılan araştırmalar son derece kısıtlı. Bunun sebeplerinden biri veri eksikliği. Türkiye'de ne, İsveç'te olduğu gibi, bütüncül bir servet vergisi ne de servet beyanı zorunluluğu vardır. TÜİK'in gelir dağılımına yönelik çalışmaları varsa da servet dağılımına yönelik anket çalışması henüz yoktur. Ancak Forbes Türkiye dergisi düzenli olarak En Zengin 100 Türk listesi yayımlamaktadır. Bu araştırmada, Forbes dergisinin bu veri setini kullanarak 2020 yılında nüfusun tepesindeki servetin Pareto güç yasasına göre dağıldığı tespit edilmiştir ($R^2 = 0.97$). Forbes verisiyle yapılan ekonometrik regresyon testi sonucunda Pareto katsayısı, 2020 yılı için, 1.75 olarak tahmin edilmiştir ($p > 0.0001$). Bu rakam, örneğin, A.B.D.'ne kıyasla daha adil, Çin'e kıyasla daha az adil bir servet bölüşümüne işaret etmektedir. Araştırmanın ilerleyen aşamalarında, Pareto katsayısı geriye dönük olarak da hesaplanıp zaman içinde tepedeki servet dağılımının nasıl seyrettiği ortaya konacaktır.

Anahtar kelimeler: servet dağılımı, Pareto dağılımı, güç yasası, eşitsizlik

ABSTRACT

This paper studies whether Pareto power law is valid or not at the higher-end tail of the wealth distribution in Turkey. There are many researches showing that the wealth held by the one percent, or even one percent of the one percent, is distributed following Pareto power law. The research on wealth distribution in Turkey is very limited. One reason for this is the lack of data. In Turkey, neither a comprehensive wealth tax nor a wealth declaration requirement exists. Although TÜİK (Turkish Statistical Institute) has survey reports on income distribution, it does not have any work wealth distribution. However, Forbes Magazine Turkey has regularly been publishing Top 100 Richest Turkish People list. In this research, using the Forbes Turkey 2020 data set, it is confirmed that the wealth at the very top is distributed following Pareto power law ($R^2 = 0.97$). From the econometric regression analysis the Pareto exponent, for the year 2020, is estimated to be 1.75 ($p > 0,0001$). This value implies, for instance, a less uneven wealth distribution than the U.S., but a more uneven distribution than China. In later stages of this research, the Pareto exponent will be calculated recursively for the previous years to reveal how the wealth distribution at the very top has evolved over time.

Keywords: wealth distribution, Pareto distribution, power law, inequality

BİR VERGİ HUKUKU KAYNAĞI OLARAK CUMHURBAŞKANI KARARI
PRESIDENTIAL DECISION AS A TAX LAW SOURCE

Mustafa UYANIK

Arş. Gör. Dr., Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mali Hukuk Anabilim Dalı, ORCID ID: 0000-0002-5304-8767

ÖZET

Türkiye’de, 6771 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 9 Temmuz 2018 tarihi itibarıyla, parlamenter hükümet sistemi modelinden tamamen vazgeçilerek, Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi modeline geçilmiştir. Mevcut sistemle, yürütmeye ait tüm yetkiler Cumhurbaşkanı’nda toplanmış, Bakanlar Kurulu kaldırılarak, iki başlı yürütmeye son verilmiştir. Türk Vergi Hukukunun yürütme organından çıkan kaynaklarından birisi olan Bakanlar Kurulu Kararları, Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde, bakanlar kurulu ismiyle bir yapının olmaması nedeniyle, artık çıkarılmamaktadır. Yürütme organı, vergilendirme konusundaki değişiklik ve düzenleme yapma yetkisini, Cumhurbaşkanı kararı ismiyle işlemler tesis ederek kullanmaktadır.

Çalışmamızın temel amacı, yürütme organının düzenleyici işlemlerinden birisi olan ve vergi hukuku açısından önemli bir hukuk kaynağı olan Cumhurbaşkanı kararının, hukuki mahiyetinin ve kapsamının ortaya konulmasıdır. Çalışmamızda bu amaçla, Cumhurbaşkanı kararının anayasal dayanakları, Cumhurbaşkanı’nın diğer düzenleyici işlemlerinden farkları, yürürlüğe girmesi ve yargısal denetimi hakkında bilgi verilmesi hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Cumhurbaşkanı kararı, Vergisel düzenleyici işlemler, Vergi hukukunun kaynakları.

Jel Kodları: H2, G38

ABSTRACT

In Turkey, the date of July 9, 2018 with Law No. 6771 entered into force, the system of parliamentary government abandoned the model, the government has switched to the presidential system models. With the current system, all executive powers were gathered under the President and the Council of Ministers was abolished and double-headed execution was abolished. Decisions of the Council of Ministers, which is one of the sources of Turkish Tax Law from the executive body, are no longer issued due to the absence of a structure called the Council of Ministers in the Presidential government system. The executive body exercises its authority to make changes and regulations on taxation by establishing transactions under the name of the Presidential decision.

The main purpose of our study is to reveal the legal nature and scope of the President's decision, which is one of the regulatory acts of the administration and an important source of law in terms of tax law. For this purpose, in our study, it is aimed to provide information about the constitutional basis of the Presidential decision, its differences from other regulatory acts of the President, its enforcement and judicial review.

Keywords: Presidential decision, Tax administrative regulation, Sources of tax law,

JEL Classification: H2, G38

GİRİŞ

Parlamenter hükümet sistemi döneminde, bireysel idari işlem niteliğinde çıkartılan Cumhurbaşkanı kararı, Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin uygulanmaya başlandığı 9 Temmuz 2018 tarihinden sonra düzenleyici işlem niteliğinde de çıkartılmaya başlanmıştır. Anayasanın 73. maddesinin 4. fıkrası ve 167. maddesinin 2. fıkrası uyarınca Cumhurbaşkanı’na vergilendirme konusunda verilen yetki, Cumhurbaşkanı kararı ismi ile çıkartılan düzenleyici işlemlerle kullanılmaktadır. Vergilendirme yetkisi kural olarak yasama organına ait olmakla birlikte, bu yetki Anayasa’nın anılan hükümleri uyarınca, Anayasa ve kanunlarda belirtilen sınırlar çerçevesinde yürütmeye devredilmiştir.

Türk Vergi Hukukunun yürütme organından çıkan en önemli kaynaklarından birisi haline gelen Cumhurbaşkanlığı kararı ile, yasama organı tarafından kanunla verilen yetki dâhilinde, Cumhurbaşkanlığı vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerde değişiklik yapabilme ve dış ticarete ilişkin konulmuş mali yükümlülükler dışında ek mali yükümlülük koyabilmekte veya kaldırmaktadır.

Çalışmamızda, öncelikle hukuk kaynağı kavramı üzerinde durulacak ve Türk Vergi Hukukunun kaynakları hakkında genel bir bilgi verilecektir. Sonrasında, Cumhurbaşkanlığı kararının hukuki mahiyeti, yürürlüğe girişi ve yargısal denetimi konusu incelenmeye çalışılacaktır.

1. HUKUK KAYNAĞI KAVRAMI

Kaynak kelimesinin sözlükte çeşitli anlamları bulunmakla birlikte, bu anlamlar içinde ilk sıralarda, “bir şeyin çıktığı yer, menşe” anlamına yer verilmektedir¹. Hukuk kaynağı kavramı da birden fazla anlama gelmekle birlikte, genellikle iki anlamda kullanılmaktadır. Birinci anlamıyla hukuk kaynağı, hukukun kökeni veya hukuku doğuran organ anlamına gelmektedir². Bu doğrultuda yasama organı, kanun koyucu olması nedeniyle bir kaynaktır. Benzer şekilde, kararname, karar ve yönetmelik çıkaran yürütme organı da bir kaynaktır. Hukuk kaynağı kavramının ikinci anlamı ise, hukuk kurallarının büründükleri somut biçimlerdir³. Hukuk kaynağını bu anlamıyla kullanmak amacıyla, hukukun yürürlük kaynağı, hukukun biçimsel kaynağı ya da hukukun şekli kaynağı kavramları da tercih edilmektedir⁴. Öğretide ve uygulamada, genellikle ikinci anlamıyla kullanılan hukuk kaynağı kavramı, hukuk kurallarını bilmemize ve tanımamıza yardımcı olan bilgi kaynakları olarak ifade edilmektedir⁵. Bizim de çalışmamızda bu anlamıyla kullanmayı tercih ettiğimiz hukuk kaynağı kavramını, pozitif hukuku oluşturan norm biçimleri olarak kısaca tanımlayabiliriz. Bu doğrultuda, anayasa, kanun, yönetmelik, kararname, karar, genelge, tebliğ vb. isimlerle çıkartılan norm biçimleri, birer hukuk kaynağıdır.

2. TÜRK VERGİ HUKUKUNUN KAYNAKLARI

Pozitif hukukun kaynakları konusu öğretide ele alınırken, ikili bir tasnife tabi tutulmaktadır. İlk tasnif, hukuk kaynağının yeni kural koyup koymama ölçütüne göre, asli (bağlayıcı-temel) kaynak ve yardımcı (açıklayıcı-yorumlayıcı) kaynak şeklinde yapılmaktadır. Bu tasnif yönteminde yeni kural getiren ve herkesin uymakla mükellef olduğu hukuk kaynaklarına asli kaynak denilmekte; yeni kural getirmeyen ve asli kaynağın koymuş olduğu kuralları açıklayan veya yorumlayan kaynaklara ise yardımcı kaynak denilmektedir⁶.

İkinci tasnif ise, hukuk kaynaklarının doğduğu organ esas alınarak yapılmaktadır. Bu tasnif yönteminde, yasama organından çıkan hukuk kaynaklarına, yürütme organından çıkan hukuk kaynaklarına, yargı organından çıkan hukuk kaynaklarına ve bilimsel öğreti ile örf ve adete yer verilmektedir⁷. Çalışmamızda ikinci tasnif yöntemi esas alınarak, Türk Vergi Hukukunun Kaynakları hakkında genel bir bilgi verilecektir.

2.1. Yasama Organından Çıkan Kaynaklar

Anayasanın 7. maddesinde, yasama yetkisinin Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinin (TBMM) olduğu hüküm altına alınmıştır. Anayasanın 75. maddesi uyarınca, TBMM, genel oyla seçilen altı yüz milletvekilinden oluşmaktadır. TBMM, yasama yetkisi dahilinde, anayasa değişikliklerinin yapıldığı ve kanunların çıkartıldığı organdır. Anayasa ve kanunlar haricinde, uluslararası antlaşmalar da TBMM tarafından uygun bulunması halinde yürürlüğe girmesi nedeniyle, yasama organından çıkan

¹ Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, tdk.gov.tr, Erişim Tarihi: 07.09.2020; Ejder **Yılmaz**, *Hukuk Sözlüğü*, Yetkin Yayınevi, Ankara 2004, s. 659; Şaban **Kayhan**, *Hukukun Temel Kavramları*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2017, s. 27.

² Sadık **Kırbaş**, *Vergi Hukuku*, Siyasal Kitapevi, Ankara 2004, s. 38; Yusuf **Karakoç**, *Genel Vergi Hukuku*, Yetkin Yayınevi, Ankara 2014, s. 95; Salim Ateş **Oktar**, *Vergi Hukuku*, Türkmen Kitapevi, İstanbul 2011, s. 29.

³ Kırbaş, s. 38; Karakoç, s. 96.

⁴ Kemal **Gözler**, *Hukuka Giriş*, Ekin Yayınevi, Bursa 2008, s. 142.

⁵ Kırbaş, s. 38.

⁶ Mualla **Öncel**, Ahmet **Kumrulu** ve Nami **Çağan**, *Vergi Hukuku*, Turhan Kitapevi, Ankara 2012, s. 13; Oktar, s. 29; Kırbaş, s. 38.

⁷ Karakoç, s. 96.

kaynak niteliğindedir. Bu üç hukuk kaynağı, vergi hukuku açısından da diğer hukuk dalları açısından da asli (bağlayıcı) kaynak niteliğindedir.

Anayasa, devletin şekli ve temel nitelikleri, kişilerin hak ve ödevleri, devletin temel organ ve işlevleri ile ilgili genel kuralları içeren temel kaynaktır⁸. Pozitif hukuk bakımından anayasa hükümleri temel norm niteliğindedir⁹. Türk vergi hukukunun temel esasları da Anayasanın çeşitli maddelerinde yer almaktadır. Anayasanın “vergi ödevi” başlıklı 73. maddesi, temel vergilendirme ilkelerinin yer aldığı maddedir.

Kanun, yasama organı tarafından kabul edilerek yürürlüğe konulan, genel, soyut ve sürekli kurallardır¹⁰. Kanunlar, vergi hukukunun en önemli kaynaklarından birisidir. Anayasanın 73. maddesinin 3. fıkrasında belirtildiği üzere, “*Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler ancak kanunla konulabilir, kaldırılabilir veya değiştirilebilir.*” Verginin kanuniliği (yasallığı) ilkesinin anayasal görünümü ve güvencesi olan bu hüküm, yasama organı dışında bir organ veya merciinin, vergi veya farklı bir isimde mali yükümlülük koymasını engellese de; yine Anayasada belirtilen ve çalışmamızın konusu olan Cumhurbaşkanı kararlarına dayanak oluşturan bazı ayrıksı ve istisnai hükümlerle, bu temel kuralın dışına çıkılmaktadır.

Vergi hukuku alanında uluslararası antlaşmalar genellikle uluslararası çifte vergilendirmenin önlenmesi amacıyla yönelik olarak çoğu zaman ikili anlaşmalar şeklinde yapılmaktadır¹¹. Uluslararası vergi kaçakçılığının önlenmesi, verginin tahsilinde etkinliğin artırılması, bilgi alış verişinin geliştirilmesi, vergi yasalarının uyumlaştırılması gibi konularda da antlaşmalar yapılmaktadır¹². Anayasanın 90. maddesine göre, Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak anlaşmaların onaylanması, TBMM’nin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır. Bu nedenle, uluslararası antlaşmalar, yasama organından çıkan hukuk kaynakları olarak kabul edilmektedir.

2.2. Yürütme Organından Çıkan Kaynaklar

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile birlikte, yürütme organının çift başlılığına son verilmiş ve yürütme organlar topluluğu olmaktan çıkarılmıştır. Yürütme organının tüm yetkileri yeni hükümet sistemi ile Cumhurbaşkanı makamında toplanmıştır¹³. Anayasanın 8. maddesinde, yürütme yetkisi ve görevinin, anayasa ve kanunlara uygun bir şekilde kullanılmak ve yerine getirilmek üzere Cumhurbaşkanı’na verildiği hükme bağlanmıştır. Anayasanın “Cumhuriyetin temel organları” başlıklı üçüncü kısmının, “yürütme” başlıklı ikinci bölümünde, yürütme organı, Cumhurbaşkanı ve idare şeklinde belirtilmiştir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde yürütme organı, Cumhurbaşkanı merkezinde, Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı yardımcıları, bakanlar ve idareden oluşmaktadır¹⁴. Yürütme organının temel görevi kanunların uygulamaktır. Kanunların uygulanması görevi, yürütme organı tarafından tesis edilen düzenleyici ve bireysel işlemler ile yerine getirilmektedir.

Yürütme organının düzenleyici işlemleri, 16 Nisan 2017 tarihinde halkoylamasıyla onaylanan 6771 sayılı Kanunun¹⁵ yürürlüğe girdiği, Cumhurbaşkanının yemin ederek göreve başladığı tarih olan 9 Temmuz 2018 tarihinden itibaren önemli ölçüde değişikliğe uğramıştır. Parlamenter hükümet sisteminde yürütme organının çıkartabileceği düzenleyici işlemlerden kanun hükmünde kararname, tüzük, başbakanlık yönetmeliği, bakanlar kurulu kararı ve bakanlar kurulu yönetmeliği, Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde kaldırılmıştır. Sayılan düzenleyici işlemlerden, 9 Temmuz 2018 öncesinde yürürlüğe konulmuş olanları, yürürlükten kaldırılmadıkça yürürlükte kalmaya devam edecektir (6771 sayılı Kanun m. 17/F).

⁸ Oktar, s. 30; Karakoç, s. 98.

⁹ Öncel, Kumrulu ve Çağan, s. 13; Kırbaş, s. 39.

¹⁰ Karakoç, s. 99.

¹¹ Oktar, s. 34.

¹² Kırbaş, s. 44.

¹³ Artuk **Ardıçoğlu**, “Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”, *Ankara Barosu Dergisi*, Yıl 2017, Sayı 3, s. 23.

¹⁴ Kemal **Gözler**, *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, Ekin Yayınevi, Bursa 2018, s. 286.

¹⁵ 21.01.2017 tarih ve 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 11.02.2017 tarih ve 29976 sayılı Resmi Gazete ’de yayımlanmıştır.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde vergi hukukuna kaynak olacak şekilde tesis edilebilecek işlemler, Anayasa’da Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ve yönetmelik olarak belirtilmiştir. Cumhurbaşkanlığı kararnamesi, Anayasa’da belirtilen konularda asli düzenleme yetkisinin yürütme organına verildiği bir düzenleyici işlem türüdür (Anayasa m. 104/17 ve m. 119/6-7). Yürütmenin geleneksel düzenleyici işlemlerinden bir tanesi olan yönetmelik ise, Cumhurbaşkanı, bakanlıklar ve kamu tüzel kişilerinin kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve Cumhurbaşkanı kararnamelerinin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla tesis ettikleri, düzenleyici idari işlemlerdir (Anayasa m. 108/18 ve m. 124).

Yürütme organının Anayasa’da belirtilenler dışında, farklı isimlerle de düzenleyici işlem tesis edebilmesi mümkündür. Cumhurbaşkanı kararı, Anayasa’da doğrudan ismi belirtilmeyen, yürütme organının düzenleyici işlemlerinden bir tanesidir. Cumhurbaşkanı kararı dışında, genel tebliğ, genelge, özgelge, sirküler gibi isimlerle de işlemler tesis edilmektedir. Bu idari işlemlerden genel, soyut (kişilik dışı) ve sürekli hükümler getiren işlemler bağlayıcıdır ve asli kaynak niteliğindedir. Asli kaynakla getirilmiş kuralları yorumlamaya ya da açıklamaya yönelik olanları ise bağlayıcı olmayan, tali (yardımcı) hukuk kaynağı niteliğindedir.

2.3. Yargı Organından Çıkan Kaynaklar

Anayasanın 9. maddesinde, “*Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır.*” hükmü yer almaktadır. Yargı yetkisi, bağımsız mahkemelerin hukuki uyumsuzlukları ve hukuka aykırılık iddialarını kesin olarak çözme ve karara bağlama yetkisidir¹⁶. Ülkemizde yargı yetkisi, yargı ayrılığı sistemi benimsenerek, çeşitli yargı kollarına dağılmıştır. Vergi hukuku açısından yargı kollarından Anayasa yargısı, İdari Yargı ve Adli yargı kollarında yargılama yetkisi kullanılmaktadır. Bu yargılama kollarında görevli yargılama mercilerince verilen kararlar, vergi hukukuna kaynak teşkil etmektedir.

Anayasa Mahkemesi, kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve TBMM içtüzüğünün Anayasaya şekil ve esas bakımından uygunluğunu denetlemekle görevlidir (Anayasa m. 148). Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlayan asli bir hukuk kaynağıdır (Anayasa m. 153/6)¹⁷.

Vergi hukukunun yargı organından çıkan bağlayıcı diğer bir kaynağı, içtihadı birleştirme kararlarıdır. İchtihadı birleştirme kararları, bir yargı düzeni içindeki farklı yargı mercilerinin kararları ve uygulamaları açısından birliğin sağlanması amacıyla, yüksek mahkemenin kendisini oluşturan dairelerin kararlarını arasında içtihat birliğinin sağlanmasıdır¹⁸. 2575 sayılı Danıştay Kanununun¹⁹ 40. maddesinin 4. fıkrası uyarınca, içtihadı birleştirme kararları, Yargıtay ve Danıştay’ın daire ve kurulları ile idari mahkemeler ve idare için bağlayıcıdır²⁰.

Anayasa Mahkemesi kararları ve içtihadı birleştirme kararları dışında kalan yargı kararları, vergi hukukunun bağlayıcı olmayan, yardımcı kaynaklarından²¹.

2.4. Bilimsel Öğreti, Örf ve Adet

Bir bilim dalı ile uğraşan kişilerin, belirli sorunlar konusundaki görüş ve düşüncelerine bilimsel öğreti (doktrin) denilmektedir²². Vergi hukuku alanındaki hukuki sorunlarla ilgili ortaya konulan bilimsel görüşler, vergi hukukunun bağlayıcı olmayan, yardımcı kaynaklarından birisidir²³.

¹⁶ Gözler, *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, s. 423.

¹⁷ Kırbaş, s. 54; Selim Kaneti, Esra Ekmekci, Gülsen Güneş ve Mahmut Kaşıkçı, *Vergi Hukuku*, Filiz Kitapevi, İstanbul 2019, s. 36.

¹⁸ Kırbaş, s. 55.

¹⁹ 06.01.1982 tarih ve 2575 sayılı Danıştay Kanunu, 20.01.1982 tarih ve 17580 sayılı Resmi Gazete ’de yayımlanmıştır.

²⁰ Oktar, s. 41.

²¹ Oktar, s. 42.

²² Yılmaz, s. 294.

²³ Kırbaş, s. 57.

Hukuk kaynağı olarak örf ve adet, bir toplumda sürekli bir şekilde uygulanan ve uyulması zorunluluğuna inanılan, devlet tarafından da tanınan kurallardır²⁴. Örf ve adet, medeni hukuk ve ticaret hukuku alanlarında sıklıkla kullanılan, ancak vergi hukuku alanında pek kullanılmayan bir hukuk kaynağıdır. Verginin yasallığı ilkesi, örf ve adetin vergi hukukunun bir kaynağı olarak kullanılması yönünü zayıflatmaktadır²⁵.

3. VERGİ HUKUKU AÇISINDAN CUMHURBAŞKANI KARARI

3.1. Hukuki Mahiyeti ve Cumhurbaşkanının Diğer Düzenleyici İşlemlerinden Farkı

Anayasada, yürütme organının düzenleyici işlemi olarak öngörülen ve hukuk kaynağı işlevi bulunan işlemler, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ve yönetmelik olarak belirtilmiştir. Yürütme organı, kamu hizmetinin gereği gibi yerine getirilmesi, düzenli idarenin sağlanması ve takdir yetkisinin eşitlik ilkesine uygun şekilde kullanılması amacıyla da, düzenleyici işlemler tesis edebilmektedir²⁶. Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ve yönetmelik dışında kalan idarenin düzenleyici işlemlerine, Anayasa’da belirtilmemeleri nedeniyle, adsız düzenleyici işlemler ya da yönetmelik benzeri düzenleyici işlemler denilmektedir²⁷. Yürütme tarafından uygulamada, “*karar, tebliğ, genelge, yönerge, genel tebliğ, izahatname, statü, tamim, sirküler,*” gibi isimlerle tesis edilen işlemler, adsız düzenleyici işlemlerdir²⁸. Anayasada ismi belirtilmemiş düzenleyici işlemlerden bir tanesi de Cumhurbaşkanı kararıdır.

Vergilendirme konusunda Cumhurbaşkanı’na verilen değişiklik ve ek mali yükümlülük getirme yetkisinin hangi isimle düzenleyici işlem tesis edilerek kullanılacağı hususunda Anayasada veya kanunlarda bir belirleme yapılmamıştır. Yürütme organı, bu yetkiyi Cumhurbaşkanı kararı başlığı altında düzenleyici işlemler çıkartarak kullanmaktadır.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin yürürlüğe girdiği 9 Temmuz 2018 tarihi öncesinde sadece belirli bir konu veya kişiye ilişkin çıkartılan ve uygulanmakla tükenen bireysel (birel) idari işlemlerin tesisi için kullanılan Cumhurbaşkanı kararları mevcuttu. 9 Temmuz 2018 sonrasında, hem atama, kamulaştırma, koruma alanı belirleme gibi belirli bir konu veya belirli bir kişi için çıkartılan Cumhurbaşkanı kararlarını hem de genel, soyut ve sürekli kurallar getiren düzenleyici işlem niteliğindeki Cumhurbaşkanı kararlarını görmekteyiz. Düzenleyici işlem niteliğinde tesis edilen Cumhurbaşkanı kararları, özellikle vergi hukuku ile ilgili sıklıkla çıkartılmaktadır ve gerek bireysel işlem niteliğindeki gerekse düzenleyici işlem niteliğinde Cumhurbaşkanı kararları, Resmi Gazete’de aynı başlık altında yer alacak şekilde karışık bir biçimde yayımlanmaktadır.

Anayasa değişikliği sonrası, Anayasada belirlenen konularda, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi adıyla, doğrudan doğruya anayasadan kaynaklanan, herhangi bir kanunun yetkilendirmesine ihtiyaç duyulmaması nedeniyle yasama organından özerk ve asli bir düzenleyici işlem öngörülmüştür²⁹. Cumhurbaşkanı kararı ile Cumhurbaşkanlığı kararnamesi arasındaki en büyük fark, Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin asli bir düzenleyici işlem olmasıdır. Anayasada belirtilen konularda (m. m. 104/9, m. 106/11, m. 108, m. 118/6), yasama organın kanunla yetki devrine gerek olmaksızın, yürütme organına doğrudan işlem tesis edebilme yetkisi verilmiştir. Cumhurbaşkanı kararı ise, yasama organı tarafından yürütme organına kanunla yetkinin verilmesi halinde tesis edilebilen bir idari işlemdir.

Anayasada, Cumhurbaşkanı’nın yönetmelik çıkarabileceği açıkça düzenlenmiştir (m. 104 ve m. 124) . Yönetmelik, Anayasa tarafından öngörülen, en geniş uygulama alanına sahip, geleneksel düzenleyici işlem türlerinden bir tanesidir³⁰. Cumhurbaşkanı, bakanlıklar ve kamu tüzel kişilerinin kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve Cumhurbaşkanı kararnamelerinin uygulanmasını sağlamak üzere

²⁴ Kırbaş, s. 59.

²⁵ Kaneti, Ekmekci, Güneş ve Kaşıkçı, s. 36.

²⁶ Ömer Anayurt, *Anayasa Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, s. 331.

²⁷ Yeliz Şanlı Atay, *Adsız Düzenleyici İşlemler*, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara 2011, s. 7.

²⁸ Atay, s. 7.

²⁹ Ergun Özbudun, *Türk Anayasa Hukuku*, Yetkin Yayınevi, Ankara 2018, s. 249.

³⁰ Yavuz Atar, *Türk Anayasa Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, s. 289.

tesis ettikleri düzenleyici idari işlemlerdir. Yönetmelik, Cumhurbaşkanı kararına göre daha yaygın bir uygulama alanı bulunan ve yürütmenin sıklıkla tesis ettiği bir düzenleyici işlem türüdür.

Cumhurbaşkanı kararı, yasaları tamamlayıcı olarak çıkartılan, vergi hukukunun bağlayıcı kaynaklarından birisidir³¹. Ülke içinde uygulanan mali yükümlülüklerle ilgili oran ve miktar değişiklikler getirilerek ve dış ticaret faaliyetleri üzerine ek mali yükümlülük konularak kişilerin mülkiyet hakkını sınırlandırması nedeniyle vergi hukukunun önemli bir kaynağı durumundadır.

3.2. Anayasal Dayanakları

Vergi hukuku açısından, Cumhurbaşkanı kararının anayasal dayanağını oluşturan iki hüküm bulunmaktadır.

Anayasasının 73. maddesinin 4. fıkrasına göre: “*Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin muafiyet, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Cumhurbaşkanına verilebilir.*” Hukukumuzda ilk defa 1961 Anayasası döneminde 1971 yılında yapılan bu değişiklik ile vergilendirmeye ilişkin yasama organının yetkisinin, kanunlarda öngörülen Anayasaya uygun belirli sınırlar içerisinde yürütmeye devredebilmesi imkânı tanınmıştır. Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerle ilgili, öncelikle, kanunda, muafiyet, istisna, indirim ve oran hususunda bir düzenleme bulunmaması halinde, Cumhurbaşkanı’nın bu hükme dayanarak düzenleyici işlem tesis edemez. Bu yetki ancak kanunla ve ilgili konularda açıkça sınırların gösterilmesi ve Cumhurbaşkanı’na değişiklik yapabileceğinin belirtilmesi halinde mümkün olabilir³².

Anayasasının 167. maddesinin 2. fıkrası, vergi hukuku açısından Cumhurbaşkanı kararının ikinci anayasal dayanak hükmünü içermektedir. İlgili hüküm, “*Dış ticaretin ülke ekonomisinin yararına olmak üzere düzenlenmesi amacıyla ithalat, ihracat ve diğer dış ticaret işlemleri üzerine vergi ve benzeri yükümlülükler dışında ek mali yükümlülükler koymaya ve bunları kaldırmaya kanunla Cumhurbaşkanına yetki verilebilir*” şeklinde düzenlenmiştir. Anayasasının 167. maddesinin 2. fıkrası ile, Anayasasının 73. maddesinin 4. fıkrası uyarınca Cumhurbaşkanı’na tanınan yetkiden, sınırları ve konusu itibarıyla çok daha geniş bir yetki devri sağlanmaktadır³³. Dış ticaret ile ilgili konularla sınırlı olmak kaydıyla Cumhurbaşkanı kararıyla, yürürlükte bulunan vergi ve diğer mali yükümlülükler dışında istenilen adla ek mali yükümlülük konulabilmekte ve kaldırılabilmektedir.

3.3. Yürürlüğe Girmesi ve Yargısal Denetimi

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile yürütmeye ait tüm yetkiler tek bir makamda olacak şekilde Cumhurbaşkanı makamında toplanmıştır. Yeni sistemdeki en büyük değişikliklerden birisi, bakanlar kurulunun kaldırılmasıdır. 6771 sayılı Kanunla Anayasa hükümlerinde geçen bakanlar kurulu ibaresi Cumhurbaşkanı olarak değiştirilmiştir. Yeni sistemde, düzenleyici işlem yapma yetkisi bakanlar kurulu yerine, yürütmenin tek kanadı ve asli sahibi olan Cumhurbaşkanı’na verilmiştir. Bu doğrultuda, Cumhurbaşkanı kararı diğer bakanların imzalarına gerek olmaksızın sadece Cumhurbaşkanı’nın imzasıyla çıkartılmaktadır.

Hukuki niteliği itibarıyla yönetmeliğine benzeyen düzenlemeler olması nedeniyle, Cumhurbaşkanı kararları, yönetmelik ile aynı usul ve esaslara göre yayımlanmaktadır. 10 sayılı Cumhurbaşkanı Kararnamesinin 4/1-ç maddesinde, Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ile Cumhurbaşkanlığınca Resmî Gazete’de yayımlanması uygun görülen karar ve genelgelerin Resmî Gazete’de yayımlanacağı belirtilmektedir. Vergi hukuku ile ilgili çıkartılan Cumhurbaşkanı kararları bu itibarla Resmî Gazete’de yayımlanmaktadır. 10 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin 7. maddesi uyarınca, düzenlemede ayrıca bir yürürlük tarihi belirtilmemiş ise Resmî Gazete’de yayımlandığı gün yürürlüğe girecektir. Yönetmelik benzeri işlemler olarak kabul edilen adsız düzenleyici işlemler açısından yargı denetimi, yönetmelikle aynı usul ve esaslar çerçevesinde yürütülmektedir. Asli nitelikteki Cumhurbaşkanlığı

³¹ Kaneti, Ekmekci, Güneş ve Kaşıkçı, s. 35.

³² Karakoç, s. 1002.

³³ Kaneti, Ekmekci, Güneş ve Kaşıkçı, s. 58; Yusuf Ziya Taşkan, *Vergi Yönetiminin Düzenleyici İşlemleri*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2010. s. 41.

kararnamesi dışında, idarenin düzenleyici işlemlerinin tamamı, idari yargı denetimine tabidir³⁴. Cumhurbaşkanlığı kararının yargısal denetimi idari yargı mercilerince yapılmaktadır. Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin yargısal denetimi ise Anayasa Mahkemesi'nce yapılmaktadır (Anayasa m. 148).

2575 sayılı Kanununun 24. maddesinin 1. bendinde, “a) Cumhurbaşkanlığı kararlarına b) Cumhurbaşkanlığı çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnameleri dışındaki düzenleyici işlemlere, c) Bakanlıklar ile kamu kuruluşları veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca çıkarılan ve ülke çapında uygulanacak düzenleyici işlemlere” karşı açılacak iptal ve tam yargı davalarını, Danıştay’ın ilk derece mahkemesi olarak karara bağlayacağı hüküm altına alınmıştır.

SONUÇ

Parlamentar hükümet sistemi döneminde genellikle bireysel idari işlemlerin tesisinde kullanılan Cumhurbaşkanlığı kararı, Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmesi ve bakanlar kurulunun kaldırılmasıyla vergi hukuku açısından önemli bir bağlayıcı hukuk kaynağı haline gelmiştir. Temsilsiz vergi olmaz ilkesinin evrimleşmiş hali niteliğindeki verginin yasallığı ilkesi Anayasa ile korunakla birlikte, yine Anayasa tarafından bu ilkeye getirilmiş istisna niteliğinde hükümler bulunmaktadır. Bu istisnai hükümler doğrultusunda yasama organı tarafından kanunla yürütme organına vergilendirme konusunda yetki verilmekte ve bu yetki Cumhurbaşkanlığı kararı ile kullanılmaktadır.

Vergi hukuku ile ilgili çıkartılan Cumhurbaşkanlığı kararları, kişilerin mülkiyet hakkını sınırlandırıcı düzenlemeler getirmesi nedeniyle ayrıca önem arz etmektedir. Mevcut hükümet sisteminde, hem bireysel işlemler için hem de düzenleyici işlem niteliğinde Cumhurbaşkanlığı kararının tesis edilmesi ise hukuki belirsizliğe sebebiyet verebilmektedir.

KAYNAKÇA

- ANAYURT, Ömer: Anayasa Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019.
- ARDIÇOĞLU, Artuk: “Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”, Ankara Barosu Dergisi, Yıl 2017, Sayı 3.
- ATAR, Yavuz: Türk Anayasa Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019.
- ATAY, Yeliz Şanlı: Adsız Düzenleyici İşlemler, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara 2011.
- GÖZLER, Kemal: Hukuka Giriş, Ekin Yayınevi, Bursa 2008.
- GÖZLER, Kemal: Türk Anayasa Hukuku Dersleri, Ekin Yayınevi, Bursa 2018.
- KANETİ, Selim, EKMEKÇİ, Esra, GÜNEŞ, Gülsen ve KAŞIKCI, Mahmut: Vergi Hukuku, Filiz Kitapevi, İstanbul 2019.
- KARAKOÇ, Yusuf: Genel Vergi Hukuku, Yetkin Yayınevi, Ankara 2014.
- KAYIHAN, Şaban: Hukukun Temel Kavramları, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2017.
- KIRBAŞ, Sadık: Vergi Hukuku, Siyasal Kitapevi, Ankara 2004.
- OKTAR, Salim Ateş: Vergi Hukuku, Türkmen Kitapevi, İstanbul 2011.
- ÖNCEL, Mualla, KUMRULU, Ahmet ve ÇAĞAN, Nami: Vergi Hukuku, Turhan Kitapevi, Ankara 2012.
- ÖZBUDUN, Ergun: Türk Anayasa Hukuku, Yetkin Yayınevi, Ankara 2018.
- TAŞKAN, Yusuf Ziya: Vergi Yönetiminin Düzenleyici İşlemleri, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2010.
- ÜLGEN, Özen: “Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Niteliği ve Türleri”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl 2018, Sayı 1.
- YILMAZ, Ejder: Hukuk Sözlüğü, Yetkin Yayınevi, Ankara 2008.

³⁴ Özen Ülgen, “Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Niteliği ve Türleri”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl 2018, Sayı 1, s. 12

POST-TRUTH ÇAĞININ YENİ SİYASAL DÜZENİNDE EKONOMİ
ECONOMY IN THE NEW POLITICAL ORDER OF POST-TRUTH ERA

Özgür Olgun ERDEN

Dr. Arş. Grv., Uşak Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, ORCID ID: 0000-0002-2793-2102

ÖZET

Siyaset/siyasal düzen ve ekonomi gerek bir çağın gerekse de toplumların değişimi ve dönüşümünü anlamının ve açıklamanın önemli analiz nesnelere olmuştur. Tarihsel bir perspektifle birçok analiz ve tartışmanın genel çerçevesini, içeriğini ve yönünü tayin eden bu iki kavram tüm toplumlarda birbirleriyle çok yakın ilişkileri ve bağları olan iki temel alanı oluştururlar. Bunu yeni bir tarihsel dönem ve/veya eşik olarak tarif edilen post-truth çağının siyasal düzeninde de açık bir şekilde görebiliriz. Bu siyasal düzen kendini iki önemli şey üzerinde temellendirir. Biri, tüm dünyada ana akım siyasette yükselişe geçen aşırı-sağ olarak tarif edilecek siyasetlerin ana ekonomik sıkıntıları ya da meseleleri (gelir dağılımı eşitsizliği, işsizlik, enflasyon, yoksulluk vb.) göz ardı eden kimliğe dayalı popülist milliyetçi ve kültüralist siyasetleri'dir. Diğeri de genel olarak hakikati söyleme ile komplo teorilerine dayalı gerçekdışı-yalan ifadeler ve/veya kurgu ile olgusal gerçeklik arasındaki sınırların silinmesi olarak tanımlanan, planlı bir cehaletin propagandasına dayalı post-truth bir çağda artık halihazırda verili ekonomik olgulara dayalı bir ekonomi yönetimi ve yapısının yok oluşu'dur. Bu iki şey, yeni bir siyasal düzeni şekillendirirken aynı zamanda bu düzene özgü bir ekonomik yapı ve yönetim anlayışını da beraberinde getirir. Post-truth çağının siyasal düzeninin aktörleri olan aşırı-sağ siyasetler popülist siyasetleriyle ekonomiyi ve temel ekonomik sıkıntıları tali meselelere dönüştürür ve önemsiz kılar. Post-truth çağının kurgusal, gerçek-dışı sözler ve yalanlarla dolu dünyası da ekonomik yapının söz konusu bu tali durumunu ve önemsizliğini pekiştirir. Bunun yanında böyle bir siyasal düzende ekonominin kendisinin tartışılması bir yana, ekonomi ve onunla ilişkili meseleler tartışılabilirse bile bunlar gerçek-dışı, uydurma ve kurgusal şeylerle dolu hem ekonomik hem de ekonomik olmayan birtakım göstergelere ve gerekçelere dayandırılır ve açıklanır. Böyle bir ekonomi anlayışı ve yönetimi post-truth bir çağda yeni siyasal düzenin ve onun aktörlerinin ekonomi düzenini oluşturacaktır. Popülist siyasetlerle reel ekonomik olgularla örtüşmeyen spekülasyon, komplo teorileri dayalı, hayal ürünü ve kurgusal bir ekonomi düzeni yaratılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Post-Truth Çağ, Ekonomi, Siyaset, Yeni Siyasal Düzen

ABSTRACT

Politics/political order and economy have become significant analysis objects of explaining and comprehending the change and transformation of either one epoch or societies. From a historical perspective, these two concepts, determining the general framework, content and direction of many analyses and debates, form two basic fields that have so close relationships and ties with one another in all societies. This political order itself are grounded on two important things: one, the identity-based populist nationalist and culturalist politics by far-right politics on the rise in mainstream politics all over the world, which ignores essential economic distresses or problems (income inequality, unemployment, inflation, poverty); other, the disappearance of an economy administration and structure based on given economic facts in the indented propagation of ignorance-based post-truth era generally defined as being wiped borders between truth-telling and lying and conspiracy theories-based unrealistic statements and, likewise, fact and fiction. These two things also bring about an economic structure and regime peculiar to that order, while shaping a new political order. The world of the post-truth era full of fictional or speculative and unrealistic statements and lies, consolidates the insignificance and secondary situation

of economy, while, actors of the political order of the post-truth era, far-right politics turns economy and major economic distresses into secondary problems and deemphasizes. Besides, in such political order, aside from not being debated economy itself, when economy and its fundamental problems are even discussed, they are explained and grounded on both economic and non-economic some indicators and reasons full of unrealistic, fabricated and speculative things. In economy, such understanding and administration is to form the economic order of new political order and its actors in the post-truth era. A speculative, conspiracy theories-based, fanciful and fictional economic order is to be created which in no way overlaps with actual economic facts through populist politics.

Keywords: Post-Truth Era, Economy, Politics, New Political Order

1. GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz dünyayı anlamak ve açıklamak için yeni tanımlamalara ve kavramsallaştırmalara ihtiyaç duyulmuştur. Bu kavramlar ve yapılan tanımlamalar bizlere bazen daha önceden deneyimlediğimiz ve bildiğimiz şeyleri anlatıyor ve açıklıyor hissi ve algısı verirken; bazen de günümüzde artık fazlasıyla aşına olduğumuz bilindik post ön ekiyle oluşturulan kavramlar olarak karşımıza çıkar. Bu post ön ekiyle post-truth, post-truth siyaset, post-truth demokrasi, post-truth medya, post-truth toplum ve/veya post-truth olgu şeklinde yaratılan birçok kavram aynen bir post-modern, post-modernizm, post-modern toplum kavramlarında olduğu gibi artık dilimize pelesenk olmuştur. Ancak herhangi bir dönemi ya da çağı 'post' ön ekiyle kavramsallaştırma girişiminde bulunurken halihazırda mevcut duruma ilişkin yeni yorum ve/veya açıklamalara gereksinim duyan ve önceki geleneksel bilme biçimini anlamsız bulan bir ayrışma ve geçmişle açık bir kopuş da olmalıdır. Peki bu kavramlar bu tür bir şeyi ifade ediyor ve ona açıklık getirmeye mi çalışıyorlar? Ya da gerçekte neyi, nasıl açıklıyorlar? Birbirlerine benzer savlar ve argümanlar mı sunuyorlar? Varolan toplumsal ve siyasal yapılara, olgulara ve ilişkilere olan yaklaşımlarının ve tartışmalarının temel çerçeveleri nelerdir? Bu sorulara elbette yenileri eklenebilir ancak bu soruları sormamdaki amaç daha sonrasında da görüleceği üzere post-truth çağının yeni siyaset pratiğini ve bu pratiğin vattığı yeni siyasal düzeni ve ekonomiyi tartışırken bunların hep bilindik şeyleri anlatmasının yanında yukarıda post ön ekiyle oluşturulan tüm kavramların sanki birbirlerine benzer şeyleri anlattığı, bu kavramların arasında yakın bir bağlantı ve ilişkinin olduğu, hatta bu kavramlardan (post-modernizm) birinin mevcut siyasal-toplumsal düzeni tanımlar ve açıklarken diğer post ön ekiyle oluşturulan kavramların da temellerini attığını düşüncesine kapılırız. Burada da post-truth çağını ve bu çağın siyaseti yapma biçimini ve deneyimlerini ve beraberinde oluşan ekonomi yönetimini açıklar ve tartışırken bir kez daha bunu görürüz.

Bu durumda şu soru da sorulabilir: post-truth çağı, onun yeni siyaset pratiği ve ekonomi düzeni yeni bir tarihsel-toplumsal momenti ve koşulları mı tanımlıyor ve açıklıyor? Yoksa bunlar bilindik şeylerin, deneyimlenenlerin ve anlatıların yeniden bir ezberini yapmaktan ibaret kavramlar mıdır? Bu iki sorunun yanıtına hem evet hem de hayır yanıtı verilebilir. Çünkü bu kavramlar aracılığıyla hem yeni bir durumu ve onun pratiklerini (siyasette, ekonomide, medyada, kültürde) tartışacağız hem de daha öncesinde ifade edilen şeylere benzer argümanların, savların ve açıklamaların olduğunu göreceğiz. Ancak burada bütün bunları yaparken önemli şeylerden biri, post-truth kavramı ve bu kavramın bir ön ek olarak kullanılmasıyla yaratılan diğer kavramların ve hatta bu kavramların oluşturduğu yapı ve pratiklerin insanların içerisinde bulunduğu yeni bir tarihsel-toplumsal durumu ve ruh halini yansıttığını görmemizdir. Söz konusu bu tarihsel-toplumsal durum ve ruh hali, bir hayli tanıdık ve aşına olduğumuz kavram ve terminolojilerle izah edilmeye çalışılmıştır. Mesela, post-truth bir tarihsel-toplumsal anın ve bunun siyaset pratiğinin tamamen duygulara, kişilere ve kişisel inanca dayalı olduğu öne sürülmüştür. Post-truth bir siyasetin tüm dünyada yeni bir totalitaryanizmin habercisi olduğu ve şu an içinde yaşamış olduğumuz demokrasilerde bildiğimiz anlamda siyasetin de miladını doldurduğu söylenir. Bütün bu

argümanlar farklı bakış açıları ve yaklaşımlarla sunulmuştur. Daha sonra da görüleceği gibi bazı araştırmacılar bunu medya ve iletişim teknolojisinin içerisinde bulunduğu durumla ve sosyal medya dünyasıyla açıklamaya çalışırken, diğerleri de bu durumu post-modernizm ve post-modern teori ve görüşlerle temellendirmeye çalışmıştır. Yine bir kısım araştırmacı da tüm dünyada Trump, Putin, Orban'la yükselişe geçen yeni sağ siyaset ve popülist hareketlerin post-truth çağının siyaset pratiğine ve siyasal düzenine yerleşiklik kazandırdığını ve güçlendirdiğini ifade eder. Tartışmamızda post-truth çağının siyasal düzenini ve ekonomisini daha anlaşılır ve görünür kılabilmek adına bütün bu savlara ve yaklaşımlara olabildiğince yer verilecektir.

Bütün bunları yaparken ilk olarak post-truth kavramının nasıl tanımlandığı ve açıklandığına, bu kavramla ne kastedilmek istendiğine ve genel olarak post-truth çağına değinilir. İkinci olarak, post-truth çağının siyasal düzeni ve bu düzeni varedecek olan siyaset pratiği ve terminolojisi açıklanmaya çalışılır. Üçüncü olarak da bu çağın mevcut siyasal düzeninin temellendirdiği ekonomi ve ekonomiyi organize etme ve yönetme biçimine değinilerek tartışmamız sonuç bölümüyle sonlanır.

II. BİR KAVRAM: POST-TRUTH YA DA POST-TRUTH ÇAĞ

Post-truth kavramı, Oxford sözlüğünde fazlasıyla heyecan ve duygu yüklü politik bir yıl olarak adlandırılan 2016 yılının uluslararası kavramı ilan edildi. Bunu yaparken sözlükte bu kavramın kamuoyu oluşturmada nesnel olguların duygulara ve kişilere/kişisel inançlara yapılan çağrılardan daha az etkili olduğu bir durumu anlattığı ya da gösterdiği ifade edilmiştir (Oxford Sözlüğü, 2016). Kavramın kendisi aslında bir süredir dolaşımdadır ve temel olarak hakikati-söyleme ve yalan söyleme ile yine aynı şekilde olgu ve kurgu arasındaki sınırların kaybolması şeklinde tanımlanmıştır. Kavrama olan gerçek ilgi 2016 yılından itibaren hız kazanmıştır. Bu kavramın ayırt edici özelliği, propagandası yapılan/teşvik edilen her ne anlatı olursa olsun onu destekleyecek olgular uydurmak bakımından “siyasetçiler nezdinde nitelikli yeni bir sahtekârlığı/yalancılığı” ifade etmesinden gelir. Bundan böyle artık eğilip bükülen, tekrar tekrar yeniden yorumlanan, kitabına uygun bir şekilde görmezden gelinen olgular vardır. Bunlar sırf belli bir hikâye ya da gündeme uyduğu için planlı bir şekilde uydurulmuş ve sunulmuş olgulardır (Kalpokas, 2019). Bunun bir başka yönü ise bir olgular toplumundan data toplumuna geçişin ortasında olduğumuz şeklindedir. Bu esnada kamusal yaşamda tümüyle bilgi ve sayıların statüsüne ilişkin kafa karışıklığı artmış ve hakikatin bizzat kendisinin terk edildiği hissi güçlenmiştir. Bu geçişi anlamının başlangıç noktasının bazen ‘şeylerin interneti’ olarak adlandırılan ‘akıllı’ teknolojilerin gündelik yaşamımıza girmeleri gösterilir. Böylelikle kamusal yaşamın hemen her yerinde duyusal aygıtların yayılımına, mal ve hizmetleri satılmanın bir aracı olan e-ticaretin ortaya çıkışına, sosyal medyanın dramatik yükselişine ve ceplerimizdeki akıllı telefon ve kartlar sayesinde gündelik aktivitelere sıkışıp kaldıkça bize de bol miktarda datanın çalkantılı dünyası kalır (Davies, 2016).

Genel olarak, post-truth kavramı ve bu kavramla çerçevelenmiş olan içinde bulunduğumuz çağ iki ana argümanla açıklanmaya çalışılır. Bunlar yeni iletişim teknolojisi ve bilgiyi/enformasyonu yayma araçları olan medya ve sosyal-medya- ağları ile post-modernist savlara dayandırılmış post-modernizm yaklaşımlarıdır. İlk argümanda temel olarak hiçbir şekilde sonlanmayan bir iletişim bolluğunun devrimci dünyasında yaşadığımız öne sürülür. Ağ tabanlı dijital makineler ve enformasyon akışlarının yavaş ancak kendinden emin bir şekilde içinde gündelik hayatlarımızı yaşamış olduğumuz her kurumu pratik olarak şekillendirdiği savunulur (Keane, 2018). Bu argümanla esas olarak medya araçları ve yeni sosyal-medya ağlarıyla medyanın güç ve kontrol çağı analiz edilir ve tartışılır. Bu çağ sayesinde çeşitli toplumsal alanlar ve kurumlar (başta siyaset olmak üzere) medya mantığı altında toplanabilecek bir süreci görünür kılan bir meta-kavram olarak ele alınabilir. Günümüz toplumlarında medya her zamankinden çok daha önemli bir yeri işgal etmeyi sürdürdükçe bir toplumsal yaşam-dünyasını birlikte yaratmanın bütün süreçleri medya ortamına doğru yön değiştirir ve bu durumun egemen işbirlikçileri de

çoğunlukla medya aktörleri olur. Esasında post-truth bir deneyim çağının temellerini atmış olan bu çağ, tamamen yeni iletişim ve enformasyon teknolojilerine güçlü bir şekilde bağlı kalmıştır. Çağdaş medyanın bu yeni teknolojik koşullarının toplumlar ve kurumlar üzerinde sahip olduğu etkileri kavramsallaştırmak bu açıdan son derece önemli olmuştur (Kalpokas, 2019). Bunun temelinde post-truth çağı'nın sözü edilen yeni medya ortamında konuşmacıların kanı ve inançlarıyla tamamen anlaşmazlık içinde şeylerin bizzat kendileri ve yaşamları hakkında söylemiş olduğu eski-moda yalanları içinde bulunduran bir iletişim türü olması yatar. Hiçbir katkısı olmayan, tek başına sıcak ve havalı bir şekilde konuşmaktan ibaret zıvalıklar ve şaklabanlıklar bu iletişim biçiminin en bilindik örnekleri arasındadır (Keane, 2018).

Daha önce de işaret edildiği üzere post-truth bir çağ kökenlerini aynı zamanda post-modernizm hareketlerine de borçludur. Bu süreçte mutlak hakikat kavramlarının yerini genel olarak çoklu ve çoğu kez de kişiselleş (tiril)miş 'hakikat'lara sadece imkân veren -yeni- bir entelektüel ortodoksi alması temel bir etkidir. Çünkü bütün hakikat iddiaları onlara sahip çıkan kişilerle bağıntılı olmuştur. Sonuç olarak, evrensel bir hakikati oluşturmanın hiçbir yolu kalmamıştır. Hakikatin bu öznel doğası bir diğer açıdan kendi pozisyonumuzla doğrudan çelişkili olan yeni fikir ve siyasal pozisyonlarla bir mücadele etmemiz gerektiği anlamına gelecektir (Dorostkar, 2017). Bütün bunlar, şöyle ki hakikatin statüsündeki ve hatta siyasette etik değerlerin giderek artan esnekliği ancak post-modernite çağının rölativizmi/göreceliği üzerinden belki açıklanabilir. Yirminci yüzyılın ortalarından itibaren post-modernizm özellikle sanat, felsefe ve sosyal bilim alanlarına oldukça önemli etkilerde bulunmuştur. Peki hakikatin post-modernist yaklaşımda rolü ne olmuştur? Bunu anlamının yolu post-modernizmin belirli anlamların ve mutlak hakikatlerin artık var olmadığı savında yatar. Temel olarak bireysel deneyim ve inançların etkisi altında olan bireysel değerlendirmeler ve belirli bir bağlamın alışkanlıklarıyla bağıntılı bir şekilde oluşan realite/gerçekliğin kendisiyle ilgili açıklamaları tek başına önceden var edemeyeceği argümanı bulunur. Sadece ahlaki normlar (iyi-kötü, doğru-yanlış vs..) değil aynı zamanda hakikat ve hakikat-dışılık denen şeyin de bir bağlamı vardır ve dolayısıyla da bunlar farklı açıklama ve anlamlara tabidir. Sonuç olarak, mutlak ve kesin hakikatler yoktur. Değerler, bilgi ve nihai olarak realite, çoğunlukla realiteye ilişkin olarak çelişkili açıklamalarla ve bunlarla birlikte varolan, bazen de birbirleriyle çatışma içinde olan değerlere sebebiyet veren söylem ve etkileşimlerle bağıntılıdır (Salgado, 2018). Bu türden bir post-modernist argümanın post-truth bir çağın temellerini oluşturmada önemli rolünün olduğuna işaret edilir. Bu rol büyük ölçüde post-modernist yaklaşımların hakikate ilişkin görüşleri etrafında şekillenmiştir.

III. POST-TRUTH ÇAĞIN YENİ SİYASAL DÜZENİNİ GÖRÜNÜR KILMAK: POST-TRUTH SİYASET

Günümüzde hakikat kavramı en azından siyaset dünyasında moda bir kavram olmaktan çıktı. Belki de hiç moda olmamıştı. Çünkü yalan ve kandırmacalar muhtemeldir ki yaşamın bu alanında zaten hep önemli bir rol oynamıştı. Ancak yine de görünen o ki, hakikatin değeriyle olan kolektif ilişkimizin son yıllarda gittikçe kötüleşmeye başlaması bunu yeniden gündeme taşımıştır. Post-truth siyaset çağında böyle bir durumu yaşadığımız yönündeki iddiaya kanıt olarak da İngiltere'deki Brexit referandumu ve Donald Trump'ın başkanlık yarışındaki başarısı gösterilmiştir (Forstenzer, 2018). Mesela Brexit referandumunda AB'den ayrılma taraftarlarının Birleşik Krallığın her hafta AB'ye 350 milyon sterlin para gönderdiği, Birleşik Krallığa göç edenlerin net sayısının 333 bine ulaştığı, ve yine ilginç bir şekilde AB'ye Türkiye ve başka aday ülkelerin katıldığı yönünde pek çok iddiasına yer verilmiştir. Benzer şekilde Trump'ın küresel ısınma kavramını Birleşik Devletlerin imalat sanayisini rekabet dışında bırakmak için Çinli'ler tarafından yaratıldığı yönündeki komplo-vari iddialarına ve başkanlık kampanyası boyunca özellikle Hillary Clinton'ın maillerine referansla siyasal muhaliflerine karşı yürüttüğü sayısız komplo-vari suçlamalarına ve gerek medyanın gerekse de seçimlerin 'hileli' olduğu şeklindeki savlarına işaret edilmiştir (Hyvönen, 2018a ve Marshall & Drieschova, 2018).

Post-truth siyaset, temelinde politik konuşmaların olgusal, gerçeklere-dayalı şeylerle bağının giderek koptuğu belirli bir durumu tanımlar. Bu tür bir siyasette siyasetin ve siyasal aktörlerin imajı da oldukça sıkıcı bir siyasal program çerçevesinde taraflı olgulara sıkı bir şekilde dönmek ve ona bağlı kalmak yerine öngörülemezlik, ayrıntılara olan kayıtsızlık ve apaçık bir şekilde yalan ifadelerin/şeylerin sistematik kullanımı üzerine inşa edilmiştir. Dolayısıyla post-truth bir siyasette amaç inandırmak ya da ikna etmek değildir; aksine amaç dikkatleri çekmek, kafa karıştırmak ve zihinleri bulandırmaktır (Hyvönen, 2018b). Bunun yanında post-truth siyaset, komplo teorileriyle, gerçeklere-dayalı olgusal dünyanın hayali-toplumsal inşalarıyla, yalanlarla, kandırmacalarla, zıvalıklarla ve planlanmış bir cehaletin propagandasıyla ortaya çıkmış bir siyaset dünyasıdır (Block, 2019). Forstenzer (2018), Steve Tesich'in 1992'de yayınlanan 'Government of Lies' isimli makalesine atıf yaparak Tesich'in hakikatin politik olarak hiçbir şekilde önemli olmamaya başladığı Amerika toplumunda bu tür bir siyasetin Watergate skandalından tutun da Reagan'ın İran-karşıtı siyaseti ve George H.W. Bush'un Körfez Savaşı'na Amerikan müdahalesi savunan uydurma gerekçelerine kadar daha o yıllarda bu tür bir siyasetin varlığını tespit ettiğini belirtir. Bu yıllarda siyasetteki yalanları umursamaz popüler tepkilerin, Amerikalıların acı hakikatlerle yüzleşmektense huzur veren yalanlara inanmayı tercih ettiğini gösterdiğine işaret eder (akt. Forstenzer, 2018).

Genel olarak rasyonel söylemlere ve muhakemeye uzak, duygulara ve kişilere-kişisel inançlara dayalı bir siyaset olarak tanımlanan bu siyasal dünya (Kalpokas, 2019), ana-akım siyasette aşırı-sağ ve sağ popülist siyasetlerin yükselişine de bir temel oluşturdu. Bu siyasal akımların yükselişinin temelinde toplumun birçok kesimini kuşatamayan rasyonel siyasal tartışmaların başarısızlığı yatar (Dorostkar, 2017). Ancak siyasete her zaman rasyonelite, rasyonel politik söylemler ve tartışmalar mı egemen olmuştur? Tarihsel olarak bakıldığında duyguların, kişilerin ve kişisel inançların siyasette hiçbir rolü ve belirleyiciliği olmamış mıdır? Aslına bakılırsa aşırı-sağ ve sağ siyasetlerin popülizminin siyasal tarihlerine bir göz atılırsa post-truth siyasette olduğu gibi duyguların ve kişilerin/liderlerin ve kişisel inançların rolünün ve etkisinin çok da yeni bir olgu olmadığı görülür. Antik Yunan'dan bugüne siyaset felsefecilerinin ve siyaset bilimcilerinin de kabul ettiği üzere insan doğasını ve siyasetteki kapasitemizi ortaya çıkarabilmemiz için duygular son derece önemli olmuştur ve dolayısıyla onları da anlamak gerekmiştir. Çünkü hakikati savunmak onu bir o kadar ihlal eden duyguları da içerisine alır (Marcus, 2000 ve Hyvönen, 2018b). Duyguların siyasette ve hakikatteki bu rolünü Trump, Putin, Orban'dan tutun da Brexit destekçisi Britanya başbakanı Theresa May'a kadar pek çok milliyetçi ve muhafazakâr siyasetçi post-truth çağda bir millete olan aidiyetlik hissinden, kültüre, sadakate, bir millet olmanın guruna kadar buna benzer pek çok şeyin altını çizen ve bunu önceleyen bir siyaset yürüterek göstermişlerdir. Yine de bütün bunlar tek başına post-truth bir çağa bağlanamaz. Çünkü siyasal doğruculuğa artan hassasiyetin yanısıra geleneksel siyaset yapma biçimini de yerinden eden post-modern dünyadaki kültürel değişimle birleşen gelir-dağılımı eşitsizliğindeki artış ve ekonomik zorluklar, yıkıcı bir milliyetçi gündemin desteklenmesi için post-truth bir retoriğin politik olarak hayal kırıklığına uğrattığı kitleleri harekete geçirmede önemli bir fırsat yaratmıştır (Dorostkar, 2017). Ancak belirtmek gerekir ki, post-truth denilen çağ ve siyaset yapma biçimi tek başına popülizmin ve popülist siyasetin bir ürünü değildir ve popülizm de genelde siyasete ve siyasetçilere olan güvensizliğin basit bir sonucu olmamıştır. Medya da aynı zamanda önemli bir rol oynamıştır. Bu anlamda medya ve teknoloji toplumdan ve onun yapılarından izole kurumlar değildir. Bu kurumlar toplum ve siyaseti şekillendirirken; toplum ve siyaset de bu kurumları şekillendirmiştir (Salgado, 2018). Bir yönüyle yeni bir tarihsel-toplumsal momente işaret eden post-truth çağ, medyanın ve yeni iletişim teknolojilerinin, sağ siyasetlerin ve popülist anlayışların birlikteliğinde olgusal gerçekliğini ve verili-yapısal nesnellliğini yitirmiş post-truth bir toplumun ve siyasal muhakemeden ve rasyoneliten uzak post-truth bir siyasetin temellerini atmıştır.

IV. POST-TRUTH SİYASETİN EKONOMİSİ

Post-modernist yaklaşımların etkisi altında post-truth çağın siyaset anlayışı ve pratiğinin öne çıkan bir diğer unsuru da toplumsal yapının pek çok alanında karşımıza çıkacak olan ‘alternatif olgular’dır. Post-modern bir bakış açısıyla olgu denilen şey artık halihazırda varolan verili bir gerçeklik değildir. Bir başka ifadeyle, olgular toplumsal inşalardır. İnsanların, toplumların ve dillerin olmadığı bir yerde olgulardan söz edilmez. Bu yüzden olgular toplumsal olarak inşa edilmiş bir şeyin belirli bir türüdür ve dolayısıyla da toplumsal olgular ile doğal olgular birbirlerinden tamamen farklı olgulardır. -Toplumsal-olgu dediğimiz şey, iddia ettiğimiz şeyin dünyanın içerisinde bulunduğu durumla çok yakından ilişkili olduğunu gösterir. Bu tür olgular içinde bulunduğumuz durumu tanımlamak için kullandığımız özgül toplumsal inşalardır. Bunlar yaşadığımız dünyaya ilişkin bilgi ve enformasyon aktarımını sağlayan inşa edilmiş olgulardır (Wight, 2018). Post-truth siyasette ekonomiyi ve ekonomi yönetimini biçimlendiren ve organize eden şey tam olarak post-truth çağın temel bileşenleri olan daha önce sözünü ettiğimiz sayısız datalar ve sözü edilen bu alternatif olgulardır. Bir anlamda post-truth siyasetin ekonomisini her türden yorum ve açıklamaya imkân veren bu datalar çokluğu ve alternatif olguların varlığı yönetir. Bu tür ekonomi anlayışı ve yönetimi, post-truth çağın yalanlar, kandırmacalar ve komplo teoriyle dolu dünyasında birtakım zıvalıkların ve hakikat-dışılığın parçası haline gelmiştir. Ana akım ekonominin o görkemli bütünlüklü yapısı, bir dizi yalanı ve miti temel alarak oluşturulmuştur. Mesela 2009 yılında Birleşik Devletler başkanı Obama ekonomik krizin bir sonucu olarak oluşan kişisel parasal birikimlerin yarattığı boşluğu dolduracak yeterli bir kamu bütçesinin olmadığı söylemiştir. Oysaki ekonomiden sorumlu ekibi tarafından sürekli bilgilendirilen dünyanın en büyük ekonomisinin lideri konumundaki bir isim yalan söylüyordu. Post-truth anlatıların önde gelen uygulayıcılarından olan IMF, kemer sıkma politikalarının ekonomik büyüme için en iyi yol olduğunu iddia etmesine rağmen uygulanan bu politika krizi daha da derinleştirmiştir (Mitchell, 2016). Post-truth siyasal dünyada ekonomide zikredilen bu yalan, gerçektışı şeylerin pek çok örneğini bulabiliriz. Ancak ekonomi, oluşan bazı gelişmeler ve/veya sonuçları yalan ya da gerçektışı şeyler olarak dillendirilirken aslında bir bakıma alternatif olgular dediğimiz durumun bir örneğini de sunabilirler. Mesela bir ekonomik gelişmişlik göstergesi olarak değerlendirilen gayri safi milli hasılanın (GSMH) yükselişi hem bir alternatif olgu savıyla hem de pek çok data ile desteklenerek kanıtlanabilir. Öte yandan bu yükseliş toplumun bütün kesimlerinin ücretlerine ve refah düzeyine yansımaz. Yani önemli bir ekonomik olgu olan GSMH’nin yükselmesi karşısında çalışan kesimlerin ücretlerindeki düşüş ve hatta gerileme ile refah düzeyinin giderek azalması şeklinde kendini gösteren bir başka ekonomik olgu vardır. Ana akım ekonomi anlayışının öğrettiği ve savunduğu bu post-truth makroekonomik yönelim, hane halkı örneğinde olduğu gibi hükümetlerin de kazandıkları kadar ya da kazandıklarından daha az harcama yapması gerektiği mitine dayandırılmıştır. Nihayetinde bu post-truth bir bozulma halidir ve başka birçok şeyden çok daha fazla tehlikelidir (Mitchell, 2016).

Post-truth siyasetin ekonomisi, bir ekonomik olgu olan bütçe açığı ve beraberinde bir reçete olarak sunulan kemer sıkma politikalarıyla medya ve popülist-muhafazakâr sağ siyasetlerin arasındaki bağlantıları bir kez daha gösterir. Post-truth bir siyasal evreye girmiş olan gelişmiş demokrasilerde (Büyük Britanya, Birleşik Devletler gibi) bu bağlantılar, özellikle popülist ve seçkincilik-karşıtı hareketlerin yükselişi ve aklın temel ilkelerinin ve bu ilkelerin siyasal söyleminin birçoğunun doğrulara dayalı özelliğinin reddiyle medyaya olan ilgiyi de beraberinde harekete geçirmiştir. (Hopkin ve Rosamond, 2018). Bu durum bir anlamda ortaya çıkan finansal krizle birlikte ekonomi politikalarına ilişkin tartışmada başvuru olan siyasal zıvalıkların -ya da boş laflar- tipik özelliklerini ortaya çıkarmıştır. Çünkü siyasal söylemde zıvalıklarla-dolu şeylerin yükselişi ile makro-ekonomik politikaların hâkim bir özelliği olan kemer sıkma ve bütçe açığı fetişizminin yükselişi arasında yakın bir bağlantı vardır. Siyasette saçmalıkların, boş lafların ve dolayısıyla da kemer sıkma politikalarının bu yükselişi, büyük ölçüde batılı demokratik siyasetin açtığı büyük çukurdan kaynaklanır. Demokrasinin bu -yeni- durumu,

net ideolojik açıklamaları partiler açısından kazanç-getirici şeyler olmaktan çıkarmıştır ve sağlam politikaların düşüşünün ve iyiliği defeden kötü fikirlerin oluşumunun çıkış noktası olan zıvalıklar-boş laflarla dolu bir siyasal söylem etrafında gelişen parti rekabetine öncülük etmiştir (Hopkin ve Rosamond, 2018).

V. SONUÇ YERİNE

Post-truth kavramı günümüz siyasal alanını ve siyaset pratiğini tanımlamada oldukça yeterli argümanlar sunuyor. Daha önce belirtildiği gibi söz konusu argümanlar her ne kadar geçmişten bugüne siyaset ve siyasal düzene ilişkin oldukça bilindik ve aşına olunan şeyler söylese de bu tür bir kavram şu anki siyasal deneyim ve pratiği anlama ve açıklamanın önemli yollarından biri olmuştur. Buna paralel olarak sözü edilen post-truth siyasal düzen ve bu düzene temel oluşturan siyasal pratik ve siyaset, içerisinde bulunduğumuz mevcut ekonominin ve ekonomik düzenin bütün görünüşleriyle anlaşılmasını da sağlayabilir. Bunu yaparken tartışmamızın iki önemli kavramı olan post-truth ve post-truth siyaset kavramlarına ayrıntılı bir şekilde değinilerek temelde günümüz ekonomisi ve ekonomik düzeni açıklamaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

1. 'Post-truth'(2016), *Oxford Dictionaries*, Oxford: Oxford University Press, 18 Eylül 2020 tarihinde <https://en.oxforddictionaries.com/word-of-the-year/word-of-the-year-2016> adresinden erişildi
2. Kalpokas, I. (2019), *A Political Theory of Post-Truth*, Palgrave-Macmillan, Switzerland
3. Davies, W. (2016), "The Age of Post-Truth Politics", 15 Eylül 2020 tarihinde <https://www.nytimes.com/2016/08/24/opinion/campaign-stops/the-age-of-post-truth-politics.html> adresinden erişildi
4. Keane, J. (2018), "Post-truth politics and why the antidote isn't simply 'fact-checking' and truth", 17 Eylül 2020 tarihinde <https://theconversation.com/post-truth-politics-and-why-the-antidote-isnt-simply-fact-checking-and-truth-87364> adresinden erişildi
5. Salgado, S. (2018), "Online media impact on politics. Views on post-truth politics and post-modernism", *International Journal of Media & Cultural Politics*, 14 (3):317-331
6. Dorostkar, K. (2017), "Populism, Society and the Post-Truth Era", *The Brief*, 23: 18-20
7. Forstenzer, J. (2018), "Something Has Cracked: Post-Truth Politics and Richard Rorty's Postmodernist Bourgeois Liberalism", *Ash Center Occasional Papers Serisi*, Ash Center for Democratic Governance and Innovation Harvard Kennedy School
8. Hyvönen, A. (2018a), "Careless Speech: Conceptualizing Post-Truth Politics", *New Perspectives: Interdisciplinary Journal of Central & East European Politics and International Relations*, 26 (3): 31-55
9. Hynönen, A. (2018b), "Defining Post-truth: Structures, Agents, and Styles", *E-International Relations*, 18 Eylül 2020 tarihinde <https://www.e-ir.info/2018/10/22/defining-post-truth-structures-agents-and-styles/> adresinden erişildi
10. Marshall, H., Drieschova, A. (2018), "Post-Truth Politics in the UK's Brexit Referendum", *New Perspectives*, 26 (3): 89-105
11. Block, D. (2019), *Post-Truth and Political Discourse*, Palgrave-Macmillan, Switzerland
12. Wight, C. (2018), "Post-Truth, Postmodernism and Alternative Facts", *New Perspectives: Interdisciplinary Journal of Central & East European Politics and International Relations*, 26 (3):17-29

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

19-20 Eylül 2020 / İZMİR

13. Marcus, G. E. (2000), “Emotions in Politics”, Annual Review of Political Science, 3:221-250
14. Mitchell, W. (2016), “The ‘post-truth’ era – nothing new in mainstream economics”, 17 Eylül 2020 tarihinde <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=34936> adresinden erişildi
15. Hopkin, J., Rosamond B. (2018), “Post-truth Politics, Bullshit and Bad Ideas: ‘Deficit Fetishism’ in the UK” New Political Economy, 23(6): 641-655

**DİNİ ETİK SERMAYENİN KAHRAMANMARAŞ'LI MUHAFAZAKAR GİRİŞİMCİLERİN
EKONOMİK PARFORMASLARINA KATKISI**
THE CONTRIBUTION OF RELIGIOUS ETHICS CAPITAL ON THE ECONOMIC
PERFORMANCE OF CONSERVATIVE ENTREPRENEUS OF KAHRAMANMARAŞ

Hüsnü Ezber BODUR

Prof. Dr. Öğr. Üyesi Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

ÖZET

Bu bildiri de din-ekonomi ilişkisi bağlamında dini etik sermayenin Kahramanmaraş'lı muhafazakar iş adamlarının ekonomik performansı üzerindeki etkisi incelenecektir. Dini etik sermaye kavramı Pierre Bourdieu'nin sermaye tipleri, Weber'in dünya görüşü, Durkheim'in kolektif bilinç teorisi ve Berger'in sembolik anlam dünyası tezlerine referansla geliştirilmiştir. Çalışmanın verileri yarı yapılandırılmış söyleşi yöntemi ile 20 girişimci ile yapılan görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. Bu görüşmeye katılanların çoğunluğu meşru yollardan para kazanmanın dini ibadet olduğunu vurgulamıştır. Diğer yandan girişimcilerin bir bölümünü ekonomik başarılarında dini etik sermayenin motive edici gücünü belirtmişlerdir. Yerli ve milli olmanın ölçüsü olarak ekonomik faaliyetlerinde başarılı olmayı, ailelerine, topluma ve ülkeye hizmet etmeyi göstermişlerdir. Bu çalışmada modernitenin batılılaşma olmadığı, çoklu modernitelerin olabileceği ve piyasa ekonomisi ile uyumlu ancak batılı neoliberal ekonomiden farklı iktisat anlayışına sahip oldukları görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Dini etik sermaye, Muhafazakar girişimcilik, Neoliberalizm, Yerli ve milli.

ABSTRACT

This paper seeks to explore the impact of religious ethics capital on the performance of conservative entrepreneurs of Kahramanmaraş. I begin by discussing the religious ethics capital concept. It was developed by reference to the types of capital of Bourdieu, to the theory of collective consciousness meaning of Durkheim and the symbolic meaning universe theses. The data of semi-structured interviews was gained from 20 conservative entrepreneurs and explained by using discourse analysis method. The results of this study show that some participants say hard and honest work is considered worship in Islam, at the same time they say that the religious ethics capital motivates their economic success. Most of the participants say that to be native and national is possible by contributing to their family, society and country. On the other hand, the participants follow the requirements of market economy but their understanding about liberal economy.

Keywords: conservative entrepreneurship, religious ethics capital, native and national, neo-liberalism.

FRANSA’NIN TÜRKİYE İLE DIŞ TİCARETİ VE İZMİR BAZINDA BİR DEĞERENDİRME
FRANCE’S FOREIGN TRADE WITH TURKEY AND AN EVALUATION ON THE BASIS OF
İZMİR

Dilara SÜLÜN

*Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Demokrasi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü, ORCID 0000-0001-8874-5194.*

ÖZET

Fransa ve Türkiye yüzyıllar öncesine dayanan ilişkileri ile birbirleri için ekonomi ve ticaret açısından önemli ortaklardır. Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu IMF’in verilerine göre Fransa, 2020 yılında, Gayrisafı Yurt içi Hasılası (GSYİH) 2,771.622 milyar dolar ile Amerika Birleşik Devletleri, Çin, Japonya, Almanya ve Hindistan’dan sonra dünyanın en büyük 6. ekonomisi konumundadır, Avrupa’da ise Almanya’nın ardından ikinci büyük ekonomidir. Fransa ekonomisinin dağılımına bakıldığında en yüksek payı hizmet ve sanayi sektörleri oluşturmaktadır. Fransa’nın başlıca ihracat ve ithalat ortakları Almanya, ABD, İspanya, İtalya, Belçika, Birleşik Krallık, Çin ve Hollanda’dır. Küresel ekonomi düzeni içinde ülkeler neden dış ticaret yapar ve uluslararası ticaretin ülkelere sağladığı faydalar nelerdir? Fransa ile Türkiye arasındaki ticaret politikaları nelerdir ve iki ülke arasındaki ticaretin altyapısını düzenleyen antlaşma ve protokoller nelerdir?

Fransa’nın Türkiye ile ticaret ilişkilerine baktığımızda Türkiye ile Avrupa Birliği arasında imzalanıp 31 Aralık 1995 tarihinde yürürlüğe giren Gümrük Birliği Antlaşması ile ticaret hacminin artmaya başladığını görüyoruz. 2019 yılında Fransa ile Türkiye arasındaki ticaret hacmi 14706 milyon dolar olarak gerçekleşmiş olup bunun 7946 milyon doları Türkiye’nin Fransa’dan ihracatı ve 6760 milyon doları ise Türkiye’nin Fransa’dan ithalatı olarak gerçekleştirmiştir. Bu durumda ticaret dengesi ihracat fazlası veren Türkiye açısından 1186 milyon dolar olarak Türkiye’nin lehine olmuş, ikili ticarete Türkiye hali hazırda kârlı durumdadır.

Çalışmamız klasik ve modern dış ticaret teorileri ışığında, Fransa’nın dış ticaret politikalarını ve Türkiye ile Fransa arasındaki ticaretin altyapısını düzenleyen antlaşma ve protokolleri inceleyecektir. Öte yandan Fransa ve Türkiye’nin hedef koymuş olduğu 20 milyar Euro ticaret hacmine nasıl ulaşabileceğine ve hangi sektörlerin stratejik önemde olacağına ışık tutmaya çalışılacak, ikili ticarete Türkiye’nin kârlı durumunu koruması için neler yapması gerektiği değerlendirilecektir. Bu kapsamda çalışmamızda Fransa ile Türkiye dış ticaretinin yıllar itibarıyla miktarı ve sektörel dağılımı analiz edilecek ve yeni işbirliği potansiyelleri araştırılacaktır. Bildiride dış ticaret rakamları ve sektör bilgileri İzmir bazında da ayrıntılı bir şekilde incelenecek, Fransa’ya yönelik saha çalışmaları içerikli literatür taraması yapılacak, Fransa ve Türkiye istatistik ve dış ticaret raporları ekonomik ve ticari açıdan değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Fransa, Türkiye, Dış Ticaret, Gümrük Birliği, Uluslararası Ticaret Teorileri.

ABSTRACT

France and Turkey, with their relations dating back to centuries, are important partners for each other in economic and commercial terms. According to the World Bank and International Monetary Fund (IMF) data, France is the world’s sixth biggest economy in 2020 with its Gross Domestic Product (GDP) of 2,771.622 billion dollars, after the United States of America (USA), China, Japan, Germany and India, and is European second biggest economy after Germany. Services and industry form the biggest part of the French economy. Main export and import partners of France are Germany, USA, Spain, Italy, Belgium, United Kingdom, China and the Netherlands. In the global economic order, why do countries need foreign trade and what are the advantages of international trade for them? What are trade policies between France and Turkey and what are the agreements and protocols that regulate trade between the two countries?

When we look at the commercial relations between France and Turkey, we see that the trade volume started to increase after the signing and the entry into force of the Customs Union between Turkey and the European Union on December 31st, 1995. Trade volume reached 14706 million dollars between France and Turkey in 2019, of which 7946 million dollars correspond to Turkey's exports from France and 6760 million dollars correspond to Turkey's imports from France. In the present case, trade balance is in the benefice of Turkey with its 1186 million dollars of surplus in its exports, Turkey is currently in advantageous position in its bilateral trade.

In the light of the classical and modern foreign trade theories, our paper will analyse France's foreign trade policies and the agreements and protocols that regulate trade infrastructure between France and Turkey. On the other hand, we will try to set light on how France and Turkey can reach their target of 20 billion Euros trade volume, which sectors will have strategic importance, and what should Turkey do to protect its advantageous position in its bilateral trade? Within this context, we will analyse French and Turkish bilateral trade by years and sectors and show new cooperation opportunities. Our paper will also present a detailed analysis of foreign trade between İzmir and France, based on figures and sectors, including literature review with fieldwork, French and Turkish statistics, reports and documents would be evaluated from a commercial and economic perspective.

Key Words: France, Turkey, Foreign Trade, Customs Union, International Trade Theories.

GİRİŞ

Fransa ve Türkiye'nin ilişkileri yüzyıllar öncesine dayanmakta olup her iki ülke birbiri için ekonomi ve ticaret açısından önemli bir konumdadır. Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu IMF'in verilerine göre Fransa, 2020 yılında, Gayrisafi Yurt içi Hasılası (GSYİH) 2,771.622 milyar dolar ile Amerika Birleşik Devletleri, Çin, Japonya, Almanya ve Hindistan'dan sonra dünyanın en büyük 6. ekonomisi olarak sıralanmaktadır. Fransa, Avrupa'da ise Almanya'nın ardından ikinci büyük ekonomidir. Fransız ekonomisinin dağılımına bakıldığında en yüksek payı hizmet ve sanayi sektörlerinin oluşturduğu görülmektedir. Hizmet sektörü, ülkenin GSYİH'sinin %70'inden fazlasını oluşturmaktadır. Ekonomiye bir başka önemli katkı da imalattan gelmektedir, Fransa otomotiv, havacılık ve demiryolu sektörlerinin yanı sıra kozmetik, ilaç ve lüks ürün sektörlerinde küresel çapta önde gelen ülkeler arasında yer almaktadır (Focus Economics, 2020).

Küresel ekonomi düzeni içinde ülkeler neden dış ticaret yapar? Uluslararası ticaretin ülkelere sağladığı faydalar nelerdir? Fransa ile Türkiye arasındaki ticaret politikaları nelerdir ve iki ülke arasındaki ticaretin altyapısını düzenleyen antlaşma ve protokoller nelerdir? Bu soruları yanıtlayabilmek için, çalışmamız Fransa'nın dış ticaret politikalarını ve Türkiye ile Fransa arasındaki ticaretin altyapısını düzenleyen antlaşma ve protokolleri inceleyecektir. Öte yandan Fransa ve Türkiye'nin hedef koymuş olduğu 20 milyar Euro ticaret hacmine nasıl ulaşılacağı ve hangi sektörlerin stratejik önemde olacağına ışık tutmaya çalışılacak, ikili ticarete Türkiye'nin kârlı durumunu koruması için neler yapması gerektiği değerlendirilecektir. Bu kapsamda çalışmamızda, Fransa ile Türkiye dış ticaretinin yıllar itibariyle miktarı ve sektörel dağılımı analiz edilecek ve yeni iş birliği potansiyelleri araştırılacaktır.

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Fransa Ekonomisi

Fransız Ulusal İstatistik ve Ekonomik Araştırmalar Enstitüsü INSEE'ye göre, Fransa'nın ilk on ihracat ortağı Almanya, ABD, İtalya, İspanya, Belçika, Birleşik Krallık, Çin, İsviçre, Hollanda ve Polonya'dır (INSEE, 2020). Fransa'nın toplam ürün ihracatının %59'u Avrupa Birliği ülkelerine yönelik olarak gerçekleşmektedir. Aşağıdaki tablo, Fransa'nın 2019 yılındaki ürün ticaretini milyar Euro olarak göstermektedir.

Tablo 1. Fransa'nın Başlıca İhracat ve İthalat Ortakları (2019 yılı milyar Euro)

Ülke	İhracat	İthalat
Almanya	69,8	84,9
A.B.D.	42,1	38,1
İtalya	37,5	43,3
İspanya	37,2	37,0
Belçika	34,2	38,1
Birleşik Krallık	33,6	21,1
Çin (Hong Kong hariç)	20,9	52,5
İsviçre	17,8	14,5
Hollanda	17,5	25,3
Polonya	10,2	11,8

Kaynak: <https://www.insee.fr/fr/statistiques/2381428#tableau-figure1>

Fransa'nın Dış Ticaretinde Başlıca Sektörler

2019 yılında Fransa 508 milyar Euro değerinde ürün ve 251 milyar Euro değerinde hizmet ihraç etmiştir. Ürün ithalatı 567 milyar Euro, hizmet ithalatı ise 229 milyar Euro değerinde olmuştur. Fransa'nın ürün ticaretindeki dış ticaret açığı 59 milyar Euro'ya ulaşırken, hizmet sektörü 21,8 milyar Euro'luk ticaret fazlası vermiştir. Genel ticaret açığı hala yüksek olmakla birlikte, havacılık & uzay, kimya ve ilaç sektörleri ile lüks ürünler sektörü yüksek ihracat seviyelerine sahip olduğu için ülkenin ihracatı açısından en dinamik sektörlerdir. Havacılık sektörü 31 milyar Euro ve lüks ürünler sektörü ise 26,9 milyar Euro ticaret fazlası vermiştir. Buna karşın enerji sektörü 2019 yılında 45 milyar Euro civarında ticaret açığı vermiştir. Otomotiv sektörü de 2008 yılından bu yana ticaret açığı vermekte olup, elektronik ve tekstil sektörleri de ticaret açığı veren sektörler arasında bulunmaktadır (Vie-Publique, 2020).

Türkiye ve Fransa Arasındaki Ticaretin Altyapısını Düzenleyen Anlaşma ve Protokoller

Fransa'nın Türkiye ile ticaret ilişkilerine baktığımızda Türkiye ile Avrupa Birliği arasında imzalanıp 31 Aralık 1995 tarihinde yürürlüğe giren Gümrük Birliği (GB) Antlaşması ile ticaret hacminin artmaya başladığı görülmektedir. Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) ile bütünleşme hedefine yönelik ortaklık ilişkisinin önemli bir aşamasını oluşturan Gümrük Birliği, aynı zamanda AB tarihinde ilk defa tam üye olmayan bir ülke ile gerçekleştirilmiş ticari bütünleşme örneği olmuştur (Doğan ve Soyyiğit Kaya, 2011: 2). Avrupa Parlamentosu tarafından Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği'nin onaylanmasının ardından Türkiye AB ile ekonomik bütünleşme süreci içinde, üyelik dışındaki son aşamaya ulaşmıştır ve bu gelişme aynı zamanda politik açıdan da esasen önemli bir gelişme olmuştur (Kramer, 2007:1). Yogan'a göre, GB öncesinde Türkiye ekonomisi oldukça kapalı idi (Togan, 1997:1).

Gümrük Birliği çerçevesinde ülkemiz menşeli sanayi ürünlerine gümrük vergisi uygulanmamaktadır. Bazı tarım ve gıda ürünlerine gümrük vergisi ve ayrıca miktar kısıtlaması ve/veya belirlenmiş tarihler arasında farklı oranda gümrük vergisi uygulanmaktadır. Gümrük Birliği çerçevesinde iki ülke arasındaki ticaret hacmi 1995- 2000 yılları arasında 2,5 katına çıkarak 5.8 milyar Euro değerine ulaşmıştır. Fransa ile Türkiye arasında imzalanan diğer antlaşma ve protokoller aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 2. Türkiye ile Fransa Arasında İmzalanan Antlaşmalar

Anlaşma Adı	İmza Tarihi
Türkiye-Fransa 2000 Faaliyet Planı Antlaşması	Şubat 1998
Çifte Vergilendirmeyi Önleme Antlaşması	05.01.1989
Ticaret ve Ödeme Antlaşmaları	31.08.1946
Karma Ekonomik Komisyon (KEK) Kurulmasına İlişkin Protokol	18.02.1987
Türkiye-Fransa Ekonomik ve Ticaret Ortaklık Komitesi	25.11.2008
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Antlaşması	15.06.2006
Uzun Menzilli Bölge Hava ve Füze Savunma Sistemi Projesi Aşama-B Sözleşmesi	5 Ocak 2018
Türk EXIMBANK ve Bpifrance Assurance Export Arasında Karşılıklı Reasürans Antlaşması	5 Ocak 2018
Türk Hava Yolları A.O ile Airbus S.A.S arasında Mutabakat Zaptı	5 Ocak 2018

Kaynak: Yazar tarafından derlenmiştir.

Türkiye – Fransa Dış Ticareti

GB çerçevesinde iki ülke arasındaki ticaret hacmi 2000'li yılların başından bu yana yükselmektedir. Fransa hükümetinin verilerine göre Türkiye, Fransa'nın AB dışındaki üçüncü büyük ticaret ortağıdır. Son on yılda, iki ülke arasında ticaret hacmi %47,4 seviyesinde yükselmiş, iki ülke arasında 2019'da gerçekleşen ticaret hacmi 14 milyar 677 milyon Euro olmuştur. Bu tutarın 7 milyar 946 milyon doları Türkiye'nin Fransa'dan ihracatı ve 6 milyar 760 milyon doları ise Türkiye'nin Fransa'dan ithalatı olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2020). Bu durumda ticaret dengesi ihracat fazlası veren Türkiye açısından 1 milyar 186 milyon dolar olarak Türkiye'nin lehine olmuş, ikili ticarete Türkiye hali hazırda kârlı durumdadır.

Tablo 3. Türkiye-Fransa Dış Ticaret Değerleri (milyon dolar)

Yıl	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2013	6.655	8.650	15.305	-1.995
2014	6.856	8.584	15.440	-1.728
2015	6.101	7.983	14.084	-1.882
2016	6.309	7.679	13.988	-1.370
2017	6.895	8.425	15.320	-1.530
2018	7.655	7.837	15.492	-182
2019	7.946	6.760	14.706	1.186
2019 (Ocak-Tem)	4.793	3.832	8.625	961
2020 (Ocak-Tem)	3.744	3.465	7.209	279

Kaynak: T.C. Ticaret Bakanlığı ve TÜİK verileri kullanılarak yazar tarafından derlenmiştir.

Türkiye ile Fransa Arasındaki İhracat ve İthalat Kalemleri

İhraç ettiğimiz başlıca ürünler: Otomobil sanayi ve yan sanayi ürünleri, hazır giyim, elektrikli ev aletleri, genel kullanıma yönelik makine ve cihazlar, tekstil endüstrisi ürünleri ve elektrikli cihazlardır. Türkiye'nin Fransa'dan ithal ettiği başlıca ürünler: uçak ve uzay endüstri ürünleri, otomobil (yan) sanayi ürünleri, genel kullanıma yönelik makine ve cihazlar, temel kimyasal, azotlu, plastik ve sentetik kauçuk ürünlerdir (T.C. Dış İşleri Bakanlığı, 2020).

Türkiye'deki Fransız Yatırımları

Ülkemizde 1.524 Fransa sermayeli şirket faaliyet göstermektedir. Merkez Bankası verilerine göre 2002-2018 döneminde Fransa sermayeli firmalar tarafından ülkemize gerçekleştirilen doğrudan yatırımların toplamı 7 milyar 274 milyon Dolar tutarında olmuştur. Türk sermayeli firmaların Fransa'ya gerçekleştirdiği doğrudan yatırımların toplamı ise 235 milyon Dolar olmuştur (T.C. Dışişleri bakanlığı, 2020).

Türkiye'nin Toplam Dış Ticareti İçinde İzmir'in Payı

İzmir'in 2019 yılı ihracatı 12. Milyar Dolar, ithalatı ise 8.6 milyar Dolar olarak gerçekleşmiş olup, Türkiye'nin 2019 ihracatı 181 milyar Dolar, ithalatı ise 210 milyar Dolar olmuştur¹. Bu çerçevede,

¹ Türkiye'nin 2019 yılı dış ticaret dengesi -31 milyar Dolar, toplam ticaret hacmi ise 381 milyar Dolar olmuştur.

İzmir'in toplam ihracattaki payı %6.6, ithalattaki payı ise %4'tür (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2020). Ege bölgesi bazında bakacak olursak, Türkiye'nin 2019 yılı toplam ihracatı içinde Ege bölgesinin payı %10.9 olarak gerçekleşmiş, ülkenin toplam ithalatı içinde ise Ege bölgesinin payı % 6.3 olmuştur.

İzmir ile Fransa Arasındaki Dış Ticaret Değerlendirmesi

TÜİK verilerine göre İzmir 2019 yılında Fransa'ya yönelik 521.113.782 Dolar tutarında ihracat yapmıştır. Türkiye'nin 2019 yılında Fransa'ya toplam ihracatı 7 milyar 946 milyon Dolar olarak gerçekleştiğine göre, İzmir'in payı %6.55 olarak gerçekleşmiştir. 2015 yılı itibariyle İzmir'den Fransa'ya gerçekleştirilen ihracat tutarları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4. İzmir – Fransa İhracatı

Yıl	İhracat (Dolar)
2015	447.709.075
2016	455.068.283
2017	490.564.398
2018	564.818.388
2019	521.113.782
2020 (Ocak – Tem)	254.161.416

Kaynak: TÜİK

İzmir'in Fransa'dan ithalatına bakacak olursak, 2020 yılının ilk yarısında İzmir Fransa'dan 154 milyon Dolar ithalat yapmıştır. İzmir'in 2019 yılında ise Fransa'dan ithalatı 271 milyon Dolar olmuştur. Türkiye'nin Fransa'dan 2019'dan toplam ithalatı 6.7 milyar olduğuna göre, İzmir'in payı yaklaşık %4 olarak gerçekleşmiştir. 2015 yılı itibariyle İzmir'in Fransa'dan gerçekleştirdiği ithalat tutarları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 5. İzmir – Fransa İthalatı

Yıl	İthalat (Dolar)
2015	256.498.805
2016	254.548.030
2017	311.907.573
2018	319.134.121
2019	270.998.380
2020 (Ocak – Tem)	154.000.128

Kaynak: TÜİK

SONUÇ

Türkiye ve Fransa gerek Gümrük Birliği çerçevesinde gerek ise iki ülke arasında son on yılda %50 civarında artan dış ticaret hacmi ile ekonomik ve ticari açıdan birbirleri için önemli ülkelerdir. Fransa'nın Türkiye ile 2019 yılında yaklaşık 15 milyar Euro olarak gerçekleşmiş olan dış ticaret hacminin 20 milyar Euro'ya çıkartılması yönünde stratejik bir hedefi de bulunmaktadır. Bu kapsamda öne çıkan sektörler akıllı şehirler, enerji, sürdürülebilir kent, ulaştırma, inovasyon, çevre yönetimi ve tarım sektörüdür (Dünya Gazetesi, 2019).

Türk ve Fransız şirketlerin üçüncü ülke pazarlarındaki iş birliklerini artırmaları, özellikle inşaat ve enerji alanındaki fırsatları değerlendirmeleri önerilmektedir. Bu kapsamda, Orta Doğu, Afrika ve Balkan ülkelerinde gerçekleştirilebilecek olan ortak girişimler iki ülke arasındaki ticaret bağlarını daha da kuvvetlendirecektir. İzmir'in de bu ortak girişimlerde yer alması kentin ekonomik zenginliğini arttıracak, ayrıca ihracat odaklı faaliyetlerine devam etmesi Türkiye'nin 2019 yılında yakalamış olduğu dış ticaret fazlasını sürdürmesine de bir katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Doğan, Seyhun ve SOYYIĞIT KAYA, Semanur., ‘Gümrük Birliği Sonrasında (1996-2009) Türkiye’nin Avrupa Birliği ile Dış Ticaretinin Ülke ve Fasıl Bazlı Yoğunlaşma Analizi’, *Ekonometri ve İstatistik*, 2011, Sayı:14, s.1–18.
- Dünya Gazetesi, ‘Türkiye ile Fransa arasında "stratejik" hedef’, <https://www.dunya.com/ekonomi/turkiye-ile-fransa-arasinda-stratejik-hedef-haberi-454771>, (Erişim: 17.08.2020)
- Focus Economics, ‘France Economic Outlook’, 1 Eylül 2020, <https://www.focus-economics.com/countries/france>, (Erişim: 03.01.2020).
- Institut National de la Statistique et des Etudes Economiques INSEE, ‘Principaux Partenaires de la France à l’Exportation et à l’Importation Données Annuelles 2019’, (Erişim: 27.08.2020).
- Kramer, Heinz., ‘The EU-Turkey Customs Union: Economic Integration Amidst Political Turmoil’, *Mediterranean Politics*, 1996, Cilt 1, Sayı 1, s. 60-75.
- T.C. Ticaret Bakanlığı, ‘Dış Ticaret İstatistikleri’, <https://ticaret.gov.tr/istatistikler/dis-ticaret-istatistikleri/dis-ticaret-istatistikleri-2019-2020-ocak-mayis-donemi-genel-ticaret-sistemi/illere-gore-dis-ticaret>, (Erişim: 25.08.2020).
- Togan, Sübidey., ‘Effects of a Turkey-European Union Customs Union and Prospects for the Future’, *Russian & East European Finance and Trade*, 2000, Cilt 36, No. 4, s. 5-25.
- Türkiye Dışişleri Bakanlığı, ‘Fransa’nın Ekonomisi’, <http://www.mfa.gov.tr/fransa-ekonomisi.tr.mfa>, (Erişim: 01.09.2020).
- Türkiye İstatistik Kurumu, ‘Dış Ticaret İstatistikleri’, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046, (Erişim: 05.09.2020).
- Vie-Publique, ‘Le commerce extérieur de la France s’améliore en 2019’, 12 Şubat 2020, <https://www.vie-publique.fr/en-bref/273282-le-commerce-exterieur-de-la-france-sameliorer-en-2019>, (Erişim: 21.08.2020).

İŞ TATMİNİ VE PERSONEL KAYGI DÜZEYİNİN İŞTEN AYRILMA NİYETİ ÜZERİNE
ETKİSİNİN FARKLI BANKA TÜRLERİNDE İRDELENMESİ
DISCUSSION OF THE EFFECT OF JOB SATISFACTION AND PERSONNEL ANXIETY LEVEL
ON TURNOVER INTENTION IN DIFFERENT BANK TYPES

Özlem KARADAĞ AK

Öğr. Gör., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Bankacılık Bölümü, (Sorumlu Yazar)

Ahmet DİKEN

Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, İşletme Bölümü

ÖZET

Çalışmanın amacı, işten ayrılma niyetinin, iş tatmini ve kaygı düzeyi değişkenleri üzerinden ne derece etkilendiğinin ölçülmesidir. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırma, Konya'da faaliyet gösteren özel ve kamu sektöründe yer alan mevduat ve katılım bankalarının 413 çalışanı üzerinde gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizi aşamasında, katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanların demografik değişkenlere göre değişip değişmediğini tespit etmek amacıyla bağımsız gruplar t testi ve çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) ve onu takip eden tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon katsayısı ile hesaplanmıştır. Daha sonra durumluk ve sürekli kaygı ile işten ayrılma niyeti arasındaki ilişkide iş tatmininin aracı rolü bootstrapping yöntemiyle incelenmiştir.

Araştırma sonucunda iş tatmini puanlarının kamu banka çalışanlarına göre özel banka çalışanlarında ve mevduat banka çalışanlarına göre katılım bankası çalışanlarında daha yüksek olduğu; sürekli kaygı, durumluk kaygı ve işten ayrılma niyeti puanlarının özel banka çalışanlarına göre kamu bankası çalışanlarında ve katılım bankası çalışanlarına göre mevduat bankası çalışanlarında daha yüksek olduğu görülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre; durumluk kaygı ve sürekli kaygı, iş tatmini ile negatif yönlü orta düzeyde ve işten ayrılma niyeti ile pozitif yönlü orta düzeyde; iş tatmini ise işten ayrılma niyeti ile negatif yönlü orta düzeyde ilişkili olarak bulunmuştur.

Sonuçlar doğrultusunda işgören devir oranının yüksek olduğu banka türlerinde özellikle çalışanın kaygı düzeyinin değerlendiriliyor olması ve yapısal anlamda kaygıyı azaltacak öğeleri içeren (renk, ses, dizayn vb) çalışma ortamı sağlama ve çalışana özellikle relaksasyonu ve stresle baş etme yöntemlerini içeren ruhsal eğitimler verilmesinin önemli olduğu düşünülmüştür.

Anahtar Kelimeler: İş Tatmini, Durumluk Kaygı, Sürekli Kaygı, İşten Ayrılma Niyeti, Banka Çalışanları

ABSTRACT

The aim of the study is to investigate the extent to which turnover intention is affected by the variables of job satisfaction and anxiety level. In this research, the questionnaire technique was used as a data gathering method. The research sample was composed of 413 employees of conventional and participation banks that are operating in the public and private sector in Konya. During the analysis phase of the data, independent groups t-test and multivariate analysis of variance (MANOVA) and one-way analysis of variance (ANOVA) were performed to determine whether the scores of the participants varied according to demographic variables. The relations among the variables were calculated by Pearson correlation analysis. Then, the mediating role of job satisfaction in the relationship between trait and state anxiety and turnover intention was examined with the bootstrapping method.

As a result of the research, it was found that job satisfaction scores were higher for private bank employees than public bank employees and participation bank employees than traditional bank employees; it was observed that trait anxiety, state anxiety and turnover intention scores were higher for public bank employees and traditional bank employees than for private bank employees. According to the research results; state anxiety and trait anxiety were moderately negative with job satisfaction and

moderate positive with turnover intention; job satisfaction was found to be moderately negatively correlated with the turnover intention.

In accordance with the results, it was thought that it is important to evaluate the anxiety level of the employee, especially in bank with high employee turnover, to provide a work environment that includes elements that will reduce anxiety in structural terms (color, sound, design, etc.) and to provide psychological training to the employee, especially including relaxation and stress coping methods.

Key Words: Job Satisfaction, State Anxiety, Trait Anxiety, Turnover Intention, Bank Employees.

TÜRKİYE VE RUSYA’NIN G.T.İ.P. (GÜMRÜK TARİFE İSTATİSTİK POZİSYONU) 7NCİ FASIL ALTINDA KALAN TARIMSAL ÜRÜNLERİNİN İHRACATI İLE İLGİLİ KARŞILAŞTIRMALI ANALİZLER
COMPARATIVE ANALYSIS OF 7TH CHAPTER HS (HARMONIZED SYSTEM) CODE COVERED AGRICULTURAL PRODUCT EXPORTS OF TURKEY BETWEEN THE 2000-2018 YEARS

Ertuğrul CELEP

TÜBİTAK, Ulusal Metroloji Enstitüsü (UME) / 41400, ORCID No: 0000-0002-6723-9679

Doç. Dr. Mehmet Şahin GÖK

Gebze Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü / 41400, ORCID No:0000-0003-4072-2641

Özet

Çok geniş bir kapsamı olan ‘Tarım kavramı’ genel olarak bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretilmesi, verimlerinin artırılması, işlenmesi, ve değerlendirilmesi anlamlarına gelmektedir. Tarımsal ürünlerin ticaretine konu olan ürünlerin hammadde ya da işlenmiş ürün olarak ticaretini konu edinen bilim dalı ise ‘Tarım Ekonomisi’ olarak adlandırılmaktadır. Bir ülkenin gelişmişlik düzeyinden söz edebilmek için sanayi, hizmet ve tarım sektörlerinin belli bir seviyenin üzerinde olması gerekmektedir. Tarımsal üretim ve tarımda modernleşme, diğer iki sektörde ki kalitenin ve verimliliğin artmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Tarımsal üretimden elde edilen ürünlerin kalitesinin yüksek olması tarımsal alanların verimli ve etkin bir şekilde kullanılmasına bağlıdır. Bu şart sağlandıktan sonra elde edilen ürünlerin işlenmesi, pazarlanması ve lojistik ihtiyacının artması tarımla ilişkili olan sanayi kollarını da geliştirecek, dolaylı olarak sanayinin gelişmesine ve istihdam artışına da katkı sağlayacaktır. Aynı şekilde kaliteli bir tarım ürünü, kaliteli bir şekilde işlenerek dünya üzerinde ki herhangi bir sofraya konulduğunda memnuniyet yaratması; ya da herhangi bir restoran tarafından servis edildiğinde beğenilmesi, o tarımsal ürünün tüketiciye ulaşmasına aracılık eden market zinciri ve ya restoran gibi işletmelerde de sanayi de olduğu gibi hizmet arzının talebe bağlı olarak artmasına, istihdam alanlarının genişlemesine ve yaygınlaşmasına katkı sunabilmektedir. Yine tarımsal ürünlerin yurtdışına ihracatı da ülkeler için önemli bir ekonomik gelir kaynağı olarak görülmektedir. Son yıllarda, geçmişte tarımsal üretimde söz sahibi olmayan Rusya, İsveç, Kanada gibi kuzey yarımkürede kalan ülkelerin de bu arenada kendilerini geliştirmeleri, tarımda kendi kendilerine yeten bir ülke olabilmeye çalışmanın yanı sıra ihracatlarını da arttırdıkları; tarımsal üretimi yetersiz ve kendine yetemeyen ülkelerin ise bütçelerinin önemli bir bölümünü bu ürünlerin ithalatına ayırdıkları görülmektedir. Bu pencereden bakıldığında tarımsal ürünlerin ülkelerin ekonomik bağımsızlıklarına sağladıkları katkılar ve insan yaşamının devam edebilmesi için tüketilen son ürün olma özellikleri ile birlikte; endüstriyel olarak da önemli bir hammadde ve ticari mal statüsü edinerek, ülkelerin dış ticaretlerinde de önemli bir yere sahip oldukları gözlemlenmiştir. Bu çalışmada, Türkiye ve Rusya ülkelerinin, uluslar arası gümrük malzeme sınıflandırma sistemi olan G.T.İ.P. (Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu) 7nci fasıl altında kalan ürünlerin tarımsal dış ticaret istatistiklerinin 2000-2018 yılları arasında ki ihtiva ettiği veriler baz alınarak Balassa’nın ‘‘Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler İndeksi’’ ve ‘‘Michael Testleri’’ uygulanarak dünya ihracatı karşısında karşılaştırmalı üstünlükleri olup olmadıkları araştırılmıştır. İlgili ürünlerin dünyada ki toplam ihracat ve ithalat rakamları ile, Rusya ve Türkiye ülkelerinin 2001-2018 yılları arasında ki 7nci fasıl G.T.İ.P. altında kalan tarımsal ürünlerin ihracat ve ithalat rakamları baz alınarak yapılan karşılaştırmalı analizlerle literatüre katkı sağlayabileceğini düşündüğümüz sonuçlara ulaşılmış, analiz ve yorumlar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tarımsal ihracat, Türkiye Tarımsal İhracat, Rusya Tarımsal İhracat, AKÜ, Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Testi, Michael Testi, Tarımsal Dış Ticaret

ABSTRACT

'Farming concept', which has a wide scope, generally means the production of vegetable and animal products, increasing their productivity, processing and evaluation. The branch of science that deals with the trade of agricultural products as raw materials or processed products is called "Agricultural

Economy". In order to mention about the development level of a country, industry, service and agriculture sectors must be above a certain level. Modernization in agricultural production and agriculture plays an important role in increasing the quality and productivity in the other two sectors. The high quality of the products obtained from agricultural production depends on the efficient and effective use of agricultural areas. When this condition is met; increase in the need for the processing, marketing and logistics will also improve the industries associated with agriculture, indirectly contributing to the development of industry and employment growth. Likewise, a quality agricultural product is processed in a quality way and creates satisfaction when placed on any table in the world; or when it is served by any restaurant, it can contribute to the increase in the supply of service, widening and widespread employment areas, as well as in the industry such as the market chain and the restaurants that mediate the delivery of that agricultural product to the consumer. Export of agricultural products abroad is seen as an important source of economic income for countries. In recent years, countries that have not had an important place in agricultural production in the past, such as Russia, Sweden, Canada, who have been in the northern hemisphere, have developed themselves in this arena by increasing their exports as well as trying to become a self-sufficient country in agriculture; on the other side, it is seen that the countries with insufficient agricultural production and insufficiency allocate a significant part of their budgets to their imports. If the situation evaluate from another side, together with the contribution of agricultural products to the economic independence of the countries and the characteristics of being the last product consumed for the continuation of human life; it has been observed that they have an important place in foreign trade of the countries by acquiring an important industrial raw material and commodity status. In this study, the countries of Turkey and Russia, which supplies international customs classification system 'Armonized System-HS Code' (Customs Tariff Statistics Position) compared to the world exports, Balassa's "Comparative Advantages Index" and "Michaely Tests" were applied based on the data contained in the agricultural foreign trade statistics between 2000-2018, whether or not they have been investigated. With a total export and import figures in the world of the products concerned, that between the years of 2000-2018, Russia and Turkey under 7th chapters HS code covered agricultural products with comparative analysis based on the export and import figures of the agricultural products under this chapter, the results that we think can contribute to the literature have been reached, relevant analyzes and comments have been made.

Keywords: Agricultural Export, Turkey's Agricultural Export, Russia's Agricultural Export, Balassa Index, Michaely Index, Agricultural Foreign Trade

1. GİRİŞ

Anadolu'nun verimli toprakları yüzyıllar boyunca çeşitli medeniyetler tarafından tarım amacıyla kullanılmış ve günümüzde de kullanılmaya devam etmektedir. Artan nüfus ve küreselleşen sermaye de hesaba katıldığında, günümüzde de tarımsal üretim ve bu ürünlerin iktisadi getirileri (ihracat, yurt içi satışlar,..) tüm dünya ülkeleri için büyük önem arz etmektedir. 18.yüzyılda yaşayan İngiliz ekonomist Albert Thomas Malthus'un nüfus teorisinde belirttiği şekilde, artan nüfusa karşı üretilen besin miktarı yetersiz kamakta, bu da göçlere, savaşlara ve kaosa neden olmaktadır. Özellikle 20nci yüzyılda bu teorinin ön gördüğü durumların ortaya çıktığı ülkeler var olsa da, gelişen teknoloji ile seracılık faaliyetlerinin artması, tarımda makineleşmenin yaygınlaşması ve bu duruma paralel olarak tarımsal üretimin artırılmasıyla kaynaklar artmış ve tarım ülkeleri için önemli bir güç haline gelmiştir. Tarım ürünlerini ithal eden ülkeler, kendilerine yetebilmede paylarını arttırmak için üretim faaliyetlerine hız vermişlerdir. Örneğin, 2000'li yıllara kadar buğday ve nohut ithalatçısı durumunda olan Rusya, günümüzde bu iki kalem ürün için dünya da önemli bir ihracatçı durumundadır. Rusya, devlet arazilerinde tarımı teşvik edip nitelikli iş gücü istihdam ederek tarımsal alanda gelişme politikalarını uygulamaya koymuştur. Benzer şekilde Türkiye'de tarımsal üretimin artırılması için milli arazilerin çiftçilere kiralanması ile ilgili bazı girişimlerde bulunarak tarımsal verimliliği ve topraklarının kullanım optimizasyonunu artırma girişiminde bulunmaktadır. Artan dünya nüfusu karşısında insan yaşamı için ihtiyaç duyulan tarımsal ürünlerin üretimi, iktisadi ve endüstriyel değeri her geçen gün artmaktadır. Daha önce yapılan çalışmalarda Çoban ve arkadaşları (2010) Türk tarım sektörünün Avrupa Birliği ülkeleri karşısında rekabet gücünü analiz etmişlerdir. Peker (2015), Türkiye'nin hububat ve baklagil alt sektörlerinin AB pazarı karşısında üstünlüğü olup olmadığını test ederek nohut ve mercimekte yüksek

rekabet gücü olduğunu, kuru fasulye, buğday ve mısır ürünlerinde ise rekabet gücünün olmadığı sonuçlarına ulaşmıştır. Miral, Zehra C. (2006) ise yaş sebze meyve ihracatında Avrupa Birliği'ne karşı rekabet gücünü analiz etmiş ve rekabet avantajı bulunmasına karşılık 1996 sonrası karşılaştırmalı üstünlük indeks değerinin düştüğünü belirtmiştir. Bu çalışmada metod ve yöntem olarak Balassa'nın AKÜ (Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler) ve Michaely İndeks testleri uygulanmış, iki ülkenin G.T.İP.(Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu) 7nci fasıl altın tarımsal ürün ihracatları, 2000-2018 arasında dünya tarımsal ihracatı ve ithalatı ile karşılaştırılarak, ilgili analiz ve sonuçlara ulaşılmıştır.

2-ARAŞTIRMA VE BULGULAR

2000-2018 yılları arasında ki tarımsal ihracat ile ilgili olarak ,TÜİK ve INTRACEN veri tabanlarından alınan istatistikî tarımsal ihracat değerleri baz alınarak karşılaştırmaya konu olan yıllara ait tablolar oluşturulmuş ve bu değerler AKÜ ve Michaely testleri uygulanarak ilgili sonuç ve yorumlara ulaşılmıştır. Türkiye ve Rusya ülkeleri için ayrı ayrı yapılan testler sonucunda 2000-2018 yılları arasında ki 7nci fasıl tarımsal ihracat verileri değerlendirilmiş ve ilgili sektörde üstünlükleri olup olmadığı araştırılmıştır. Elde edilen bulgulara göre de yorumlamalar yapılmış ve optimum fayda sağlanmasına yönelik öneriler yapılmıştır.

2.1. AKÜ-Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler İndeksi Formülasyonu:

$$AKÜ_{ij} = ((X_{ij}/\sum X_i))/((W_j/\sum W_i))$$

Belirtilen formülasyona göre; AKÜ_{ij}, 'i' ülkesinin 'j' sektörü için belirtilmiş olan açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler indeksini, X_{ij} 'i' ülkesinin 'j' sektörünün ihracat rakamlarını, X_i 'i' ülkesinin toplam ihracat rakamlarını, W_j 'j' sektörü dünya ihracat rakamlarını ve W_i toplam dünya ihracat rakamlarını göstermektedir. AKÜ indeksi 0 ile ∞ arasında bir değer almaktadır. Yapılan analizler sonucu hesaplanan indeks değeri '1'den büyükse o ülkenin ilgili sektörde karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir ve ilgili endüstrinin ülkenin toplam ihracatı içindeki payı, dünya ticaretindeki payından daha büyüktür. Eğer yapılan analizler sonucunda hesaplanan indeks değeri '1'den küçük ise ülke ilgili sektörde karşılaştırmalı dezavantaja sahiptir. Çalışmada AKÜ indeks değerleri Türkiye ve Rusya Ülkeleri için birbirinden bağımsız şekilde hesaplanmış ve sektörel üstünlük karşılaştırmaları bu değerlere göre yapılmıştır.

2.2. Michaely İndeksi Formülasyonu :

$$MI_{ij} = ((X_{ij}/\sum X_i)) - ((M_{ij}/\sum M_i))$$

Belirtilen formülasyona göre; x_{ij} "i" ülkesinin "j" sektörünün ihracatını, X_i 'i' ülkesinin toplam ihracatını, M_{ij} "i" ülkesinin "j" sektörünün ithalatını ve M_i, 'i' ülkesinin toplam ithalatını göstermektedir. Michaely indeksi analizi sonucunda '-1' ile '+1' arasında bir değer elde edilmektedir. Elde edilen değer pozitifse analize tabi tutulan mal ve ya hizmetin karşılaştırmalı üstünlüğü olduğunu ; elde edilen değer negatif ise karşılaştırmalı üstünlüğünün olmadığını ortaya koymaktadır. Çalışmada Michaely indeks değerleri Türkiye ve Rusya Ülkeleri için birbirinden bağımsız şekilde hesaplanmış ve sektörel üstünlük karşılaştırmaları bu değerlere göre yapılmıştır.

2.3. Türkiye 7nci Fasıl İhracatı AKÜ ve Michaely İndeks Değerleri :

İlgili hesaplamalar yapıldığında Tablo 1'de Türkiye ile ilgili AKÜ İndeks değeri sonuçlarına, Tablo 2'de ise Türkiye ile ilgili Michaely İndeks değeri sonuçlarına ulaşılmıştır.

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

19-20 Eylül 2020 / İZMİR

Tablo 1: AKÜ (Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler) İndeks –Türkiye

YILLAR	A
2001	3,28
2002	2,42
2003	2,67
2004	2,28
2005	2,26
2006	2,57
2007	2,48
2008	2,31
2009	2,49
2010	2,61
2011	2,29
2012	1,96
2013	1,95
2014	1,94
2015	1,79
2016	1,50
2017	1,46
2018	1,67

Tablo 1’de yer alan bulgular incelendiğinde, Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (AKÜ) İndeks’ değerlerinin 2001-2018 yılları arasında pozitif yönlü seyrettiği görülmüştür. Elde edilen değerlere göre Türkiye’nin, 7’nci fasıl tarımsal ürünlerinin tarımsal ihracatta karşılaştırmalı avantaja sahip olduğunu göstermektedir. Buna göre en çok avantaja sahip olunan yıl 2001 senesi, diğer yıllara nispeten daha az avantaja sahip olunan yıl 2017 senesi olarak görünmektedir.

Tablo 2: Michaely İndeks Değerleri - Türkiye

YILLAR	MICHAELY İNDEKS DEĞERLERİ
2001	0,010
2002	0,008
2003	0,010
2004	0,007
2005	0,007
2006	0,008
2007	0,007
2008	0,005
2009	0,008
2010	0,008
2011	0,006
2012	0,005
2013	0,006
2014	0,005
2015	0,005
2016	0,004
2017	0,004
2018	0,005

Tablo 2’de ki Michaely Formülasyonu kullanarak elde edilen bulgular incelendiğinde ilgili değerlerin, 2000-2018 yılları arasında pozitif yönde olduğu görünmektedir. Buna istinaden 7’nci fasıl tarımsal ürünlerinin ihracatının, ithalat-ihracat dengesi baz alındığında, karşılaştırmalı üstünlüğünün olduğu söylenebilir.

2.4. Rusya 7nci Fası İhracatı AKÜ ve Michaely İndeks Değerleri :

İlgili hesaplamalar yapıldığında Tablo 3’de Türkiye ile ilgili AKÜ İndeks değeri sonuçlarına, Tablo 4’de ise Türkiye ile ilgili Michaely İndeks değeri sonuçlarına ulaşılmıştır.

Tablo 3: AKÜ (Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler) İndeks –Rusya

YILLAR	AKÜ
2001	0,055
2002	0,070
2003	0,075
2004	0,084
2005	0,070
2006	0,071
2007	0,056
2008	0,053
2009	0,090
2010	0,043
2011	0,138
2012	0,200
2013	0,135
2014	0,140
2015	0,290
2016	0,380
2017	0,316
2018	0,233

Tablo 3’de ki AKÜ İndeks değerlerinden elde edilen bulgulara göre, elde edilen değerler ‘1’den küçük olduğu için, Rusya’nın 7’nci fasıl tarımsal ürünlerin ihracatı ile ilgili rekabet üstünlüğü olmadığı görülmüştür. İlgili değerlerin geçmiş yıllara nazaran 2010 sonrasında daha da yükseldiği görülmektedir. Bu da ilgili senelerde, bu ürünlerin rekabet avantajının arttığını göstermektedir.

Tablo 4: Michaely İndeks Değerleri - Rusya

YILLAR	MICHAELY İNDEKSİ
2001	-0,005
2002	-0,005
2003	-0,007
2004	-0,006
2005	-0,007
2006	-0,007
2007	-0,007
2008	-0,006
2009	-0,009
2010	-0,010
2011	-0,009
2012	-0,007
2013	-0,009
2014	-0,010
2015	-0,009
2016	-0,006
2017	-0,006
2018	-0,007

Tablo 4’de yer alan Michaely indeks hesaplamasından elde edilen bulgular negatif yönlüdür. Bu da, Rusya’nın 7’nci fasıl tarımsal ürün ihracatında, ithalatına göre karşılaştırmalı üstünlüğünün olmadığını

göstermektedir. Fakat ilgili değerlerin sabit olarak çok küçük negatif değerlere kalması, Rusya'nın artan ithalatı (Son 20 yılda yaklaşık 200 milyar dolar) ile paralel olarak 7'nci fasıl tarım ürünlerinin ihracatında artış olduğunu göstermektedir.

2.5. 2000-2018 Arası Yapılan 7nci Fasıl Tarımsal İhracatta Türkiye-Rusya AKÜ İndeks Değerleri ve Michaely İndeks Değerleri Karşılaştırması

YILLAR	AKÜ TÜRKİYE	AKÜ RUSYA	MİCHAELY TÜRKİYE	MİCHAELY RUSYA
2001	3,28	0,055	0,010	-0,005
2002	2,42	0,070	0,008	-0,005
2003	2,67	0,075	0,010	-0,007
2004	2,28	0,084	0,007	-0,006
2005	2,26	0,070	0,007	-0,007
2006	2,57	0,071	0,008	-0,007
2007	2,48	0,056	0,007	-0,007
2008	2,31	0,053	0,005	-0,006
2009	2,49	0,090	0,008	-0,009
2010	2,61	0,043	0,008	-0,010
2011	2,29	0,138	0,006	-0,009
2012	1,96	0,200	0,005	-0,007
2013	1,95	0,135	0,006	-0,009
2014	1,94	0,140	0,005	-0,010
2015	1,79	0,290	0,005	-0,009
2016	1,50	0,380	0,004	-0,006
2017	1,46	0,316	0,004	-0,006
2018	1,67	0,233	0,005	-0,007

Tablo 5'de görüldüğü üzere, elde edilen AKÜ İndeks değeri bulgularına göre, Türkiye 'de en yüksek AKÜ indeks değeri 2001 senesinde, en düşük ise 2017 senesinde elde edilmiştir. Rusya'da ise en yüksek değer 2016 senesinde, en düşük değer ise 2001 senesinde elde edilmiştir. 7nci fasıl tarımsal ürün ihracatının toplam ithalat ve dünya ithalatı ile karşılaştırılması sonucu elde edilen Michaely İndeks sonuçlarında Rusya için negatif, Türkiye ise pozitif yönlü değerler elde edilmiştir.

3. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

2001-2018 yılları arasında Türkiye ve Rusya'nın G.T.İ.P (Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu) 7nci fasıl altında kalan tarımsal ürün ihracatı incelendiğinde, AKÜ testi sonuçlarına göre Türkiye'de en yüksek oran 2001 senesinde görünmektedir. Yani bu fasıl ürünlerinin ihracatının en çok rekabet gücüne sahip olduğu sene 2001 yılıdır denilebilir. İlerleyen dönemlerde bu oran düşse de, Türkiye halen bu kalem altında yer alan ürünlerin ihracatında önemli bir yer edinmektedir. İlgili rekabet gücünün daha üst seviyelere çıkması amacı ile tarımsal politikaların güncellenmesi, kırsal kesimde atıl durumda olan verimli tarım topraklarının değerlendirilmesi, ilgili teşvik politikalarının artırılması ve etkili bir şekilde aktarılması, tarımsal üretimin artırılması amacı ile yeni projeler üretilmesi ile rekabet üstünlüğü artırılabilir.

Rusya'nın 7'nci fasıl tarımsal ihracatının rekabet üstünlüğünü incelemek için yapılan aynı testte 2001 yılında ki AKÜ (Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük) değeri 0,055 iken 2018 yılında bu rakamın 0,233 olduğu görülmektedir. İndeks değerinin 2010 yılında 0,043 olarak en düşük, 2016 senesinde ise 0,380 olarak en yüksek değerde olduğu görülmüştür. 2001 ve 2018 yıllarında ki değerler karşılaştırıldığında yaklaşık 4,24 kat yükseliş olduğu göze çarpmaktadır. Özellikle 2010 sonrasında ivme kazanan bu yükseliş, her ne kadar kağıt üzerinde tarıma elverişli toprakları toplam yüzölçümüne göre az olarak görünse de Rusya gibi kutup boylamına yakın bir ülke için önemli bir gelişme olarak değerlendirilmelidir. AKÜ indeks değerlerine göre Rusya'nın rekabet dezavantajı olduğu görülmektedir. Fakat önümüzde ki yıllarda da aynı yüzdeleri artışı devam ettirmesi durumunda ilgili

‘AKÜ’ sonucunun ‘1’ in üzerine çıkararak rekabet üstünlüğü de elde edebileceği kuvvetle muhtemel olarak değerlendirilebilir.

Michaely İndeks değerleri karşılaştırmalarına göre, Dünya’da ve karşılaştırma yapılan Türkiye ve Rusya ülkelerinde ki 2001-2018 yıllarında ki toplam İthalatları da dikkate alınarak, 7’nci fasıl altında yer alan tarımsal ürünlerin ihracatının , dünya ve ilgili ülkede ki sektörel ve toplam ithalat ile ilgili karşılaştırmalı üstünlükleri analiz edilmiştir. Çıkan sonuçlara göre Türkiye’de bu oran 2001 senesinde 0,01 iken en düşük değer 2016 ve 2017 senelerinde 0,004 olarak görülmüştür. 2018 senesinde ise bu değer 0,005’ dir. Bu pozitif değer Türkiye’nin tarımsal ürünlerin ihracatında ithalat karşısında üstünlüğü olduğunu göstermektedir. 2001 senesi ile karşılaştırıldığında en son elde edilen 2018 yılına ait bu indeks değerinde yaklaşık yarı oranda azalma görülmektedir. Bu indeks katsayısının tekrar yükselmesi amacı ile tarımsal üretime katma değer sağlamak amacı ile yapılacak yatırımlar ve projelerle birlikte, ilgili sektörel ithalatın ve toplam ithalatın azaltılarak, bunun sonucunda dış ticaret açığının da kapatılmasıyla birlikte bu indeks değerinin daha yukarılara çıkarılması hedeflenmelidir.

Rusya’da ise ilgili indeks değerleri negatif yönlü olarak bulunmuştur. Bu da 7’nci fasıl altında yer alan ihracat ürünlerinin, ülke ve dünya ithalatı karşısında karşılaştırmalı üstünlüğünün olmadığını göstermektedir. 2001 senesinde, ‘-0,005’ olarak bulunan değer, 2010 senesinde ‘-0,01’ seviyelerine kadar gelmiş, 2018 senesinde ise -0,007 olarak ölçülmüştür. Bu da Rusya’nın 7’nci fasıl altında ki tarımsal ihracatında meydana gelen artışa karşılık olarak ithalatında da önemli ölçüde artış olduğunu göstermektedir. Rusya için de ilgili iç piyasa ihtiyaçlarında ithalat yoluna gidilmesinden ziyade tarımsal alanların verimli kullanılması ve tarımsal üretimin doğru politikalarla yönetilerek tarım ürünleri ithalatının azaltılması gerekmektedir. Rusya’nın ithalatının son yıllarda arttığı , buna bağlı olarak da petrol ve türevi ürünler ihracatı, silah ihracatı gibi alanlarda yüksek satış rakamlarına sahip olması, dış ticaret açığı olmaması ve ihracatının ithalatından fazla olması gibi durumlar göz önüne alındığında bu değerlerin çok küçük negatif değerlerde seyretmesi, Rusya’nın tarımsal ihracat alanında da çok kötü bir yerde olmadığını göstermektedir.

Sonuç olarak Türkiye’de tarıma elverişli alanlarda ekim yapılıp mahsul alınması ve bu alanların atıl kapasite olarak kalmaması için bu bölgelere işgücü kaydırması yapılabilir. Öncelikle ilgili işe alım süreçleri yürütülerek iş ilanları açılabilir ve işe kabul edilen personel kooperatifler vasıtasıyla ve devlet desteğiyle ilgili alanlara kaydırılarak barınma gibi yaşamsal ihtiyaçlarının sağlanması, elde edilen mahsulden gelen getiri ile giderlerinin (maaş, sigorta,vb...) karşılanmasına ilişkin iktisadi hesaplamalar yapılıp projelendirilerek ve tarım alanlarının optimum verimlilikle kullanılması sağlanarak yeni istihdam alanları ortaya çıkarılabilir.

Ülkemize göçmen olarak gelen kişilerden gönüllü ve bu alanda mevcut iş tecrübesi bulunan nitelikli insan kaynağı seçilerek, gerekli eğitim ve oryantasyon sürecine müteakip, yapılacak planlama doğrultusunda ihtiyaç duyulan tarım arazilerinde çalışmaları sağlanabilir. Rusya üretimi arttırmak için Türkiye dahil belli ülkelere nitelikli iş gücü tedariği yapmaya çalışmaktadır. Türkiye’de göçmenler için benzer bir yaklaşım içinde bulunarak, elinde bulunan bu işgücü potansiyelini tarım alanlarında değerlendirebilir ve tarımsal üretimine katkı sağlayabilir.

İktisadi olarak da yapılacak fayda-maliyet hesabı ile, ilgili tarımsal kalkınma projelerinin kaç yıllık bir yatırımla kendini amorti ederek karlı duruma geçebileceği hesaplanarak , istihdam ve tarımsal kalkınmaya yönelik proje sayısı arttırılmalı ve ilgili projelerin uygulanmaya başlanması süreci hızlandırılabilir.

KAYNAKLAR

Orhan ÇOBAN, Ayşe Esra PEKER, Yeşim KUBAR (2010) Türk Tarımının Avrupa Birliği Ülkeleri Karşısındaki Sektörel Rekabet Gücü, Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt 10, Sayı 20 , 247-266

Ayşe PEKER, (2015). Türkiye Hububat ve Baklagil Alt Sektörünün Avrupa Birliği Pazarı Karşısındaki Rekabet Gücü. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 5 (2), 1-20.

Miral, Zehra C. (2006). Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Karşı Rekabet Gücü: Seçilmiş Tarımsal Ürünler İçin Bir Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Mehmet Arif ŞAHİNLİ, (2011) Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi: Türkiye Pamuk Endüstrisi Üzerine Bir Uygulama, Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt: 11, Sayı 21, 227-240

URL 1. (2019) <https://www.ihkib.org.tr/fp-icerik/ia/d/2020/03/16/rusya-2020-i-donem-ulke-raporu-202003161545570093-3967D.pdf> (Erişim Tarihi: 29.08.2020)

URL2. (2014) <https://www.aksam.com.tr/ekonomi/ruslar-bizi-cagiriyor-3b-ciftciler-moskovaya/haber-336995> (Erişim Tarihi: 30.08.2020)

URL3.(2019) https://acikders.tuba.gov.tr/pluginfile.php/4148/mod_resource/content/1/TUBA4.pdf (Erişim Tarihi: 29.08.2020)

TÜRKİYE’NİN EKONOMİK BAĞIMLILIĞININ VE JEOEKONOMİK GÜCÜNÜN ANALİZİ ANALYZE OF TURKEY’S ECONOMIC DEPENDENCE AND GEOECONOMIC POWER

Erdem ATEŞ

Araş. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü, ORCID NO: 0000-0003-1459-9555

ÖZET

Küreselleşmenin ortaya çıkışı ile birlikte, ülkelerin ekonomik bağları kuvvetlenmeye başlamıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında; Soğuk Savaşın sona ermesi ile doğu bloğunun çökmesi ve iktisat literatüründe neo-klasik ekolün egemen olmasıyla beraber ortaya çıkan dış ticaretin ve sermaye hareketlerinin serbestleşmesi yönündeki adımlar sebep olarak gösterilebilir. Ülkeler arasındaki ticaret hacimleri ve sermaye hareketlerinin artması ekonomik bağların kuvvetlendiği anlamına gelmektedir. Ekonomik bağlar arttıkça, ülkelerin birbirlerine olan ekonomik bağımlılıklarının da arttığı söylenebilir.

Soğuk Savaş sonrasında, devletlerin gücünün askeri güçten kaynaklandığını savunan jeostrateji görüşü zayıflamaya başlamıştır. Devletlerin gücünü ekonomik gelişmişliklerine ve kapasitelerine bağlayan jeoekonomi görüşü ortaya çıkmış ve ilgi görmeye başlamıştır. Jeoekonomi, jeopolitik amaçlara ulaşmak için ekonomik araçların kullanılması olarak tanımlanabilir. Bu görüşüne göre, bir ülkenin ekonomik gücü artık uluslararası ilişkiler arenasındaki gücü de artmaktadır.

Çalışmanın amacı; Türkiye’nin ekonomik bağımlılığının ölçüsü, yönünün tespit edilmesi ve bu yolla - analiz kapsamındaki ülkeler özelinde- Türkiye’nin jeoekonomik gücünün belirlenmesidir. Ekonomik bağımlılığın belirlenmesinde, dış ticaret ve doğrudan yabancı yatırım verileri kullanılmıştır. Analiz Türkiye’nin en yüksek ihracat ve ithalat gerçekleştirdiği ülkeler özelinde gerçekleştirilmiştir. Bu ülkelere ilişkin “Ticaret hassasiyeti(Sensitivity of trade-ST), Ticaret kırılganlığı(Vulnerability of trade-VT) ve Yatırım hassasiyeti(Sensitivity of investment-SI), Yatırım kırılganlığı(Vulnerability of investment-VI)” değerleri hesaplanmıştır. Hesaplamalar sonucunda bulunan değerler ile entropi yöntemi yardımıyla “Ekonomik bağımlılık(Economic dependence-ED)” değeri elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Jeoekonomi, ekonomik bağımlılık, dış ticaret, doğrudan yabancı yatırım

ABSTRACT

With rising of the globalization, economic ties of many countries has started to strengthen. In the emergence of this situation, the collapse of the Eastern bloc after the end of the Cold War and the Neo-Classical School dominated the economic literature with the emergence of foreign trade and the steps towards the liberalization of capital movements can be cited as the reason. Increased trade volumes and capital movements between countries mean that economic ties are strengthening. As economic ties increase, the economic dependence of countries on each other may be said to be increasing.

After the Cold War, the view of geostrategy, which argued that the power of states was due to military power, began to weaken. The view of geoeconomics linking the power of states to their economic development and capacities has emerged and started to gain interest. Geoeconomics can be defined as the use of economic means to achieve geopolitical goals. According to this view, as a country's economic power increases, so does its power in the international relations arena.

The aim of the study is to determine the measure and direction of Turkey's economic dependence and to determine the geoeconomic strength of Turkey in particular in the countries covered by the analysis. Foreign trade and foreign direct investment data were used to determine economic dependence. The analysis was carried out in specific countries where Turkey has the highest exports and imports. “Sensitivity of trade-ST, Vulnerability of trade-VT and Sensitivity of investment-SI, Vulnerability of investment-VI” values were calculated for these countries. The “Economic dependence-ED” value was obtained with the help of entropy method with the values found as a result of the calculations.

Keywords: Geoeconomics, economic dependence, foreign trade, foreign direct investment

PASSIVATION OF THE MANAGER IN PRIVATIZATION PROCESSES
“WHO CARES THE MANAGER’S OPINION?”
ÖZELLEŞTİRME SÜREÇLERİNDE YÖNETİCİNİN PASİFİZASYONU
“YÖNETİCİNİN FİKRİ KİMİN UMURUNDA?”

Nesli ÇANKIRI

Öğretim Görevlisi, Beykoz Üniversitesi, Beykoz Lojistik MYO, ORCID ID: 0000-0003-3827-0455

ABSTRACT

Privatization processes have been one of the most controversial phenomenon in terms of its supporters and opponents in the literature, since its adoption as a state policy. Although it could not find a wide application area until the mid-90s, it is seen that in the following years, especially after 2004, an intensive privatization attack was applied in almost every organizational field in which the state was economically involved.

This study aims to shed light on an important deficiency in the literature studies whose results are predominantly structured on concepts such as efficiency/effectiveness/efficiency/profitability and analyzed through quantitative data. The extent to which senior managers working in decision-making positions can be involved in these stages of privatization practices, which are "imposed" on public institutions as a state policy, starting from the valuation process until their sale or transfer to the private sector, is an issue that is overlooked in scientific research. In this regard, the main purpose of the study is to reveal how the top executives are pacified, who are obliged to account for the state at the end of the term. For this purpose, face-to-face interviews were conducted with individuals who worked in senior management / decision-making positions during the privatization process in customized SEEs (State Economic Enterprise) in the logistics and transportation sector, and the data were evaluated with critical discourse analysis.

Keywords: Privatization, Manager passivation, critical discourse analysis

ÖZET

Özelleştirme süreçleri, bir devlet politikası olarak benimsendiği 1984 yılından bu yana, literatürde destekçileri ve karşıtları açısından üzerine en çok tartışılan olgulardan birisi olmuştur. Her ne kadar, 90’lı yılların ortalarına kadar, geniş bir uygulama alanı bulamamış olsa da takip eden yıllarda, özellikle de 2004 yılı sonrasında, yoğun bir özelleştirme atağının devletin ekonomik olarak müdahil olduğu hemen her örgütsel alanda uygulandığı görülmektedir.

Bu çalışma, sonuçları ağırlıklı olarak etkinlik/etkililik/verimlilik/karlılık gibi kavramlar üzerinden yapılandırılan ve nicel veriler aracılığı ile analize tabi tutulan literatür çalışmalarında var olan önemli bir eksikliğe ışık tutmayı hedeflemektedir. Bir devlet politikası olarak kamu kurumlarına “dayatılan” özelleştirme uygulamalarının, değerlendirme süreçlerinden başlayarak satışına ya da özel sektöre devrine kadar geçen zaman aralığında, karar alıcı pozisyonunda kurumunda çalışan üst düzey yöneticilerin bu aşamalara ne kadar dahil olabildikleri bilimsel araştırmalarda göz ardı edilen bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Dönem sonu devlete hesap vermek yükümlülüğünde olan üst düzey yöneticilerin, özelleştirme süreçlerinde nasıl pasifize edildiklerinin ortaya konulması, bu minvalde, çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Bu amaçla, lojistik ve ulaştırma sektöründeki özelleştirilmiş KİT’lerde, özelleştirme süreci boyunca üst düzey yönetici / karar alıcı pozisyonda çalışmış olan kişiler ile yüz yüze mülakatlar gerçekleştirilmiş ve veriler eleştirel söylem analizi ile değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Özelleştirme, Yönetici pasifizasyonu, eleştirel söylem analizi

İLKOKUL ÇOCUKLARININ TÜKETİCİ OLARAK SOSYALLEŞMESİ ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA: ERZİNCAN İL ÖRNEĞİ
A RESEARCH ON THE SOCIALIZATION OF PRIMARY SCHOOL CHILDREN AS
CONSUMERS: THE CASE OF ERZINCAN PROVINCE

Prof. Dr. Neriman Aral

Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, ORCID: 0000-0002-9266-938X

Prof. Dr. Figen Gürsoy

Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi, ORCID: 0000-0002-6199-4021

Dr. Öğr. Üyesi Fatih Aydoğdu

Erzincan Binalı Yıldırım Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, ORCID: 0000-0001-5123-0824

Dr. Öğr. Üyesi Burçin Aysu

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, ORCID:0000-0003-3881-191X

ÖZET

Çocukların tüketici olarak sosyalleşmesi; alışveriş alanlarında, pazarda tüketici olarak ihtiyaç duydukları bilgi, yetenek ve tutumları kazanma sürecini ifade eder. Çocukların bu yetkinlikleri edinmesi bilinçli tüketici olmalarını sağlar. Çocuklukta kazanılan deneyimler, daha sonraki dönemlerdeki tüketim davranışlarının şekillenmesinde önemli rol oynar. Çocukların tüketici olarak sosyalleşme sürecinde akran, okul, kitle iletişim araçlarının yanında anne-babaların da önemli rolü vardır. Bu süreçte anne-babalar bilinçli tüketim konusunda çocukları motive ederek ve tüketime ilişkin davranışlara model olarak tüketici becerilerinin gelişmesinde etkili olmaktadır. Özellikle ilkokul çağında bulunan çocuklar seçeceği ürünlerin özelliklerini farklı yönleriyle incelemeye başlamakta, reklamların asıl amacını anlamakta, markalar hakkında daha detaylı bilgiye sahip olmakta, ürünler hakkında ipuçlarını fark edebilmektedirler. Bununla birlikte yoğun olarak kendilerine yöneltilen pazarlama ve reklam çabalarının etkisi altında tüketime özendirilebilmektedirler. Bu nedenle ilkokul çocuklarının tüketici olarak sosyalleşmelerinin anne-baba etkisi ve görüşleri kapsamında incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu düşünceler doğrultusunda araştırma ilkokula devam eden çocukların tüketici olarak sosyalleşme durumlarının incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırma nicel ve nitel desenlerin birlikte kullanıldığı karma desenle yürütülmüştür. Araştırmada çocukların tüketici olarak sosyalleşme durumlarının çeşitli değişkenler açısından anlamlı farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Aynı zamanda anne-babaların çocukların sosyalleşme durumlarına ilişkin görüşleri incelenmiştir. Bu doğrultuda araştırmada iki farklı örneklem grubu belirlenmiştir. Nicel verilerin elde edilmesi amacıyla Erzincan il merkezindeki iki ilkokulda öğrenim gören 237 çocuk ve annesi araştırmaya dahil edilmiştir. Nitel verilerin elde edilmesi amacıyla ise araştırmaya bu örneklem grubundan görüşmeyi kabul eden 30 anne-baba dahil edilmiştir. Nicel verilerin elde edilmesi amacıyla Çocukların Tüketici Olarak Sosyalleşmesi Ölçeği, nitel verilerin elde edilmesi amacıyla ise Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda çocukların tüketici olarak sosyalleşme düzeylerinin anne-baba yaşı ve öğrenim durumu, çocukla birlikte alışveriş yapma ve çocuğa düzenli harçlık verme durumuna göre anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur. Ayrıca anne-babalar çocukların tüketici olarak sosyalleşmelerini desteklediklerini ve bu konuda olumlu görüşleri olduğunu bildirmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, tüketici olarak sosyalleşme, anne-baba, karma desen

ABSTRACT

Socialization of children as consumers; It refers to the process of gaining the knowledge, skills and attitudes they need as consumers in the shopping areas and the market. If children acquire these competencies, they become conscious consumers. The experiences gained in childhood play an important role in shaping the consumption behavior in later periods. In the socialization process of children as consumers, parents have an important role in addition to peers, schools, and mass media. In this process, parents are influential in the development of consumer skills by motivating children about conscious consumption and as a model for consumption-related behaviors. Especially children in

primary school age start to examine the features of the products they will choose from different aspects, understand the main purpose of advertisements, have more detailed information about brands, and can notice clues about products. However, they can be encouraged to consume under the influence of marketing and advertising efforts directed at them. For this reason, it is thought that it is important to examine the socialization of primary school children as consumers within the scope of parental influence and opinions. In line with these thoughts, the study was conducted to examine the socialization status of children attending primary school as consumers. The research was conducted with a mixed design in which quantitative and qualitative designs were used together. In the study, it will be investigated whether the socialization status of children as consumers differ significantly in terms of various variables. At the same time, parents' views on children's socialization status were analyzed. In this direction, two different sample groups were determined in the study. In order to obtain quantitative data, 237 children studying in two primary schools in Erzincan city center and their mothers were included in the study. In order to obtain qualitative data, 30 mothers and fathers from this sample group, who agreed to interview, were included in the study. In order to obtain quantitative data, the Socialization of Children as Consumers Scale was used, and a Semi-Structured Interview Form was used to obtain qualitative data. As a result of the research, it was found that the socialization levels of the children as consumers differ significantly according to the age of the parents and the state of gag, shopping with the child and giving regular pocket money to the child. In addition, parents reported that they support children's socialization as consumers and have positive views on this issue.

Keywords: Child, socializing as a consumer, mother -father, mixed pattern

COVID 19 SALGININ TURİZM SEKTÖRÜNE MAKROEKONOMİK ETKİSİ
MAKROECONOMIC EFFECT OF THE EPIDEMIC COVID 19 ON THE SECTOR OF TOURISM

Şeyma Nur GÜNER

*Doktora Öğrencisi, Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı,
ORCID NO: 0000-0002-3475-7226*

ÖZET

Turizm her yıl uluslararası ve yurtiçi seyahatlerde yüz milyonlarca insanı içeren küresel bir endüstridir. Makro ekonomik açıdan ülkelerin ödemeler bilançosuna ve ihracat gelirleriyle cari açıklarına olumlu katkı sağlayan turizm sektörü istihdamı arttırmasının yanı sıra yerli ve yabancı turistlerin yaptıkları harcamalarla önemli bir gelir kaynağı sağlamaktadır. Sektör, turistlere ulaşım, konaklama, yeme-içme ve eğlence hizmetleri olmak üzere birçok hizmetin bütünlük olarak verildiği bir işkoludur. Türkiye'deki sektörler arasında da önemli bir yere sahip olan turizm, ülkeye sağladığı turizm gelirleriyle dış ticaret dengesini iyileştirici bir niteliktedir. Tarih boyunca insanoğlu birçok salgın hastalıkla mücadele etmiştir. Salgınlar sadece insanların fiziksel ve zihinsel sağlığına değil ekonomiye de büyük zararlar vermiştir. Bu zararlardan biri de turizm sektöründe yaşanmıştır. 2005 yılında yaşanan Sars krizi seyahat, turizm ve perakende satışları olumsuz etkilediği için Asya ülkelerinin 12-18 milyar dolar kaybettiği tahmin edilmektedir. Bir diğer salgın olan 2015 yılındaki Mers salgınının yayılmasıyla Kore Cumhuriyeti'nin 2,6 milyar ABD doları turizm kaybına karşılık gelen 2,1 milyon yabancı turist sayısının azalmasına neden olmuştur. Son olarak da turizm sektörü, Coronavirüs (Covid-19) salgını tarafından büyük ölçüde etkilenmiştir. Krizin süresine bağlı olarak, gözden geçirilmiş senaryolar potansiyel şokun 2020 yılında uluslararası turizm ekonomisinde %60-80'lik bir düşüş arasında değişebileceğini göstermektedir. Türkiye'de ise gelen yabancı ziyaretçilerin yıllara ve aylara göre dağılımının 2020/2019 yıllarının ilk 6 ayı için % değişim oranı -75,06 olup turizm gelirin 2020/2019 yıllarının ilk üç ay oranı ise -11,4 olduğu sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda çalışmanın içeriği Covid-19 salgınının turizm sektöründeki etkilerinin incelenmesi olarak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Turizm, Türkiye Ekonomisi

ABSTRACT

Tourism is a global industry that involves hundreds of millions of people in international and domestic travel every year. The sector of tourism that contributes positively to a nation's balance of payments in terms of macroeconomics and current deficit with export revenues along with employment increase is an important source of income thanks to the expenses of domestic and foreign tourists. The sector which provides many services as an integrated line of business such as transportation for tourists, accommodation, catering, and entertainment. Tourism, which has an important place among the sectors in Turkey, is a reformative feature in the balance of trade with the contribution of tourism revenues to the nation. People have struggled with so many epidemics throughout history. Epidemics do not only affect people's physical and mental health but also the economy. One of the epidemic's damaging effects is on the sector of tourism. As the crisis of Sars was negatively affected on travel, tourism and retail sales in 2005, it is claimed that Asian countries lost millions of 12-18 dollars. In 2005, with the spread of Mers epidemic, the Republic of Korea lost millions of 2,6 USA dollars corresponding to 2,1 million foreign tourists, causing the decrease in the number of foreign tourists. Lastly, the sector of tourism is considerably affected by Coronavirus (Covid-19). Based on the time of crisis, the viewed scenarios seem that the potential shock can change between the decrease of %60 and %80 in the economy of international in 2020. In Turkey, it is concluded that the distribution of incoming visitors according to months and years is a % change rate of -75,06 for the first six months of 2020/2019, the tourism revenue's rate is -11,4 for the first three months of 2020/2019. In this regard, the context of the study is aimed to investigate the effects of the epidemic Covid-19 on the sector of tourism.

Keywords: Covid-19, Tourism, Turkish Economy

1. GİRİŞ

Turizm her yıl uluslararası ve yurtiçi seyahatlerde yüz milyonlarca insanı içeren küresel bir endüstridir (WTO, 2002). Turizmin önemi, herhangi bir ev sahibi ülkeye getirdiği sayısız fayda ve avantajdan kaynaklanmaktadır. Turizm, bir ülkenin tamamen büyümesine ve gelişmesine katkıda bulunur. Birincisi, çok sayıda ekonomik değer ve fayda getirir, ikincisi de ülkenin marka değerini, imajını ve kimliğini geliştirmeye yardımcı olmaktadır. Turizm endüstrisi cazip destinasyonların ötesine geçerek önemli bir ekonomik büyüme katkısı haline gelmektedir (Thakur, 2018). Makro ekonomik açıdan ülkelerin ödemeler bilançosuna ve ihracat gelirleriyle cari açıklarına olumlu katkı sağlayan turizm sektörü istihdamı arttırmasının yanı sıra yerli ve yabancı turistlerin yaptıkları harcamalarla önemli bir gelir kaynağı sağlamaktadır. Turizmin ülkelere önemli gelir sağladığı bir dönemde tüm dünya 2020 yılında Koronavirüs salgınıyla yüzleşti. Wuhan' daki bir köylü pazarından yayılan Covid-19 virüsü Çin sınırlarının ötesine tüm dünyayı etkisi altına aldı (Oğuz vd. 2020).

Dünya'nın her yerine yayılan Covid-19 salgını İşgücü ve gelir kaybı, Gsyh düşüşü, uluslararası ticarete azalma, imalat sanayindeki azalış gıda güvensizliğinin artması, turizm sektöründeki düşüş gibi birçok alanı etkilemiştir. Türkiye ekonomisinin 2019 Gsyh'sı 114 milyar uuro iken 2020' de %6 düşüşle 106 milyar euro ya gerilemiştir. İhracatı ve ithalatı salgın sonrası %22 oranında kayıp yaşamıştır (EC, Eurostat). Aylara göre ülkemize gelen ziyaretçiler ocak—mart 2020 bir önceki yılın aynı dönemine göre değişim oranı (%) -20,52 dir (Kültür Bakanlığı, 2020).

2. SALGINLARIN EKONOMİLERE ETKİSİ

Mayıs 2003'te SARS salgınının yayılması, küresel yayılmaya olan güven ve korku kaybına yol açmış bunun sonucunda da iş ve tatil seyahatleri etkilenmiştir. Salgının yaşandığı süre zarfında Asya Pasifik Havayollarının yıllık 6 milyar dolarlık geliri kaybetmesi bu etkiyi gözler önüne sermektedir (IATA,2020). SARS salgını sadece insanların fiziksel ve zihinsel sağlığına değil ekonomiye de büyük zarar verdi. SARS krizi seyahat, turizm ve perakende satışları olumsuz etkilediği için Asya ülkelerinin 12-18 milyar dolar kaybettiği tahmin edilmektedir. SARS'ın turizm ve ilgili endüstrileri üzerinde büyük etkisi oldu. Vatandaşların yemek, kıyafet, seyahat ve eğlence taleplerini azaltırken diğer yandan iç turizmi de keskin bir şekilde azaltmıştır (Oiu and so, 2018).

Kore Cumhuriyeti'nde 2015 Orta Doğu solunum sendromu (MERS) salgını 2,6 milyar ABD doları turizm kaybına karşılık gelen 2,1 milyon yabancı turist sayısını azalmasına neden olmuştur. Turist sayısının azalmasıyla konaklama sektöründe 542 milyon ABD doları, yiyecek ve içecek hizmetinde 359 milyon ABD doları ve ulaşım sektörlerin de 106 milyon ABD doları kayıp yaşanmıştır (Joo, 2019).

3. TURİZM SEKTÖRÜ VE COVID-19 ÖNCESİ MAKROEKONOMİK DURUM

İnsanlar var olduklarından beri çeşitli nedenlerle seyahat etmektedir. Küreselleşmeyle birlikte turizm, otel, ulaşım araçları ve yolları, plajlar, eğlence merkezleri, spor alanları, konaklama tesisleri ve bütün altyapısıyla önemli bir sektör olmuştur (Soyu vd., 2017).

Geleneksel hizmet alt sektörleri arasında, en önemli sektörlerden biri, bacasız endüstri olarak da adlandırılabilen turizm sektörüdür. Türkiye gerek jeopolitik konumu gerek birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olması bakımından gözde turizm noktalarındadır. 1982 yılında uygulamaya konan “Turizmi Teşvik Kanunu” Türkiye turizminin önemli bir biçim haline bürünmesi açısından dönüm noktası olmuştur. Yürürlüğe giren yasa ile yatırımların öncelikli olarak turizmin kalkınmasına yol açacak alanlara doğru yönlendirilmesi ve sonsuz olmayan kaynakların etkin bir şekilde kullanılması ve bu şekilde teşvik edilmesi amaç edilip hedeflenmiştir (Güner, 2016).

Turizm ekonomisi; işçi, satıcı, mikro girişimci gibi birçok çalışanı bünyesinde barındırmaktadır. Konaklama sektöründe çalışanlar, serbest meslek ve restoran çalışanları, rehberler, zanaatkarlar, sokak satıcıları ve ulaşım operatörleri gibi iş kolları arasında geniş alanda etkilidir (SNV Report, 2007).

Turizm endüstrisinin farklı sektörlerinin özeti, seyahat sektörü, konaklama sektörü, eğlence sektörü ve turizm organizasyonlarıyla ilgili sektörler bileşenidir (Mason,2003). Günümüze kadar birçok sektörde gelir kazandıran ülke ekonomilerine katkı sağlayan turizm sektörü 2019 yılında seyahat ve turizm'in doğrudan, dolaylı ve kaynaklı etkisi aşağıdakileri açıkladı:

-Dünya GSYİH'sına 8.9 trilyon dolar katkı

-Küresel GSYİH'nin %10,3'ü
-330 milyon iş, dünyadaki her 10 işten 1'i
-1,7 trilyon ABD doları ziyaretçi ihracatı (toplam ihracatın% 6,8'i, küresel hizmet ihracatının% 28,3'ü)
-948 milyar ABD doları sermaye yatırımı (toplam yatırımın %4.3' ü)
-2019, küresel Seyahat ve Turizm sektörü için ekonomik büyümenin ve istihdam yaratmanın itici gücü olan rolünü pekiştiren bir diğer güçlü büyüme yılı oldu. Uluslararası Hava Taşımacılığı Birliği Seyahat kısıtlamalarının şiddeti ve beklenen küresel durgunluk IATA artık sektördeki yolcu gelirlerinin 252 milyar dolar veya 2019'ların %44 altında düşebileceğini tahmin ediyor (WTTC, 2020).

Tablo 1. Forwardkeys Hava Seyahati Rezervasyonları (Geçen Yılın Aynı Dönemine Göre Yıllık Büyüme Yüzdesi)

	Uluslararası gelen		Uluslararası giden		Yurtiçi seyahat	
	Şubat 2020 (sene başından beri)	Gelecek 3 ay (Mart-mayıs 2020)	Şubat 2020 (sene başından beri)	Gelecek 3 ay (Mart-mayıs 2020)	Şubat 2020 (sene başından beri)	Gelecek 3 ay (Mart-mayıs 2020)
Avrupa	2.8	-7.5	1.8	-8.2	-1.4	-7.7
Amerika	-2.3	-9.3	-3.2	-12.4	3.6	2.5
Asya Pasifik	-18.0	-42.4	-18.0	-41.6	-13.8	-9.9
Orta Doğu	-2.0	-13.9	-6.0	-21.0	-3.0	-17.7
Afrika	2.5	-6.1	1.0	-10.5	4.4	-7.8
Dünya	-4.7	-16.4	-4.7	-16.4	-1.2	-4.5

Kaynak: WTTC Mart 2020

ABD ekonomisinin de ise 2019 yılında %3,70 işsizlik yaşarken covid sonrası artışla %9,40'a yükselmiştir. Türkiye 2019 yılında %13,7 düzeyinde işsizlik yaşarken 2020 yılında bu oran %17 ye yükselmiştir. (Eurostat Statistic, 2020).

4. COVID 19 'UN TURİZM SEKTÖRÜNE MAKROEKONOMİK ETKİSİDünya Sağlık Örgütü (WHO) ilk olarak COVID-19'u Ocak 2020 de acil durum olarak ilan etti O zamandan beri, bu acil durum küresel bir halk sağlığı ve 90 trilyon dolarlık küresel kriz ekonomisine dönüştü. Çeşitli tahminler, küresel ticaret ve GSYİH' nin düşeceğini tahmin ediyor. Küresel pandemi geniş bir alanı etkiliyor. Hizmetlerden genel olarak turizme ve misafirperverliğe kadar uluslararası ekonomik ve ticari faaliyetler, tıbbi malzeme ve diğer küresel değer zincirleri, finansal piyasalar enerji, ulaşım, gıda ve çeşitli sosyal aktivitelerden birkaçı bu etkilediği alanlar arasındadır (Congressional Research Service, 2020).

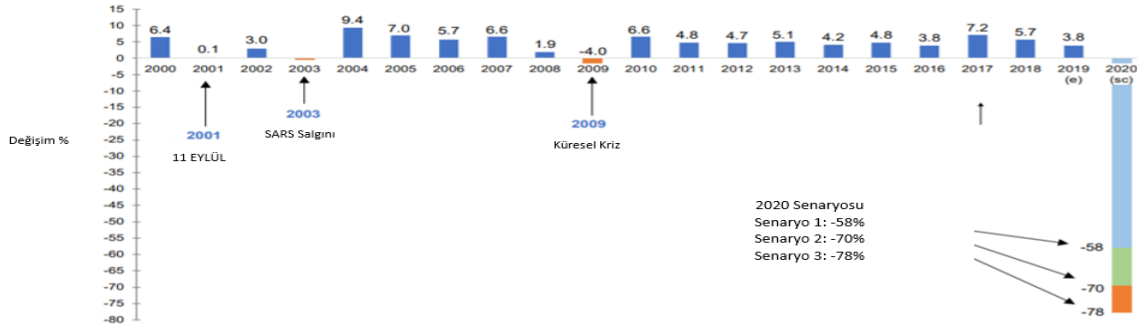
Hizmet odaklı ekonomiler özellikle olumsuz etkilenecek ve daha fazla iş riski altında olacaktır. Yunanistan, Portekiz ve İspanya gibi turizme daha fazla bağımlı olan ülkeler (GSYİH'nin %15'inden fazlası) bu krizden daha fazla etkilenecektir. (Fernandes, 2020). Turizm birçok insan için önemli bir gelir kaynağıdır. Gelişmekte olan Asya ekonomileri, uluslararası turizm gelirleri gayri safi yurtiçi hasılanın (GSYİH) %40'ından fazlasını oluşturuyor. Örneğin Palau ve Maldivler gibi ekonomilerde. Farklı senaryolar altında COVID-19' un tahmini küresel ve Bölgesel Etkileri tespit edilmiştir. Dünya'da iyi senaryoya göre Gsyih'nin yüzdesi - 0.089, milyonlarca dolar kaybı olarak 76,693 \$ tahmini yapılmıştır. Orta derece senaryoya göre Gsyih'nin yüzdesi -0.182, milyonlarca dolar kaybı olarak 155,948 \$'dır. Daha kötü durum ise Gsyih' nin yüzdesi -0.404, milyonlarca dolar kaybı ise 346,975 \$ olarak tahmin edilmiştir (ADB BRIEFS, 2020).

Dünya, COVID-19 salgını ile eşi görülmemiş bir küresel sağlık, sosyal ve ekonomik acil durumla karşı karşıyadır. Seyahat ve turizm sektörleri, uçuşların yasaklanması, otellerin kapatılması ve dünyanın hemen hemen tüm ülkelerinde uygulanan seyahat kısıtlamalarıyla en fazla etkilenen sektörler arasındadır. Mevcut veriler, 2020 yılının ilk çeyreğinde yaklaşık 80 milyar ABD doları gelir kaybına neden olmuştur. 2020'nin ilk çeyreğinde geçen yılın aynı dönemine göre 67 milyon uluslararası varış kaybını temsil ediyor.100 ila 120 milyon doğrudan turizm işi risk altında olduğu belirtiliyor. Küresel

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

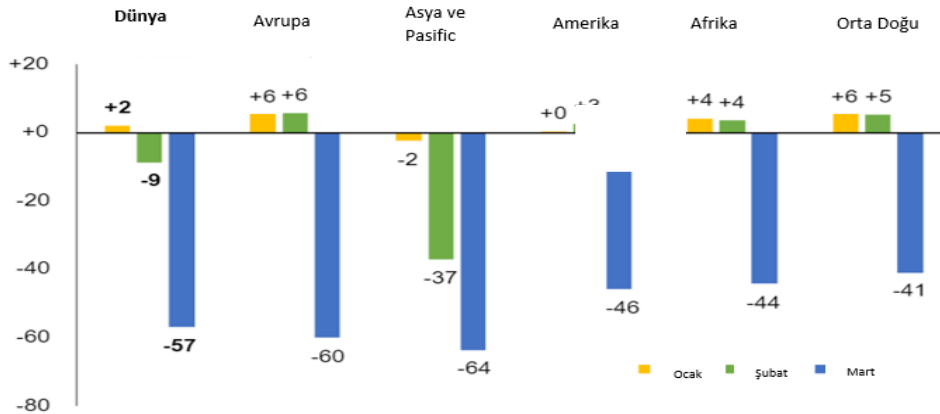
19-20 Eylül 2020 / İZMİR

ekonominin 2020'de %3.0 oranında daralması ve 2021'de tekrar toparlanması bekleniyor (UNTWO, 2020). Pandemi AB turizm ekosistemini benzeri görülmemiş bir baskı altına alıyor. Seyahat ve diğer kısıtlamalar sonucunda turizm, 2020'nin ilk çeyreğinde AB'de ve küresel düzeyde kademeli olarak durdu. OECD, sağlık krizinin uzunluğuna ve iyileşme hızına bağlı olarak bu düşüşün %45 ila %70 arasında olacağını tahmin etmektedir. Turizm işletmeleri akut likidite kriziyle karşı karşıyadır. Sektör tahminlerine göre, Avrupa düzeyinde gelir kayıpları oteller ve restoranlar için %85'e, tur operatörleri ve seyahat acenteleri için %85'e, uzun mesafe demiryolu için %85'e ve yolculuk ve havayolları için %90'a ulaştı. AB seyahat ve turizm endüstrisi, önceki yıllardaki ilgili dönemlere kıyasla rezervasyonların %60 ila %90 arasında azaldığını bildirdi. (European Commission, 2020).

Şekil 1. Uluslararası turist varışları, 2000-2019 ve 2020 senaryoları (% değişim)

Kaynak: UNWTO World Tourism Barometer May 2020 Special focus on the Impact of COVID-19 (Summary)

Şekil 2. Mart 2020'de Uluslararası Turist Varışlar Keskin Bir Şekilde Düştü, Uluslararası Turist Varışları, Ocak, Şubat, Mart 2020 (% Değişim)

Kaynak: UNWTO World Tourism Barometer May 2020 Special focus on the Impact of COVID-19 (Summary)

4.1. COVID 19 SONRASI TÜRKİYE

Covid-19 şoku karşısında "ilk anlık" ekonomik etkileri; Yurtiçi hasılda (GSYH) %26,7'lik daralma, hane halkı özel kullanabilir gelirinde %26.5 gerileme, toplam özel tüketim harcama talebinde %23'lük düşüş, yatırım harcamalarında %66.7 düzeyinde daralma, toplam istihdamın (2019 sonuna görece) %22,8 azalarak, 28,2 milyondan 21,8 milyona gerilemesi, işsizlik oranının ise 2019 ortalaması olan %14.2'den %33.7'e yükselmesi, bütçe açığının milli gelire oranı %12'ye kadar büyüyebileceği bulunmuştur. (Voyvoda, 2020).

COVID-19 Tedbirleri kapsamında 27 Mart 2020 tarihinde tüm dış hat uçuşların durdurulması kararı alınmıştır (SHGM). Tüm Uçak Trafikinin DHMİ toplamı; iç hatlar için Mart ayında 2020/2019 (%) -

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

19-20 Eylül 2020 / İZMİR

37,7 dış hatlar -83,8 dir. Nisan ayında iç hatlar 2020/2019 (%) -37,4 dış hatlar -52,8 dir. Mayıs ayı 2020/2019 (%) -47,8 dış hatların -80,0, TÜRKİYE GENELİ iç hatları -43,3 dış hatları -50,9 dur. Haziran ayının 2020/2019 (%) -47,0 iç hatlar dış hatların ise -81,6 dır (DHMİ İstatistikler, 2020).

Ocak, Şubat ve Mart aylarından oluşan I. çeyrekte, yurt içinde ikamet eden 6 milyon 781 bin kişi seyahate çıktı. Seyahate çıkanların bir ve daha fazla geceleme kaydı ile ülke içinde yaptıkları toplam seyahat sayısı bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %43,5 azalarak 7 milyon 958 bin seyahat olarak gerçekleşti (TÜİK, 2020).

Türkiye'nin covid salgınıyla mücadele etmek için önlemler almıştır. Toplam ciro üzerinden alınan konaklama vergisi kasım ayına kadar uygulanmayacaktır. Otel kiralamalarına ilişkin irtifak hakkı bedelleri ve hasılat payı ödemeleri nisan, mayıs ve haziran ayları için 6 ay süreyle ertelendi. İç havayolu taşımacılığında 3 ay süreyle KDV oranı yüzde 18'den yüzde 1'e İndirilmesi aldığı önlemler arasındadır (TİM, 2020). Salgın sonrası turizmin ülke içindeki önemini göstermek için salgın öncesi yani 2020 yılından önceki yılların ihracat ve ithalat oranlarına bakmamız gerekmektedir. Turizm gelirlerindeki yıllara göre değişim ise tablo 2'de verilmektedir.

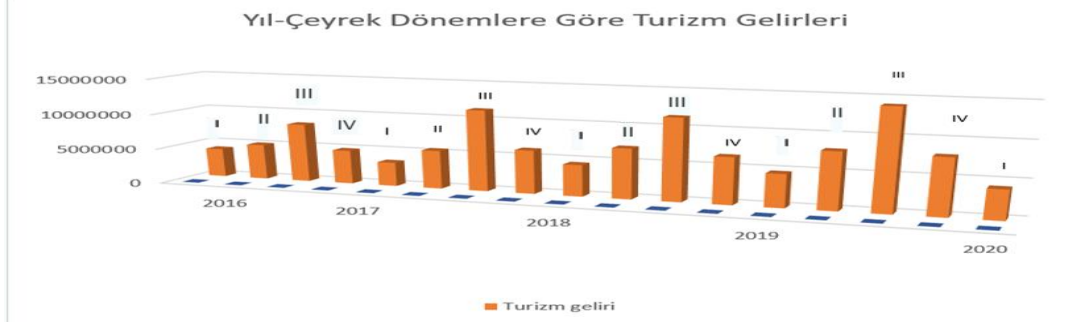
Tablo 2. Turizm Gelirlerinin İhracat Gelirleri ve Turizm Giderlerinin İthalat Giderleri Oranı (2000 - 2019)
(Milyon \$)

YILLA R	İHRACAT RAKAMLARI	TURİZM GELİRLERİ	TURİZM GELİRLERİNİN İHRACATA ORANI (%)	İTHALAT GİDERLERİ	TURİZM GİDERLERİ	TURİZM GİDERLERİNİN İTHALATA ORANI (%)
2000	27 774,9	7 636,0	2	54 502,8	1 711,0	3,1
2001	31 334,2	10 450,7	33,4	41 399,1	1 738,0	4,2
2002	36 059,1	12 420,5	34,4	51 553,8	1 880,0	3,6
2003	47 252,8	13 854,9	29,3	69 339,7	2 424,8	3,5
2004	63 167,0	17 076,6	27,0	97 539,8	2 954,5	3,0
2005	73 476,4	20 322,1	27,7	116 774,2	3 394,6	2,9
2006	85 534,7	18 594,0	21,7	139 576,2	3 270,9	2,3
2007	107 271,8	20 942,5	19,5	170 062,7	4 043,3	2,4
2008	132 027,2	25 415,1	19,2	201 963,6	4 266,2	2,1
2009	102 142,6	25 064,5	24,5	140 928,4	5 090,4	3,6
2010	113 883,2	24 931,0	21,9	185 544,3	5 874,5	3,2
2011	134 906,9	28 115,7	20,8	240 841,7	5 531,5	2,3
2012	152 478,5	29 351,4	19,2	236 545,1	4 593,4	1,9
2013	157 610,2	34 305,9	21,3	242 177,1	5 253,6	2,1
2014	151 802,6	32 309,0	21,8	251 661,3	5 470,4	2,2
2015	143 934,9	31 464,8	21,9	207 203,4	5 698,3	2,8
2015	143 934,9	31 464,8	21,9	207 203,4	5 698,3	2,8
2016	142 606,2	22 107,4	15,5	198 601,9	5 049,8	2,5
2017	156 992,9	26 283,6	16,7	233 799,6	5 137,2	2,2
2018	167 967,2	29 512,9	17,5	223 046,0	4 896	2,2
2019	171 531,0	34 520,3	20,1	202 705,0	4 403	2,1

Kaynak:
Türsab 2020

Tabloya göre 2000 yılından 2019 yılına kadar ihracat rakamları ve turizm gelirlerinin bazı yıllar dışında arttığını görmekteyiz. Turizm gelirlerinin ihracata oranının en fazla olduğu yıl %34,4 ile 2002 yılıdır. 2016 yılında %15,5'ye düşen bu oran 2017 de %16,7 2018 de %17,5 2019 yılında ise %20,1'e yükselmiştir. Turizm gelirlerinin ithalata oranı ise 2001 yılında %4,2 ile en yüksek seviyesini yaşarken 2012 yılında %1,9 ile en düşük seviyesini yaşamaktadır. Şekil 3'teki TÜİK Çıkış Yapan Ziyaretçiler ve Vatandaş Giriş Araştırmalarına göre Türkiye' de 2019 yılının ilk 3 çeyreğindeki turizm geliri 4629,7 milyar dolar iken 2020 yılının ilk 3 çeyreğindeki turizm geliri 4 101,2 milyar dolardır. 2019 yılının ilk

6 ayın da gelen yabancı turist sayısı 18 076 506, sene sonunda da 45 058 286 dir. 2020 yılının ilk 6 ayında ise 4 507 479 kişiye kadar düşmüştür. Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçilerin yıllara ve aylara göre dağılımının ilk 6 ay için 2020/2019 % değişim oranı -75,06 dir.

Şekil 3. Turizm Geliri, 2016- 2020 Çeyrek
Kaynak: T.C. Kültür Bakanlığı

4.2. ÜLKELERİN TURİZM SEKTÖRÜNÜ KORUMAK İÇİN ALDIĞI ÖNLEMLER

Salgın sonrası ülkeler turizm sektörü için önlemler ve paketler hazırlamıştır. Bu ülkelerden biri olan Avustralya, turizm dahil, krizden etkilenen sektörler için 1 milyar Avustralya doları yardımda bulunacak ve turistik işletmelerden KDV almayacak. İngiltere çalışanını işten çıkarmayan otellerin personel maaşının yüzde 80'i devlet tarafından ödeme kararı olarak yıl sonuna kadar KDV'leri de kaldırmıştır. İspanya hükümeti işini kaybeden geçici işçilere 440 euro maaş desteği vererek SGK primlerine 6 ay erteleme kararı alırken, İtalya 10.4 milyar euroluk istihdam desteği vereceğini açıklamıştır. Macaristan Hükümeti turizm, yiyecek-içecek ve spor gibi pandemiden en ağır etkilenen sektörler, bordro giderlerinden muaf tutulacak ve turizmde vergiler 31 Aralık'a kadar almayacağını duyurmuştur.

Malezya tüm seyahat acentelerinin, otellerin ve hava yolu şirketlerinin vergi borçları ertelerken Otelleri, 20 Mayıs-20 Ağustos arasındaki dönem için vergiden muaf tutuldu. Endonezya hükümeti 32 milyon doları turizm sektörü için sosyal destek programına ayırmıştır. Çin ise seyahat acentesi depozitosunun yüzde 80'i, geçici olarak lisanslı tur operatörlerine aktarılacak. Genel hizmetler ve ulaşım sektörleri KDV'den muaf tutma yöntemini devreye sokmuştur. Singapur hükümeti Oteller, restoranlar, turistik merkezler dahil, tüm emlak vergileri yüzde 100 iade edilecek (Turizm Güncel, 2020).

Turizm gelirlerinin ihracata oranı yaklaşık %23 olan Türkiye ise Konaklama Vergisi Kasım ayına kadar uygulanmama kararı almıştır. Otel kiralamalarına ilişkin irtifak hakkı bedelleri ve hasılat payı ödemeleri Nisan, Mayıs ve Haziran ayları için 6 ay süreyle ertelenecek. İç havayolu taşımacılığında 3 ay süreyle KDV oranını yüzde 18'den yüzde 1'e indirilecek (Turizm Aktüel, 2020).

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Turizm sektörü birçok yapı taşına sahiptir. Bu sektör konaklamadan seyahate, yiyecek-içecekten eğlence sektörüne kadar uzamaktadır. Wuhan'da ki bir köylü pazarından yayılan Covid-19 virüsü şehrin ötesine, bölgeye, ülkeye ve Çin sınırlarının ötesine yayılmasının ardından dünya ekonomisini ciddi anlamda etkilemiştir. Makro ekonomik anlamda en çok etkilenen ülkeler öncelikli olarak kendi ekonomisinin büyük bir kısmını turizmden karşılayan ülkeler olarak görmekteyiz. 2020'nin ilk çeyreğinde geçen yılın aynı dönemine göre 67 milyon uluslararası varış kaybını temsil ediyor.100 ila 120 milyon doğrudan turizm işi risk altında olduğu belirtiliyor. Turizm sektörünü yakından ilgilendiren ulaşım sektöründe ise olağanüstü hal nedeniyle uygulanan toplantı ve seyahat kısıtlamalarının yasaklanmasından kaynaklı olarak gelirlerinin dünya genelinde 252 milyar dolar veya 2019'ların% 44 altında düşebileceğini tahmin edilmektedir. Türkiye de ise tüm uçak trafiğinin haziran ayının iç hatları 2020/2019 (%) -47,0 iken dış hatların oranı %-81,6 dır. 2020 yılının ilk 3 çeyreğindeki turizm geliri 4 101,2 milyar dolar olup 2019 yılına göre düştüğü görülürken bu durumun azalan turist girişleriyle döviz kayıplarına yol açtığını görmekteyiz. Çalışmada değindiğimiz rakamlar küresel salgının başta turizm sektörü olmak üzere çoğu

hizmet sektöründe olumsuz etkilere sebep olduğu sonucuna varmaktayız. Yaşanan pandemi kriziyle başa çıkmak ve felaketle mücadele için hükümet önlemlerinin etkinliğine bağlı olarak görevler düşmektedir. Bu bağlamda ülkeler pandeminin etkisini ölçerek sektörlerin iyileşmesi için destek verip bu desteği sürdürmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

1. ADB BRIEFS, (2020), “The Economic Impact of the COVID-19 Outbreak on Developing Asia” 128:1-14.
2. Congressional Research Service (2020), “Global Economic Effects of COVID-19” <https://fas.org/sgp/crs/row/R46270.pdf>
3. DHMİ, <https://dhmi.gov.tr/Sayfalar/Haber/HAZIRAN-AYINDA-HAVA-YOLUNU-KULLANAN-YOLCU-SAYISI-2-MILYON-750-BIN-OLDU.aspx>
4. Fernandes, N. (2020), “Economic Effects of Coronavirus Outbreak (COVID-19) on the World Economy” <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3557504>
5. European Commission, (2020), Communication From The Commission To The European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions, Tourism And Transport In 2020 And Beyond.
6. Eurostat Statistic Explained Unemployment Statistics, (2020), https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics#:~:text=Eurostat%20estimates%20that%2015.023%20million,were%20unemployed%20in%20June%202020.&text=The%20EU%20unemployment%20rate%20was,from%207.0%20%25%20in%20May%202020.
7. Güner, Ş., N. (2016), “Konaklama İşletmelerinin Fiyatlandırma Stratejileri ve Yöntemlerine Yönelik Algıları: Safranbolu Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük Üniversitesi, Karabük.
8. IATA, (2020), “Economics’ Chart Of The Week, What Can We Learn From Past Pandemic Episodes?” <https://www.iata.org/en/iata-repository/publications/economic-reports/what-can-we-learn-from-past-pandemic-episodes/>
9. Joo, H., Maskery, A. B., Berro, D. A., Rotz, D. L., Lee, K. Y. And Brown, M. C. (2019), “Economic Impact of the 2015 MERS Outbreak on the Republic of Korea's Tourism-Related Industries”, Health Security 17(2) · April 2019.
10. Kültür Bakanlığı, (2020), <https://yigm.ktb.gov.tr/Eklenti/72808,turizmistatistikleri2020-1update20052020pdf.pdf?0>
11. Mason, P. (2003), “Tourism Impacts, Planning and Management”, Butterworth-Heinemann, <https://www.skylineuniversity.ac.ae/pdf/tourism/Tourism%20Impacts.pdf>
12. Oğuz, B., Gordon, G., Kruz, H., H. (2020), “Covid-19 Pandemisinin Küresel Turizme Etkileri”. http://www.strateko.com/pdf/COVID_19_un_Turizm_sektorune_etkileri.pdf
13. European Commission https://ec.europa.eu/eurostat/web/rss/Turkey_tr
14. Oiu, W., Chu, C., Mao, A., and Wu, J. (2018), “The Impacts on Health, Society, and Economy of SARS and H7N9 Outbreaks in China: A Case Comparison Study”, Hindawi Journal of Environmental and Public Health (7):1-7.
15. SHGM <http://web.shgm.gov.tr/tr/covid-19-tedbirler/6330-ucus-yasagi-bulunan-ulkeler>
16. SNV Report, (2007), “Tourism And Development”, Agendas for action, <http://www.bibalex.org/Search4Dev/files/284922/117217.pdf>
17. Soyu, E., Karaçor, S., Altınok, S., Fırat, E. (2017), “Türkiye’de Turizm Gelirlerinin Ekonomideki Yeri Ve Önemi Üzerine Bir Değerlendirme” International Conference On Eurasian, Economics Session, 4c: 442-449.
18. Thakur, K. (2018), “Importance of Tourism and its Economic Value What makes tourism important and its role significant?” <http://www.market-width.com/blogs/Importance-Tourism-Industry-Economic-Value.htm>
19. TİM, (2020), “COVID-19 İle Mücadele İçin Ülkemizde Alınan Tedbirler Ekonomik İstikrar Kalkanı Önlemleri”, https://www.tim.org.tr/files/downloads/Koronavirus_Dosyasi/TIM_Ekonomik_Istikrar_Kalkan%C4%B1_Tedbirleri_14.04.2020.pdf

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

19-20 Eylül 2020 / İZMİR

20. Tuik, (2020), <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33665>
21. Turizm Aktüel, (2020), <https://www.turizmaktuel.com/haber/konaklama-vergisi-ne-erteleme-geldi>
22. Turizm Güncel, (2020), <https://www.turizmguncel.com/haber/iste-16-ulkenin-turizm-sektorunu-korumak-icin-aldigi-onlemler>
23. UNTWO, (2020), “Impact Assessment Of The Covid-19 Outbreak On International Tourism” <https://www.unwto.org/impact-assessment-of-the-covid-19-outbreak-on-international-tourism>
24. UNWTO, (2020), World Tourism Barometer May 2020 Special focus on the Impact of COVID-19 (Summary) <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421817>
25. Voyvoda, E., Yeldan, A., E. (2020), Covid-19 Salgının Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri ve Politika Alternatiflerinin Makroekonomik Genel Denge Analizi, Bilim Akademisi Covid-19 Modelleme Çalıştayı 22 Haziran 2020.
26. WTO (2002), Yearbook of Tourism Statistics, 52th edn. Madrid, World Tourism Organisation.
27. WTTC (2020), “Monthly Economic Impact”, <https://wtcc.org/Research/Economic-Impact>

PETROL FİYATLARINDAKİ DEĞİŞMELERİN ENFLASYON VE İŞSİZLİK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: VAR, EŞBÜTÜNLEŞME VE GRANGER NEDENSELLİK ANALİZLERİ-EURO BÖLGESİ ÖRNEĞİ

Mehmet Emin Erçakar

*Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, İİBF İktisat Bölümü Öğretim Üyesi,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0653-6730>*

Abdurrahman Alakuştekin

*Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2254-4055>*

Muzhgan Abdullazade

*Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8073-018X>*

ÖZET

Bu çalışmada petrol fiyatlarında yaşanan değişimlerin enflasyon ve işsizlik gibi makroekonomik göstergeler üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Çalışmada, Euro Bölgesinde 2001:Q1 ve 2019:Q4 döneminde gerçekleşen enflasyon ve işsizlik oranları ile dünya petrol fiyatlarının doğal logaritması alınarak modele dâhil edilmiştir. Serilerin düzey değerde durağan olduğu tespit edildikten sonra etki-tepki fonksiyonu, varyans ayrıştırması, Johansen eşbütünleşme ve Granger nedensellik analizi Vektör Otoregresif Model (VAR) yardımıyla incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda petrol fiyatları ile enflasyon ve işsizlik oranları arasında bir adet eşbütünleşmeye rastlanmıştır. Ayrıca elde edilen bulgulara göre, dünya petrol fiyatlarında meydana gelen dalgalanmalar Euro Bölgesi içerisinde enflasyona ve işsizliğe neden olurken, Euro Bölgesinde yaşanan enflasyon ve işsizliğin dünya petrol fiyatlarını etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Petrol Fiyatları, Enflasyon, İşsizlik, VAR, Johansen Eşbütünleşme, Granger Nedensellik, Euro Bölgesi.

**GAYRİ SAFİ YURTIÇİ HASILA İÇİN YOĞUNLUK ŞİMDİ TAHMİNLERİNİN
OLUŞTURULMASI VE ANALİZİ**
PRODUCING AND ANALYZING DENSITY NOWCASTS OF GROSS DOMESTIC PRODUCT

Barış Soybilgen

*Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Bölümü, ORCID: 0000-0003-4906-1878
(Sorumlu Yazar)*

Burak Alparslan Eroğlu

Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi İşletme Fakültesi Ekonomi Bölümü, ORCID: 0000-0001-6814-747X

ÖZET

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) politika yapımcıları ve market oyuncularını tarafından mevcut ekonominin durumunu ölçmek için kullandıkları önemli bir göstergedir. Ancak, makroekonomik göstergeler belli bir gecikmeyle yayınlanmaktadır. Türkiye’de GSYH referans çeyreğinin bitmesinden 10 ila 13 hafta sonra yayımlanmaktadır. Bu nedenle daha erken açıklanan verileri kullanılarak mevcut ekonominin durumunu anlamak elzemdir. Şimdi tahmin (Nowcasting) modelleri bu tip durumları çözmek için literatürde etkin bir biçimde kullanılmaktadır. Literatürde Türkiye’deki makro değişkenler için kısa dönemli tahmin metodu öneren birkaç çalışma vardır ve bu çalışmaların tamamı nokta tahminler üzerine yoğunlaşmıştır. Ancak, literatürde nokta tahminlerin çevresindeki belirsizliği analiz etmek de giderek önem kazanmaktadır ve merkez bankaları kendi enflasyon veya işsizlik hedeflerinin nokta tahminleri çevresindeki belirsizlikle gittikçe daha çok ilgilenmektedirler. Bu nedenle bu çalışmada bir dinamik faktör yardımıyla Türkiye’deki GSYH şimdi tahmin yoğunluğu (density nowcasts) üreten modeller geliştirecek ve üretilen yoğunluk şimdi tahminleri olasılık integrali dönüşüm (PIT) tekniği bazlı testler kullanılarak incelenecektir. Ayrıca şimdi tahmin yoğunluklarının performansını log skor ve sürekli sıralı olasılık skoru kullanarak karşılaştırılacaktır. Elde edilen şimdi tahmin yoğunluklarında PIT testlerinin çoğunluğunu geçen bazı spesifikasyonlar olsa da PIT’lerin aynı dağılıp dağılmadığını inceleyen yapısal kırılma testlerinde ve PIT’lerin ters normal standart transformasyonunu inceleyen normalite testlerinde çoğu model zorlanmaktadır. Bunun yanında genel yazına uygun olarak daha fazla veri oldukça modellerin tahmin performansları iyileşmektedir. Son olarak PIT özelliklerinin iyi olması ile tahmin performansları arasında direkt bir ilişki gözlenmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Şimdi Tahmin, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, Dinamik Faktör Modeli.

ABSTRACT

Gross Domestic Product (GDP) is the key indicator that is closely watched by policy makers and market participants to evaluate the current state of the economy. However, macroeconomic indicators are released with a delay. For the Turkish economy, GDP is released between 10 and 13 weeks after the end of the reference quarter. Therefore, it is crucial to infer the current state of the economy by analyzing data released in a more timely manner. Nowcasting models are used in the literature commonly to overcome these types of situations. In the literature, there are some studies that propose short-term forecasting methods for Turkish macro variables and all these studies only focus on point predictions. However, it is becoming more important to analyze the uncertainty around models’ point predictions and central banks are increasingly interested about the uncertainty around their point predictions of inflation or unemployment targets. Therefore in this study, we will develop nowcasting models to produce density nowcasts for Turkish GDP and analyze characteristics of these density nowcasts using probability integral transform (PIT) technique based tests. Furthermore, we will evaluate the performance of nowcast densities using log score and continuous rank probability score. Even though nowcast densities obtained from DFMs with some specific specifications pass majority of PIT tests, most of DFMs fail to pass tests of identical distribution and normality tests on the inverse normal of PITs. Furthermore in line with the literature, the performance of nowcast densities improves when we have more information on the current quarter. Finally, there is no obvious correlation between PIT characteristics of nowcast densities and their performance.

Keywords: Nowcast, Gross Domestic Product, Dynamic Factor Model.

1. GİRİŞ

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) politika yapıcılar ve market oyuncuları tarafından mevcut ekonominin durumunu ölçmek için kullandıkları önemli bir göstergedir. Ancak, Türkiye’de GSYH referans çeyreğin bitmesinden 10 ila 13 hafta sonra yayımlanmaktadır. Bu nedenle şimdi tahmin (Nowcasting) modelleri kullanılarak mevcut ekonominin durumunu anlamak önem kazanmaktadır. Literatürde Türkiye’deki makro değişkenler için kısa dönemli tahmin metodu öneren birkaç çalışma vardır (bkz. Çağrı Akkoyun ve Günay (2012), Chadwick ve Şengül (2012), Doğan ve Midiliç (2016), Ermişoğlu ve ark. (2013), Modugno ve ark. (2016) ve Soybilgen (2015)). Fakat, bu çalışmaların tamamı nokta tahminler üzerine yoğunlaşmıştır. Rossi and Sekhposyan (2014) işaret ettiği üzere nokta tahminlerin çevresindeki belirsizliği analiz etmek de giderek önem kazanmaktadır ve merkez bankaları kendi enflasyon veya işsizlik hedeflerinin nokta tahminleri çevresindeki belirsizlikle gittikçe daha çok ilgilenmektedirler. Bu nedenle bu çalışmada Türkiye’deki GSYH şimdi tahmin yoğunluğu (density nowcasts) üreten modeller geliştirileceğiz ve üretilen yoğunluk şimdi tahminlerinin özelliklerini inceleyeceğiz.

Makroekonomik değişkenleri tahmin etmek için bu çalışmada hem Banbura ve Modugno’un (2014) hem de Giannone vd.’nin (2008) önerdiği dinamik faktör modellerini kullanacağız. Dinamik faktör modelleri şimdi tahmin için en çok kullanılan modellerin başında gelmektedir. Şu ana kadar birçok çalışmada makroekonomik modellerin nokta tahmini için DFM’ler başarılı bir biçimde kullanılmıştır (bkz. Antonio Liedo (2014), Barhoumi ve ark. (2010), Bragoli ve ark. (2015), Caruso (2015), D’Agostino ve ark. (2013), de Winter (2011), Matheson (2010), Modugno (2013), vs...). DFM modelini oluştururken seçilen spesifikasyonlar önem arz etmektedir. Bu çalışmada çok sayıda değişik spesifikasyon deneyeceğiz, ayrıca bütün bu spesifikasyonların tahminlerini kullanılan log skor bazlı bir tahmin kombinasyon metodu da bu çalışmada kullanacağız.

DFM modelinin parametrelerini yukarıdaki iki yöntemden biri ile elde ettikten sonra özyükleme (bootstrap) metodlarıyla model kalıntılarını tekrar karıştırmak suretiyle şimdi tahmin yoğunluklarını elde edeceğiz. Bundan sonra şimdi tahmin yoğunluklarının doğru kalibre edilip edilmediğini inceleyeceğiz. Şimdi tahmin yoğunluklarının doğru özelliklere sahip olup olmadığını anlamak için olasılık integrali dönüşüm (PIT) tekniği bazlı testleri kullanacağız. Ayrıca şimdi tahmin yoğunluklarının performansını log skor ve sürekli sıralı olasılık skorunu kullanarak inceleyeceğiz.

Çıkan sonuçlara göre Giannone vd.’nin (2008) önerdiği DFM ile elde edilen şimdi tahmin yoğunlukları hem PIT bazlı özelliklerine göre hem de performanslarına göre Banbura ve Modugno’un (2014) önerdiği DFM ile elde edilen şimdi tahmin yoğunluklarına göre daha iyi sonuçlar sergilemektedir. Giannone vd.’nin (2008) önerdiği DFM ile elde edilen şimdi tahmin yoğunluklarında PIT testlerinin çoğunluğunu geçen bazı spesifikasyonlar olsa da PIT’lerin aynı dağılıp dağılmadığını inceleyen yapısal kırılma testlerinde ve PIT’lerin ters normal standart transformasyonunu inceleyen normalite testlerinde çoğu model zorlanmaktadır. Bunun yanında genel yazına uygun olarak daha fazla veri oldukça modellerin tahmin performansları iyileşmektedir. Son olarak PIT özelliklerinin iyi olması ile tahmin performansları arasında direkt bir ilişki gözlenmemiştir.

Çalışmanın bundan sonraki yapısı şu şekildedir. İkinci bölümde yöntem ve veri seti tanımlanmıştır. Üçüncü bölümde ampirik sonuçlar gösterilmiştir. Dördüncü bölümde ise öneriler sunulmuştur.

2. YÖNTEM VE VERİ SETİ

2.1. DFM Modeli

Bu çalışmada GSYH’nin her çeyrek için yıldan yıla büyüme oranını tahmin etmek için bir dinamik faktör modeli kullanıyoruz. DFM modelinin gösterimi aşağıdaki gibidir:

$$X_t = \mu + \Lambda F_t + \xi_t,$$

X_t n tane standardize edilmiş aylık değişkeni göstermekte, Λ aylık değişkenler için faktör yüklemelerini göstermekte, ξ_t ise denklemin kalıntılarını göstermektedir. Ayrıca gözlemlenmeyen faktörler, F_t , aşağıdaki gibi bir özgecikmeli vektör otoregresif süreç (VAR) ile modellenmektedir:

$$F_t = \sum_{i=1}^p A_i F_{t-i} + C u_t;$$

A_i VAR katsayılarını göstermektedir, u_t q boyutlu şok vektörünü, ve C ise rxq boyutunda q tam dereceli $q \leq r$ şartını sağlayan matrisi göstermektedir. Eğer Giannone vd.'nin (2008) yerine Banbura ve Modugno'nun (2014) DFM'sini modelleyeceksek o zaman dinamik faktör modeli aşağıdaki şekilde gösterilmektedir:

$$F_t = \sum_{i=1}^p A_i F_{t-i} + u_t.$$

Çeyreklik GSYH büyüme verilerini aylık DFM modeline entegre edebilmek için Giannone vd.'nin (2008) modelini kullanırken aylık değişkenleri ilk önce Giannone vd.'nin (2013) önerdiği filtreden geçiriyoruz. Sonrasında Giannone vd.'nin (2008) iki adımlı kestirim yöntemiyle faktörleri elde ettikten sonra her çeyreğin son ayındaki faktör değerlerini alıp bir köprü denklemiyle çeyreklik GSYH büyümesiyle eşleştiriyoruz. Banbura ve Modugno'nun (2014) DFM yöntemini kullanırken ise çeyreklik yıldan yıla GSYH büyüme oranlarının her bir çeyreğin son ayına gelecek şekilde yerleştirilmiş halini aylık veri setimize entegre edip sonrasında faktör yüklemelerine Giannone vd.'nin (2013) kısıtlarını koyuyoruz.

Banbura ve Modugno'nun (2014) DFM yönteminin spesifikasyonları için $r \leq 4$ ve $p \leq 4$ sağlayan 16 spesifikasyonu kullanıyoruz. Giannone vd.'nin (2008) DFM yöntemi için $r \leq 4$, $p \leq 4$, $q \leq 4$ ve $q \leq r$ şartını sağlayan 30 spesifikasyonu kullanıyoruz.

2.2. Şimdi Tahmin Yoğunlukları

DFM'nin parametrelerini Banbura ve Modugno (2014) veya Giannone vd. (2008) yöntemlerinden birini kullanarak elde ettikten sonra her bir spesifikasyon için parametre belirsizliği içeren yoğunluk şimdi tahminlerini oluşturuyoruz. Ayrıca bütün spesifikasyonlarının Aastveit vd.'nin (2014) yaptığı gibi log skor yöntemiyle birleştirip, inceliyoruz. Her bir spesifikasyonun yoğunluk şimdi tahminlerini birleştirebilmek için 2012 1. çeyrek ve 2014 3. çeyrek arasındaki yoğunluk tahminleri ile ilk önce log skor temelli ağırlıklar belirleniyor sonrasında bu ağırlıklar kullanılarak 2015 1. çeyrek yoğunluk şimdi tahminleri birleştiriliyor. Sonrasında 2012 2. çeyrek ve 2014 4. çeyrek arasındaki yoğunluk tahminleri ile ağırlıklar belirlenip 2015 2. çeyrek yoğunluk şimdi tahminleri birleştiriliyor ve bu şekilde 2018 4. çeyreğin yoğunluk şimdi tahminleri birleştirene kadar sürüyor. Bütün bu tahmin egzersizini yaparken veri revizyonunu dikkate almayan ama tarihsel veri akışını dikkate alan psödo gerçek zamanlı veri seti kullanılıyor. Her bir modeli ayın 15'inde çalıştırdığımızı kabul ediyoruz. Ayrıca her bir çeyreğin GSYH değeri için o çeyreğin başlangıcından, GSYH açıklandığı aya kadar tahmin yapıyoruz. Bu da 5 ay boyunca tahmin yaptığımız anlamına geliyor. 1. ay ve 2. ay tahminler $h = 2$ olurken, 3. ay, 4. ay ve 5. ay tahminleri ise $h = 1$ olarak kabul edilmektedir.

Yoğunluk şimdi tahminlerini oluşturmak için modelinin kalıntılarını durağan özyükleme metotlarıyla yeniden karıştıracağız. Durağan özyükleme metodundaki blok büyüklüklerini Politis ve Romono (1994) metodunu kullanarak belirleyeceğiz. Şimdi tahmin yoğunluklarını oluştururken kısaca aşağıdaki prosedür takip edilecektir:

1. Model kalıntılarını şu şekilde elde et: $\hat{\xi}_t = X_t - \hat{\mu} + \hat{\Lambda} \hat{F}_t$.
2. $b = 1, \dots, 1000$ tane özyükleme replicasyonu yaparak kalıntıları, $\hat{\xi}_t$, yeniden örneklendir. Bu şekilde özyüklenmiş kalıntılar, $\hat{\xi}_t^{(b)}$, yarat.
3. Özyüklenmiş kalıntıları, $\hat{\xi}_t^{(b)}$, kullanarak özyüklenmiş veri setini, $X_t^{(b)} = \hat{\Lambda} \hat{F}_t + \hat{\xi}_t^{(b)}$, yeniden oluştur.

4. En son olarak özyüklenmiş veri seti ile DFM modelinin parameterlerini yeniden hesapla ve yoğunluk GSYH tahminlerini elde et.

Şimdi tahmin yoğunluklarını elde ettikten sonra Diebold vd. (1998) tarafından önerilen olasılık integrali dönüşümünü (PIT) hesaplayacağız. PIT h zaman sonrası şimdi tahmin yoğunluğunun kümülatif dağılım fonksiyonudur (cumulative density function). Yoğunluk şimdi tahminlerinden kümülatif dağılım fonksiyonunu elde edebilmek için Aastveit vd. (2014) takip ederek 100 eşit nokta kullanılan bir kernel düzeltme fonksiyonu kullanılacak.

Diebold vd. (1998) eğer tahmin edilen yoğunluklar gerçek yoğunlukla tutarlıysa PIT'lerin birbirinden bağımsız ve aynı dağılıma sahip (i.i.d.) bir şekilde 0 ve 1 arasında tekdüze (uniform) dağıldığını söylemiştir. Bu nedenle yoğunluk şimdi tahminlerini analiz etmek için PIT'lerin tekdüzeliklerini Kolmogorov-Smirnov (KS), Anderson-Darling (AD) testleriyle inceliyoruz ve PIT'lerin birinci ve ikinci momentinin bağımsızlıklarını ise Ljung-Box testleriyle (LB(1), LB(2)) analiz ediyoruz. PIT'lerin birinci ve ikinci momentinin aynı dağılıp dağılmadığını ise Andrews (1993) yapısal kırılma testiyle (QLR(1), QLR(2)) hesaplayacağız. Ayrıca Berkowitz (2001) PIT'in ters normal standart transformasyonun i.i.d. standart Normal dağıldığını göstermiştir. Bu nedenle yoğunluk şimdi tahminlerini gerçek yoğunlukla tutarlı olup olmadığını anlamak için Berkowitz'in (2001) normalite testi (BZ(N)), bağımsızlık testi (BZ(IND)) ve Berkowitz (2001) birleşik testini (BZ) kullanacağız. Bunun yanında yine PIT'in ters normal standart transformasyonuna uygulanan Doornik ve Hansen (2008) (DH) normalite testini kullanacağız. Ne yazık ki bu testler genel olarak $h = 1$ iken geçerlidir. Eğer $h > 1$ ise bağımsızlık ön koşulunu PIT'ler sağlamamaktadır. Bu durumda Rossi ve Sekhposyan'ı (2014) takip ederek tahminleri h parça aralıklara bölerek her bir alt örneklem için testleri uygulayacağız. $h > 1$ için Clements ve Smith (2000) ve Diebold vd. (1998) bu şekilde test yöntemini önermişlerdir. En son olarak yoğunluk şimdi tahminlerinin performansını log skor (LS) ve Panagiotelis ve Smith'in (2008) önerdiği sürekli sıralı olasılık skorunu (CRSP) kullanarak karşılaştıracacağız.

2.3. Veri Seti

Veri seti olarak 6 reel değişken (sanayi üretim endeksi, ihracat miktar endeksi, ithalat miktar endeksi, toplam araba üretimi, tarım dışı istihdam), 5 anket değişkeni (kapasite kullanım oranı, TÜİK tüketici güven endeksi, Bloomberg tüketici güven endeksi, reel kesim güven endeksi ve satın alma yöneticileri endeksi) ve 6 finansal değişken (tüketici kredileri, ticari krediler, kredi temerrüt takası, reel efektif döviz kuru, BIST 100 endeksi ve 2 yıllık gösterge tahvili) kullanıyoruz. Veri setimiz 2009 Ekim'den ve 2019 Nisan'ı kadar bütün dönemi içeriyor. Veri setine 2009 Ekim ayından başlamamızın nedeni Soybilgen ve Yazgan'da (2018) görüleceği üzere yeni GSYH verisinin 2009 yılında yapısal bir kırılmaya uğraması nedeniyledir. Bütün değişkenlere Modugno vd. (2016) takip ederek gerekli transformasyonlar uygulanmaktadır.

3. AMPİRİK SONUÇLAR

Tablo 1-10 arası Giannone vd.'nin (2008) ve Banbura ve Modugno'nun (2014) DFM'lerinin parametrelerinden elde edilen şimdi tahmin yoğunluklarının analizini göstermektedir. Şimdi tahmin yoğunluklarının PIT'lerine yukarıda belirtildiği üzerine uygulanan testler sırasıyla LB(1), LB(2), KS, AD, QLR(1), ve QLR(2)'dir. PIT'in ters normal standart transformasyonuna ise yine bir önceki bölümde belirtildiği üzerine BZ(N), BZ(IND), BZ ve DH testleri uygulanmıştır. Şimdi tahmin yoğunluklarının performansını ölçmek için ise LS ve CRSP kullanılmıştır.

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

19-20 Eylül 2020 / İZMİR

Tablo 1. Giannone vd. (2008) yöntemi ile elde DFM'nin parametrelerinden oluşturulan şimdi tahmin yoğunluklarının analizi (PIT testlerinin p-değerleri ve performans metrikleri; 2014:1Ç-2018:4Ç; 1. ay tahminleri; $h = 2$).

Spesifikasyon	LB(1)	LB(2)	KS	AD	QLR(1)	QLR(2)	BZ(N)	BZ(IND)	BZ	DH	LS	CRSP
r-1; q-1; p-1	0,10	0,26	0,00	0,00	0,64	0,52	0,00	0,34	0,00	0,00	-1,32	2,78
r-2; q-1; p-1	0,04	0,47	0,07	0,00	0,03	0,15	0,00	0,90	0,00	0,13	-1,92	1,98
r-3; q-1; p-1	0,06	0,16	0,02	0,00	0,23	0,49	0,00	0,70	0,00	0,04	-2,20	2,12
r-4; q-1; p-1	0,04	0,14	0,00	0,00	0,61	0,81	0,00	0,29	0,00	0,03	-2,04	2,48
r-2; q-1; p-2	0,19	0,46	0,24	0,00	0,00	0,00	0,01	0,51	0,04	0,62	-1,97	1,70
r-3; q-1; p-2	0,24	0,10	0,74	0,42	0,62	0,24	0,11	0,40	0,24	0,25	-2,65	12,58
r-4; q-1; p-2	0,46	0,37	0,02	0,02	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,04	-3,29	4,94
r-3; q-1; p-3	0,06	0,10	0,76	0,37	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,04	-2,63	6,23
r-4; q-1; p-3	0,69	0,46	0,10	0,43	0,02	0,00	0,00	0,45	0,00	0,00	-3,29	54,91
r-2; q-1; p-3	0,05	0,11	0,22	0,04	0,63	0,33	0,15	0,83	0,26	0,17	-3,00	7,55
r-1; q-1; p-3	0,04	0,10	0,00	0,00	0,51	0,71	0,00	0,44	0,00	0,02	-1,75	2,13
r-1; q-1; p-2	0,06	0,08	0,00	0,00	0,70	0,83	0,00	0,49	0,00	0,00	-2,55	2,30
r-2; q-2; p-1	0,01	0,45	0,04	0,00	0,02	0,10	0,00	0,60	0,00	0,11	-1,87	1,94
r-3; q-2; p-1	0,07	0,35	0,09	0,00	0,00	0,01	0,00	0,73	0,00	0,08	-2,10	1,90
r-4; q-2; p-1	0,01	0,55	0,01	0,00	0,05	0,18	0,00	0,70	0,00	0,03	-1,88	1,99
r-2; q-2; p-2	0,41	0,45	0,08	0,00	0,00	0,00	0,00	0,87	0,00	0,02	-2,24	1,87
r-3; q-2; p-2	0,08	0,22	0,14	0,00	0,00	0,00	0,00	0,46	0,00	0,06	-1,89	1,73
r-4; q-2; p-2	0,36	0,47	0,62	0,54	0,00	0,02	0,34	0,40	0,49	0,21	-2,64	2,47
r-3; q-2; p-3	0,33	0,75	0,82	0,41	0,00	0,00	0,05	0,31	0,11	0,72	-2,22	1,75
r-4; q-2; p-3	0,17	0,67	0,56	0,46	0,00	0,02	0,00	0,00	0,00	0,51	-2,76	4,11
r-2; q-2; p-3	0,28	0,27	0,08	0,00	0,00	0,00	0,00	0,59	0,00	0,03	-2,05	1,93
r-3; q-3; p-1	0,01	0,79	0,08	0,00	0,01	0,06	0,00	0,75	0,00	0,12	-1,94	1,97
r-4; q-3; p-1	0,04	0,34	0,09	0,00	0,00	0,02	0,00	0,70	0,00	0,05	-2,01	1,88
r-3; q-3; p-2	0,27	0,21	0,08	0,00	0,00	0,00	0,00	0,67	0,00	0,03	-1,92	1,84
r-4; q-3; p-2	0,05	0,25	0,14	0,00	0,00	0,02	0,00	0,46	0,00	0,13	-2,09	1,71
r-3; q-3; p-3	0,29	0,22	0,08	0,00	0,00	0,00	0,00	0,44	0,00	0,08	-1,77	1,81
r-4; q-3; p-3	0,12	0,52	0,76	0,04	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,23	-2,34	1,98
r-4; q-4; p-1	0,00	0,08	0,03	0,00	0,03	0,10	0,00	0,53	0,00	0,07	-1,45	1,86
r-4; q-4; p-2	0,11	0,01	0,07	0,00	0,00	0,01	0,00	0,72	0,00	0,03	-1,83	1,81
r-4; q-4; p-3	0,47	0,29	0,07	0,00	0,00	0,00	0,00	0,38	0,00	0,02	-2,08	1,77
Kombinasyon	0,09	0,42	0,45	0,36	0,00	0,67	0,01	0,62	0,02	0,30	-2,54	1,71

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

19-20 Eylül 2020 / İZMİR

Tablo 2. Giannone vd. (2008) yöntemi ile elde DFM'nin parametrelerinden oluşturulan şimdi tahmin yoğunluklarının analizi (PIT testlerinin p-değerleri ve performans metrikleri; 2014:1Ç-2018:4Ç; 2. ay tahminleri; $h = 2$).

Spesifikasyon	LB(1)	LB(2)	KS	AD	QLR(1)	QLR(2)	BZ(N)	BZ(IND)	BZ	DH	LS	CRSP
r-1; q-1; p-1	0,10	0,31	0,00	0,00	0,46	0,39	0,00	0,29	0,00	0,00	-1,44	2,73
r-2; q-1; p-1	0,07	0,25	0,09	0,00	0,00	0,09	0,00	0,86	0,00	0,40	-1,79	1,77
r-3; q-1; p-1	0,05	0,23	0,06	0,00	0,26	0,36	0,00	0,74	0,00	0,34	-1,85	1,93
r-4; q-1; p-1	0,04	0,21	0,00	0,00	0,49	0,83	0,00	0,39	0,00	0,05	-2,18	2,34
r-2; q-1; p-2	0,01	0,12	0,81	0,35	0,34	0,04	0,34	0,56	0,50	0,18	-2,16	1,80
r-3; q-1; p-2	0,62	0,57	0,47	0,46	0,59	0,40	0,04	0,09	0,08	0,09	-2,80	5,31
r-4; q-1; p-2	0,32	0,31	0,03	0,04	1,00	0,00	0,00	0,75	0,00	0,35	-3,47	5,78
r-3; q-1; p-3	0,01	0,00	0,43	0,36	0,00	0,00	0,02	0,80	0,06	0,71	-3,01	4,97
r-4; q-1; p-3	0,25	0,70	0,42	0,35	0,16	0,08	0,00	0,57	0,00	0,02	-5,61	60,20
r-2; q-1; p-3	0,46	0,06	0,24	0,35	0,55	0,00	0,51	0,54	0,62	0,09	-2,81	5,90
r-1; q-1; p-3	0,01	0,14	0,03	0,00	0,17	0,47	0,00	0,55	0,00	0,57	-1,83	1,76
r-1; q-1; p-2	0,05	0,08	0,00	0,00	0,64	0,78	0,00	0,45	0,00	0,03	-1,90	2,17
r-2; q-2; p-1	0,06	0,34	0,08	0,00	0,00	0,05	0,00	0,54	0,00	0,40	-1,50	1,80
r-3; q-2; p-1	0,29	0,09	0,11	0,00	0,00	0,00	0,00	0,70	0,00	0,12	-1,68	1,70
r-4; q-2; p-1	0,01	0,56	0,01	0,00	0,05	0,17	0,00	0,48	0,00	0,06	-1,67	1,80
r-2; q-2; p-2	0,36	0,27	0,08	0,00	0,00	0,00	0,00	0,67	0,00	0,06	-1,91	1,75
r-3; q-2; p-2	0,39	0,09	0,41	0,00	0,00	0,00	0,00	0,47	0,00	0,16	-1,73	1,60
r-4; q-2; p-2	0,21	0,22	0,26	0,36	1,00	1,00	0,00	0,87	0,00	0,05	-2,62	2,32
r-3; q-2; p-3	0,46	0,62	0,84	0,36	0,00	0,00	0,31	0,54	0,46	0,70	-2,14	2,63
r-4; q-2; p-3	0,63	0,49	0,06	0,06	0,00	0,00	0,00	0,25	0,00	0,03	-3,00	8,81
r-2; q-2; p-3	0,16	0,31	0,07	0,00	0,00	0,00	0,00	0,56	0,00	0,01	-1,85	1,67
r-3; q-3; p-1	0,09	0,68	0,08	0,00	0,00	0,02	0,00	0,64	0,00	0,17	-1,71	1,85
r-4; q-3; p-1	0,16	0,06	0,09	0,00	0,00	0,01	0,00	0,75	0,00	0,24	-1,58	1,67
r-3; q-3; p-2	0,25	0,19	0,08	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	0,04	-1,54	1,71
r-4; q-3; p-2	0,31	0,18	0,20	0,00	0,00	0,00	0,00	0,83	0,00	0,29	-1,65	1,51
r-3; q-3; p-3	0,26	0,29	0,12	0,00	0,00	0,00	0,00	0,36	0,00	0,06	-1,69	1,60
r-4; q-3; p-3	0,23	0,51	0,40	0,09	0,46	0,11	0,17	0,44	0,31	0,04	-2,33	2,07
r-4; q-4; p-1	0,10	0,24	0,05	0,00	0,02	0,09	0,00	0,54	0,00	0,14	-1,41	1,77
r-4; q-4; p-2	0,21	0,04	0,09	0,00	0,00	0,00	0,00	0,56	0,00	0,10	-1,53	1,70
r-4; q-4; p-3	0,45	0,23	0,11	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	0,14	-1,83	1,52
Kombinasyon	0,42	0,84	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,26	0,00	0,00	-3,12	1,96

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

19-20 Eylül 2020 / İZMİR

Tablo 3. Giannone vd. (2008) yöntemi ile elde DFM'nin parametrelerinden oluşturulan şimdi tahmin yoğunluklarının analizi (PIT testlerinin p-değerleri ve performans metrikleri; 2014:1Ç-2018:4Ç; 3. ay tahminleri; $h = 1$).

Spesifikasyon	LB(1)	LB(2)	KS	AD	QLR(1)	QLR(2)	BZ(N)	BZ(IND)	BZ	DH	LS	CRSP
r-1; q-1; p-1	0,13	0,16	0,00	0,00	0,42	0,40	0,00	0,12	0,00	0,00	-2,81	2,57
r-2; q-1; p-1	0,30	0,96	0,14	0,00	0,00	0,00	0,00	0,12	0,00	0,89	-1,60	1,64
r-3; q-1; p-1	0,19	0,91	0,17	0,00	0,13	0,05	0,00	0,52	0,00	0,97	-1,78	1,71
r-4; q-1; p-1	0,14	0,24	0,00	0,00	0,18	0,21	0,00	0,09	0,00	0,20	-2,00	2,22
r-2; q-1; p-2	0,30	0,91	0,04	0,05	1,00	1,00	0,40	0,90	0,57	0,19	-2,27	1,81
r-3; q-1; p-2	0,82	0,79	0,17	0,05	0,13	0,09	0,00	0,15	0,00	0,95	-3,28	20,18
r-4; q-1; p-2	0,19	0,64	0,00	0,01	1,00	1,00	0,00	0,39	0,00	0,85	-4,20	20,70
r-3; q-1; p-3	0,33	0,42	0,19	0,08	0,00	0,00	0,00	0,16	0,00	0,29	-3,26	11,45
r-4; q-1; p-3	0,65	0,67	0,03	0,02	1,00	1,00	0,00	0,65	0,00	0,35	-5,94	146,87
r-2; q-1; p-3	0,18	0,28	0,05	0,44	0,13	0,25	0,66	0,64	0,73	0,18	-3,46	24,10
r-1; q-1; p-3	0,01	0,71	0,01	0,00	0,15	0,17	0,00	0,16	0,00	0,86	-2,11	1,66
r-1; q-1; p-2	0,03	0,47	0,00	0,00	1,00	0,74	0,00	0,21	0,00	0,59	-2,03	1,79
r-2; q-2; p-1	0,92	0,77	0,05	0,00	0,00	0,00	0,00	0,30	0,00	0,23	-1,55	1,58
r-3; q-2; p-1	0,41	0,73	0,15	0,00	0,00	0,00	0,00	0,16	0,00	0,37	-1,49	1,49
r-4; q-2; p-1	0,11	0,45	0,01	0,00	0,00	0,01	0,00	0,27	0,00	0,77	-1,50	1,63
r-2; q-2; p-2	0,64	0,79	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,30	0,00	0,03	-1,73	1,47
r-3; q-2; p-2	0,32	0,23	0,55	0,37	0,00	0,00	0,14	0,25	0,10	0,22	-1,47	1,22
r-4; q-2; p-2	0,12	0,95	0,07	0,05	0,23	0,01	0,00	0,94	0,01	0,00	-2,92	7,02
r-3; q-2; p-3	0,25	0,40	0,63	0,50	0,04	0,02	0,14	0,26	0,21	0,89	-2,21	1,87
r-4; q-2; p-3	0,80	0,77	0,17	0,43	0,14	0,47	0,00	0,41	0,01	0,00	-3,35	6,60
r-2; q-2; p-3	0,24	0,71	0,08	0,00	0,00	0,00	0,00	0,18	0,00	0,50	-1,58	1,28
r-3; q-3; p-1	0,80	0,88	0,05	0,00	0,00	0,00	0,00	0,37	0,00	0,11	-1,65	1,59
r-4; q-3; p-1	0,53	0,77	0,15	0,00	0,00	0,00	0,00	0,34	0,00	0,62	-1,51	1,53
r-3; q-3; p-2	0,63	0,85	0,07	0,00	0,00	0,00	0,00	0,55	0,00	0,12	-1,52	1,38
r-4; q-3; p-2	0,26	0,40	0,72	0,43	0,00	0,00	0,04	0,46	0,05	0,25	-1,76	1,34
r-3; q-3; p-3	0,67	0,04	0,24	0,00	0,00	0,00	0,00	0,37	0,00	0,56	-1,23	1,09
r-4; q-3; p-3	0,31	0,96	0,14	0,40	0,00	0,00	0,02	0,11	0,02	0,00	-2,32	2,21
r-4; q-4; p-1	0,87	0,56	0,05	0,00	0,00	0,00	0,00	0,82	0,00	0,25	-1,48	1,56
r-4; q-4; p-2	0,59	0,88	0,16	0,00	0,00	0,00	0,00	0,52	0,00	0,79	-1,44	1,38
r-4; q-4; p-3	0,27	0,72	0,61	0,05	0,00	0,00	0,06	0,12	0,01	0,33	-1,37	1,01
Kombinasyon	0,97	0,98	0,00	0,00	0,84	0,80	0,00	0,17	0,00	0,00	-3,92	2,38

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

19-20 Eylül 2020 / İZMİR

Tablo 4. Giannone vd. (2008) yöntemi ile elde DFM'nin parametrelerinden oluşturulan şimdi tahmin yoğunluklarının analizi (PIT testlerinin p-değerleri ve performans metrikleri; 2014:1Ç-2018:4Ç; 4. ay tahminleri; $h = 1$).

Spesifikasyon	LB(1)	LB(2)	KS	AD	QLR(1)	QLR(2)	BZ(N)	BZ(IND)	BZ	DH	LS	CRSP
r-1; q-1; p-1	0,13	0,19	0,00	0,00	0,43	0,40	0,00	0,12	0,00	0,00	-2,77	2,46
r-2; q-1; p-1	0,28	0,94	0,52	0,01	0,02	0,00	0,00	0,21	0,00	0,74	-1,72	1,56
r-3; q-1; p-1	0,26	0,73	0,61	0,38	0,45	0,18	0,05	0,60	0,08	0,38	-2,03	1,56
r-4; q-1; p-1	0,03	0,71	0,01	0,00	0,17	0,18	0,00	0,11	0,00	0,56	-2,15	2,06
r-2; q-1; p-2	0,13	0,89	0,83	0,51	0,05	0,00	0,10	0,11	0,13	0,24	-2,71	2,00
r-3; q-1; p-2	0,73	0,55	0,00	0,01	0,67	0,75	0,00	0,24	0,00	0,00	-3,64	31,27
r-4; q-1; p-2	0,53	0,39	0,00	0,01	0,34	0,45	0,00	0,17	0,00	0,87	-4,48	20,09
r-3; q-1; p-3	0,07	0,53	0,01	0,02	0,10	0,03	0,00	0,01	0,00	0,12	-3,45	18,98
r-4; q-1; p-3	0,21	0,75	0,09	0,03	0,00	0,00	0,31	0,67	0,48	0,00	-4,22	164,76
r-2; q-1; p-3	0,07	0,43	0,49	0,37	0,81	1,00	0,41	0,13	0,34	0,02	-3,35	12,53
r-1; q-1; p-3	0,04	0,68	0,02	0,00	0,01	0,12	0,04	0,04	0,00	0,76	-2,13	1,52
r-1; q-1; p-2	0,14	0,73	0,01	0,00	0,41	0,34	0,04	0,16	0,00	0,11	-2,02	1,67
r-2; q-2; p-1	0,98	0,37	0,07	0,00	0,03	0,00	0,00	0,68	0,00	0,16	-1,88	1,54
r-3; q-2; p-1	0,75	0,59	0,10	0,00	0,00	0,00	0,00	0,68	0,00	0,33	-1,72	1,54
r-4; q-2; p-1	0,19	0,29	0,03	0,00	0,10	0,07	0,00	0,51	0,00	0,36	-1,87	1,61
r-2; q-2; p-2	0,77	0,55	0,07	0,00	0,00	0,00	0,00	0,38	0,00	0,49	-1,67	1,42
r-3; q-2; p-2	0,04	0,62	0,11	0,01	0,00	0,00	0,13	0,04	0,00	0,54	-1,94	1,53
r-4; q-2; p-2	0,75	0,46	0,00	0,00	0,17	0,07	0,00	0,82	0,00	0,89	-3,44	10,65
r-3; q-2; p-3	0,59	0,98	0,05	0,03	0,71	0,40	0,00	0,98	0,00	0,07	-2,49	1,60
r-4; q-2; p-3	0,86	0,81	0,01	0,03	1,00	0,88	0,00	0,20	0,00	0,58	-3,52	8,22
r-2; q-2; p-3	0,24	0,64	0,05	0,00	0,00	0,00	0,00	0,14	0,00	0,36	-1,79	1,27
r-3; q-3; p-1	0,92	0,73	0,03	0,00	0,00	0,00	0,00	0,75	0,00	0,17	-1,84	1,56
r-4; q-3; p-1	0,75	0,34	0,37	0,01	0,00	0,00	0,00	0,98	0,00	0,95	-1,59	1,48
r-3; q-3; p-2	0,48	0,39	0,07	0,00	0,00	0,00	0,00	0,57	0,00	0,67	-1,56	1,37
r-4; q-3; p-2	0,36	0,11	0,96	0,57	1,00	0,71	0,55	0,64	0,68	0,08	-2,08	1,38
r-3; q-3; p-3	0,31	0,29	0,06	0,01	0,00	0,00	0,01	0,23	0,00	0,36	-1,41	1,09
r-4; q-3; p-3	0,49	0,62	0,03	0,04	0,11	0,02	0,00	0,24	0,00	0,27	-2,42	1,90
r-4; q-4; p-1	0,85	0,73	0,02	0,00	0,00	0,00	0,00	0,83	0,00	0,49	-1,62	1,51
r-4; q-4; p-2	0,37	0,24	0,81	0,38	0,00	0,00	0,01	0,71	0,03	0,60	-1,73	1,36
r-4; q-4; p-3	0,06	0,85	0,67	0,35	0,00	0,00	0,62	0,11	0,22	0,19	-1,55	1,01
Kombinasyon	0,09	0,87	0,01	0,01	0,82	0,70	0,00	0,12	0,00	0,06	-3,37	3,09

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

19-20 Eylül 2020 / İZMİR

Tablo 5. Giannone vd. (2008) yöntemi ile elde DFM'nin parametrelerinden oluşturulan şimdi tahmin yoğunluklarının analizi (PIT testlerinin p-değerleri ve performans metrikleri; 2014:1Ç-2018:4Ç; 5. ay tahminleri; $h = 1$).

Spesifikasyon	LB(1)	LB(2)	KS	AD	QLR(1)	QLR(2)	BZ(N)	BZ(IND)	BZ	DH	LS	CRSP
r-1; q-1; p-1	0,12	0,20	0,00	0,00	0,39	0,39	0,00	0,12	0,00	0,00	-2,59	2,39
r-2; q-1; p-1	0,12	0,86	0,26	0,02	0,09	0,01	0,01	0,18	0,00	0,86	-1,72	1,54
r-3; q-1; p-1	0,31	0,89	0,40	0,43	0,83	0,78	0,05	0,33	0,05	0,55	-2,00	1,43
r-4; q-1; p-1	0,06	0,41	0,01	0,00	0,45	0,26	0,00	0,10	0,00	0,49	-2,10	1,97
r-2; q-1; p-2	0,25	0,97	0,89	0,62	0,00	0,00	0,12	0,18	0,16	0,65	-2,71	2,03
r-3; q-1; p-2	0,49	0,79	0,01	0,02	0,40	0,33	0,00	0,17	0,00	0,00	-3,77	13,97
r-4; q-1; p-2	0,69	0,95	0,00	0,01	1,00	1,00	0,00	0,55	0,00	0,03	-4,53	22,59
r-3; q-1; p-3	0,44	0,93	0,00	0,02	0,30	0,05	0,00	0,37	0,00	0,07	-3,50	9,89
r-4; q-1; p-3	0,96	0,81	0,05	0,05	0,58	0,34	0,00	0,95	0,00	0,00	-6,53	153,88
r-2; q-1; p-3	0,28	0,68	0,69	0,40	0,62	1,00	0,37	0,28	0,43	0,05	-3,19	6,59
r-1; q-1; p-3	0,09	0,35	0,04	0,00	0,00	0,03	0,06	0,07	0,00	0,94	-2,11	1,57
r-1; q-1; p-2	0,30	0,74	0,04	0,01	0,09	0,10	0,04	0,37	0,03	0,09	-2,01	1,64
r-2; q-2; p-1	0,76	0,60	0,06	0,00	0,00	0,00	0,00	0,38	0,00	0,15	-1,58	1,47
r-3; q-2; p-1	0,71	0,78	0,01	0,00	0,11	0,00	0,00	0,38	0,00	0,17	-1,73	1,44
r-4; q-2; p-1	0,26	0,68	0,00	0,00	0,14	0,09	0,00	0,63	0,00	0,39	-1,91	1,61
r-2; q-2; p-2	0,20	0,83	0,06	0,00	0,00	0,00	0,00	0,22	0,00	0,38	-1,45	1,47
r-3; q-2; p-2	0,19	0,95	0,11	0,01	0,00	0,01	0,06	0,13	0,01	0,90	-2,05	1,55
r-4; q-2; p-2	0,05	0,47	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00	0,02	0,00	0,03	-3,48	9,00
r-3; q-2; p-3	0,40	0,98	0,04	0,07	0,46	0,16	0,00	0,49	0,01	0,24	-2,49	1,65
r-4; q-2; p-3	0,89	0,10	0,00	0,01	0,05	0,10	0,00	0,83	0,00	0,57	-3,65	14,20
r-2; q-2; p-3	0,20	0,64	0,03	0,00	0,00	0,00	0,00	0,25	0,00	0,15	-1,76	1,32
r-3; q-3; p-1	0,52	0,85	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,43	0,00	0,02	-1,90	1,52
r-4; q-3; p-1	0,59	0,88	0,27	0,00	0,00	0,00	0,00	0,84	0,00	0,73	-1,60	1,38
r-3; q-3; p-2	0,18	0,74	0,05	0,00	0,00	0,00	0,00	0,42	0,00	0,19	-1,64	1,40
r-4; q-3; p-2	0,57	0,13	0,98	0,77	1,00	0,87	0,65	0,99	0,83	0,07	-1,95	1,34
r-3; q-3; p-3	0,30	0,82	0,06	0,00	0,00	0,00	0,00	0,20	0,00	0,09	-1,45	1,12
r-4; q-3; p-3	0,31	0,83	0,00	0,02	0,87	0,72	0,00	0,13	0,00	0,82	-2,47	2,25
r-4; q-4; p-1	0,77	0,85	0,04	0,00	0,00	0,00	0,00	0,82	0,00	0,24	-1,57	1,46
r-4; q-4; p-2	0,76	0,21	0,54	0,04	0,00	0,00	0,00	0,94	0,01	0,86	-1,68	1,27
r-4; q-4; p-3	0,04	0,91	0,60	0,43	0,00	0,00	0,25	0,07	0,03	0,12	-1,54	1,01
Kombinasyon	0,06	0,37	0,00	0,00	0,52	0,46	0,00	0,00	0,00	0,62	-4,32	2,28

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

19-20 Eylül 2020 / İZMİR

Tablo 6. Banbura ve Modugno (2014) yöntemi ile elde DFM'nin parametrelerinden oluşturulan şimdi tahmin yoğunluklarının analizi (PIT testlerinin p-değerleri ve performans metrikleri; 2014:1Ç-2018:4Ç; 1. ay tahminleri; $h = 2$).

Spesifikasyon	LB(1)	LB(2)	KS	AD	QLR(1)	QLR(2)	BZ(N)	BZ(IND)	BZ	DH	LS	CRSP
r-1; p-1	0,13	0,08	0,00	0,00	0,51	0,52	0,00	0,34	0,00	0,00	-1,16	2,78
r-1; p-2	0,10	0,26	0,00	0,00	0,51	0,41	0,00	0,31	0,00	0,00	-0,78	2,79
r-1; p-3	0,10	0,27	0,00	0,00	0,49	0,40	0,00	0,30	0,00	0,00	-0,80	2,79
r-1; p-4	0,09	0,17	0,00	0,00	0,51	0,41	0,00	0,31	0,00	0,00	-0,91	2,78
r-2; p-1	0,15	0,15	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,23	0,00	0,00	-5,39	1,93
r-2; p-2	0,15	0,15	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,61	0,00	0,00	-3,37	1,80
r-2; p-3	0,15	0,15	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,35	0,00	0,00	-2,56	1,81
r-2; p-4	0,15	0,15	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,24	0,00	0,00	-3,83	1,85
r-3; p-1	0,08	0,78	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,10	0,00	0,00	-2,94	1,98
r-3; p-2	0,15	0,15	0,00	0,00	0,01	0,00	0,00	0,35	0,00	0,00	-1,87	1,90
r-3; p-3	0,10	0,58	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,21	0,00	0,00	-1,55	1,85
r-3; p-4	0,14	0,16	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,17	0,00	0,00	-2,30	1,90
r-4; p-1	0,14	0,18	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,05	0,00	0,00	-1,81	2,03
r-4; p-2	0,08	0,66	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,10	0,00	0,00	-1,73	1,84
r-4; p-3	0,08	0,77	0,02	0,00	0,00	0,00	0,00	0,12	0,00	0,00	-2,12	1,85
r-4; p-4	0,03	0,21	0,08	0,00	0,00	0,00	0,00	0,13	0,00	0,10	-1,19	1,72
Kombinasyon	0,10	0,59	0,00	0,00	1,00	1,00	0,00	0,22	0,00	0,00	-1,67	2,57

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

19-20 Eylül 2020 / İZMİR

Tablo 7. Banbura ve Modugno (2014) yöntemi ile elde DFM'nin parametrelerinden oluşturulan şimdi tahmin yoğunluklarının analizi (PIT testlerinin p-değerleri ve performans metrikleri; 2014:1Ç-2018:4Ç; 2. ay tahminleri; $h = 2$).

Spesifikasyon	LB(1)	LB(2)	KS	AD	QLR(1)	QLR(2)	BZ(N)	BZ(IND)	BZ	DH	LS	CRSP
r-1; p-1	0,07	0,07	0,00	0,00	0,39	0,37	0,00	0,26	0,00	0,00	-4,19	2,81
r-1; p-2	0,07	0,07	0,00	0,00	0,39	0,37	0,00	0,26	0,00	0,00	-2,89	2,80
r-1; p-3	0,07	0,08	0,00	0,00	0,39	0,37	0,00	0,26	0,00	0,00	-2,72	2,80
r-1; p-4	0,07	0,08	0,00	0,00	0,39	0,37	0,00	0,26	0,00	0,00	-2,16	2,80
r-2; p-1	0,15	0,15	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,61	0,00	0,00	-0,58	1,95
r-2; p-2	0,15	0,15	0,00	0,00	0,00	0,06	0,00	0,61	0,00	0,00	-1,14	1,94
r-2; p-3	0,15	0,15	0,00	0,00	0,09	0,02	0,00	0,61	0,00	0,00	-1,83	1,93
r-2; p-4	0,15	0,15	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,61	0,00	0,00	-1,21	1,92
r-3; p-1	0,14	0,16	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,20	0,00	0,00	-0,76	2,02
r-3; p-2	0,08	0,62	0,01	0,00	0,03	0,02	0,00	0,66	0,00	0,00	-1,90	1,97
r-3; p-3	0,07	0,78	0,01	0,00	0,04	0,02	0,00	0,69	0,00	0,00	-1,87	1,95
r-3; p-4	0,14	0,18	0,00	0,00	0,03	0,02	0,00	0,63	0,00	0,00	-2,37	1,98
r-4; p-1	0,09	0,45	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,22	0,00	0,00	-1,13	2,08
r-4; p-2	0,06	0,76	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,40	0,00	0,01	-1,76	1,83
r-4; p-3	0,08	0,56	0,02	0,00	0,01	0,02	0,00	0,35	0,00	0,01	-1,80	1,77
r-4; p-4	0,02	0,56	0,07	0,00	0,01	0,03	0,00	0,29	0,00	0,02	-1,95	1,70
Kombinasyon	0,33	0,33	0,00	0,00	0,83	0,78	0,00	0,43	0,00	0,00	-7,92	1,78

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

19-20 Eylül 2020 / İZMİR

Tablo 8. Banbura ve Modugno (2014) yöntemi ile elde DFM'nin parametrelerinden oluşturulan şimdi tahmin yoğunluklarının analizi (PIT testlerinin p-değerleri ve performans metrikleri; 2014:1Ç-2018:4Ç; 3. ay tahminleri; $h = 1$).

Spesifikasyon	LB(1)	LB(2)	KS	AD	QLR(1)	QLR(2)	BZ(N)	BZ(IND)	BZ	DH	LS	CRSP
r-1; p-1	0,09	0,08	0,00	0,00	0,43	0,44	0,00	0,59	0,00	0,00	-7,08	2,46
r-1; p-2	0,09	0,08	0,00	0,00	0,42	0,44	0,00	0,55	0,00	0,00	-4,31	2,47
r-1; p-3	0,09	0,08	0,00	0,00	0,42	0,44	0,00	0,53	0,00	0,00	-4,24	2,46
r-1; p-4	0,09	0,08	0,00	0,00	0,42	0,44	0,00	0,56	0,00	0,00	-4,79	2,47
r-2; p-1	0,70	0,70	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,45	0,00	0,00	-7,16	1,93
r-2; p-2	0,70	0,70	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,45	0,00	0,00	-7,54	1,93
r-2; p-3	0,70	0,70	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,45	0,00	0,00	-7,75	1,91
r-2; p-4	0,70	0,70	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,45	0,00	0,00	-6,62	1,91
r-3; p-1	0,70	0,76	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,58	0,00	0,00	-4,72	2,02
r-3; p-2	0,39	0,99	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,55	0,00	0,00	-1,88	1,97
r-3; p-3	0,46	0,18	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,76	0,00	0,00	-1,31	1,93
r-3; p-4	0,68	0,75	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,48	0,00	0,00	-2,21	1,97
r-4; p-1	0,33	0,77	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,93	0,00	0,00	-2,91	1,95
r-4; p-2	0,31	0,73	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,96	0,00	0,00	-2,33	1,77
r-4; p-3	0,24	0,38	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,85	0,00	0,00	-2,03	1,74
r-4; p-4	0,61	0,28	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,56	0,00	0,00	-2,32	1,72
Kombinasyon	0,74	0,82	0,00	0,00	0,58	0,55	0,00	0,07	0,00	0,00	-2,33	1,83

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

19-20 Eylül 2020 / İZMİR

Tablo 9. Banbura ve Modugno (2014) yöntemi ile elde DFM'nin parametrelerinden oluşturulan şimdi tahmin yoğunluklarının analizi (PIT testlerinin p-değerleri ve performans metrikleri; 2014:1Ç-2018:4Ç; 4. ay tahminleri; $h = 1$).

Spesifikasyon	LB(1)	LB(2)	KS	AD	QLR(1)	QLR(2)	BZ(N)	BZ(IND)	BZ	DH	LS	CRSP
r-1; p-1	0,05	0,05	0,00	0,00	0,56	0,19	0,00	0,41	0,00	0,00	-3,17	2,34
r-1; p-2	0,03	0,05	0,00	0,00	0,09	0,12	0,00	0,31	0,00	0,00	-3,39	2,41
r-1; p-3	0,03	0,05	0,00	0,00	0,09	0,12	0,00	0,30	0,00	0,00	-3,57	2,41
r-1; p-4	0,03	0,05	0,00	0,00	0,09	0,12	0,00	0,30	0,00	0,00	-4,14	2,41
r-2; p-1	0,70	0,70	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,45	0,00	0,00	-7,32	1,92
r-2; p-2	0,70	0,70	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,45	0,00	0,00	-7,07	1,92
r-2; p-3	0,70	0,70	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,45	0,00	0,00	-7,16	1,91
r-2; p-4	0,70	0,70	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,45	0,00	0,00	-7,34	1,92
r-3; p-1	0,35	0,24	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,63	0,00	0,00	-2,78	2,01
r-3; p-2	0,35	0,90	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,57	0,00	0,00	-4,34	2,01
r-3; p-3	0,35	0,92	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	0,00	-2,69	2,01
r-3; p-4	0,34	0,96	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,51	0,00	0,00	-4,18	2,01
r-4; p-1	0,36	0,03	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,65	0,00	0,00	-1,02	1,77
r-4; p-2	0,39	0,03	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,54	0,00	0,00	-1,91	1,68
r-4; p-3	0,31	0,18	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,51	0,00	0,00	-1,60	1,64
r-4; p-4	0,14	0,02	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,08	0,00	0,00	-1,24	1,61
Kombinasyon	0,98	0,97	0,00	0,00	0,89	0,88	0,00	0,00	0,00	0,00	-5,96	1,64

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

19-20 Eylül 2020 / İZMİR

Tablo 10. Banbura ve Modugno (2014) yöntemi ile elde DFM'nin parametrelerinden oluşturulan şimdi tahmin yoğunluklarının analizi (PIT testlerinin p-değerleri ve performans metrikleri; 2014:1Ç-2018:4Ç; 5. ay tahminleri; $h = 1$).

Spesifikasyon	LB(1)	LB(2)	KS	AD	QLR(1)	QLR(2)	BZ(N)	BZ(IND)	BZ	DH	LS	CRSP
r-1; p-1	0,04	0,06	0,00	0,00	0,09	0,13	0,00	0,32	0,00	0,00	-3,51	2,37
r-1; p-2	0,04	0,06	0,00	0,00	0,09	0,13	0,00	0,29	0,00	0,00	-5,46	2,39
r-1; p-3	0,03	0,05	0,00	0,00	0,09	0,12	0,00	0,29	0,00	0,00	-4,72	2,39
r-1; p-4	0,04	0,05	0,00	0,00	0,09	0,12	0,00	0,28	0,00	0,00	-3,74	2,39
r-2; p-1	0,70	0,70	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,45	0,00	0,00	-7,10	1,91
r-2; p-2	0,70	0,70	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,45	0,00	0,00	-7,01	1,91
r-2; p-3	0,70	0,70	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,45	0,00	0,00	-7,24	1,91
r-2; p-4	0,70	0,70	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,45	0,00	0,00	-7,31	1,92
r-3; p-1	0,35	0,67	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,56	0,00	0,00	-3,91	1,99
r-3; p-2	0,35	0,92	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,55	0,00	0,00	-5,12	2,00
r-3; p-3	0,35	0,96	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,49	0,00	0,00	-2,26	1,99
r-3; p-4	0,34	0,96	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,50	0,00	0,00	-5,29	2,01
r-4; p-1	0,32	0,60	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,36	0,00	0,00	-1,33	1,67
r-4; p-2	0,53	0,14	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,35	0,00	0,00	-2,06	1,59
r-4; p-3	0,40	0,06	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,09	0,00	0,01	-1,14	1,51
r-4; p-4	0,29	0,21	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,06	0,00	0,00	-1,29	1,54
Kombinasyon	0,99	1,00	0,00	0,00	1,00	0,89	0,00	0,25	0,00	0,00	-2,51	1,50

Tablo 1 Giannone vd.'nin (2008) yöntemi ile elde edilen 1. ay DFM'lerinin şimdi tahmin yoğunlukları ile ilgili bilgileri vermektedir. İlk önce PIT'lerin birinci ve ikinci momentinin bağımsızlıklarını LB testleriyle inceleyerek başlayalım. Kırmızı hücreler p-value'ların 0.05'den düşük olanları göstermektedir. Genel olarak PIT'lerin birinci momentinin bağımsız olduklarını görebiliyoruz. Ayrıca PIT'lerinin ikinci momentinde bir sorun gözüküyor. İkinci olarak KS ve AD kullanarak PIT'lerin tekdüzeliklerini inceleyeceğiz. Tablo 1'de görüldüğü üzere genelde KS testi PIT'lerin tekdüzeliklerini genel olarak reddetmezken, AD testi PIT'lerin tekdüzeliklerini reddediyor. Bu sonuçlar bize gösteriyor ki PIT'lerin hedef dağılımdan asıl deviasyonu dağılımın ortasından değil de kuyruklarından kaynaklanmaktadır. KS testi genel olarak ampirik dağılımın teorik dağılımından farkını incelerken merkez kısma ağırlık verirken, AD testi ise dağılımın kuyruk kısmına ağırlık verir.

Tekdüzelik ve bağımsızlık testlerinden sonra PIT'lerin birinci ve ikinci momentinin aynı dağılıp dağılmadığını QLR yapısal kırılma testiyle inceliyoruz. DFM'den elde edilen şimdi tahmin yoğunluklarının genel olarak yapısal kırılmaya sahip olduğunu fark etmekteyiz. Bu beklenen bir durum çünkü Türkiye ekonomisi geçtiğimiz son 5-6 yılda bir dizi yapısal dönüşüm yaşadı ve bu değişkenlerin kendi içerisindeki ilişkilerinde büyük değişikliklere yol açmış olabilir. Ayrıca TÜİK veri setlerini güncellerken yeni verileri geriye doğru güncellemelerini hem GSYH hem de sanayi üretim endeksinde gördüğümüz üzere bir türlü yapmıyor. Bu da serilerin kendisinde yapısal kırılmalara yol açıyor.

Son olarak PIT'in ters normal standart transformasyonunu BZ ve DH testleri ile inceleyeceğiz. BZ testleri birçok modelin bize ters normal standart transformasyonunun normal olmadığını gösteriyor. Buna karşın modellerin çoğunun bağımsız olduğunu görebiliyoruz. Normaliteyi sağlamadığı için birleşik BZ testi de çoğu model için reddediyoruz. DH'de normaliteyi inceleyen bir test olduğu için yine birçok modelde normaliteyi reddediyoruz.

Şimdi tahmin yoğunluklarının karakteristiklerinden sonra şimdi tahmin yoğunluklarının performanslarını inceleyeceğiz. Şimdi tahmin yoğunluklarının performansını en son iki sütündeki LS ve CRSP tabloları bize vermektedir. LS ne kadar yüksekse model o kadar iyi sonuç verdiğini gösteriyor. Tam tersi ise CRSP için geçerli. CRSP ne kadar düşükse modelin performansı o kadar yüksek olduğunu anlamaktayız. "r-4; q-4; p-1" ve "r-1; q-1; p-1" spesifikasyona sahip DFM modellerinin en yüksek LS değerine sahip olduğu görülüyor. Diğer modellerin performansı bu modellere kıyasla daha zayıf. Buna karşılık CRSP'i incelediğimizde birçok modelin iyi sonuçlara sahip olduğu fark edilebiliyor. Genel olarak bütün PIT testlerini geçebilen tek model "r-3; q-1; p-2" spesifikasyonuna sahip DFM, buna karşılık bu modelin de tahmin performansı çok yüksek değil.

En aşağı satırda da bütün DFM'lerin şimdi tahmin yoğunluklarının log skor ağırlıklarıyla birleştirdiğimiz modelin sonuçları gözüküyor. Bu model de diğer modellere benzer bir biçimde 3 tane testi geçemiyor. Bu modelin LS performansı çok yüksek olmamasına rağmen CRSP performansı en iyilerden biri olarak gözüküyor.

Tablo 2 Giannone vd.'nin (2008) yöntemi ile elde edilen 2. ay DFM'lerinin şimdi tahmin yoğunlukları ile ilgili bilgileri vermektedir. Tablo 1'e benzer bir biçimde modellerin çoğu LB(1), LB(2), KS ve BZ(IND) testlerini geçmektedir. DH testini de yine birçok modelin geçtiği görülmektedir. Bunun yanında BZ(N) ve BZ testlerini çoğu model geçememektedir. Ayrıca faktör sayısı arttıkça çoğu modelin PIT'lerinde yapısal kırılma görülmektedir. Tablo 1'de iyi performansla sahip modeller tablo 2'de de genel olarak iyi bir performans sergilemektedir. Tablo 1'in aksine tablo 2'de bütün PIT testlerini geçen bir model yoktur. "r-3; q-1; p-2", "r-2; q-1; p-3", ve "r-4; q-3; p-3" spesifikasyonuna sahip modeller sadece bir tane PIT testinde kalmaktadır.

Tablo 3 ve tablo 4 ve tablo 5 sırasıyla Giannone vd.'nin (2008) yöntemi ile elde edilen 3. ay, 4. ay ve 5. ay DFM'lerinin şimdi tahmin yoğunlukları ile ilgili bilgileri vermektedir. Tablo 3 ile birlikte artık $h = 1$ tahmin ufkuna geçiyoruz. Diğer tablolara benzer bir biçimde modellerin PIT'leri LB(1), LB(2), KS, BZ(IND) ve DH testlerini geçmektedir. Buna karşılık önceki tablolara benzer bir biçimde QLR ve BZ testini geçebilen model sayısı çok azdır. "r-2; q-1; p-3" spesifikasyonu bu tablolarda bütün testleri geçen tek spesifikasyon olmaktadır, fakat tahmin performansı bu spesifikasyonun çok iyi değildir. Yukarıdaki

tablolarına benzer bir biçimde şimdi tahmin yoğunluk kombinasyonunun ne şimdi tahmin yoğunluk performansı ne de yoğunluk karakteristikleri beklenen seviyede değildir.

LS performans metriği genel olarak tablolara baktığımızda pek anlamlı sonuçlar vermemektedir. Bunun yerine CPRS'e bakmak daha doğru sonuçlar verdiğini görmekteyiz. Eğer bütün CPRS'lerin medyanını alırsak ilk şimdi tahmin yoğunluklarının CPRS'i 1,97 olurken, veriler açıklandıkça 2., 3., 4., ve 5. aylarda CPRS sırasıyla 1,80, 1,66, 1,56 ve 1,57 olmaktadır. Bunun anlamı 4. aya kadar veriler açıklandıkça modellerin performansı artarken, 5. ay gelen veriler artık mevcut çeyrekle ilgili bir enformasyona sahip olmadığı için modelin performansında bir artış sağlamamaktadır.

Tablo 6 ile 10 arası Banbura ve Modugno (2014) yöntemi ile elde DFM'nin parametrelerinden oluşturulan şimdi tahmin yoğunluklarının analizini göstermektedir. Banbura ve Modugno (2014) yöntemi ile elde DFM'nin parametrelerinden oluşturulan şimdi tahmin yoğunluklarının çoğunun LB(1), LB(2), ve BZ(IND) haricinde diğer bütün hiç birinden geçemediği görülüyor. Bunun yanında LS performansı tablo 1-5'e nazaran bazı durumlarda biraz daha iyi olduğu görülse de, asıl metriğimiz olan CRSP'de daha zayıf olduğu görülmektedir.

Genel olarak Giannone vd.'nin (2008) yöntemi ile elde edilen şimdi tahmin yoğunluklarının Banbura ve Modugno (2014) yöntemi ile elde edilen şimdi tahmin yoğunluklarından hem karakteristikleri hem de performansları açısından daha iyi olduğunu söyleyebiliriz.

Bunun yanında nerdeyse hiçbir tabloda şimdi tahmin yoğunluk kombinasyonlarının tekil spesifikasyonlardan elde edilen şimdi tahmin yoğunluklarına nazaran ne karakteristikleri ne de performansları itibarıyla daha iyi sonuç vermemektedir.

Son olarak şimdi tahmin yoğunluklarının karakteristikleri ile performansları arasında bir ilişki görülmemektedir.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bugüne kadar yoğunluk şimdi tahminleri üzerine yapılan sadece birkaç tane çalışma bulunmaktadır (bkz. Aastveit ve ark. (2014), Aastveit ve ark. (2016), Mazzi ve ark. (2014) ve Carriero ve ark. (2015)), ve bu çalışmaların tamamı ya ABD üzerine ya da Euro bölgesi için yapılmıştır. Biz bu çalışmayla gelişmekte ülke için yapılan ilk şimdi yoğunluk çalışmasını gerçekleştirmiş olduk.

Bu konudaki araştırmalarımızı şu iki alanda geliştirmeyi düşünüyoruz. Genel olarak mevcut yazında şimdi tahmin yoğunlukları birleştirirken log skor yöntemi kullanılmaktadır. Ancak nokta tahmin yazını tahminleri birleştirirken çok farklı yöntemler kullanılmaktadır. Bu yöntemlerin bir kısmını tahmin yoğunluklarını birleştirirken de kullanılabilir. İleriki çalışmalarda Aiolfi and Timmermann (2006) ve Timmermann (2006) tarafından önerilen tahmin sırasını hesaba katan tahmin kombinasyon yöntemini kullanmayı planlıyoruz. Bunun yanında Clark ve McCracken (2010) tarafından nokta tahminler için önerilen kümeleme yöntemi de yine yoğunluk tahminleri için uygulanabilir. Bu iki yöntemin en önemli özelliklerinden biri kombinasyonda kullanılan bazı modellerin uç değerleri varsa bunları törpülemesi veya dikkate almamasıdır. Bu şekilde tahmin performansını bazı durumlarda arttırabilmektedir.

Yine yazında eksik gördüğümüz bir diğer kısım ise özyüklemeye alanında görülmektedir. Yoğunluk şimdi tahminleri oluştururken ya analitik bir yöntem kullanılmakta ya da standart bir özyüklemeye metodu kullanılmaktadır. Bunların yanında "wavestrapping" denilen wavelet transformasyon yöntemleriyle özyüklemeyi birleştiren görece yeni bir yöntem de ekonomi yazınında kullanılmaya başlanmıştır (e.g. Eroğlu ve Soybilgen, 2018; Eroğlu, 2019). "Wavestrapping" özellikle yeniden karıştırılacak serilerde seri korelasyon varsa diğer özyüklemeye metodlarına göre daha kararlı bir alternatif sunmaktadır. İleriki çalışmalarda özyüklemeye metodu olarak "wavestrapping" adı özyüklemeye metodunu da kullanmayı planlamaktayız.

5. KAYNAKÇA

- Aastveit, K. A., Gerdrup, K., Jore, A. S., Thorsrud, L. A. 2014. "Nowcasting GDP in real time: a density combination approach", *Journal of Business and Economic Statistics*, 32(1), 48–68.
- Aastveit, K. A., Ravazzolo, F., van Dijk, H. K. 2016. "Combined density nowcasting in an uncertain economic environment", *Journal of Business and Economic Statistics*, 1-15.
- Aiolfi, M., Timmermann, A., 2006. "Persistence in forecasting performance and conditional combination strategies", *J. Econom.* 135 (1), 31–53.
- Andrews, D. W. K. 1993. "Tests for parameter instability and structural change with unknown change point", *Econometrica*, 61(4), 821–856.
- Banbura, M., Giannone, D., Reichlin, L. 2010. "Nowcasting", Working Paper No. 1275, European Central Bank.
- Bañbura, M., Modugno, M. 2014. "Maximum likelihood estimation of factor models on datasets with arbitrary pattern of missing data." *Journal of Applied Econometrics*, 29(1), 133-160.
- Barhoumi, K., Darne, O., Ferrara, L. 2010. "Are Disaggregate Data Useful for Factor Analysis in Forecasting French GDP?", *Journal of Forecasting*, 29 (1-2), 132-144.
- Berkowitz, J. 2001. "Testing density forecasts, with applications to risk management", *Journal of Business and Economic Statistics*, 19(4), 465–474.
- Bragoli, D., Metelli, L., Modugno, M., 2015. "The Importance of Updating: Evidence from a Brazilian Nowcasting Model", *Journal of Business Cycle Measurement and Analysis*, 1, 5-22.
- Caruso, A. 2015. "Nowcasting Mexican GDP", Working Papers ECARES 2015-40 .
- Carriero, A., Clark, T. E., Marcellino, M. 2015. "Realtime nowcasting with a Bayesian mixed frequency model with stochastic volatility", *Journal of the Royal Statistical Society Series A*, 178(4), 837–862.
- Chadwick, M.G., Sengül, G., 2015. "Nowcasting the unemployment rate in Turkey: Let's ask Google", *Cent. Bank Rev.* 15 (3), 15–40.
- Clark, T.E., McCracken, M.W., 2010. "Averaging forecasts from VARs with uncertain instabilities", *J. Appl. Econom.* 25 (1), 5–29.
- Clements, M. P., Smith, J. 2000. "Evaluating the forecast densities of linear and non-linear models: applications to output growth and unemployment", *Journal of Forecasting*, 19(4), 255–276.
- Cağrı Akkoyun, H., Günay, M. 2012. "Nowcasting Turkish GDP Growth", Working Paper No. 12/33, Central Bank of the Republic of Turkey.
- D'Agostino, A., K. McQuinn, D. O'Brien 2013. "Nowcasting Irish GDP", *OECD Journal: Journal of Business Cycle Measurement and Analysis* 2012 (2), 21–31.
- de Antonio Liedo, D. 2014. "Nowcasting Belgium", Working Paper Research 256, National Bank of Belgium.
- de Winter, J. 2011. "Forecasting GDP Growth in Times of Crisis: Private Sector Forecasts Versus Statistical Models", DNB Working Papers No. 320, Netherlands Central Bank, Research Department.
- Diebold F. X., Gunther, T. A., Tay, A. S. 1998. "Evaluating density forecasts with applications to financial risk management", *International Economic Review*, 39(4), 863–883.
- Doğan, B., Midiliç, M. 2016. "Forecasting Turkish Real GDP Growth in a Data Rich Environment", Working Paper No. 16/11, Central Bank of the Republic of Turkey.
- Doornik, J. A., Hansen, H. 2008. "An omnibus test for univariate and multivariate normality", *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 70(S1), 927–939.
- Ermışoğlu, E., Akçelik, Y., Oduncu, A. 2013. "Nowcasting GDP Growth with Credit Data: Evidence from an Emerging Market Economy", *Borsa Istanbul Review*, 13(4), 93–98.
- Eroğlu, B. A., 2019. "Wavelet variance ratio cointegration test and wavestrapping", *Journal of Multivariate Analysis* 171, 298-319.
- Eroğlu, B., Soybilgen, B., 2018. "On the Performance of Wavelet Based Unit Root Tests", *Journal of Risk and Financial Management* 11(3), 1-22.
- Giannone, D., Agrippino, S. M., Modugno, M. 2013. "Nowcasting China Real GDP", Mimeo.
- Giannone, D., Reichlin, L., Small, D. 2008. "Nowcasting: The Real-Time Informational Content of Macroeconomic Data", *Journal of Monetary Economics*, 55(4), 665–676.
- Matheson, T. D. 2010. "An analysis of the informational content of New Zealand data releases: the importance of business opinion surveys", *Economic Modelling*, 27(1), 304–314.

- Mazzi, G. L., Mitchell, J., Montana, G. 2014. “Density nowcasts and model combination: nowcasting euro-area GDP growth over the 2008-09 recession”, *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 76(2), 233–256.
- Modugno, M., 2013. “Now-casting inflation using high frequency data”, *International Journal of Forecasting*, 29(4), 664–675.
- Modugno, M., Soybilgen, B., Yazgan, E. 2016. “Nowcasting Turkish GDP and news decomposition”, *International Journal of Forecasting*, 32(4), 1369-1384.
- Panagiotelis, A., Smith, M. 2008. “Bayesian density forecasting of intraday electricity prices using multivariate skew t distributions,” *International Journal of Forecasting*, 24(4), 710-727.
- Politis, D. N., Romano, J. P. 1994. “The stationary bootstrap,” *Journal of the American Statistical association*, 89(428), 1303-1313.
- Rossi, B., Sekhposyan, T. 2014. “Evaluating predictive densities of US output growth and inflation in a large macroeconomic data set”, *International Journal of Forecasting*, 30(3), 662-682.
- Soybilgen, B., 2015. “Three essays on forecasting”, Published PhD Doctoral Dissertation.
- Soybilgen, B. and Yazgan, E., 2018. “Nowcasting the New Turkish GDP”, *Economics Bulletin*, 38(2), 1083-1089.
- Timmermann, A., 2006. “Forecast combinations”, In: Elliot, G., Granger, C.W.J. (Eds.), *Handbook of Economic Forecasting*. Amsterdam: North Holland.

**CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA BİR YABANCI SERMAYE YATIRIM ÖRNEĞİ:
SOVYETLER BİRLİĞİNİN MANİSA'DA ÇİMENTO FABRİKASI KİRALAMASI**
FOREIGN CAPITAL INVESTMENT IN THE EARLY YEARS OF THE TURKISH REPUBLIC:
THE SOVIET UNION LEASING A CEMENT FACTORY IN MANISA

Erdal BİLGİÇ

İktisat Tarihi Doktoru, Orcid numarası: 0000-0002-4788-4865

ÖZET

Bu çalışma 1924'de Sovyetler Birliği'nin Manisa'da kiraladığı çimento fabrikasının neden başarıya ulaşamadığını anlatmaktadır. Kurtuluş Savaşı yıllarında yaşanan işgal Ege Bölgesi için yıkıcı oldu. Bölgede yer alan şehirlerin yeniden inşası için gerekli olan malzemelerin başında çimento geliyordu. 1927 yılına kadar Türkiye ile dış ticaretini Arcos ve Russotürk isimli iki anonim şirket üzerinden yöneten Sovyetler çimento satışları için Türkiye'nin farklı bölgelerinde değişik stratejiler izledi. Karadeniz Bölgesi için ünlü bir armatörün ticaret ağı kullanıldı. İstanbul'dan Ankara'ya uzanan bölgede çimento satışları iki Ermeni tüccara ait bir şirket ile Sovyetlerden tedarik yapıldıkça yeni anlaşmalar imzalanarak yapıldı. Batı Anadolu şehirlerinde Sovyet çimentosunun işlenip satılması için ise Manisa'nın Turgutlu ilçesinde bulunan yeni inşa edilmiş bir çimento işleme fabrikası Arcos tarafından 16 Aralık 1924 tarihinde kiralandı. Sovyetlerin İzmir konsolosluğunda görevli Prokofev fabrika sahibi Saadettin Bey ile Novorus Çimento Fabrikaları adına fabrikanın kiralanması üzerine anlaşma imzaladı. Arcos fabrika envanteri için elli lira, fabrikanın sahibi ve müdürü olan Saadettin Bey'e ise aylık 250 lira ve çimento satışlarından elde edilecek kârın %44'ü karşılığında anlaşmaya vardı. Sovyet çimentosunun kalitesine güvenen Sovyet yetkilileri Manisa fabrikasında yeniden işlenip paketlenen Sovyet çimentosuna talebin yüksek olacağına inanıyordu. İzmir piyasasında çimento talebi arttığından fiyatlar da yükselmişti. Ancak Sovyetlerin Manisa'daki fabrika ile anlaşmaya varmasından bir ay sonra çok düşük fiyatlarla İtalyan çimentosu Türkiye piyasalarını domine etmeye başladı. Bu sıralarda Novorus Çimento Fabrikaları ise Manisa'da bulunan fabrika ile hiç ilgilenmedi. İki bin fiçı çimento işlenmesi için İzmir limanına gönderildi ancak uzunca bir süre depolarda bekledi. Manisa'da işlenmesi için ihraç edilen çimentonun ancak 220 tonu işlenerek piyasaya sürüldü. Diğer yandan Manisa fabrikasından işleri düzenlemesi için gönderilen mühendis Şapaşnikov ise Ankara'da yanan Sovyet elçiliğinin yeniden yapılması için elçinin emriyle Ankara'da kaldı. Sovyet kurumları arasındaki çekişmeler, çimento piyasalarının iyi takip edilmemesi sonucunda Manisa fabrikası ile yapılan anlaşma 14 Temmuz 1926 tarihinde sonlandırıldı. Zararın tamamı Arcos tarafından yüklenilerek Saadettin Bey'le mahkemeye vermemesi karşılığında beş bin liraya anlaşıldı. Böylelikle Türkiye'de ilk Sovyet yatırımı başarısızlığa uğramış oldu.

Anahtar Kelimeler: Sovyetler Birliği, Türkiye, Yabancı Sermaye, Çimento, Dış Ticaret, Arcos

ABSTRACT

This study comprehensively covers the reasons for the failure of the cement factory leased by the Soviet Union in Manisa in 1924. The occupation during the years of the War of Independence was devastating for the Aegean Region. Cement was one of the most important materials required for the rebuilding of the cities in the region. The Soviet Union that managed its foreign trade in Turkey through two joint-stock corporations, namely Arcos and Russotürk, until 1927 followed different strategies in cement sales in different regions of Turkey. A trade network of a famous ship owner was used for the Black Sea Region. Cement sales in the region stretching from Istanbul to Ankara were made through a company owned by two Armenian merchants by signing new agreements as supplies were obtained from the Soviets. A newly built cement processing plant in Manisa's Turgutlu district was leased by Arcos on December 16, 1924, to process and market Soviet cement in Western Anatolian cities. Prokofev, who was in charge of the Soviet Consulate in Izmir, signed an agreement with factory owner Saadettin Bey on the lease of the factory on behalf of Novorus Cement Factories. Arcos agreed for fifty Lira for the inventory in the factory, a salary of 250 Lira for the owner and manager of the factory Saadettin Bey and 44% of the profit from cement sales. Confident in the quality of Soviet cement, Soviet officials believed that the demand for Soviet cement to be reprocessed and packaged at the Manisa plant would

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

19-20 Eylül 2020 / İZMİR

be high. As the demand for cement increased in the Izmir market, prices had also increased. However, after one month that the Soviets agreed with the facility in Manisa, the Italian cement began to dominate the Turkish market, due to its considerably low prices. Meanwhile, Novorus Cement Factories did not keep a close eye on the factory in Manisa. Two thousand barrels of cement were sent to the port of Izmir for processing but the barrels were not reloaded to the facility in Manisa and the cement stayed in warehouses for a long time. Only 220 tons of the cement, which was exported for processing in Manisa, was processed and put on the market. On the other hand, engineer Shapashnikov, who was sent to the Manisa factory to arrange the operations, had to stay in Ankara on the envoy's order to rebuild the Soviet embassy there, which was burned down in a fire. The agreement with the Manisa factory was terminated on July 14, 1926, as a result of the conflicts between the Soviet institutions and the poor monitoring of the cement markets. All the damage was borne by Arcos. For five thousand Lira, it was agreed with Saadettin Bey not to file a lawsuit. Thus, the first Soviet investment in Turkey ended with failure.

Keywords: The Soviet Union, Turkey, Foreign Investment, Cement, Foreign Trade, Arcos

TÜRKİYE İKTİSAT KONGRESİ'NİN BASINDA YANKILARI
REFLECTIONS OF TURKEY ECONOMIC CONGRESS IN PRESS

Doç. Dr. Esmâ TORUN ÇELİK

Kocaeli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

ÖZET

Lozan Barış Konferansı'nın kesintiye uğradığı dönemde toplanan İktisat Kongresi, Türkiye'nin 1930'lu yıllara kadar izlediği ekonomi politikasının temellerinin oluşturmuştur. Yeni Türkiye'nin tam bağımsızlık ilkesinin en önemli ayaklarından biri ekonomik bağımsızlığın sağlanmasıdır. Bu kongrede savunulan milli ekonomi oluşturma ve ekonomik bağımsızlık düşüncesi, Lozan'da kapitülasyonlar için direnen itilaf güçlerine cevap niteliğindedir. Gazi Mustafa Kemal'in açılışını yaptığı bu kongreye İstanbul ve Ankara basınının ilgisi büyüktür. Kongre süresince İzmir'deki muhabirleri aracılığıyla toplantıları yakından izleyerek okuyucularına aktarmışlardır. Kongrede grupların tartışmalarını ve aldıkları kararları da ayrıntılı biçimde gazete sayfalarında yer vermişlerdir. Askeri ve siyasi zaferlerin kalıcı hale gelebilmesi için ekonomik başarıların sürekli hale gelmesi görüşünü savunmuşlardır. Ekonomik zaferler için savaş döneminde olduğu gibi tüm Türk halkının birlikte dayanışma içinde çalışması gerektiği görüşüne gazetelerinde yer vermişlerdir.

İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresi ile ilgili Türk basınının inceleneceği bu çalışmada, gazetelerin kongrenin açılmasına, kongre çalışmalarına ve alınan kararlar konusundaki bakışları temel inceleme konusu olacaktır. Ankara ve İstanbul gazeteleri taranarak, bakış açılarındaki farklılıklar saptanmaya çalışılacaktır. Lozan'da Türkiye'nin tam bağımsızlık konusundaki kararlılığı da Türk basınında yer alan haberlerle ortaya konulacaktır. Bu yönüyle kongrenin basındaki yankılarını hem içte iktisat politikaları hem de dış da barış sürecinin koşullarının belirlemede etkilidir. Kongrenin hazırlıklarından başlanarak, kongreden sonraki dönemi de içine alan dönemdeki basındaki yankıları irdelenerek, basının kongreye ve iktisat politikalarına bakışları irdelenmeye çalışılacaktır.

Bu çalışmada Anadolu'da Yenigün, Hakimiyet-i Milliye, Tasvir-i Efkar, İleri, Akşam, Vakit, Sebilü'r-Reşad, Tercüman-ı Hakikat, İkdâm gazeteleri inceleme konusu edilecektir. Konuyla ilgili belgeler, araştırma eserleri ve anılar da bu çalışma sırasında kullanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İktisat, İzmir, Türkiye, Lozan, iktisat politikası

ABSTRACT

Economic Congress held when the Treaty of Lausanne was interrupted formed the basis of Turkey's economic policy followed until 1930's. One of the most significant aspects of the principle of new Turkey's total independence was ensuring the economic independency. The idea of economic independence and of creating a national economy advocated in this congress was a response to the Allies who resisted for imposing capitulations in Lausanne Conference. Attention of the media of Istanbul and Ankara was great to this congress started by Ghazi Mustafa Kemal. During the conference, the press conveyed the decisions taken by closely following the meetings through their reporters in Izmir. Moreover, the newspapers gave wide coverage to group debates and the decisions made in the congress. Congress members advocated the notion that economic successes must be continuous in order to achieve permanent military and political victories. The newspapers covered the view that all Turkish people should work in solidarity as in the war period to achieve economic victories.

In this study which the Turkish press is examined about Turkey Economic Congress held in Izmir, the newspapers' outlook on the start, works and decisions of the congress will be the main subject of study. Differences in viewpoints will be tried to be determined by reviewing the newspapers of Istanbul and Ankara. Decisiveness of Turkey about total independence in Lausanne Conference will be presented by the reports in the Turkish press. From this aspect, reflections of the Turkey Economic Congress in the press is influential for determining both domestic economic policies and the terms of

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

19-20 Eylül 2020 / İZMİR

the peace process abroad. Starting from the preparations of the congress, -including the period after the congress – the outlook of the press on the congress and economic policies will be tried to be analyzed. In this study, the newspapers Anadolu'da Yenigün, Hakimiyet-i Milliye, Tasvir-i Efkar, İleri, Akşam, Vakit, Sebilü'r-Reşad, Tercüman-ı Hakikat, İkdam will be examined. Documents, academic dissertations and memoirs relevant to the subject will also be used in this study.

Keywords: Economy, İzmir, Turkey, Lausanne, politics of economy,

TÜRKİYE'DE GÖÇÜN İŞGÜCÜ PİYASASINA ETKİSİ

Ozodbek KARAMATOV

*Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü,
ORCID ID: 0000-0002-7308-6648*

Rabia AMINI

Sherweb, Teknik danışman, Quebec şehri, Kanada, rabia.amini12345@gmail.com

ÖZET

Günümüzde dünyanın en önemli sosyal ve ekonomik problemlerinden biri göç ve göçmen sorunudur. Ortaya çıkma nedenleri itibarıyla yaygın olarak bilinen göç çeşitleri, temelde iki şekilde olmaktadır. Birincisi isteğe bağlı göç, bu durum müspet göç, ikincisi ise zorunlu göç olarak açıklanabilir. 1923'ten bugüne göçmenleri barındıran Türkiye, göçmen ve mültecilere ev sahipliği yapan en büyük ülke olmuştur. Türkiye'de göçün ekonomik etkileri son on yıl içinde gittikçe daha fazla önem kazanmaktadır.

Ev sahibi ülkelerde göçün işgücü piyasasına etkisi, özellikle son yıllarda çok tartışılan bir konu olmuştur. Göçün işgücü piyasasına etkisi konusunda genel bir anlaşma bulunmamaktadır. Örneğin, Amerikan araştırmalarının çoğu, göçün işgücü piyasası üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu göstermiştir, ancak birçok Avrupa çalışması göçün olumsuz etkilerini bulmaktadır. Rusya Federasyonu'nda yaklaşık 7-8 milyon göçmen çalışırken bunlar özellikle Bağımsız Devletler Topluluğunun Orta Asya Cumhuriyetlerinin vatandaşlarını oluşturmaktadır ve bu alandaki araştırmalar işgücü göçmenlerinin iki ülke için de olumlu etkisini savunmaktadır.

Göçmen nüfusunun menşe ülke tarafından ayrıştırıldığı yerlerde, göçmenlerin işgücü piyasası rekabetine etkileri tahmin edilmektedir. Göçün ücretler veya işsizlik üzerinde uzun vadeli olumsuz bir etkisinin bulunmaması da herhangi bir etkinin genellikle önemsiz olduğu söz konusudur. Örneğin, göçmen emeğinin belirli yerel demografik yapıların yerine geçtiğini, ancak göçmenlerin aslında diğer emek grupları için tamamlayıcı veya üçüz işgücü olduğu iş gücü paylaşımına etki veren faktörlerin biri olarak ortaya çıkmaktadır. Bu araştırmanın amacı, son yıllardaki istatistik verilerin dinamik analizi sonuçlarına dayanarak göçün Türkiye'de işgücü piyasasına etkilerini açıklamaktır.

Anahtar kelimeler: Göç, İşgücü Piyasası, Ücretler, İşsizlik, Göç Etkisi, Rekabet.

ABSTRACT

Today, one of the most important social and economic problems in the world is migration and immigration. The types of migration commonly known for their emergence, which are basically in two ways. The first is optional migration, this can be explained as positive migration, and the second as forced migration. Turkey which hosting immigrants from 1923 till now became the largest country in hosting immigrants and refugees. The economic effects of immigration have become increasingly important within the turkey over recent decades.

The impact of migration on the labor market in host countries has been a hotly debated topic, especially in recent years. There is no general agreement on the impact of migration on the labor market. For example, most American research has shown that migration has a positive impact on the labor market, but many European studies have found the negative effects of migration. While about 7-8 million immigrants work in the Russian Federation, these are the citizens of the Central Asian Republics, in particular, and research in this area advocates the positive impact of labor migrants for both countries. Where the immigrant population is decomposed by the country of origin, the effects of immigrants on labor market competition are estimated.

Although migration does not have a long-term negative impact on wages or unemployment, any impact is generally minor. For example, it emerges as one of the factors affecting the labor force share that migrant labor replaces certain local demographic structures, but immigrants are actually complementary

or triplets for other labor groups. The purpose of this research is to describe the impact of immigration on the labor market in Turkey based on the dynamic analysis of the data statistics in recent years the consequences.

Keywords: Migration, Labor Market, Wages, Unemployment, Immigration Effect, Competition.

Giriş

Günümüzde dünyanın en önemli sosyal problemlerinden biri göç ve göçmen sorunudur. Ortaya çıkma nedenleri itibariyle yaygın olarak bilinen göç çeşitleri, temelde iki şekilde olmaktadır. Birincisi isteğe bağlı göç, bu durum müspet göç olarak da açıklanabilir. İkincisi ise zorunlu göçtür. Konumuzu ilgilendiren göç türü ise zorunlu göçün çeşitlerinden olan savaş nedeniyle kişilerin yaşamış oldukları sorunlar sonucunda memleketini, evini, tarlasını, işini, işyerini ve hatta geçmişini terk etmek zorunda kaldığı göç türüdür. Araştırmalardan kaynaklanan, göçün ortalama ücretler ve tüm çalışanların işsizliği üzerindeki etkisinin küçük olduğu konusunda bir fikir birliği var. İlk literatürlerin çoğu, son yıllara kadar Birleşik Krallık'a göç konusundaki çalışmaları önleyen mevcut veri eksikliği ile ABD'ye göç çevresinde yoğunlaşmaktadır.

Ev sahibi ülkelerde göçün işgücü piyasasına etkisi, özellikle son yıllarda çok tartışılan bir konu olmuştur. Amerikan araştırmalarının çoğu, göçün işgücü piyasası üzerinde nötr ya da olumlu bir etkisi olduğunu göstermiştir, ancak birçok Avrupa çalışması göçün olumsuz etkilerini bulmaktadır. 1923'ten bugüne göçmenleri barındıran Türkiye, göçmen ve mültecilere ev sahipliği yapan en büyük ülke oldu (BMMYK Türkiye anahtar verilerine göre 2018). Türkiye'de göçün ekonomik etkileri son on yıl içinde gittikçe daha fazla önem kazanmaktadır, ancak göçün işgücü piyasasına etkisi konusunda genel bir anlaşma bulunmamaktadır. Mevcut literatürde, birçok yazar göçün işgücü piyasasına etkilerini ulusal düzeyde ampirik olarak ölçmeye çalışmıştır. Ancak, göçün Türkiye'nin işgücü piyasasına etkilerini araştıran daha az makale ve konu vardır.

Bu araştırmanın amacı göçün Türkiye'de işgücü piyasasına etkilerini açıklamaktır. Bu amaca ulaşmak için göç etmenin işsizlik oranı, ücretler ve ana göç kategorileri üzerindeki etkisini açıklığa kavuşturan temel teorilerini karşılaştırma analisine dayanarak göçün nasıl gerçekleştiğine dair daha net bir anlayış geliştirmektir. Bunun yanı sıra, Türkiye işgücü piyasasının bugünkü durumunun ve yapısının temel göstergelerinin istatistik analizi yardımıyla göçmenlerin işgücü piyasasına etkileri öğrenilmiştir.

Türkiye'deki Göçmenler Hakkında Tarihi Bir Bakış

Türkiye, çatışmaların ve sürdürülemez ligin hüküm sürdüğü, doğu ve batıdaki bazı Orta Doğu ve Asya ülkeleri ile batıda yüksek refah ve insan hakları standartlarına sahip Avrupa ülkeleri arasında bir köprü görevi görmektedir. Türkiye, Ortadoğu'daki çatışmalar gibi bazı nedenlerden dolayı Avrupa Birliği (AB) ülkelerine gitmeyi amaçlayan göçmenler için bir geçiş noktasıdır, özellikle komşu ülkelerde, siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar, dağlık ve kontrolü zor doğu sınırları, Ege ve Akdeniz'in coğrafi yapısı yasadışı geçiş için uygun maliyettedir. Türkiye, özellikle son zamanlarda artan ekonomik ve bölgesel gücü nedeniyle düzenli ve düzensiz göç için cazip bir yer haline gelmiştir. Tüm bu faktörler göz önüne alındığında göç Türkiye'nin ekonomik, sosyal-kültürel ve demografik yapısının yanı sıra kamu düzeni ve güvenliğini de derinden etkilemektedir. Coğrafi ve stratejik konumu nedeniyle Türkiye, kitlesel sığınma hareketleri de dâhil olmak üzere geniş anlamda göç hareketlerinin son durağı olmuştur ve milyonlarca göçmene ev sahipliği yapmıştır. Türkiye'deki göç düzenlerini dört ana döneme ayırarak tanımlar ve analiz eder ve çalışmanın bu bölümünün kesin bir şekilde düzenlenmesi için, bu çalışmada aynı dört dönemlik bölüm kullanılacaktır. Süreklilik ve süreksizlik kalıplarını belirlemek için, bu dört dönemin incelenmesi hayati önem taşımaktadır.

İlk dönem 1923-1950'lerde iki yönlü göç ve göç dolaşımını ifade etmektedir. Bu dönem tarihsel olarak Türkiye'de göç ile tespit edilmiştir. Geçiş ile ilgili olarak bu dönemde gerçekleşen diğer önemli olaylar aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- 1913. Osmanlı İmparatorluğu ile Bulgaristan Krallığı arasındaki Konstantinopolis Antlaşması, isteğe bağlı karşılıklı nüfus değişimini kolaylaştırmıştır.

- 1915. Osmanlı İmparatorluğu ile Bulgaristan Krallığı arasındaki Konstantinopolis Antlaşması, isteğe bağlı karşılıklı nüfus değişimini kolaylaştırmıştır.
- 1923. Ermeni sınır dışı.
- 1923. Lozan Antlaşması.1923. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu. Yunan ve Türk Nüfusunun Değişimine İlişkin Sözleşme.
- 1934. 2510/1934 sayılı İskân Kanunu.

II. Dünya savaşından sonraki 1950'lerde gerçekleşen ikinci dönem "göç patlaması" olarak tanımlanıyor. Bu dönem aşağıdaki önemli olaylarla yaşanmış olmuştur:

- 1950. 5683/1950 Yılında Yurt Dışındaki Yabancıların İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun.
- 1951. Mültecilerin Statüsüne İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi.
- 1955. Türkiye'den Yunan göçü.
- 1950'lerin sonu. SSCB'den erken valiz yatırımcıları
- 1961. Türkiye-Batı Almanya işçi alımı sözleşmesi.
- 1967. Mültecilerin Statüsüne İlişkin Birleşmiş Milletler Protokolü.
- 1973-1974. Petrol krizi ve Avrupa'ya emek göçünün durması.

2000'li yıllar öncesi yeni geçiş biçimlerini, yasasını ve yönetimini Türkiye uluslararası sözleşmelere, protokollere uygun olarak güncellenmiş, şekillendirmiştir. Bu dönemdeki gerçekleşmiş olan önemli hukuki değişiklikler ve göç olayları aşağıda verilmiştir:

- 1982. Anayasa.
- 1980 Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı istila etmesi ve Afgan göçü.
- 1980-1988 İran ve Irak arasındaki Birinci Pers Körfezi Savaşı.
- 1991. Soğuk Savaşın Sonu ve Sovyetler Birliği'nin dağılması, bölgelerden bölgelere göç
- 1989. 1989'da Türklerin Bulgaristan'dan atılması
- 1991. Körfez Savaşı ve Kürt nüfusun kitlesel göçü
- 1994. Başka bir ülkeden sığınma almak için izin verilmesi.
- 1995. 4112/1995 Sayılı Vatandaşlık Yasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.
- 1999. Helsinki Avrupa Konseyi.

2000'li yıllardan bu yana yeni uluslararası düzeyde göç ön plana çıkmış sosio-ekonomik olay haline gelmiştir ve göçe ilgili geçiş biçimleri ve yönetimleri Türkiye yasasını da şekillendirmiştir, güncellemiştir:

- 2003. 4817 sayılı yabancılar için Çalışma İzni Kanunu.
- 2006. Yerleşim kanunu 5543/2006.
- 2009. Türk Vatandaşlık Hukuku 5901/2009 sayılı Kanun.
- 2010. Yurtdışında Türkler ve İlgili Topluluklar Başkanlığı.
- 2012. Suriyeli mülteciler göçü.
- 2013. 6458/2013 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (İçdiygo ve Aksel, 2013. 168-170 s).

Türkiye'ye ilk mülteci dalgası 1979 devriminin ardından İran'dan gelmiştir. Diğer büyük mülteci akımları 1988 yılında Irak'tan kaçan Kürtler, yaklaşık 60.000 sayılı ve 1991 yılında, ne zaman yarım milyon kişi Türkiye'de sığınmak buldu. 1989 yılında, Bulgaristan'ın "canlanma süreci" azınlıklara karşı bir asimilasyon kampanyası neredeyse 310,000 etnik Türk Türkiye'ye sığınmıştır. Önümüzdeki yıllarda Bosna Hersek ve Kosova'daki savaşlar sırasında Türkiye 25.000 Bosnalı ve 18.000 Kosovalıya sığınma hakkı verilmiştir (Tablo 1). Türkiye, Alman, Rus, Ukrayna, Azerbaycan, İran, Irak, Afgan, Ermeni, Gürcü ve Moldovalı ve Senegalli göçmenlerin küçük topluluklarının önemli topluluklarına ev sahipliği yapıyor. Günümüzde Türkiye de diğer Avrupa ülkelerinden daha fazla sayıda mülteci alıyor ve onlar özellikle İran, Irak, Afganistan ve Somali'den geliyorlar. Son on yılda da Türkiye'ye uluslararası seyahat hızla artmıştır ve on yüksek pay Suriye'yi oluşturmuştur.

Tablo 1. Cumhuriyet Döneminde Türkiye'ye Göç Hareketleri

Yıllara Göre	Türkiye'ye göç eden kişi sayısı	Ana ülkeler
1922-1938	384.000	Yunanistan
1923-1945	800.000	Balkanlar
1933-1945	800	Almanya
1988	51.542	Irak
1989	345.000	Bulgaristan
1991	467.489	Irak
1992-1998	20.000	Bosna
1999	17.746	Kosova
2001	10.500	Makedonya
2011-2017	3.000.000	Suriye

Kaynak: (DGMM, 2017). <https://en.goc.gov.tr/>. 04.03.2020. (11:30).

2000'li yılların başında Türkiye, Suriye, Irak, Afganistan, Somali, Pakistan, Yemen, Türkmenistan ve diğer ülkelerden sığınmacılar için bir merkez haline gelmiştir. Bugün ülkeyi İran, Irak ve Suriye gibi Ortadoğu Devletleri ile vizesiz ikili anlaşmalar ve komşu eski Sovyet Cumhuriyetleri sayesinde de Avrupa'ya geçiş ülkesi olarak nitelendirebiliriz. 2018 yılı itibariyle Türkiye İstatistik Kurumu Türkiye'de 1.923.894 göçmen saymış olup onlardan erkekler 903228 kişiyi ve kadınlar 1020666 kişiyi oluşturmuştur (*Doğum Yeri istatistikleri, 2014-2017*).

Türkiye'de göç ile işgücü piyasası

Türkiye'yi etkileyen çağdaş göç hareketleri göz önüne alındığında, ülke, göç yönetimiyle ilgili ortaya çıkan ihtiyaçları karşılamak için yasal ve idari yapısını revize etme gereğini kabul etmiştir. Bölüm 24-Adalet, Özgürlük ve Güvenlik, Göç ve Sığınma Ulusal Eylem Planı ve Öncelikli 24.2 uyarınca AB müktesebatının kabulü için 2008 Ulusal Programına bağlı AB katılım süreci, kurumsal ve yasal düzenlemelerde dönüşüm için ulusal gündemini motive etmiştir. Bu nedenle, 2008 yılında İçişleri Bakanlığı bünyesinde İltica ve Göç ve İdari Kapasite ile İlgili Mevzuatın Geliştirilmesi ve Uygulanması Bürosu'nun kurulması meşru temeli atma yönünde atılmış adım olmuştur.

Uluslararası alanda 1960 Türkiye, Avrupa, Asya itibaren ve manevra Afrika ülkelerinden gelen işçiler için kaynak olarak konumlandırılmış Türkiye'yi getirdi. Ancak, son yıllarda komşu ülkelerde yaşanan küreselleşme, ekonomik ve sosyal olaylar ve Türkiye'nin ekonomisinde gelişmeler, Türkiye'yi hedeflenen ve transit ülke etkilenen hedefiyle getirmiştir. Türkiye'de birçok ülkeden farklı mesleklerden insanlar çalışmaya geliyorlar. Türkiye'de göçmen işçi sayısının her yıl artmaktadır. 2011-2017 yılları verilerine göre Türkiye'de, 2011 yılına kıyasla, 2017 yılında 87.182 yabancı 'ye çalışma izni verilmiştir. 2017 yılında çalışma izni verilen kadınların 37.756 ve 49.426 ise erkektir. Türkiye işgücü piyasası, 2017 yılında 28.189 milyon işgücüne sahiptir. Toplam işgücünün% 33,6'sı kadın %72,5'i erkektir. Aynı zamanında, Türkiye'de 3.454 milyon kişi işsizdir. Bu çerçevede, 2017 yılında Türkiye'de işsizlik oranının %10,9 olduğunu bulmuştur. Verilerin kapsamı, kendisi ve göçmen işçilerin yaptığı işlerin, yerel işsizlerin işe alınmasının nedeniyle Türkiye'de uluslararası iş göçü yasal işsizlik oranı 2017 yılında işsizlik oranını %0,05'e artırmıştır. Bununla birlikte, bu varsayımlar geçerli olsa bile, göçmen işçilerin %96'sı geçicidir ve işsizlik üzerindeki etkileri göçmenlerin süresi ile sınırlıdır (*İşgücü, İstihdam ve İşsizlik İstatistikleri, 2017*).

Tablo 2. Ekonomik Aktivite ve 2017 Yılında Türkiye'de Ekonomik Faaliyetlere Göre Yabancılara Verilen İzin Sayısı

	Ekonomik Faaliyetler	Toplam
1	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	228
2	Kömür ve linyit çıkartılması	260
3	Metal cevherleri madenciliği	180
4	Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	746
5	Madenciliği destekleyici hizmet faaliyetleri	153
6	Gıda ürünlerinin imalatı	847
7	Tekstil ürünleri imalatı	2272
8	Giyim eşyalarının imalatı	2283
9	Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	611
10	Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı	238
11	Kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	190
12	Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltması	131
13	Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	113
14	Bina inşaatı	4911
15	Bina dışı yapıların inşaatı	4365
16	Toptan ticaret	5436
17	Konuklama	10432
18	Eğitim	3446
19	Ev içi çalışan personelin işverenleri olarak hane halklarını Faaliyetleri	15619
20	Diğerleri	37135
	Toplam	87182

Kaynak: *Yabancı Çalışma İzinleri İstatistikleri- 2017.*

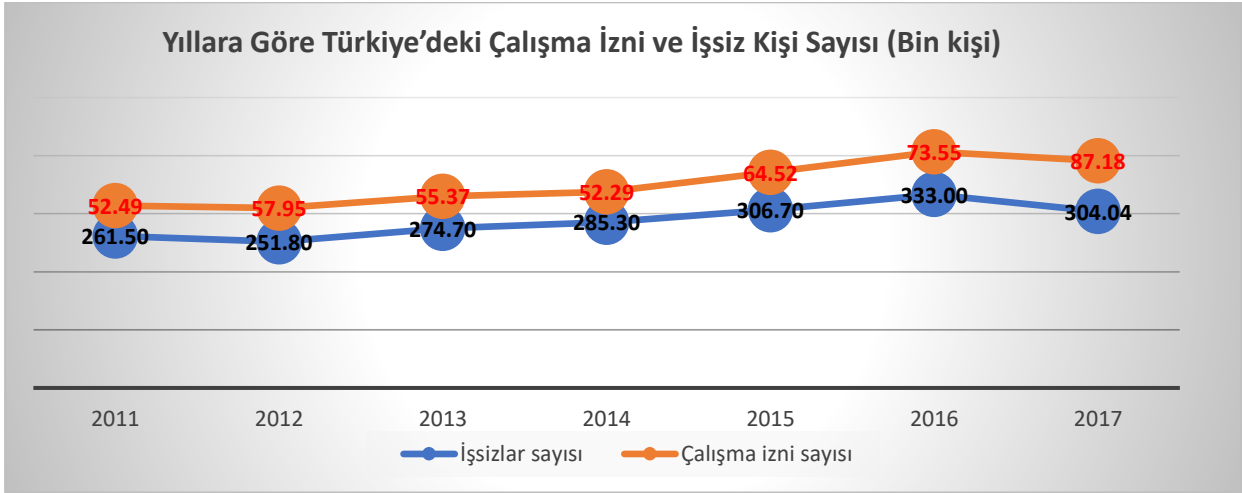
<https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/3372/yabanciizin2017.pdf>. 04.03.2020 (10:45).

Türkiye'de uluslararası emek göçü politikalara uygun olarak vasıflı işçi göçüne öncelik verdiği anlaşılmaktadır. İşgücü piyasasının vasıfsız işgücü ihtiyaçlarını yerel işgücünden karşılaması beklenmektedir. Tablodaki verilere göre hizmet sektöründe çalışacak yabancılara maksimum çalışma izninin verilmiştir (Tablo 2.). Ayrıca, hizmet sektöründeki en yüksek çalışma izni sayısı hanehalkının yerli personel işverenleri olarak faaliyetlerine verilmiştir ve bu alanda verilen izin sayısı toplam izin sayısının 1 / 3'ünü oluşturmaktadır.

Türkiye'de göçün işgücü piyasasına etkisi

Türkiye'de işgücü piyasası, resmi ve gayri resmi sektörlerin bir arada bulunmasından kaynaklanan bölümlere ayrılmış bir yapı sergilemektedir. Kayıtlı sektör hem kamu hem de özel sektörden büyük işletmelerden çalışanları şehir merkezlerinde birleştirmektedir. Kayıt dışı sektör, küçük işletmelerden gelen kayıt dışı işçileri ve halen toplam istihdamın çok yüksek bir kısmını oluşturan tarım sektörü işçilerini içermektedir. Toplam işgücündeki ücret alanların nispeten düşük oranı ve tüm çalışanların üçte birinden fazlasının serbest meslek sahibi olmaları veya küçük aile işletmelerinde ücretsiz olarak çalışmaları, Türkiye'deki işgücü piyasalarının son derece esnek ve yüksek düzeyde ayrıldığı göstermektedir cinsiyet temelinde. İşgücü piyasalarının bu esnek yapısı, işverenlerin, yerli işçiler arasında yüksek işsizlik oranlarına rağmen, her koşulda çalışmaya hazır düzensiz göçmen işçileri çalıştırmalarını sağlar.

Türkiye'de yüksek işsizlik oranlarının ve sınırlı kayıtlı istihdam olanaklarının varlığı, olumsuz koşullara rağmen gayri resmi iş almaya hazır bir artı işgücüne yol açmasına rağmen düzensiz göçmenlere iş imkânı sunmaktadır. Düzensiz göçmenler, ev işçileri tarafından reddedilen işleri kısmen alıyor, ancak aynı zamanda, yerli ve göçmen işçiler arasında imalat, inşaat ve tarım sektörlerinde bir rekabet türü vardır. İkame, yerli hizmetler ve eğlence endüstrisinde nispeten nadirdir. 2011-2017 yılları arasında verilen çalışma izni ve işsiz kişiler sayısı aşağıdaki grafikte verilmiştir.

Şekil 1. Yıllara Göre Türkiye'deki Çalışma İzni ve İşsiz Kişi Sayısı (2011-2017). Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.2017 yılı için ön veriler Türkiye iş kurumu, 2017.

2011-2017 yıllarında Türkiye'de uluslararası yasal emek göçü hareketlerinin ve işsizlik arasındaki ilişki üç döneme ayrılmalıdır. Uluslararası işgücü göçünün 2011 ve 2012 yılları arasında artarken, işsizlik uluslararası işçi göçü arttı ve işsizlik artarken 2012-2016 arasında artış göstermiş, azalmıştır. İşçi göçü artarken 2016-2017 yılları arasında işsizlik azalmış ve 2011-2014 arasında uluslararası işçi göçü her yıl artmaktadır. Özellikle 2012 yılında, neredeyse %100 oranında artmıştır. Yaklaşık 1 milyon yeni işgücüne her yıl işgücü piyasasına katılmasına rağmen işsiz sayısı, her yıl azaldı. Dönem sadece uluslararası işçi göçü ve işsizlik verileri karşılaştırıldığında uluslararası işçi göçü işsizlik üzerinde herhangi bir etkisi olmadığını söylenebilir. Ancak bu durum bu verilerin yardımıyla ispat edilemez. Çünkü diğer birçok değişkenlerinde kullanılan veriler etkisi vardır. Ancak bu durum bu verilerle kanıtlanamaz. Bununla birlikte, göç modeli, Shan, Morris ve Sun (1999) ve Friedburg ve Hunt'un Uluslararası En Küçük Kareler yönetimi ile ilgili çalışmalarında kesitsel panel verilerini kullanmaktadır (Shan, Morris ve Sun, 1999. Friedburg ve Hunt, 1995, 23-44 s.). Bu çalışmanın yardımıyla, 2011-2012 yılları arasında Türkiye'de uluslararası işçi göçün işsizliğini etkileyebilir.

Uluslararası işgücü göçü, 2013 ve 2016 yılları arasında her yıl artmaktadır. Ancak, bu dönemde işsizlerin sayısı önceki yıllara göre artmıştır. Bu dönemde uluslararası işçi göçü artarken, işsizlik de artmıştır. Chamunorwa ve Mlambo ve Venturini ve Villisio'un çalışmaları ışığında, uluslararası işgücü göçünün işsizliği artırmasına etkisi olduğu söylenebilir. Ancak, bu çalışmalarda belirtildiği gibi, bu etki çok düşüktür (Chamunorwa ve Mlambo, 2004. Venturini ve Villisio, 2004). Farklı dönemlerde ve farklı coğrafyalarda yapılan çalışmalar uluslararası işçi göçü ile işsizlik arasında farklı ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur. Bu durumun bir nedeni uluslararası işgücü göçünün diğer değişkenlerin etkisinden tamamen farklı değildir. Diğer nedeni işsizlik birçok farklı değişkenler tarafından etkilenmesidir ve uluslararası işgücü göçünün işsizlik üzerinde çok az etkisi olduğu söz konusu olabilir.

TÜİK verilerine göre, Türkiye'de toplam 461 786 yabancı kökenli işgücü çalışıyor ve Türkiye'de işgücünün %1,7'si istihdam edilen toplam işgücüne karşılık gelmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu. *İşgücü, İstihdam ve İşsizlik İstatistikleri*). Yerli işsiz işgücünün, yerli iş gücünün çalışmaya istekli olduğu ve işverenin bu yerli işgücünü istihdam etmeye istekli olduğu varsayımları çerçevesinde yabancı işgücü yerine çalışmaya başlaması durumunda, bu yabancı işgücünün işsizlik oranı %1,5 oranında azaltılacaktır. Ancak, tüm artışı uluslararası işçi göçünün etkisi olarak yorumlamak yanlış olacaktır. Varsayımlar nedeniyle ve gerçek durumlar birbiriyle eşleşmiyor. Bu varsayımlara göre, uluslararası işgücü göçünün işsizliğe etkisi en muhtemeldir.

Sonuç

Uluslararası işçi göçü altında ekonomik, sosyal, politik, demografik ve çevresel nedenler altında toplanabileceği bile sayıda faktör olduğu bilinmektedir. Tarihsel süreç bağlamında, bu nedenlerden bazılarının uluslararası işgücü göçünü aynı şekilde arz aynı şekilde talep açısından etkileme gücüne

sahip olabileceği görülmektedir. İşgücü göçü bir türlü, faktörden etkilenir ve bir türlü faktörü etkiler. Kaynak ve varış ülkesindeki politik, sosyal, ekonomik, demografik ve çevresel faktörler süreci, aynı şekilde hedef ve kaynak ülkelerdeki politik, sosyal, ekonomik, kültürel ve demografik yapıları ve aynı zamanda yaş ve cinsiyetleri de etkiler.

1960'lı yılların başından itibaren, Batı Avrupa ülkeleriyle ikili anlaşmalarla başlayan geçici emek göçü, 1967'de Avustralya ile ikili anlaşma ile kalıcı bir emek göçüne dönüştür. Türkiye, küreselleşme yanıt olarak 1980'lerde ekonomisini serbestleştirilmesi ve uluslararası sermaye transferlerine kapılarını açtı. Bu gelişmeler uluslararası bankalara açmıştır ve şirketlerin Türkiye'ye döndürdü. Ayrıca, ekonomik kalkınmanın sağlanması amacıyla yatırım teşvik programları hazırlanmış ve özellikle bu planlarda turizm sektörünün gelişimine önem verilmiştir. Bu gelişmeler, Türkiye yabancı işgücü için cazip bir faktör haline gelmiştir.

Uluslararası işgücü göçü 2011-2017 yıllarında artmıştır, Türkiye'de daha az işsizlik olarak adlandırılabilir. Değişkenlerin uluslararası işçi göçü dışındaki işsizlik üzerindeki etkisi çok daha fazladır. Ayrıca, işsizliğin uluslararası işgücü göçünden olumsuz yönde etkilendiği genel varsayımının 2013-2015 arasında geçerli olabileceği açıklandı. Öncelikle uluslararası işgücü göçünden etkilenen çeşitli ülkelerin göç politikalarıdır. Bu çalışma sonucunda uluslararası işgücü göçünün işsizliğe etkisi düşük bulunmuştur. Bununla birlikte, ülkenin kontrolü olmadan yasadışı işgücü göçünün olumsuz etkisinin büyük olduğu tahmin edilmektedir. Uluslararası işçi göçünün işsizlik ve diğer ekonomik değişkenler üzerindeki etkisinin en doğru şekilde belirlenmesi için, yasadışı işçi göçünün, yani düzensiz göçün tamamen ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Türkiye'nin komşu ülkelerini tanıtan ekonomik ve ticari ilişkiler, nüfus değişikliklerini dikkate alarak, gelişmiş ülkelere gerçekleşecek, Türkiye'den diğer ülkelere dönüşecek olası uluslararası göç akımlarının yönetimi konusunda daha etkili politikalar göz önünde bulundurulmalı ve uluslararası işgücü göçü tercih edilmelidir.

Kaynakça

1. Bonin, H. et al. (2008). *Geographic Mobility in the European Union: Optimizing its Economic and Social Benefits*. IZA Research Report No. 19. July.
2. İçdiygo ve Aksel.(2013). Turkish migration polices: a critical historical retrospective. <http://sam.gov.tr/wp-content/uploads/2014/02/Ahmet-%C4%B0%C3%A7duygu-and-Damla-B-Aksel.pdf>. (04.03.2020. 10:35).
3. ÇSGB (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı) (2017). *Yabancı Çalışma İzinleri İstatistikleri- 2017*. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/3372/yabanciizin2017.pdf>.(04.03.2020.10:45).
4. Friedberg, Rachel M. and Hunt, Jennifer (1995): *The Impact of Immigrants on Host Country Wages, Employment and Growth*. The Journal of Economic Perspectives, Vol. 9, No. 2 (Spring 1995): 23-44. <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jep.9.2.23>. (04.03.2020.10:50).
5. Chamunorwa ve Mlambo (2004). The unemployment impact of immigration in South Africa: Mediterranean Journal of social science, MCSER publishing, Rome, Italy. https://www.researchgate.net/publication/272708139_The_Unemployment_Impact_of_Immigration_in_South_Africa. (04.03.2020. 10:40).
6. Venturini, A and Villosio, C. (2004). Labour market effects of immigration: an empirical analysis based an Italian data. https://www.ilo.org/global/topics/labour-migration/publications/WCMS_201589/lang--en/index.htm. 04.03.2020 (10.45).
7. Türkiye İstatistik Kurumu. (2017). *Genel Nüfus Sayımı, 2017 Göç İstatistikleri*. <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>. (04.03.2020.11:00).
8. Türkiye İstatistik Kurumu. *İşgücü, İstihdam ve İşsizlik İstatistikleri, Sorularla Resmi İstatistikler*. <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>. 04.30.2020 (11:00).
9. Türkiye İstatistik Kurumu. *Doğum Yeri İstatistikleri, 2014-2017*. <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>. (04.03.2020. 11:05).
10. Türkiye İstatistik Kurumu. *İç Göç İstatistikleri*. <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>. (04.03. 2020. 11:05).

TÜKETİCİ KREDİLERİNİN GELİŞİMİ VE PİYASA GÖSTERGELERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR ANALİZ*
AN EMPIRICAL ANALYSIS ON RELATIONSHIP BETWEEN DEVELOPMENT OF CONSUMER LOANS AND MARKET INDICATORS

İlker KOÇ

Dr., Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, <https://orcid.org/0000-0003-3674-8128>, (Sorumlu Yazar)*

Mete BUMİN

Doç. Dr., Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, <https://orcid.org/0000-0002-4740-0007>*

Yaşam DEMİR

Dr. Öğr. Üyesi, Pamukkale Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, <https://orcid.org/0000-0001-9482-1456>

ÖZET

Tüketici kredileri, bankacılık sektörünün önemli aktif kalemlerinden biri olmasının yanı sıra hane halklarının harcama eğilimini yansıtmaları bakımından da genel ekonomi için önem taşıyan finansal araçlardır. Konut, taşıt ve ihtiyaç kredilerinden oluşan tüketici kredileri, piyasaların gelişiminden etkilendiği gibi, uzun ve kısa vadeli tüketim harcamaları yoluyla makroekonomiyi de etkileyebilme potansiyeline sahiptir. Tüketici kredilerinin gelişimini belirleyen en önemli faktörlerin başında kredi faiz oranları gelmekle birlikte, bu kredilerin temel makroekonomik göstergelerden de etkilendiği bilinmektedir.

Bu çalışmada, Türk bankacılık sektöründe tüketici kredilerin gelişimi ile seçilen göstergeler arasındaki etkileşimin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda, tüketici kredilerinin hacimsel değişimi ile piyasa faiz oranları, kişi başına düşen milli gelir düzeyi, kur ve enflasyon değişkenleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bu ilişkinin analizi için uzun dönemli eşbütünleşme ilişkisini test eden “Johansen Eşbütünleşme” metodu kullanılmıştır. Çalışmada, 2008 küresel finansal krizinin ve 2018 yılı ikinci yarısında Türkiye ekonomisinde yaşanan finansal dalgalanmaların etkisinin dikkate alınmaması amacıyla, Ocak 2010 ile Haziran 2018 arasındaki dönemde Türk bankacılık sektöründe bankaların kullandıkları tüketici kredileri ile seçilen diğer göstergelerin aylık verileri kullanılmıştır.

Analiz sonucunda, tüketici kredi hacmi ile piyasa faiz oranları ve enflasyon arasında negatif, döviz kuru arasında pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Tüketici kredi hacmi ile piyasa faiz oranı ve enflasyon arasındaki negatif yönlü ilişkinin faiz ve enflasyon değişimlerinin finansman maliyetlerini etkilemesinden kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Döviz kuru ile tüketici kredi hacmi arasındaki pozitif ilişkinin ise tüketim malları fiyatlarının, kur dalgalanmalarına paralel şekilde değişmesinin bir sonucu olabileceği değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tüketici Kredileri, Johansen Eşbütünleşme Yöntemi, Piyasa Faiz Oranları, Döviz Kuru, Enflasyon Oranı

ABSTRACT

Consumer loans are one of the important asset items of the banking sector. Beside, these loans reflect the spending tendency of households, which is critical for the general economy. Consumer loans, which are consisting of housing, vehicle and general purpose loans, have the potential to affect macro economy through long-term and short-term consumption expenditures. Although consumer loans are influenced mainly by interest rates, macroeconomic indicators also affect development of consumer loans.

In this study, we aimed to investigate the relationship between development of consumer loans in the Turkish banking sector and selected macro indicators. In this context, we investigated the relationship between consumer loans and market interest rates, per capita income level, exchange rate and inflation

* Çalışmada belirtilen görüşler yazarına ait olup, çalıştığı kurum olan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun görüşlerini yansıtmamaktadır.

variables. We used “Johansen Co-integration” method in order to test the long-term co-integration relationship between these variables. In addition, in order to ignore the impact of the global financial crisis in 2008 and financial fluctuations in the Turkish economy in late 2018, we used monthly data on consumer loans and other selected variables for the period between January 2010 and June 2018.

In our analysis, we found a negative relationship between consumer loans volume and interest rates and inflation rates. We have concluded that this negative relationship stems from the effect of changes in interest rates and inflation rates on the financing costs. Furthermore, we found a strong positive relationship between currency rate and consumer loans, which may be the result of the changes in consumption goods prices in parallel with currency fluctuations.

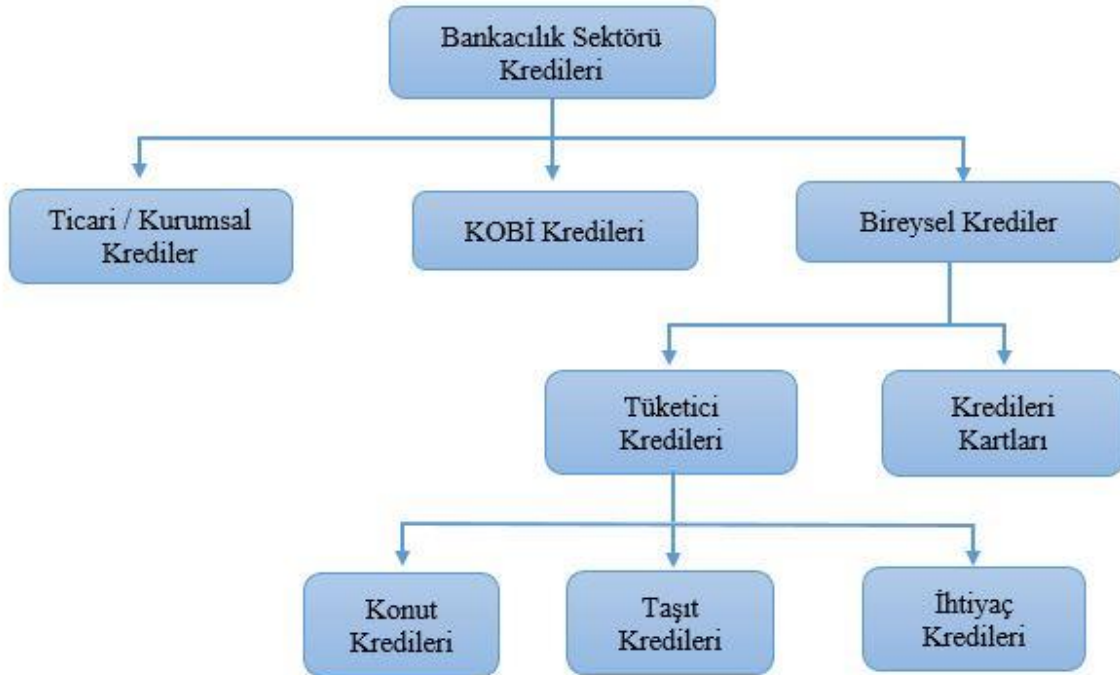
Keywords: Consumer Loans, Johansen Co-Integration Method, Market Interest Rates, Currency Rate, Inflation Rate

1. GİRİŞ

Türk bankacılık sektörünün aktiflerinin en büyük bölümünü oluşturan kredilerin gelişimine bakıldığında yıllar içerisinde istikrarlı olarak artış kaydedildiği görülmektedir. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun (BDDK) internet sitesinde yer alan Aylık Bülten (BDDK, 2020) verilerine göre, Ocak 2010 itibarıyla kredilerinin toplam tutarı 394.005 milyon TL iken, Haziran 2018’de bu tutar 2.353.122 milyon TL’ye ulaşmıştır. Kredilerin toplam aktifler içerisindeki payı ise, Ocak 2010’da % 48,2 düzeyinde iken, Haziran 2018’de bu oran % 64,1’e yükselmiştir.

Bankacılık sektörünün kredileri, Şekil 1’de görüldüğü üzere, tür olarak öncelikle üç gruba ayrılmaktadır. Kredilerin en büyük bölümünü kurumsal ve ticari krediler grubu oluşturmaktadır. Haziran 2018 itibarıyla kurumsal ve ticari kredilerin toplam tutarı 1.185.749 milyon TL olarak gerçekleşerek, toplam kredilerin % 50,4’ünü oluşturmaktadır. Kredilerin ikinci türü olan küçük ve orta ölçekli işletmelere verilen KOBİ kredileri ise aynı tarihte 652.480 milyon TL’lik toplam tutar ile kredilerin 27,8’ine denk gelmektedir. Kredilerin üçüncü türü ise bireysel kredilerden oluşmaktadır. Bireysel kredilerin toplam tutarı Haziran 2018’de 514.894 milyon TL’ye ulaşarak toplam kredilerden % 21,8’lik pay almaktadır.

Şekil 1. Türlerine Göre Bankacılık Sektörü Kredileri¹

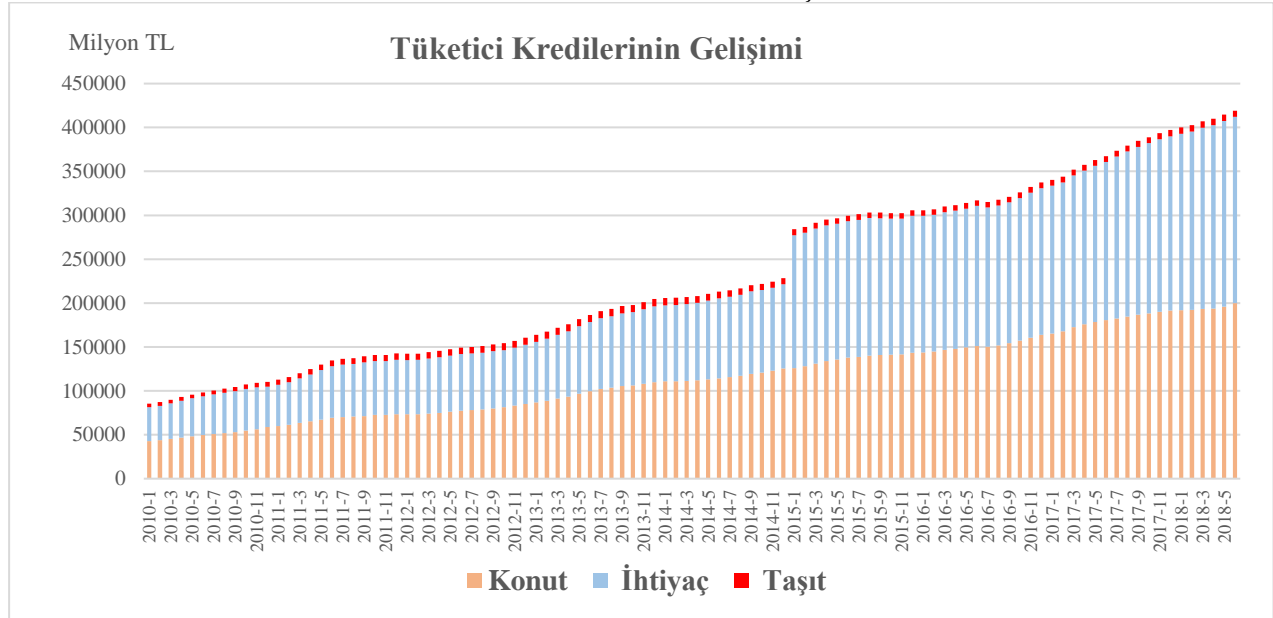

¹ Bankacılık sektörü kredilerinin sınıflandırılmasında, BDDK tarafından kamuoyuna açıklanan “Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Raporu”nda kullanılan sınıflandırma yöntemi esas alınmıştır.

Kredilerin üçüncü grubunu oluşturan bireysel kredilerin, özellikle bankacılık sektöründe uygulamaya konulan yeniden yapılandırma reformları sonrasında toplam tutarlarının ve toplam krediler içerisindeki paylarının artması nedeniyle yakından incelenmesi önem arz etmektedir. Bu nedenle, öncelikle bireysel kredilerin nasıl sınıflandırıldığına bakılmasında fayda görülmektedir. Bireysel krediler, iki ana gruba ayrılmaktadır. Birinci ana grubu, kurumsal şirketlere ait ticari kredi kartları dışında kalan gerçek kişilere verilen bireysel kredi kartları oluşturmaktadır. Haziran 2018 itibarıyla bireysel kredi kartlarının toplam tutarı 95.141 milyon TL'lik tutar ile bireysel kredilerde % 18,5'lik paya sahiptir. Bireysel kredilerin ikinci ana grubunu oluşturan tüketici kredileri de bu tarihte toplam 419.752 milyon TL'ye ulaşarak bireysel kredilerin % 81,5'ini oluşturmaktadır.

Bankacılık sektöründe tüketici kredileri ise üç alt gruba ayrılmakta olup, bu alt gruplar konut kredileri, taşıt kredileri ile ihtiyaç kredilerinden oluşmaktadır. Haziran 2018 itibarıyla bu üç alt grubun toplam tutarları ve tüketici kredileri içerisindeki payları incelendiğinde; konut kredilerinin 200.386 milyon TL tutar ile % 47,7'lik pay, taşıt kredilerinin 7.235 milyon TL tutar ile % 1,7'lik pay ve ihtiyaç kredilerinin 212.131 milyon TL tutar ile % 50,6'lık pay aldığı görülmektedir. Tüketici kredilerini oluşturan konut, taşıt ve ihtiyaç kredilerinin Ocak 2010-Haziran 2018 tarihleri arasındaki toplam tutarları ve dağılımı aşağıda Grafik 1'de sunulmaktadır.

Grafik 1. Tüketici Kredilerinin Gelişimi

Kaynak: BDDK Aylık Bülten

Hane halklarının harcama eğilimini yansıtması bakımından genel ekonomi için önem taşıyan tüketici kredileri, piyasaların gelişiminden etkilendiği gibi, uzun ve kısa vadeli tüketim harcamaları yoluyla makroekonomiyi de etkileyebilme potansiyeline sahiptir. Bankacılık sektöründe tüketici kredilerinin kullanımını etkileyen en belirleyici faktör bu kredilerin faiz oranlarıdır. Özellikle konut ve taşıt kredisi faiz oranlarının, enflasyon ve T.C. Merkez Bankası (TCMB) politika faizinde gerçekleşen düşümlere paralel olarak düştüğü dönemlerde, tüketicilerin bu kredilere olan talebi artmakta, bu da konut ve taşıt satışlarının artmasına neden olarak ekonomik büyümeye katkı sağlamaktadır. Tüketici kredilerinin, faiz oranlarının yanı sıra temel makroekonomik göstergelerden de etkilendiği bilinmektedir. Temel makroekonomik göstergelerde yaşanan aşağı ve yukarı yönlü değişiklikler tüketicilerin satın alma tercihlerini ve harcama eğilimlerini belirleyerek tüketici kredilerinin kullanım tutarlarına etki etmektedir.

Finansal piyasalarda yaşanan gelişmelerin ve kredi faiz oranlarındaki düşüş ve yükselişlerin tüketicilerin tercihlerine etkisi dikkate alındığında, bankacılık sektöründe kullanılan tüketici kredileri ile seçilen piyasa göstergeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi önem arz etmektedir. Bu çerçevede, bu çalışmada Türk

bankacılık sektöründe tüketici kredilerin gelişimi ile seçilen piyasa göstergeleri arasındaki etkileşimin ekonometrik yöntemlerle analiz edilmesi amaçlanmakta ve böylece konuya ilişkin bilgi birikimine katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İkinci bölümde, konuya ilişkin yapılan çalışmalar literatür incelemesi başlığı altında aktarılmakta, üçüncü bölümde kullanılan model ve veriler hakkında bilgi verilmekte ve çalışmadan elde edilen bulgular tartışılmaktadır. Sonuç bölümünde ise, genel bir değerlendirmeye ve gelecek çalışmalara konu olabilecek potansiyel alanlara yer verilmektedir.

2. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Literatürde tüketici kredilerini inceleyen çalışmalar talep yönlü ve arz yönlü olmak üzere iki kategoride sınıflandırılabilir. Talep yönlü çalışmalar ağırlıklı olarak, hane halkının ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılan tüketici kredilerinin tüketicilerin demografik özellikleri, tüketim davranışları, medeni durumları, ekonomik beklentileri, gelir düzeyleri ve eğitim seviyeleri gibi mikro değişkenler arasındaki ilişkilere odaklanmaktadır. Özellikle, tüketici kredi talebiyle mikro düzeyde tüketici davranışı ilişkisinin sosyo-ekonomik etkilerinin incelendiği çalışmaların literatürde ağırlıklı olduğu görülmektedir (Yeo:1991, Zhu ve Meeks:1994, Martinez ve Rio: 2004, Toolsema: 2002, Crook ve Hochguertel: 2007, Chen ve Chivakul: 2008, Schicks: 2014).

Tüketicilerin gelecekle ilgili ekonomik beklentileri de harcama davranışlarını etkileyebilmektedir. Özellikle tüketim harcamalarının GSYİH'da yüksek bir paya sahip olması nedeniyle tüketici kredilerinin toplam talep üzerinden ekonomiye etkilerinin makroekonomik çerçevede incelenmesi de ayrı bir önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, literatürde tüketici kredi hacmi ile GSYİH, faiz oranları, işsizlik, likidite, döviz kurları, enflasyon gibi makro değişkenler arasında ilişkinin incelendiği çok sayıda çalışmaya rastlamak mümkündür. Örneğin, Stevens (1997), Carroll vd (2000), Hofmann (2001) ve Makin (2006) çalışmalarında tüketici kredileri ile GSYİH ve likidite arasında pozitif ilişki, Nieto (2007) çalışmasında ise enflasyon, işsizlik ve döviz kurları arasında negatif ilişki bulunduğu sonucuna ulaşmıştır.

Diğer taraftan, tüketici kredilerine ilişkin talebin varlığı, kredi gelişimi için tek başına yeterli değildir. Aynı zamanda söz konusu talebi karşılayacak arzın da bulunması gerekmektedir. Bu bakımdan tüketici kredisi arzını sağlayacak koşulların incelenmesi de tüketim harcamalarını yakından ilgilendiren bir konudur. Finansal sistemde kredi arzının oluşmasında en büyük aracı bankalardır. Bankalar için kredi arzının hacmi ve koşullarının belirlenmesinde en etkili unsurlardan biri piyasa faiz oranıdır. Bunun yanı sıra bankalar temerrüt riski, döviz kuru, enflasyon ve yasal düzenlemeler gibi faktörlerden de etkilenebilmektedir. Hem talep yönlü hem de arz yönlü tüketici kredilerinin incelendiği çalışmalarda piyasa faiz oranları dikkat çeken ortak değişkenlerden biridir.

Türk bankacılık sektöründeki tüketici kredi piyasalarına ilişkin birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda da ağırlıklı olarak tüketici kredilerinin hacimsel değişimi ile piyasa faiz oranları, gelir düzeyi, kur ve enflasyon değişkenleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Söz konusu çalışmalara örnek olarak şunlar sayılabilir:

İbicioğlu ve Karan (2009), 2004-4 ila 2009-2 dönemlerini kapsayan aylık verilerle yapmış oldukları regresyon analizleri sonucunda tüketicilerin kredi talebinin faiz oranlarındaki değişime duyarlı olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Nalın ve Taşdelen (2016), kredi arzını inceleyen çalışmalarında, faiz oranı ile tüketici kredileri arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu görüşünü destekleyen bir sonuç elde etmiştir.

Altunöz (2016), Türkiye'de 1997-1 ila 2014-4 dönemi kapsamında faiz oranları, tüketici kredileri ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisini Granger yöntemi ile inceledikleri araştırmalarında tüketici kredi hacmi ile faiz oranları arasında negatif yönlü, tüketici krediler ile iktisadi büyüme arasında ise pozitif yönlü bir ilişki olduğunu tespit etmiştir.

Mazıbaş ve Tuna (2017), 2004-1 ve 2013-12 dönemleri arasında tüketici kredileri ve kredi kartlarındaki büyüme ile enflasyon, faiz oranı, para arzı, gelir, tüketici güveni, borsa ve tüketim malları ithalatı arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında gelir seviyesi, borsadaki getiriler, yatırımcı tutumu ve faiz oranlarının nedensellik etkilerinin olduğunu ifade etmişlerdir.

Durmuş ve Şahin (2019), 2006-1 ila 2018-2 arasında çeyrek dönemlik verilerle yapmış oldukları çalışmada, Türkiye’de döviz kuru, tüketici kredileri, enflasyon, faiz ve para arzı değişkenleri kullanılmıştır. Toda-Yamamoto nedensellik testinde, faiz oranı ve tüketici kredileri arasında çift yönlü nedensellik ilişkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ünal ve Ocak (2020), Türkiye’de 2003-2018 yılları arasında toplam tüketici kredisi hacmi üzerinde işsizlik, enflasyon, faiz ve ekonomik büyüme oranlarının etkisi incelenmiş, tüketici kredileri üzerinde faiz oranlarının ters yönlü ve anlamlı etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Tüketici kredilerine olan talebin, diğer kredi türlerindeki gibi büyük oranda maliyetler yani kredi faiz oranları ile belirlendiği bilinen bir gerçektir. Diğer taraftan, kredi talebinin ve finansal kuruluşların bu talebe karşılık verme düzeyi, kredi maliyetinin yanı sıra diğer bazı makroekonomik göstergelerden etkilenmektedir. Söz konusu ilişkilerin açıklanabilmesi amacıyla çalışmada bir dizi değişken seçilmiştir. Çalışmada kullanılan bağımlı değişken, BDDK interaktif aylık bülteninden alınan toplam tüketici kredileri (TTK) verisidir. Söz konusu veri konut, ihtiyaç ve taşıt kredilerini içermekte ancak, özünde bir ödeme aracı olması nedeniyle kredi kartı borçlarını içermemektedir. Ayrıca “TTK” verisi, yabancı para ve yabancı paraya endekli krediler ile takibe düşmüş kredilerin brüt tutarlarını da kapsamaktadır.

İlk bağımsız değişken olarak alınan “piyasa faiz oranı” (R) yalnızca kredi maliyeti olarak değil, aynı zamanda finansal piyasalarının istikrarının da bir göstergesi olması bakımından önem taşımaktadır. Analizde, piyasa faiz oranı olarak, T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen “bir yıl vadeli tahvil faiz oranı endeksi” kullanılmıştır. Bankacılık sektöründeki tüketici kredisi oranları farklı bankalar, hatta aynı bankanın farklı ürün türleri arasında önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Bu nedenle piyasadaki tüketici kredileri faiz oranlarını temsil edecek tek bir oran bulunması mümkün değildir. Diğer taraftan, hazine tahvili faiz oranı endeksi genel piyasa trendini yansıtmakta ve diğer krediler gibi tüketici kredileri tarafından da yakınsanmaktadır.

Döviz kuru için TCMB Elektronik Veri Dağıtım Sisteminden (EVDS) elde edilen Amerikan Doları kuru (USD), enflasyon oranı için ise Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından aylık bazda açıklanan tüketici fiyatları endeksi ($TÜFE$) serileri esas alınmıştır. Tüketici kredilerini etkileyebileceği düşünülen diğer bir değişken olan “kişi başına milli gelir” verisinin aylık sıklıkla açıklanmaması nedeniyle, bu göstergenin yerine TÜİK tarafından açıklanan “sanayi üretim endeksi” alınmış, ancak söz konusu değişken ile tüketici kredileri gelişimi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamış, bu nedenle de analizden çıkarılmıştır.

Çalışmada, 2008 küresel finansal krizinin ve 2018 yılının ikinci yarısında Türkiye ekonomisinde yaşanan finansal dalgalanmaların etkisinin dikkate alınmaması amacıyla 2010-1 ila 2018-6 arasındaki döneme ilişkin veriler kullanılmıştır.

Analizde yer alan verilerin durağanlık sınamaları Tablo 1’de yer almaktadır:

Tablo 1. Değişkenlerin Birim Kök Sınama Sonuçları

		Augmented Dickey-Fuller			Phillips Perron		
		t İstatistik Değeri	% 5 Kritik Değer	Olasılık Değeri	t İstatistik Değeri	% 5 Kritik Değer	Olasılık Değeri
TTK	Sabit Katsayılı	0.6974	-2.8906	0.9916	0.7572	-2.8906	0.9928
	Sabit Katsayı ve Trend	-2.7181	-3.4563	0.2319	-1.7144	-3.4549	0.7378
TTK*	Sabit Katsayılı	-5.4127	-2.8906	0.0000	-5.5873	-2.8906	0.0000
	Sabit Katsayı ve Trend	-5.4655	-3.4554	0.0001	-5.6564	-3.4554	0.0000
R	Sabit Katsayılı	0.6474	-2.8906	0.9904	0.6302	-2.8906	0.9899
	Sabit Katsayı ve Trend	-0.6183	-3.4549	0.9756	-0.8058	-3.4549	0.9611
R*	Sabit katsayılı	-8.1159	-2.8906	0.0000	-7.9969	-2.8906	0.0000
	Sabit Katsayı ve Trend	-8.3669	-3.4554	0.0000	-8.2010	-3.4554	0.0000
TÜFE	Sabit Katsayılı	-2.0622	-2.8906	0.2604	-1.5163	-2.8906	0.5215
	Sabit Katsayı ve Trend	-3.0682	-3.4554	0.1197	-2.0252	-3.4554	0.5804
TÜFE*	Sabit katsayılı	-7.5650	-2.8906	0.0000	-7.1094	-2.8906	0.0000
	Sabit Katsayı ve Trend	-7.6890	-3.4549	0.0000	-7.4611	-3.4549	0.0000
USD	Sabit Katsayılı	1.5822	-2.8906	0.9994	2.4015	-2.8906	1.0000
	Sabit Katsayı ve Trend	-1.1173	-3.4549	0.9204	-0.2665	-3.4549	0.9906
USD*	Sabit katsayılı	-5.9069	-2.8906	0.0000	-5.6177	-2.8906	0.0000
	Sabit Katsayı ve Trend	-6.3128	-3.4554	0.0000	-5.7377	-3.4554	0.0000

* İkinci satırlarda değişkenlerin birinci farklarının birim kök test sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 1’den de görüldüğü üzere, birçok makroekonomik zaman serisinde olduğu gibi çalışmada kullanılan veriler durağan değildir. Ancak birinci farkları durağandır. Bu nedenle, analiz için, zaman serileri arasındaki uzun dönemli ilişkiyi test eden, “Johansen Eşbütünleşme” metodu uygulanmıştır.

Granger (1981) ve Engle ve Granger’ın (1987) çalışmalarına dayalı olarak, Johansen (1988) tarafından geliştirilen modelde uzun dönem denge ilişkisine sahip birden fazla eşbütünleşme vektörünün olabileceği ileri sürülmekte ve söz konusu çoklu eşbütünleşme hipotezi test edilmektedir. Johansen yönteminde önce eldeki zaman serileri ile bir VAR (Vector Autoregressive) modeli oluşturulmaktadır. Söz konusu modelin gösterimi;

$$X_t = \sum_{i=1}^n \Pi_i X_{t-i} + u_t$$

şekindedir. Bu modele aşağıdaki gibi bir düzeltme mekanizması eklenerek Π matrisi elde edilmektedir.

$$X_t = \sum_{i=1}^{n-1} \Gamma_i X_{t-1} - \Pi_i X_{t-n} + u_t$$

$$\Gamma_i = \sum_{i=1}^j \Pi_i - I$$

$$\Pi = -(I - \sum_{i=1}^n \Pi_i)$$

Johansen yönteminde eşbütünlük ilişkisi, Π matrisi incelenerek analiz edilmektedir. Bunun için “maksimum özdeğer” (max eigenvalue) ve “iz istatistik” (trace statistic) testleri olarak adlandırılan testler uygulanmaktadır (Hansen, 2015: 321).

Çalışmada bulunan Johansen maksimum özdeğer ve iz istatistik değerleri Tablo 2’de sunulmaktadır:

Tablo 2. Johansen Eşbütünlük Testi Sonuçları

	Öz Değer (Eigenvalue)	İz İstatistik Değeri (Trace Statistic)	Kritik Değer	Olasılık Değeri (Prob)
İz Testi (Trace Test)	0.280570	68.47075	55.24578	0.0022
Maksimum Özdeğer Testi (Maximum Eigenvalue)	0.280570	31.94177	30.81507	0.0362

Maksimum özdeğer ve iz istatistik testleri ile “bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasında eşbütünlük ilişkisi yoktur” hipotezi test edilmektedir. Sonuçta elde edilen olasılık değeri (prob) her iki test içinde 0,05’den küçük olduğu için hipotez reddedilmekte, yani TTK bağımlı değişkeni ile bağımsız değişkenler arasında eşbütünlük ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Ayrıca, Johansen yöntemi ile tüketici kredileri ile bağımsız değişkenler arasındaki eş bütünlük denklem aşağıdaki gibi oluşmaktadır:

$$TTK = -0,22 \times R - 0,44 \times TÜFE + 1,13 \times USD$$

Buna göre, bilişsel olarak tahmin edilebileceği üzere, tüketici kredi hacmi ile faiz oranları arasında negatif bir ilişki söz konusudur. Maliyetlerin artmasının krediye olan talebi azaltması ve dolayısıyla kredi hacmi büyümesini olumsuz şekilde etkilemesi beklenen bir durumdur. Benzer şekilde kredi hacmi ile enflasyon arasında da ters yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu sonucunda piyasa faiz oranının aynı zamanda enflasyonu da içermesi nedeniyle anlamlı olduğu söylenebilir. Diğer taraftan, eş bütünlük denkleminde döviz kuru ile kredi hacmi arasındaki güçlü bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Bu durumun ise, özellikle konut ve taşıt gibi ithal girdiye bağlı tüketim malları fiyatlarının kur artışlarından etkilenmesi ve bunun talep edilen kredi miktarına yansımalarının bir sonucu olabileceği değerlendirilmektedir.

4. SONUÇ

Ülke ekonomilerinin gelişimi için tüketim harcamaları önemli bir unsurdur. Tüketim harcamaları ülkenin kredi kanallarının etkinliğinin değerlendirilmesinde hem tüketici kredisinin talebinin hem de arzının oluşturulmasında vazgeçilmez bir gereksinimdir. Tüketim harcamalarına yönelik fon sağlayan bankalar ve kredi talebinde bulunan tüketiciler için makroekonomik değişkenler önem arz etmektedir. Literatürdeki ilgili çalışmalar tüketici kredi hacimleri ile enflasyon, döviz kuru, ekonomik büyüme, faiz oranı ve para arzı değişkenleri arasındaki ilişkileri ortaya koymaktadır. Söz konusu çalışmalarda kredi talebi ve arzı açısından en öne çıkan faktörün faiz oranı olduğu görülmektedir. Bu çalışmada da tüketici kredilerinin hacimsel değişimi ile piyasa faiz oranları, gelir düzeyi, kur ve enflasyon değişkenleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Analiz için veriler arası uzun dönemli eş bütünlük ilişkisini araştıran Johansen Eş Bütünlük Yöntemi uygulanmıştır.

Analiz sonucunda, tüketici kredi hacmi ile faiz oranları ve enflasyon arasında negatif, döviz kuru arasında pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Analiz sonucunda elde edilen ampirik bulgular literatürü desteklemektedir. Tüketici kredileri ile piyasa faiz oranı arasındaki negatif yönlü ilişkinin faiz değişimlerinin finansman maliyetlerini etkilemesinden kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Benzer şekilde, enflasyon oranı ile tüketici kredi hacmi arasındaki negatif yönlü ilişkinin kişilerin Türk Lirası gelirlerindeki reel düşüş nedeniyle oluştuğunu, buna karşılık kur ve kredi hacmi arasındaki pozitif ilişkinin tüketim malları fiyatlarındaki artıştan kaynaklanmış olabileceği değerlendirilmektedir.

Sonraki çalışmalarda yukarıda açıklanan ilişkilerin detaylandırılması, tüketici kredilerinin alt gruplarına göre sınıflandırılarak analiz edilmesi ve özellikle piyasa volatilitésinin tüketici kredisine arz ve talebi üzerindeki etkilerin araştırılması planlanmaktadır.

KAYNAKÇA

- Altunöz, U. (2016). Faiz Oranları, Tüketici Kredi Kullanımı ve Ekonomik Büyüme İlişkisinin Ekonometrik Analizi: Türk Bankaları Deneyimi. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 35(1), 145-157.
- BDDK. (2020), "Aylık Bülten, <https://www.bddk.org.tr/Bulten> Aylık, (Erişim Tarihi: 01.08.2020).
- Carroll, C.D., Overland, J. ve Weil, D.N. (2000). Saving And Growth With Habit Formation. *American Economic Review*, 90(3), 341-355.
- Chen, K. ve Chivakul, M. (2008). What Drives Household Borrowing and Credit Constraints? Evidence from Bosnia and Herzegovina. *IMF WP No:08*, 202-218.
- Crook, J. N., ve Hochguertel, S. (2007). US And European Household Debt And Credit Constraints. *Tinbergen Institute*, Discussion Paper 087/3.
- Durmuş, S. ve Şahin, D. (2019). Türkiye’de Enflasyon, Döviz Kuru ve Tüketici Kredileri Arasındaki Nedensellik İlişkisinin Analizi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (23), 95-112.
- Engle, R. F., Granger, C. W. J. (1987). Co-integration and Error Correction: Representation, stimation, and Testing. *Econometrica*, 55(2), 251-276.
- Granger C. W. J. (1981). Some Properties of Time Series Data and Their Use in Econometric Model Specification. *Journal of Econometrics*, 16(1), 121-130.
- Hansen, B. E. (2015). *Econometrics*. University of Wisconsin Department of Economics.
- Hofmann, B. (2001). The Determinants of Private Sector Credit in Industrialised Countries: Do Property Prices Matter, *Working Paper No. 108*, BIS.
- İbicioğlu, M. ve Karan, M. B. (2009). Türkiye’de Faiz Oranlarının Tüketici Kredileri Üzerindeki Etkisi, *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar*, 3(2), 11-30.
- Johansen, S. (1988). Statistical Analysis of Cointegration Vectors. *Journal of Economic Dynamics and Control*, 12, 231-254.
- Makin, J.H. (2006). Does China Save And Invest Too Much? *Cato Journal*, 26 (2), 307.
- Martinez, C., Rio, C. A. (2004). Households Borrowing And Consumption in Spain: A VECM Approach. *Working Paper*, No. 0421, Banco de Espana.
- Mazıbaş, M. ve Tuna, Y. (2017). Understanding the Recent Growth in Consumer Loans and Credit Cards in Emerging Markets: Evidence from Turkey. *Emerging Markets Finance and Trade*, 53(10), 2333-2346.
- Nalın, H. T. ve Taşdelen, S. (2016). Bankalarda Kredi Arzını Etkileyen Faktörler. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 53(615), 65.
- Nieto, F. (2007). The Determinants of Household Credit in Spain. *Banco de Espana Research Paper*, No. WP-0716.
- Schicks, J. (2014). Over-indebtedness in Microfinance—an Empirical Analysis of Related Factors on the Borrower Level. *World Development*, 54, 301-324.
- Stevens, G. (1997). "Some Observations on Low Inflation and Household Finances". *Reserve Bank of Australia Bulletin*, October, 38-47.
- Toolsema, L. A. (2002). Competition in the Dutch Consumer Credit Market. *Journal of Banking & Finance*, 26 (11), 2215-2229.
- Ünal, S. Z. ve Ocak, M. (2020). Türkiye’de 2003-2018 Yılları Arasında Tüketici Kredi Hacmini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(12), 1-18.
- Yeo, J. S. (1991). Household Credit Card Choice and Usage. in Proceedings of the 37th American Council on Consumer Interests Annual Conference, V. Haldeman (ed.), Columbia, MO: ACCI: 90-96.
- Zhu, L.Y. ve Meeks, C. B. (1994). Effects of Low Income Families' Ability and Willingness to Use Consumer Credit on Subsequent Outstanding Credit Balances. *Journal of Consumer Affairs*, Winter 94, 28(2), 403.

**BÜYÜK VERİ YÖNETİŞİMİNİN BİLGİ ARAMADA SOSYAL MEDYA KULLANIMI
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ**
EFFECTS OF BIG DATA GOVERNANCE ON SOCIAL MEDIA USAGE IN SEARCHING FOR
INFORMATION

Cem ŞEN

Dr., Millî Savunma Bakanlığı, ORCID: 0000-0002-7300-0170 (Sorumlu Yazar)

İbrahim Sani MERT

Prof. Dr., Antalya Bilim Üniversitesi, İ.İ.S.B.F., İşletme Bölümü, ORCID: 0000-0002-2850-1865

ÖZET

Son yıllarda büyük verinin çalışanların, bir başka ifadeyle beşeri sermayenin geliştirilmesine katkı sağlaması, özellikle veriye dayanan bir yaklaşımla stratejik kararların alınması ve organizasyonların rekabet üstünlüğünü devam ettirebilmesi hususları, büyük veri ve büyük veri yönetişimini oldukça popüler hale getirmiştir. Gerçekten de büyük verinin organizasyonlarda paradigma değişikliğine neden olacağı ve bu kapsamda da yeni bir soluk getireceği ifade edilebilir. Özellikle bilgi teknolojilerindeki son gelişmeler elde edilen verinin artan miktarı, depolanması ve işlenmesi, analiz edilerek anlamlı sonuçlara dönüştürülmesine yol açsa da söz konusu büyük verinin yönetişimi uygulamada problemlere neden olabilmektedir. Bu nedenle, büyük veri yönetişimi kavramının içerdiği uygulamaları ve bir organizasyonun sürdürülebilir rekabet ve performans başarısını gerçekleştirme kapasitesini nasıl etkilediğini anlamak önemli hale gelmiştir. Çağdaş organizasyonlarda büyük veri ve veri yönetişiminin kullanımı, işletme değeri ve getirileri ile karakterize edilmiştir. Günümüzde yükselen yeni bir değer olarak karşımıza çıkması ve artan önemine rağmen, büyük veri ve yönetişimi hakkında çok az sayıda araştırma yapılmıştır. Söz konusu çalışmalar da büyük verinin çalışanların geliştirilmesine katkı sağlaması hususuna odaklanmamıştır. Bu çalışmada ise, büyük veri yönetişiminin çalışanın sosyal medya kullanımı (bilgi arama ve müşteri ilişkileri geliştirme gibi) üzerindeki etkisini inceleyen bir model ele alınmıştır. Anket verileri Antalya Türkiye’de çeşitli kurumlarda çalışan avukatlardan (n = 303) elde edilmiş ve veri analizi için varyansa dayalı yapısal eşitlik modelleme (PLS-SEM) tekniği uygulanmıştır. PLS-SEM sonuçları büyük veri ve veri yönetişiminin sosyal medya kullanımı ($\beta = .261$; $t = 5.396$; $p < 0,05$) üzerinde anlamlı ve olumlu yönde etki ettiğini göstermektedir. Bu çalışma, büyük veri yönetişiminin sosyal medya kullanımı üzerindeki rolü hakkında verdiği fikirlerle diğer çalışmadan ayrılmaktadır. Teori, yönetim ve teknoloji üzerindeki etkilerinin tartışıldığı çalışma, araştırma sınırlılıkları ve gelecekte yapılacak çalışmalar için tavsiyeleri de içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Büyük Veri Analitiği, Büyük Veri Yönetişim, Sosyal Medya

ABSTRACT

In recent years, big data has contributed to the development of human capital, in other words, the strategic decisions with a data-based approach and the ability of organizations to maintain their competitive advantage have made big data and big data governance very popular. Indeed, it can be stated that big data will cause paradigm changes in organizations and will bring a new breath in this context. Especially, the recent developments in information technologies, the increasing amount of the data obtained, its storage and processing, can be analyzed and translated into meaningful results, but the governance of such big data can cause problems in practice as well. Therefore, it has become important to understand the implications of the concept of big data governance and how it affects an organization’s capacity to achieve sustainable competition and performance. The use of big data and data governance in contemporary organizations has been characterized with business value and returns. Despite the importance of a big data and its governance, little research has focused on its effectiveness in helping and developing employees. On the basis of these arguments, we examine a model scrutinizing the impact of big data governance on employee’s social media usage (i.e., for informational search and client-relational building). Survey data were obtained from lawyers working in various chambers Antalya, Turkey (n=303) and a variance-based structural equation modeling (PLS-SEM) technique was applied for data analysis. Results from PLS-SEM show that big data and data governance exerts a significant and positive impact social media usage ($\beta = .261$; $t = 5.396$; $p < 0,05$). This study offers a nuanced

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

19-20 Eylül 2020 / İZMİR

insight into the role of big data governance on social media usage (i.e., for informational search and client-relational building). Implications for theory, management and technology are discussed alongside the study's limitations and future research directions.

Keywords: Big Data Governance, Big Data Analytics, Social Media

**MUHASEBE MANİPÜLASYONLARININ MUHASEBE BİLGİ KALİTESİ ÜZERİNDEKİ
ETKİLERİ**
EFFECTS OF ACCOUNTING MANIPULATIONS ON ACCOUNTING INFORMATION
QUALITY

Başak ŞITAK

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim
Dalı, ORCID: 0000-0001-7689-036X*

ÖZET

Bilgi, günümüz işletmelerinin karar alma sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Bilgi kalitesi de işletmelerin başarısında kritik bir öneme sahiptir. Küresel dünyanın değişen ekonomik koşulları içerisinde muhasebe skandallarının önlenmesi ve işletmelerin varlıklarını sürdürmeleri bakımından da kaliteli muhasebe bilgisi yaratmak hayati bir önem taşımaktadır. Muhasebe bilgilerinin kalitesi, bilgi kullanıcılarının verecekleri kararların kalitesini de etkilemektedir. Bu nedenle kaliteli muhasebe bilgisi üretmeye odaklanılmalıdır. Bu açıdan, çalışmada muhasebe manipülasyonu uygulamalarının muhasebe bilgi kalitesi üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda, muhasebe manipülasyonlarının muhasebe bilgi kalitesini olumsuz yönde etkilediği belirlenmiştir. Tüm bu etkilerin finansal başarısızlıkları da beraberinde getirdiği çalışma ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarının literatüre ışık tutması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe, Muhasebe Manipülasyonu, Muhasebe Bilgi Kalitesi

ABSTRACT

Information plays an important role in the decision making process of today's companies. Information quality is also critical to the success of companies. Creating quality accounting information is vital for the prevention of accounting scandals in the changing economic conditions of the global world and for the survival of companies. The quality of accounting information also affects the quality of the decisions that users will make. Therefore, it should be focused on producing quality accounting information. In this regard, the effects of accounting manipulation practices on accounting information quality were evaluated in the study. As a result of the evaluations, it has been determined that accounting manipulations negatively affect the quality of accounting information. All these effects are likely to bring the financial failures that will be outlined thorough this study. Research results are expected to contribute to the literature.

Keywords: Accounting, Accounting Manipulation, Accounting Information Quality

1.GİRİŞ

Şirketler bir dönemlik muhasebe süreçlerinin sonunda oluşturdukları finansal tabloları karar vericilere ve bilgi kullanıcılarına sunmaktadırlar. Karar vericiler ve bilgi kullanıcıları ise sunulan finansal tablolardan faydalanarak kendi amaçlarına en uygun değerlendirmeleri elde etmeye çalışmaktadırlar. Elde ettikleri değerlendirmelerin sonuçlarına göre ise amaçlarına uygun yönde hareket ederek yatırım yapmaya karar verir veya vermezler. Bu noktada önemli olan şirketlerce sunulmuş olan finansal tablolardaki verilerin kalitesidir. Muhasebe bilgilerinin kaliteli olması karar vericilerin doğru, gerçekçi ve isabetli karar alabilmelerinde oldukça önemlidir (Elitaş, 2013: 42).

İnsanlık tarihinin her döneminde önemini koruyan bilgi, tüm bu gelişmelerin sonucunda daha da önemli bir unsur haline gelmiştir (Cukacı, 2005:11). Çünkü tüm dünyada yaşanan teknolojik gelişmeler ve değişen rekabet şartları, şirketleri varlıklarını sürdürebilmeleri noktasında her geçen gün daha da çok zorlamaktadır. Üretilen muhasebe bilgilerinin kalitesi faaliyetlerin etkinliği ve aynı zamanda verimliliği açısından şirketler için vazgeçilemez bir parça haline gelmiştir. Bilgi kullanıcılarının isabetli karar alabilmelerinde kilit rol üstlenmiş olan kaliteli muhasebe bilgisi tam da bu anlamda şirketlerin yaşam süresi üzerinde hayati önem taşımaktadır (Kurnaz, Ercan ve Kestane, 2018: 151).

Ancak uygulamada bazı muhasebe işlemlerinin gerçek dışı ve aynı zamanda önceden belirlenmiş çeşitli amaçlara ulaşabilmek için yapıldığı da sıklık ile karşılaşılan bir durum haline gelmiştir. Muhasebe bilgilerinin manipüle edilerek, farklı amaçlar doğrultusunda kullanılmasına imkan sağlayan çeşitli muhasebe manipülasyon çeşitleri bulunmaktadır (Yazan, 2015: viii).

Bununla birlikte 2000'li senelerin başında Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşanan Enron (2001) sonrasında Worldcom (2002) muhasebe skandalları, Avrupa'da ise Ahold (2003) ve Parmalat (2003) muhasebe skandalları, halka açık olarak faaliyet gösteren şirketlerin finansal raporlarına duyulan güveni tamamen sarsmış ve muhasebe bilgilerinin kalitesi herkes tarafından sorgulanır bir hal almıştır. Bu nedenle, uluslararası boyutta muhasebe bilgilerinin kalitesinin artırılabilmesi amaçlanarak Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) yayımlanmakta ve bu da birçok ülke tarafından kabul edilerek kullanılmaktadır (Arıcı, 2014: 1).

Tüm bunlar doğrultusunda, bilgi kalitesinin yaşam içerisinde ne kadar önemli bir unsur olduğu görülmektedir. Ancak genellikle hatalı veya eksik bilgiye dayalı olarak alınan kararların olumsuz etkileri tüm hayatımızı etkileyinceye değin varlığı hissedilmemekte yada önemsenmemektedir (Yıldız, 2013: 1).

Muhasebe manipülasyonları ve muhasebe bilgi kalitesi hem ulusal hem de uluslararası yazınlarda ele alınan konulardan biridir. Küçükkocaoğlu ve Küçüksözen 2004 yılında yayınladıkları makalelerinde finansal bilgi manipülasyonu uygulamalarını ortaya koyacak bir model geliştirmeyi amaçlamışlardır. Kızıl ve diğer arkadaşlarının 2016 yılındaki “Yaratıcı Muhasebe Yöntemleri ve Finansal Bilgilerin Manipülasyonu: Profesyonel Muhasebe Meslek Mensupları Üzerinde Örnek Bir Uygulama” adlı makalelerinde manipülasyonu türlerini ve yöntemlerini incelemiştir. Dereköy 2020 yılındaki “Muhasebe Manipülasyonları: Toshiba Vakası” adlı makalesinde muhasebe usulsüzlüklerini incelemiştir. Wang ve Strong 1996 yılındaki “Doğruluğun Ötesinde Veri Kalitesi Veri Tüketicileri İçin Ne İfade Eder?” adlı makalesinde kaliteli bilginin dört boyutu olduğunu belirtmişlerdir. Demir 2010 yılındaki “Muhasebe Bilgi Sistemlerinde Bilgi Kalitesi” makalesinde muhasebe bilgi kalitesinin önemini vurgulamıştır. Fardinal'ın 2013 yılındaki "Muhasebe Bilgi Kalitesi ve Muhasebe Bilgi Sisteminin İç Kontrol Sistemleri Yoluyla: Endonezya Cumhuriyeti Bakanlığı ve Devlet Kurumları Üzerine Bir Araştırma" adlı makalesinde muhasebe bilgi kalitesi üzerinde iç kontrol sisteminin etkilerini araştırmıştır. Ren ise 2016 yılındaki “Yatırım Verimliliğine İlişkin Muhasebe Bilgi Kalitesi Yaklaşımı: Listede Bulunan Çin Şirketlerinden Ampirik Kanıtlar” adlı makalesinde ise muhasebe bilgi kalitesinin etkilerini araştırmıştır.

Bu çalışmanın amacı; muhasebe bilgilerinin kalitesini etkileyen faktörler hakkında bilgi vermek ve muhasebe bilgi kalitesini olumsuz yönde etkileyecek olan muhasebe manipülasyonlarını ortaya koymaktır. Bu kapsamda muhasebe manipülasyonunun nedenleri, amaçları, teknikleri ve yöntemleri konularında değerlendirmeler yapılmaya çalışılmıştır. Literatüre katkı sağlamak çalışmanın hedefleri arasındadır.

Çalışma giriş ve sonuç bölümleri hariç olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde “Muhasebe Manipülasyonu” başlığı altında, muhasebe ve manipülasyon kavramlarına yer verilmiş, muhasebe manipülasyonunun nedenleri, amaçları, teknikleri, yöntemleri ve muhasebe kayıtlarında manipülasyon uygulanmasının örnekleri açıklanmıştır. İkinci bölümde “Muhasebe Bilgi Kalitesi” başlığı altında, veri ve bilgi kavramlarına yer verilmiş, muhasebe bilgi kalitesi üzerinde durulmuştur. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise, “Muhasebe Manipülasyonlarının Muhasebe Bilgi Kalitesi İle İlişkisi” başlığı altında muhasebede yer alan manipülasyon uygulamalarının muhasebe bilgi kalitesi ölçütlerinden hangi veya hangilerini zedelediği konusunda genel bir değerlendirmeye yer verilmiştir. Çalışma, gelecek çalışmalara yön verecek önermelerin bulunduğu sonuç bölümü ile sona ermektedir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. MUHASEBE MANİPÜLASYONU

Muhasebe, şirketlerin mali işlemlerini kayıt eden, sınıflandırıp daha sonra özetleyen ve rapor haline getiren bir bilimdir. Muhasebenin temel amacı ise, bir şirkette ortaya çıkan ve para ile ifade edilen olayları Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine uygun bir şekilde kayıt etmek, sınıflandırarak, özetlemek, finansal tablolar biçiminde raporlamak ve yorumlamak olarak ifade edilebilmektedir. Finansal tablolar ise, şirketlerin performanslarını ortaya koyarak ve bunları değerlendirerek geçmişteki veriler ile veya diğer işletmelerin performansları ile karşılaştırmak için kullanılmaktadırlar. Finansal piyasalarda, yatırımcıların yatırımda bulunmak istedikleri şirketleri doğru seçmeleri oldukça önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Muhasebe bilgilerinden elde edilecek bilgiler doğrultusunda tasarruf fazlası fonların şirketlere aktarılması, şirketlerin finansal raporlarını yatırımda bulunmak isteyenlere tüm şeffaflığıyla ortaya koyması ile gerçekleşebilecektir. Bir diğer yandan, şirketlerin faaliyetlerine devam edebilmeleri, onların daha fazla yatırımcıyı çekmeleri ile doğrudan ilişkilidir. Tüm bunlardan yola çıkarak, yatırımcıların tüm beklentisi, şirketlerin finansal raporlarını kamuoyuna tüm şeffaflığı ile sunmasıdır. Diğer bir deyişle yatırımcılar kendilerinin yanıltılmamasını istemektedir (Eralp, 2017: 2). Türk Dil Kurumu'nun Sözlüğü'ne göre manipülasyonun 3 anlamı bulunmaktadır. Bunlar:

- Yönlendirme,
- Seçme, ekleme ve çıkarma yoluyla bilgileri değiştirme,
- Yönlendirim'dir.

Doktrinde 2499 sayılı mülga Sermaye Piyasası Kurulu döneminde “Manipülasyon” olarak adlandırılmış suç tipi, 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kurulu'nda “Piyasa Dolandırıcılığı” şeklinde ifade edilmiştir. Esasında piyasa dolandırıcılığı ve manipülasyon kavramları aynı hukuki durumu ifade etmektedir (Aşkın, 2018: 686). Manipülasyonun anlamından da anlaşıldığı üzere; finansal raporlar üzerindeki yapılacak olan herhangi bir müdahale, yatırımda bulunanları ve tüm piyasayı olumsuz yönde etkileyecektir (Tekin, 2017: 7).

Kişiler ve kurumlar, yatırım yapmayı düşündükleri şirketlerden elde ettikleri bilgiler ışığında yatırım yapıp yapmamaya karar vermektedirler. Yatırımcılar, şirketlerden yatırım kararlarına ilişkin analizler yapabilmek için bilgiyi; doğru zamanda, anlaşılabilir bir dilde, doğru bir şekilde talep etmektedir. Elde edilen bu bilgi, yatırımda bulunmak isteyenlerin alacakları kararları etkileyecek ve bunun beraberinde ise yatırımlarından elde edecekleri kazanç veya kayıpları doğrudan etkilemiş olacaktır. Bu sebeple, eğer “bilgi” piyasa için hayat veren bir kan ise, muhasebe bilgi sistemlerinin ürettikleri bilgi de piyasa mekanizmasının tam olarak kalbi niteliğinde olduğu söylenilebilecektir (Yayla, 2006: 74).

Tüm bunların doğrultusunda muhasebe manipülasyonunun, muhasebe bilgisinin ekonomik değeri üzerinde yıpratıcı etkileri olacağı kolaylıkla tahmin edilebilecektir. Manipüle edilerek tahrife uğramış muhasebe bilgileri, bilginin kullanıcıları tarafından tercih edilmeyecektir. Bununla beraber bu bilgileri sunan şirketlerde elbette tercih edilmeyecektir. Tüm bunlar söz konusu şirketlerin piyasa değerinin kayba uğramasına yol açmakla birlikte iflaslara da neden olabilecektir (Elitaş, 2013: 47).

C.Mulford ve E.Comiskey (2002)'in yazmış oldukları bir kitapta muhasebedeki manipülasyonları bir çeşit oyuna benzetmişlerdir. Oyunda ise kazananların mükafatları sadece değişen hisse senedi değerleri ile sınırlı değildir. Aynı zamanda sahip olacakları diğer ödüllerin ise, minimum düzeyde sermaye maliyeti, değişmeyen hisse senedi fiyatları, yükselen kurum değeri, yükselen kredi derecelendirme notları ve vergi minimizasyonu olabileceğini belirtmişlerdir. Dolayısıyla C.Mulford ve E.Comiskey'e göre muhasebe manipülasyonu; yalnızca sermaye piyasasında işlem gören araçların değerinin etkilenmesi gibi sermaye piyasasına ilişkin tek bir nedenden değil, politik nedenlerden (buna örnek olarak vergi gösterilebilir), yöneticilerin kendi şahsi çıkarlarına ilişkin nedenlerden (buna örnek olarak primler gösterilebilir), borçlanma maliyetlerine ilişkin nedenlerden (buna örnek olarak kredi maliyetlerini minimize etmek gösterilebilir), sermaye maliyetlerine ilişkin nedenlerden (buna örnek olarak düşük sermaye maliyeti gösterilebilir), kurumsal nedenlerden (buna örnek olarak şirketin

itibarının, hisselerin değerindeki hareketliliği ortadan kaldıracak şekilde güven sağlamış olması) gibi bir çok nedenlerden kaynaklanabilmektedir (Ocak ve Güçlü, 2014: 124).

F.Paolone ve C.Magazzino (2014)'e göre muhasebe manipülasyonu şirketlerin durumunu şuan ki mevcut durumlarından daha farklı bir şekilde göstermek için başvurduğu Bilanço ve Gelir Tablolarındaki verilerini istediği yönde değiştirdiği bir süreçtir. Ve bu süreç uluslararası boyutta tartışıldığı gibi iş dünyasında da büyük yankılar uyandırarak tartışılmaya devam etmektedir (Kılıç ve Evcii, 2017: 70).

2.1.1. Muhasebe Manipülasyonunun Nedenleri

Yapılan araştırmalar sonucunda muhasebe manipülasyonunun nedenlerinin şunlardan oluştuğu belirlenmiştir (Küçüksozen ve Küçükkocaoğlu, 2004: 7):

- Şirketlerin yetersiz yönetim yapıları,
- Şirketlerin ortaklık yapıları ve şirket yöneticilerinin çıkarları,
- Şirketlerin yetersiz iç denetim sistemi ve şirketlerin yetersiz bağımsız denetim komiteleri,
- Finansal raporlama sürecinde gerçek zamanlı olarak değil periyodik bilgilendirmenin esas olarak alınması,
- Periyodik finansal raporlama sistemlerinin ortaya çıkardığı finansal analizlerin ve tahminlerin şirketin yönetimi üzerinde oluşturmuş olduğu baskı,
- Bir firma için ekonomik sonuçlar doğuran işlemlerinin kayıt edilme zamanı, tutarı ve raporlanması noktasında var olan esneklikler muhasebe manipülasyonunun nedenleri olarak sıralanabilir.

2.1.2. Muhasebe Manipülasyonunun Amaçları

H.Stolowy ve G.Breton, (2000)'e göre manipülasyonunun değişik tanım ve yöntemleri bulunmaktadır. Ancak bunların temelinde yer alan önemli bir amaç bulunmaktadır. Bu amaç ise, yatırımcıların şirket hakkındaki tüm algılarını ve düşüncelerini olumlu yönde etkileme arzusudur (Avşarlıgil, 2010: 16). Literatür incelendiğinde, muhasebe manipülasyonunun amaçları şu şekilde gösterilmiştir (03.04.2020, www.dunya.com):

- Yatırım yapmak isteyenlerde iyimser bir bakış açısı yaratılarak yeni hisse senedi satın almasına öncülük etmesi, bununla beraber hisse senedi fiyatlarının ve şirketin piyasa değerinin artırılmasına aracılık etmesi,
- Şirketin kredi yönünden güvenilirliğini (kredibilite) iyileştirmek,
- Borçlanma durumundan oluşacak olan maliyetlerini azaltma isteği,
- Üst düzey yöneticinin, raporlanmış olan dönemdeki kara bağlı şekillenen primini artırma isteği,
- Hukuki düzenlemelerden kaynaklanabilecek olağan tüm risklerden kaçınma isteği,
- Vergi avantajı sağlamaktır.

2.1.3. Muhasebe Manipülasyonunda Kullanılan Teknikler

Demir (2007)'e göre birçok muhasebe manipülasyon tekniği bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şu şekilde sıralanabilmektedir (Kızıl ve diğ., 2016: 7):

- Şirket yöneticilerinin halen uygulamakta olduğu muhasebe politikalarını değiştirmek,
- Bazı giderleri muhasebeleştirme,
- Hızlandırılmış amortisman yöntemini, doğrusal amortisman yöntemine geçirmek,
- Borçlanma maliyetlerini dönem giderlerine kayıt etmek,
- Satın alınmış şirketi defter değerlerinden kayıt etmek şeklinde açıklanabilmektedir.

2.1.4. Muhasebe Manipülasyonunda Kullanılan Yöntemler

Kar Yönetimi: Yöneticiler tarafından raporlanan, kısa vadeli dönem karını etkilemek için başvurulan faaliyetler olarak tanımlanabilir. Başka bir deyişle, yatırımda bulunmak isteyenlerin veya diğer ilgililerin kararlarını değiştirmeye yönelik, muhasebe bilgisinin kasten yanlış açıklanması yada hiç açıklanmamasıdır (Demir ve Bahadır, 2007: 9).

Karın İstikrarlı Hale Getirilmesi: Karın istikrarlı bir şekilde devam ettiği, bu nedenle şirketten elde edilebilecek kar noktasında riskin düşük düzeylerde olduğu izlenimi yaratabilmek için, karın çeşitli muhasebe uygulamaları değiştirilmesi şeklinde ifade edilebilmektedir. Bununla şirketin finansal performansları hakkında ilgilileri yanıltmak amaçlamaktadır (Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu, 2004: 5).
Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları: Can (2010)'a göre; yaratıcı muhasebe uygulamaları, muhasebe standartlarının ve yasal düzenlemelerin esnekliklerinden veya boşluklarından kendisine yarar sağlamaktadır. Başka bir ifadeyle, muhasebe kurallarında uygulayıcılara sunulan esnekliklerin yalnızca belli kişilerin lehine sonuçlar doğurabilecek bir şekilde kullanılması olarak da tanımlanabilmektedir (Kıllı ve Savcı, 2017: 71).

Agresif Muhasebe: C.Mulford ve E.Comiskey (2002)'e göre; dönem karını maksimum düzeye çıkarabilmek amacıyla kullanılacak olan muhasebe uygulamalarının, yürürlükte bulunan mevzuatlara uygun olup olmadığına bakılmadan zorlayıcı bir biçimde seçilerek uygulanması şeklinde ifade edilebilmektedir (Dağlar ve Pekin, 2011: 31).

Büyük Temizlik Muhasebesi: H.Stolowy ve G.Breton (2000)'e göre; herhangi bir şirket, üst yönetimi değiştiği zaman, yeni gelen yönetim gelecekte kazancın yükseltilebilmesi amacıyla kullanılabilir olduğu kalemlerini finansal tablolarından temizleyerek, geçmiş yönetimin öncesinde kendilerine açıkladıklarından daha kötü sonuçlarla kendilerine devrettiği izlenimini yaratmaya çalışmaktadırlar. Bununla beraber kendileri için sürekli bir gelir yaratma imkanı sağlamayı da amaçlanmaktadır (Sünbül, 2015: 50).

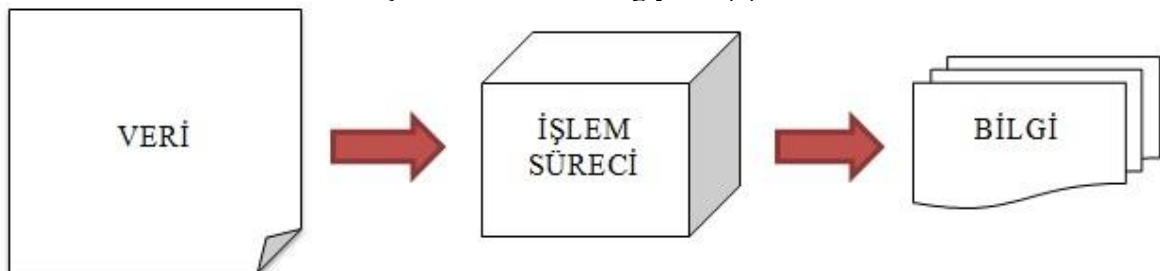
Finansal Hile: Finansal tablolarda yapılan yanlışlıklar kasıtlı olarak yapıldığında hile olarak ifade edilirken, kasıtlı olarak yapılmadığında hata olarak ifade edilmektedir. Muhasebe kayıtlarının manipüle edilmesi, değiştirilmesi ya da tahrif edilmesi, finansal tablolarla yansıtılması gereken olayların, bilgilerin, işlemlerin, yanlış açıklanması ya da kasıtlı olarak açıklanmaması ve tutarlara ilişkin muhasebe ilkelerinin kasıtlı olarak yanlış uygulanması şeklinde gerçekleştirilebileceği belirtilmiştir (Dereköy, 2020: 94).

2.2. MUHASEBE BİLGİ KALİTESİ

Çukacı, (2005)'e göre; bilgi, şirketlerin rekabet avantajı sağlayabilmeleri için kilit rolü üstlenmektedir. Aynı zamanda uzun zamandan beri de güç ile paralellik gösterdiği de düşünülmektedir. Bilişim çağı, bilgiyi, bugüne kadar sahip olduğu en önemli konumuna getirmiştir. Ancak bununla beraber de bilginin raf ömrü kısalmıştır. Yusuf Has Hacı, Kutadgu Bilig adlı eserinde bilginin tanımlanmasını “değeri hiç yok olmayan bir servet” şeklinde yapmıştır. Sebebi ise; her ortaya konulan yeni bilgi, bir sonraki bilgi için başlangıç noktası görevi görmektedir. Çünkü bilgi; tüm kararların temelini oluşturmaktadır şeklinde ifade etmiştir (Demir, 2010: 143).

Bilgi kavramını tanımlamadan önce “bilgiyi” oluşturan, veri kavramının açıklanması gerekmektedir. Veri, çeşitli durumların ya da olayların her türlü gösterimidir şeklinde ifade edilebilmektedir. Bu gösterimler, sayısal olabileceği gibi semboller şeklinde de olabilir. Sonuç olarak, verilerin işlem sürecinden geçmediği sürece anlam taşıyan bir niteliğe kavuşmaları mümkün olmayacaktır. Verinin bilgiye dönüşüm süreci Şekil 1’de gösterilmektedir (Sürmeli vd., 1998: 11).

Şekil 1: Veri'den Bilgiye Geçiş

Bilgi; verilerin bireyler tarafından kolaylıkla anlaşılabilir bir biçimde düzenlenmiş hali olarak ifade edilebilir (Elitaş, 2013: 44).

Türk Dil Kurumu'nun Sözlüğü'ne göre bilgi'nin tanımı şu şekilde yapılabilir:

- İnsan aklının erebileceği olgu, gerçek ve ilkelerin bütünü,
- Öğrenme, araştırma veya gözlem yolu ile elde edilen gerçekliktir.

R.Wang ve D.Strong (1996)'e göre; bilgi kalitesi literatür de çoğunlukla “kullanıma uygun olan bilgi” şeklinde tanımlanmıştır. Ancak bu noktada Y.Xiuxia ve S.Zhongwen (2007)'in bilgi kalitesine bakış açısından kaynaklanan bir tartışma ortaya çıkabilmektedir. Ortaya konulan tanıma göre, kalite literatürün de ortak kabul görmüş bir tanım karşımıza çıksa da bilgiyi kullananların her zaman bilgide oluşabilecek hata ve eksiklikleri fark edemeyebilecekleri de göz ardı edilmemelidir. Tam da bu nedenle bilgi kalitesi, ihtiyaç ve gereksinimleri karşılayan bilgidir şeklinde bir tanımlama yapılması daha isabetli olacaktır (Karagül ve Özdemir, 2010: 44).

Muhasebe bilgileri, R.Bayırlı (2006)'e göre; finansal tablolarda çeşitli hesapların altında özetlenerek sunulan rakamların karşılaştırılıp daha sonra ise yorumlanması sonucu ulaşılan yargılar olarak ifade edilebilmektedir. Muhasebe bilgilerinin çokluğu önemli değildir. Çokluktan ziyade muhasebe bilgilerinin kaliteli olması beklenmektedir. Bu durum ise, gündeme muhasebe bilgi kalitesi kavramını taşımaktadır (Yazan, 2015: 61).

Muhasebe kalitesi, H.Chen vd., (2010)'e göre; muhasebe karı ile ekonomik kar arasında güçlü bir ilişki bulunmasını ifade etmektedir. Başka bir tanıma göre ise; finansal tablolarda yer alan bilgilerin, finansal tablo bilgi kullanıcılarının ihtiyaç ve gereksinimlerine uygun olması şeklinde ifade edilebilir. Ancak, bilgi kullanıcılarının ihtiyaçlarındaki farklılık neticesinde, kavramın kapsamı değişmekle beraber ölçülmesi güç bir hal de alabilmektedir (Bharath vd., 2006: 2-3). Muhasebe kalitesinin, şirketler için stratejik bir öneme sahip olduğu oldukça açık bir şekilde görülmektedir. Örnek vermek gerektiğinde, kalitenin yüksek olması şirketlerin sermaye maliyetini direkt olarak düşüren bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Şirketin gerçekleri yansıtan, finansal rapor düzenlemiş olmaları ise, finansal piyasaların daha sağlıklı işlenmesini olanak sağlayıp kriz riskini de azaltmaktadır. Bununla beraber yatırımcıların, şirketin finansal görünümünü daha kolay değerlendirmesini bununla birlikte tasarruflarının yatırımlara dönüşmesini ve böylece sermaye maliyetlerinin azalmasını sağlamaya yardımcı olacaktır. Muhasebe kalitesinin yüksek olması, şirketlerin fon kaynaklarını belirleme insiyatifini de arttıracaktır. Muhasebe kalitesinin düşük seyrettiği şirketler ise bankadan yüksek maliyetli fon sağlamak durumunda kalacaktır. Bunun sebebi ise, yatırım yapmak isteyenler, yanıltıcı olabileceğini düşündüğü bilgilerle şirketlere fon vermeye daha az istekli olabilmektedir. Bankalardan gereksinim duydukları bilgileri doğrudan şirketten temin edebildiği için muhasebe kalitesi düşük olan şirketlerle yaptıkları tüm borç sözleşmelerinde daha yüksek faiz oranları uygulayabileceklerdir (Gençoğlu ve Ertan, 2012: 2-3).

R.Bayırlı (2012)'e göre; muhasebe bilgi kalitesini belirleyen 10 unsur şu şekilde açıklanmaktadır (Yazan, 2015: 62):

- İhtiyaca Uygunluk: Muhasebe bilgileri ile alınacak ekonomik kararın birbiriyle örtüşmesi ve karara uygun bilgi edinilebilmesi şeklinde ifade edilebilmektedir.
- Gerçeğe uygunluk: Muhasebe bilgilerinin, şirketin gerçekteki durumunu kapsamlı olarak yansıtılması olarak ifade edilebilmektedir.
- İlgililik: Muhasebe bilgilerinin, bilgi kullanıcılarının alacakları ekonomik kararlar üzerinde belirgin bir etkisinin olması şeklinde ifade edilebilmektedir.
- Zamanında Sunum: Muhasebe bilgilerinin, gereksinim duyulduğu anda elde edilebilmesi ve geleceğe yönelik tüm kararlarda kullanılabilir nitelikte olması şeklinde ifade edilebilmektedir.
- Güvenilirlik: Muhasebe bilgilerinin, hile ve hatalardan arındırılmış, doğruyu yansıtan muhasebe uygulamalarını esas alması şeklinde ifade edilebilmektedir
- Doğrulanabilirlik: Muhasebe bilgilerinin, değerlendirme ölçüt ve esaslarının gerçekçi bir nitelik taşıması şeklinde ifade edilebilmektedir.

- Karşılaştırılabilirlik: Muhasebe politikalarının dönemler itibariyle birbiriyle tutarlı olması ve aynı zamanda değişik dönemlerdeki muhasebe uygulamalarının muhasebe bilgileri ile de makul düzeyde bir bağlantısının kurulabilmesi şeklinde ifade edilebilmektedir.
- Anlaşılabilirlik: Muhasebe verilerinin, bilgiyi kullananlar tarafından kolaylıkla anlaşılacak bir nitelikte olması şeklinde ifade edilebilmektedir.
- Etkin Maliyet: Bilgiyi kullananların isabetli kararlar alması ve bunun sonucunda ekonomik kaynakların daha etkin dağıtılarak fayda sağlanması şeklinde ifade edilebilmektedir.
- Ulaşılabilirlik: Bilgiden sağlanacak olan faydanın, bir muhasebe bilgisine ulaşmanın maliyetinden daha çok olması şeklinde ifade edilebilmektedir.

2.2.1. Muhasebe Bilgi Kalitesini Etkileyen Unsurlar

İşletmelerde muhasebe faaliyetleri birçok unsurun etkisi altında kalmaktadır. Söz konusu unsurların çeşitliliği üretilen muhasebe bilgisinin kalitesinin artmasına veya azalmasına yol açmaktadır (Yazan, 2015: 62).

Bu nedenle literatür de muhasebe bilgisinin kalitesini etkileyen unsurlar çeşitli bakış açılarına göre farklı şekillerde sınıflandırılarak incelenebilmektedir. Muhasebe bilgi kalitesini etkileyen unsurlar; organizasyonel faktörler, dış çevre faktörleri ve bilgi kalitesi faktörleri şeklinde sınıflandırılmaktadır: (Demir, 2010: 147)

- Organizasyonel Faktörler: Bu faktör, eğitim, organizasyonel yapı, kalite yönetimi, performans değerlendirme ve aynı zamanda ödüllendirme, değişim yönetimi, fayda maliyet analizi gibi unsurlardan meydana gelmektedir.
- Dış Çevre Faktörleri: Bu faktör, yasalar kapsamında oluşturulan finansal muhasebe bilgileri ve yönetim faaliyetlerinde kullanılmak üzere oluşturulan maliyet ve yönetim muhasebesi bilgilerinden meydana gelmektedir.
- Bilgi Kalitesi Faktörleri: Bu faktör, bilgi kalitesi politika ve standartları, bilgi kalite kontrolü ve aynı zamanda raporlama, bilgi kalitesi geliştirme yaklaşımları, bilgi üretim stratejileri ve iç denetim unsurlarından meydana gelmektedir.

3. MUHASEBE MANİPÜLASYONLARININ MUHASEBE BİLGİ KALİTESİ İLE İLİŞKİSİ

Tablo 1’de muhasebe manipülasyonlarının, muhasebe bilgi kalitesi faktörlerinden hangi veya hangilerinin üzerinde yıpratıcı etkilerinin bulunduğu konusunda verilere yer verilecektir. Muhasebe manipülasyonlarının muhasebe bilgi kalitesi üzerindeki tahribatı anlamak noktasında tablonun önemi oldukça büyüktür.

Tablo 1: Muhasebe Manipülasyonunun Muhasebe Bilgi Kalitesi İle İlişkisi

Muhasebe Manipülasyon Yöntemleri ve Muhasebe Bilgi Kalitesinin Ölçütleri	*İlgililik	*Zamanlılık	*İhtiyaca uygunluk	*Güvenilirlik	*Kanıtlanabilirlik	*Karşılaştırılabilirlik	*Anlamlılık	*Erişilebilirlik	*Yararlılık	*Gerçeğe uygunluk
Kâr Yönetimi	+		+	+	+	+	+		+	+
Kârın İstikrarlı Hale Getirilmesi	+			+	+	+	+	+	+	+
Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Agresif Muhasebe	+	+	+	+	+	+	+		+	+
Büyük Temizlik Muhasebesi	+			+		+	+	+	+	
Finansal Hile	+	+	+	+			+		+	+

Tablo 1: (Elitaş, 2013: 49).

Kâr yönetimi manipülasyonunun, muhasebe bilgisinin kalitesini zedelemesinin temelinde bilgiyi kullananların, yatırımda bulunanların veya ilgililerin, düşünce ve kararlarını etkileyebilecek bir şekilde,

muhasabe verilerinin bilerek isteyerek eksik veyahut doğru olmayan şekilde açıklanması bununla beraber hiç açıklanılmaması hususu da yer almaktadır. Kar yönetimi manipülasyonu yapıldığında, tüm verilecek olan kararlarda; ilgililik ölçütünü tahrir edeceği ve aynı zamanda olması gereken durumda değişikliklere yol açacağı, ihtiyaca uygunluk ölçütünde; finansal tabloların sonuçları üzerindeki değişiklikleri kasıtlı bir biçimde yanlış hazırlayacağı, güvenilirlik ölçütünde; finansal tabloları kasten değiştirerek hazırlayacağı, kanıtlanabilirlik ölçütünde; finansal tabloların dönemlerarası kıyaslamalarını tahrir edeceği, karşılaştırılabilirlik ölçütünde; finansal tabloların sonuçlarını doğrudan doğruya etkileyeceği, anlamlılık ölçütünde; zedelenmiş olan muhasabe bilgisinin bilgi kullanıcılarının verecekleri kararları doğrudan etkileyeceği, yararlılık ölçütünde; olması gereken bilgilerin olduğundan farklı gösterilmesi sonucunu ortaya çıkaracağını ve gerçeğe uygunluk ölçütünün de muhasabe bilgi kalitesini zedeleyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Kârın istikrarlı hale getirilmesi manipülasyonu ile bilginin kalitesinin tahrir edilmesinin temelinde, kârın istikrarlı bir trend içerisinde bulunduğu izlenimi verilmesi esastır. Kârın istikrarlı hale getirilmesi manipülasyonu yapıldığında, şirket zarar etse bile hep bir kârlılık içerisinde gösterilmiş olacaktır. Bundan dolayı verilecek olan tüm kararlarda ilgililiğin tahririnden dolayı ilgililik ölçütünde; finansal tabloların sonuçları üzerinde değişikliği kasıtlı bir biçimde hatalı yaptığından, güvenilirlik ölçütünde; finansal tablonun kasten değiştirilmesi durumundan, kanıtlanabilirlik ölçütünde; finansal tablonun dönemler arası kıyaslanmasını tahrir ettiğinden, karşılaştırılabilirlik ölçütünde; finansal tabloların sonuçlarını doğrudan doğruya etkileyeceğinden, anlamlılık ölçütünde; karar vericiler veya bilgi kullanıcıları yatırım yapma kararı aldıklarında elde edilecek faydanın, maliyetten yüksek olacağından (bunun nedeni şu şekilde açıklanabilir; şirketin bir önceki dönemlerdeki kâr trendi istikrarlı hale geleceğinden) erişebilirlik ölçütünde; tahrir edilmiş olan muhasabe bilgisinin bilgiyi kullananların alacakları kararları etkileyeceğinden, yararlılık ölçütünde ise; asıl olması gereken bilgilerin olduğundan farklı gösterilmesi nedeniyle gerçeğe uygunluk ölçütünü zedelediği sonucuna ulaşılmıştır. Yaratıcı muhasabe uygulamalarının Tablo 1'deki durumu incelendiğinde, muhasabe bilgi kalitesi ölçütlerini tamamiyle zedelediği görülmektedir. Yine Tablo'da tüm muhasabe manipülasyon yöntemlerinin ilgililik ve anlamlılık ölçütlerini tahrir ettiği tespitinde kolaylıkla bulunulabilmektedir. Bunun sebebi ise, ilgililik ve anlamlılık ölçütlerinin tanımları incelendiğinde kolaylıkla görülebilecektir. Tüm bunlar doğrultusunda yaratıcı muhasabe uygulamaları ile muhasabe bilgisinin kalitesinin tamamen zedelenerek tahribe uğradığı saptanmıştır. Yaratıcı muhasabe uygulamalarının içerisinde o kadar çeşitli hileler yer almaktadır ki tüm bunlar muhasabe bilgisinin kalitesini tamamiyle ortadan kaldıracabilecek niteliktedir (Elitaş, 2013: 49-50).

Agresif muhasabe manipülasyonu incelendiğinde, gelir arttırıcı kayıtlara yer verildiği gözlenmektedir. Gider doğuran kayıtlar diğer dönemlere ertelenmeye çalışılmaktadır. Tam da bu doğrultuda agresif muhasabe manipülasyonunun, gelir ve gider manipülasyonlarının bir bileşkesi olduğunu söylemek doğru olacaktır. Gelir ve gider manipülasyonun tahrir ettiği muhasabe bilgisi kalitesi ölçütlerine ek olarak, agresif muhasabe manipülasyonu da finansal tabloların kasıtlı olarak değiştirilmesinden dolayı kanıtlanabilirlik ölçütünü; (finansal tabloların dönemler arası kıyaslanmasını tahrir ettiğinden dolayı) zedelediği sonucuna ulaşılacaktır. Büyük temizlik muhasabesinde muhasabe bilgi kalitesinin zedelenmesinin temelinde yer alan durum ise yönetim değişikliği kaynaklandığı görülmektedir. Değişim dönemlerinde yeni gelen yönetim bazı verimsiz aktifleri, gider yazarak bilançodan çıkartmaktadır. Bununla geçmişteki dönemin aslında olduğundan daha kötü bir şekilde gösterilmesi amaçlanmaktadır. Büyük temizlik muhasabesi manipülasyonu yapıldığı zaman, verilecek olan kararlar ilgililiğini zedeleyeceğinden ilgililik ölçütünde; finansal tablo kalemleri üzerinde değişiklikleri kasıtlı olarak yaptığından, güvenilirlik ölçütünde; finansal tabloların dönemler arası kıyaslanmasını tahrir ettiğinden, karşılaştırılabilirlik ölçütünde; finansal tabloların sonuçlarını doğrudan etkileyebileceğinden, anlamlılık ölçütünde; karar verici şirketin veya bilgiyi kullananların finansal tabloları incelendiğinde aynı döneme ait sonuçların birbirinden farklı olacağından erişebilirlik ölçütünde; zedelenmiş muhasabe bilgisinin bilgi kullanıcılarının verecekleri kararları etkileyebileceğinden yararlılık ölçütünü zedelediği sonucuna ulaşılacaktır (Elitaş, 2013: 51).

Tüm bunların sonucunda, muhasabe manipülasyonlarının muhasabe bilgi kalitesi üzerinde doğrudan zedeleyici bir etkisinin bulunduğu kolaylıkla söylenebilmektedir. Çeşitli amaçlarla yapılan bu manipülasyonlar, sadece yatırımcıları ve bilgi kullanıcılarını değil, tüm dünya ekonomisinde yıkıcı ve aynı zamanda güveni sarsıcı etkilere sahip olduğu sonucuna ulaşılabilir. Muhasebe

manipülasyon uygulamalarının muhasebe bilgi kalitesi ile doğrudan doğruya ilişki olduğu söylemek herkes tarafından kabul edilebilecektir.

4. SONUÇ

Ülke ekonomilerinin ve dolayısıyla küresel ekonomik sistemin sorunsuz bir şekilde işleyebilmesi, kaynakların etkin kullanımı ve uluslararası sermaye yatırımlarının verimli alanlara yapılması ile mümkün olabilecektir. Doğru yatırımlar ve etkin kaynak kullanımı da sorunsuz bir şekilde işleyen finansal sistem sayesinde mümkün olabilecektir. Finansal sistemler ise, büyük oranda muhasebe bilgilerinin kalitesi ile doğrudan ilişkilidir. Kalitesiz muhasebe bilgisi, yatırımcıların beklentileri ve gerçek durum arasında bir dengesizlik meydana getirerek piyasadaki güven duygusunu zedeleyip büyük finansal sıkıntılara yol açacaktır (Karabayır, 2012: 65).

Tüm bu finansal sıkıntılara 2000'li senelerin başında Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşanmış olan Enron (2001) ve Worldcom (2002) muhasebe skandalları ve Avrupa'da yaşanan Ahold (2003) ve Parmalat (2003) muhasebe skandalları örnek verilebilmektedir. Yaşanan skandallar sonucunda ise yatırımda bulunmak isteyenlerin halka açık şirketlerin finansal raporlama uygulamalarına olan güveni sarsıldığı için muhasebe bilgilerinin kalitesi de sorgulanır duruma gelmiştir (Arıcı, 2014: 162). Tüm yaşanan gelişmeler sonrasında üretilen muhasebe bilgilerinin kalitesi de şirketler için vazgeçilmez bir unsur haline gelmiştir. Bilgi kullanıcılarının isabetli ve doğru karar alabilmelerinde kilit rol üstlenmiş olan kaliteli muhasebe bilgisi şirketlerin yaşam süresi üzerinde hayati önem taşımaktadır (Kurnaz, Ercan ve Kestane, 2018: 164).

Kaliteli bilgi işletmeler açısından daha isabetli kararların alınmasına ve aynı zamanda işletmelerin faaliyetlerinin olumlu yönde ilerlemesine büyük oranda katkı sağlayacaktır (Karagül ve Özdemir, 2010: 54). Yüksek kaliteli kavramlar ve ilkelere dayanılarak hazırlanmış finansal tablolar, firmaların finansal pozisyonlarını, faaliyet sonuçlarını ve nakit akışlarını mümkün olan en gerçekçi bir şekilde gösterecektir. Yüksek muhasebe kalitesi ise gerçek durumu veya gerçeğe en yakın durumu ortaya koyacaktır (Karabayır, 2012: 65).

Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde, Küçük ve Uzay (2009) finansal raporlamalarda yapılan tüm hilelerin, bilgi kullanıcılarının güvenini zedelediğini ortaya koymuşlardır. Aynı zamanda çalışmanın sonucunda finansal raporlama hilelerinde, çoğunlukla üst yönetimin bağlantısı olduğuna da vurgu yapılmıştır. Bu sonuç ile aynı paralellikte olan bir diğer çalışma ise, Arı (2009)'nın yılında yayınladığı makale olarak gösterilebilir. Çalışma sonuçlarına göre, finansal tablolarda yapılan manipülasyonların finansal tablolara olan güveni zedelediği tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, muhasebe manipülasyon uygulamaları muhasebe bilgi kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Muhasebe bilgi kalitesinin etkilenmesi ise finansal sonuçları doğrudan etkileyecektir. Finansal sonuçların etkilenmesi ise karar vericilerin ya da bilgiyi kullananların kararlarının etkilenmesine yol açacaktır. Karar vericilerin ya da bilgiyi kullananların verdikleri kararların etkilenmesi ise finansal başarılarını doğrudan etkileyecektir. Tüm bunlar birbirine bağlı olan bir spiral döngü gibi karşılıklı etkileşimi beraberinde getirecektir.

Denetçi ile muhasebe manipülasyonları arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Denetçinin güvenilirliği ne kadar fazla olur, eğitim ve deneyimi ne kadar iyi olur ise manipülasyonlar da o derece azalmaktadır. Bu nedenle denetim, manipülasyonların önlenmesiyle oldukça yakından ilgilidir. Ayrıca, yönetim kurulunda bulunan kişilerin, aynı zamanda üst düzey yönetici konumunda bulunması manipülasyona sebep olmaktadır. Profesyonel bir yönetim için bununda önlenmesi gerekmektedir. Tüm bunlarla beraber, manipülasyonların tek bir sebepten kaynaklanmadığı gibi manipülasyonun çalışanlara ya da kişilere mal etmenin de mümkün olmadığı kanısına varılmıştır. Güvenilir, tarafsız, deneyimli bir denetçinin yanı sıra iç kontrol sisteminin de güçlendirilmesi ile ve bunun yanı sıra belgelerin bağımsız denetimden geçirilmesi ile manipülasyonlara engel olunabileceği öngörülmektedir (Kızıllı ve diğ., 2016: 15).

Bu çalışma ile amaçlanan literatürün bu yöndeki gelişimine katkı sağlayabilmektir. Bundan sonra yapılacak olan çalışmalarda muhasebe manipülasyon uygulamalarının muhasebe bilgi kalitesi üzerindeki etki düzeyinin ampirik olarak tespit edilmesi önerilmektedir (Elitaş, 2013: 52).

KAYNAKÇA

- Arı, M. (2009). Finansal Raporlama Skandalları ve Mali Tabloların Güvenirliliği. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 23(1), 409-420.
- Arıcı, N. (2014). Sermaye Piyasalarında Muhasebe Bilgilerinin Kalitesi: Borsa İstanbul Üzerine Bir Uygulama. (Doktora Tezi). Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı. Manisa.
- Aşkın, U. (2018). Sermaye Piyasasında Bilgi Bazlı Piyasa Dolandırıcılığı Suçu. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi. 24(2), 682-710.
- Avşarlıgil, N. (2010). Finansal Tabloların Manipülasyonunda Yaratıcı Muhasebe Uygulama Teknikleri Ve Beneiş Modeli İle Bir Uygulama. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Isparta.
- Bayırlı, R. (2006). Yaratıcı Muhasebe, Etik, Firma Değeri ve Örnek Bir Uygulama. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı. Ankara.
- Bharath, Sreedhar., Sunder, Jayanthi., Sunder, Shyam V., (2006). "Accounting Quality and Debt Contracting", http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=591342, (01.02.2010).
- Can, A. V. (2010). Krizin Muhasebesi ve Muhasebenin Krizi. Mali Çözüm Dergisi, (97), 21-47.
- Chen, Huifa Tang., Qingliang, Jiang., Yihong, Lin., Zhijun., (2010). "The Role of International Financial Reporting Standards in Accounting Quality: Evidence from the European Union". Journal of International Financial Management and Accounting. 21(3), 220-278.
- Cukacı, Y. (2005). Ekonomik Değer Olarak Bilginin Muhasebe, İşletmeler Ve Genel Ekonomi Açısından Değerlendirilmesi. Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları. 3(3), 11-19.
- Dalğar, H. ve Pekin, S. (2011). Kurumsal Yönetim İle Finansal Tablo Manipülasyonu Arasındaki İlişki: İmkb Kurumsal Yönetim Endeksi'nde Yer Alan Şirketlerde Bir Araştırma. Mali Çözüm Dergisi. (104), 9-44.
- Demir, B. (2010). Muhasebe Bilgi Sistemlerinde Bilgi Kalitesi. Muhasebe ve Finansman Dergisi. (48), 142-153.
- Demir, V. ve Bahadır, O. (2007). Muhasebe Manipülasyonu - Yöntemler Ve Teknikler. Mali Çözüm Dergisi. 17(84), 103-119.
- Demir, V. ve Bahadır, O. (2007). Muhasebe Manipülasyonu, Yöntemler ve Teknikler. Mali Çözüm Dergisi. 2, 9, 10, 12, 13, 14.
- Dereköy, F. (2020). Muhasebe Manipülasyonları: Toshiba Vakası. Muhasebe ve Finansman Dergisi. (85), 91-110.
- Elitaş, B. (2013). Muhasebe Manipülasyonu ve Muhasebe Bilgi Kalitesine Etkisi. Muhasebe ve Finansman Dergisi, (58), 41-54.
- Fardinal. (2013). The Quality Of Accounting Information And The Accounting Information System Through The Internal Control Systems: A Study On Ministry And State Research Journal Of Finance And Accounting, 4(6), 156161.
- Gençoğlu, Ü. ve Ertan, Y. (2012). Muhasebe Kalitesini Etkileyen Faktörler ve Türkiye'deki Durum. Muhasebe ve Finansman Dergisi (53), 1-24.
- Karabayır, M. (2012). Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Ve Muhasebe Kalitesi: İmkb Örneği. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı. Ankara.
- Karagül, A. ve Özdemir, A. (2010). Finansal Bilgi Kalitesinin Analitik Hiyerarşi Süreci Tekniğiyle Değerlendirilmesi: Bankacılık Sektörü Uygulaması. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 10(3), 43- 58).
- Kıllı, M. ve Evcı, S. (2017). Muhasebe Manipülasyonlarının Tespitinde Kullanılan Modeller. Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1(1), 68-79.
- Kıllı, M. ve Evcı, S. (2017). Muhasebe Manipülasyonlarının Tespitinde Kullanılan Modeller. Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 1(1), 68-79.
- Kızıl, C., Çelik, İ., Akman, V. ve Şener, S. (2016). Yaratıcı Muhasebe Yöntemleri Ve Finansal Bilgilerin Manipülasyonu: Profesyonel Muhasebe Meslek Mensupları Üzerinde Örnek Bir Uygulama. BUSBD. 9(1), 1-18.

- Kurnaz, N., Ercan, C. ve Kestane, A. (2018). Muhasebe Bilgi Kalitesi Ekseninde İç Denetim Ve Bilgi İfşası (Whistleblowing) İlişkisi. Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 20(1), 150-169.
- Küçük, E. ve Uzay, Ş. (2009). Hileli Finansal Raporlamanın Oluşumu Ve Doğurduğu Sorunlar. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 32(0), 239-258.
- Küçüksözen, C. ve G, Küçükkocaoğlu. (2004). Finansal Bilgi Manipülasyonu: İmkb Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma. 1st International Accounting Conference on the Way to Convergence MÖDAV.
- Mulford, C. W. ve Comiskey, E. E. (2002). Financial Numbers Game: Detecting Creative Accounting Practice, John Willey Sons Inc.
- Ocak, M. ve Güçlü, F. (2014). Muhasebe Manipülasyonu: Hile, Yaratıcı Muhasebe, Kâr ve İzlenim Yönetimine İlişkin Kavramsal Çerçeve. Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 6(3), 123-135.
- Paolone, F. ve Magazzino, C. (2014). Earnings Manipulation Among The Main Industrial Sectors: Evidence From Italy, *Economia Aziendale Online*, 5(4), 253-261.
- Ren, C. (2016). The Approach Of Accounting Information Quality On Investment Efficiency Empirical Evidence From Chinese Listed Companies. *Theoretical Economics Letters*. 6, 330-337.
- Stolowy, H. and Breton, G. (2000). A Framework for the Classification of Accounts Manipulations. HEC Accounting & Management Control Working Paper, No. 708/2000. SSRN: <http://ssrn.com/abstract=263290> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.263290> adresinden 25 Eylül 2013’de alınmıştır
- Stolowy, H. and Breton, G. (2000). A Review of Research on Accounts Manipulation. Paper for the Annual Congress of European Accounting Association, 29- 31 March 2000.
- Stolowy, H. ve G, Breton. A Review of Research on Accounts Manipulation, Paper for the Annual Congress of European Accounting Association, 29-31 March 2000.
- Sünbül, Z. (2015). Kazanç Kalitesinin Ve Kazanç Yönetiminin İşletmelerin Finansal Performansı Üzerine Etkisi: İso 500 İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma. (Doktora Tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Balıkesir.
- Sürmeli, F., Erdoğan, M., Erdoğan, N., Banar, K., Önce, S. (1998). Muhasebe Bilgi Sistemi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 259s.
- Tekin, E. (2017). 2010-2014 Yılları Arasında Türkiye’de Halka Açık Şirketlerde Manipülasyon Üzerine Beneish Modeli İle Ampirik Çalışma. (Doktora Tezi). Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Ankara.
- Wang, R.Y. Ve Strong, D.M. (1996). Beyond Accuracy: What Data Quality Means to Data Consumers. *Journal of Management Information Systems*. 12(4).
- Wang, R.Y. ve Strong, D.M.(1996).“Beyond Accuracy: What Data Quality Meansto Data Consumers?”. *Journal of Management Information Systems*. 12(4).
- Xiuxia, Y. ve Zhongwen, S. (2007). “A Studyon Information Quality Maturity Modelin Enterprise”. *Service Operations and Logistics and Informatics*.
- Yayla, H. (2006). Güç Ve Yetki İlişkilerinin Muhasebe Bilgisi Kararları Üzerindeki Etkisi: Türkiye’deki Özel Hastaneler Üzerine Yapısal Bir Model Önerisi. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Ankara.
- Yazan, Ö. (2015). Muhasebe Bilgi Kalitesi Açısından Kurumsal Sosyal Sorumluluk, Kazanç Yönetimi Ve Finansal Performans İlişkisi. (Doktora Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı. Trabzon.
- Yıldız, H. (2013). Bilgi Kalitesi Değerlendirme Kriterleri: Çerçeve Çalışması.

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://sozluk.gov.tr/> (03.04.2020)

<https://www.dunya.com/kose-yazisi/muhasebe-hileleri-ve-muhasebede-manipulasyon-ve-vergi-cezalari/11286> (03.04.2020)

<https://muhasebilenler.com/muhasebe-manipulasyonu/> (16.08.2020)

GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE ENFLASYON HEDEFLEMESİNİN EKONOMİK
PERFORMANSA OLAN ETKİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
AN EVALUATION ON THE EFFECT OF INFLATION TARGETING ON ECONOMIC
PERFORMANCE IN DEVELOPING COUNTRIES

Kevser CİNSKIZAN

*Doktora Öğrencisi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bankacılık ve Finans Bölümü,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3174-9909>*

ÖZET

Enflasyon, fiyatlar genel seviyesinde düzenli olarak artışın olması şeklinde tanımlanmaktadır. Enflasyon hedeflemesi ise, ekonominin genel değişkenlerinin ve verilerinin dikkate alınarak belirli bir dönem için kabul edilebilir bir enflasyon oranının belirlenmesi ve para politikalarının belirlenen orana ulaşacak şekilde yürütülmesidir. İktisat teorilerinde talep enflasyonu, maliyet enflasyonu, enflasyon beklentileri ve para arzı olarak sınıflandırılan enflasyon nedenlerini minimize edebilmek için, 1990'lı yıllardan sonra ortaya çıkan enflasyon hedeflemesi, gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde uygulanmaya başlanmıştır. Genellikle asıl hedefi fiyat istikrarını, dolaylı olarak ise finansal istikrarı sağlamak olan ülkelerin merkez bankaları tarafından uygulanan para politikası kararları çerçevesinde enflasyon hedeflemesi yaklaşımı geliştirilmiştir. Literatürde enflasyon hedeflemesi uygulamasının, uygulayan ülkelerin zaman içerisinde makro ekonomik değişkenleri üzerinde olumlu katkılar sağladığını gösteren ya da çok az düzeyde katkı sağladığını belirten pek çok tartışmalı çalışma mevcuttur. Bu çalışmada gelişmekte olan ülkelerin enflasyon hedeflemesi uygulamasına geçişleri sonrasında makro ekonomik büyüklüklerinde olumlu bir değişme olup olmadığı, hedeflemenin ekonomik performansı etkileyip etkilemediğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda, 2000-2017 yılları arasındaki dönemde gelişmekte olan ülkeler arasından seçilen Güney Afrika, Macaristan ve Türkiye olmak üzere 3 ülke için enflasyon hedeflemesinin uygulanma süreci ve sonuçları ile bazı makro ekonomik göstergeler üzerindeki etkileri ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Enflasyon Hedeflemesi, Gelişmekte Olan Ülkeler, Fiyat İstikrarı, Ekonomik Performans, Makroekonomik Göstergeler.

ABSTRACT

Inflation is defined as a steady increase in the general level of prices. Inflation targeting, on the other hand, is to determine an acceptable inflation rate for a certain period by taking into account the general variables and data of the economy, and to implement monetary policies in a manner that reaches the determined rate. In order to minimize the inflation reasons classified as demand inflation, cost inflation, inflation expectations and money supply in economic theories, inflation targeting, which emerged after the 1990s, has been applied in both developed and developing countries. In general, the inflation targeting approach has been developed within the framework of the monetary policy decisions implemented by the central banks of countries whose main goal is to achieve price stability and indirectly to financial stability. There are many controversial studies in the literature indicating that the application of inflation targeting has contributed positively to the macroeconomic variables of the countries that implement it over time, or that it contributed very little. In this study, it is aimed to examine whether there is a positive change in macroeconomic indicators of developing countries after the transition to inflation targeting application and whether targeting affects economic performance. In this context, the implementation process and results of inflation targeting and its effects on some macroeconomic indicators have been tried to be presented which selected among developing countries in the period between 2000-2017 years including South Africa, Hungary and Turkey for the three countries.

Keywords: Inflation Targeting, Developing Countries, Price Stability, Economic Performance, Macroeconomic Indicators.

1. GİRİŞ

Enflasyon tanımı bilimsel, akademik ve gündelik hayatta farklı şekillerde aktarılmaktadır. En basit şekliyle enflasyon nedir sorunun cevabı; fiyatlar genel seviyesinin devamlı olarak yükseliş göstermesidir. Ancak, fiyat dengesinin sadece bir defa artış göstermesi olarak algılanmamalıdır. *Fiyatlar seviyesinde düzenli olarak artışın olması* olarak açıklanabilir. Örneğin, mevsimden kaynaklı oluşan olumsuz durumlar tarımcılığı etkiler. Ancak bu durum enflasyon olarak nitelendirilemez (Aksoy, 2019).

Gelişmekte olan ülkeler ise; az gelişmiş ve gelişmiş ülkeler arasında yer alan ve genellikle ekonomik gelişmişlik kıstaslarına göre nitelendirilen ülkelerdir. Türkiye’de diğer gelişmekte olan ülkelere benzer şekilde, ekonomik gelişmişlik düzeyini artırarak dünya ekonomisindeki gelişmiş ülkeler arasında yer alabilmek için Merkez Bankası ve uyguladığı para politikaları sayesinde fiyat istikrarını sağlamak için çaba sarfetmektedir. Bu sayede ekonomik gelişmişlik finansal piyasaların gelişimini tetikleyecek, bu durum sermaye hareketlerini artıracak ve ekonomi zincirleme bir büyüme sürecine girecektir. Büyüyen pazarlara dahil olabilmenin sonucu ise, eğer söz konusu ülkede sosyolojik ve siyasi gelişmiş bulunmakta ise o ülke vatandaşları için anlamlı ve sürdürülebilir yaşam standartlarına ulaşmak olarak sonuçlanacaktır.

Enflasyon hedeflemesi, ekonominin genel değişkenlerinin ve verilerinin dikkate alınarak belirli bir dönem için kabul edilebilir bir enflasyon oranının belirlenmesi ve para politikalarının belirlenen orana ulaşacak şekilde yürütülmesidir. Dolayısıyla enflasyon hedeflemesinin başlangıç unsurları; belli bir dönem için enflasyon hedefinin belirlenmesi, bu hedefin ilan edilmesi ve hedefin tutturulacağına ilişkin bir taahhütün bulunması olarak tanımlanabilir (Oktar, 1998).

1990’lar boyunca tartışılan sabit döviz kuru sisteminin ve parasal hedeflemenin zayıflığı ve güçsüzlüğü, daha aktif politikalara olan inancı yeniden canlandırmıştır. Aktivizm, genellikle daha düşük ve istikrarlı bir enflasyon oranının gerçekleştirilmesi amacıyla, fiyat istikrarına yönelik politikanın doğrudan yönlendirilmesi için faiz oranlarının merkez bankası tarafından takdire bağlı olarak kullanımı ile ilgilidir. Bu çerçevede enflasyon hedeflemesini işaret etmektedir. Enflasyon hedeflemesi stratejisinde para politikasının temel aracı kısa vadeli faiz oranlarıdır. Merkez bankaları kısa vadeli faiz oranlarını kullanarak ekonomi üzerinde çeşitli kanallardan etkili olmayı amaçlamaktadır (Leitemo, 2006;aktaran,Öztürk,2009).

Enflasyon hedeflemesi ilk olarak 1990 yılında Yeni Zelanda’da uygulanmaya başlanmıştır. Yeni Zelanda’yı 1991’de Kanada, 1992’de İngiltere ve 1993 yılında ise İsveç ve Avustralya izlemiştir. Gelişmekte olan ülkelerde uygulanması ise 1990’ların sonu 2000’li yılların başına rastlamaktadır. 2016 itibarıyla enflasyon hedeflemesi uygulayan ülke sayısı 31’e ulaşmıştır. Enflasyon hedeflemesi uygulamasının merkez bankalarının bağımsızlığı çerçevesinde tarihsel zaman içerisinde başarılı olduğu görülmüş ve halihazırda pek çok ülkede uygulanan bir rejim haline gelmiştir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Brooks (1998), 1980-1997 dönemi için Avustralya’nın enflasyon hedeflemesi performansını, enflasyon hedeflemesi uygulayan diğer ülkelerin yanı sıra, bu stratejiyi uygulamayan ülke grupları ile karşılaştırmıştır. Enflasyon hedeflemesi uygulayan ülkelerin, düşük enflasyon oranlarına ulaşma konusunda göreceli olarak başarılı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Cecchetti ve Ehrmann (1999), 1990’lı yıllarda tüm ülkelerde enflasyon değişkenliğinin azaldığını bulduğu çalışmada, enflasyon hedeflemesi uygulamasının etkisinin çok az olduğunu öne sürmüştür.

Ball ve Sheridan (2003), OECD’nin 20 gelişmiş ülkesini ele aldığı çalışmada, enflasyon hedefleyicisi ülkelerde hedefleme sonrası dönemde makroekonomik performansın iyileştiğini tespit etmiş ancak bu iyileşmenin aynı dönem için diğer ülkelerde yaşanan iyileşmeden istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna varmıştır.

Hu (2003), 1980-2000 dönemi için 66 ülkenin verilerini test etmiş, enflasyon hedeflemesinin enflasyon ve bir makroekonomik değişken olarak hasıla performansı üzerindeki etkisini araştırmıştır. Model sonucunda oluşan, tanımlayıcı istatistikler ve regresyon sonuçları, enflasyon hedeflemesi stratejisinin enflasyon ve hasıla performansının iyileşmesinde olumlu bir rol oynadığını göstermiştir.

Pétursson (2004), enflasyon hedeflemesinin ekonomik etkilerini incelemek amacıyla farklı ülkelerin 1981-2002 dönemine ilişkin aylık verilerini Panel veri yöntemi ile test etmiştir. Sonuçlar, enflasyon hedeflemesinin büyük ölçüde başarılı olduğunu, bu stratejiyi uygulayan ülkelerin enflasyonu düşük seviyelerde tutma konusunda iyi bir performans sergilediğini göstermiştir.

Karaca (2006), enflasyon hedeflemesi stratejisini uygulayan on ülke ile uygulamayan yüz on iki ülkenin makroekonomik performansını enflasyon, büyüme oranları ile bunların değişkenliğini göz önüne alarak mukayese etmiştir. 1985-2004 dönemine ait yıllık verilerle yapılan analiz sonuçlarına göre enflasyon hedeflemesi uygulamasının enflasyon performansı ve büyüme oranının değişkenliğini azaltma konusunda olumlu bir etkisinin olduğu ancak kayda değer bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Ayrıca, enflasyon hedeflemesi stratejisinin, enflasyonun değişkenliğini azaltmada herhangi bir etkiye sahip olmadığı belirtilmiştir.

Öztürk (2009), gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin karşılaştırmalı analizini yaparak enflasyon hedeflemesi yaklaşımını incelemiş ve hedeflenen enflasyona gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ciddi düzeyde uyum sağlandığını ortaya çıkarmıştır.

Erdoğan, Yıldırım ve Güneş (2010), enflasyon hedeflemesi stratejisinin makroekonomik performans üzerinde etkili olup olmadığını araştırmış, sonuç olarak enflasyon hedeflemesi uygulamasının makro ekonomik performansı etkilemesi için güçlü bir finansal sistemin varolması gerektiği ayrıca mali baskınlık seviyesinin düşük olmasına bağlı olduğu belirtilmiştir.

3. ENFLASYON HEDEFLEMESİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Günümüz ekonomilerinde Merkez Bankalarının gerçekleştirmek zorunda oldukları çeşitli görevleri olmakla birlikte, asli görevlerinin başında ulusal paranın değerinin korunması yani fiyat istikrarının sağlanması ve sürdürülmesi gelmektedir. Özellikle, 1970'li yıllarda Keynesyen İktisat Politikaları'nın etkinliğini kaybetmesiyle ve petrol krizinin etkisiyle birlikte önemi artan enflasyon kavramı en basit tanımıyla fiyatlar genel seviyesinde ortaya çıkan sürekli artış demektir (Parasız, 2001).

Fiyat istikrarı ise Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından, iktisadi birimlerin tüketim, yatırım ve tasarruf kararlarında dikkate almaya gerek duymayacakları ölçüde düşük düzeyde sürdürülen bir enflasyon oranı olarak tanımlanmıştır (TCMB, 2006).

Fiyat istikrarının sağlanması ve sürdürülmesi için merkez bankaları geçmiş dönemlerden beri birçok rejim şekli denemiştir. Söz konusu rejimler arasında en çok kullanılanlar parasal büyüklükleri ya da döviz kurunu hedefleyen rejimler olmuştur. Bu rejimler yeterince esnek ve etkin olmaması nedeniyle başarılı olamamış ve yeni bir rejim önerisi olarak enflasyon hedeflemesi rejimi önerilmiştir (Mishkin ve Savastano, 2000).

Enflasyon hedeflemesi; hükümet, merkez bankası ya da ikisinin birlikte hareket etmesi yoluyla, enflasyon oranı için belirli bir zaman boyutu dâhilinde gerçekleştirilmek amacıyla resmi niceliksel bir hedefin ya da hedef aralığının halka ilan edilmesi şeklinde tanımlanabilir (Bernanke ve Mishkin, 1997). Enflasyon hedeflemesi stratejisini uygulayan ülkeler, enflasyon hedefi için, ya bir nokta hedefi ya da bir hedef aralığı belirlenmesini tercih etmişlerdir (Debelle, 1998).

Enflasyon hedeflemesi stratejisini uygulayan merkez bankaları, nihâi hedefleri olan fiyat istikrarını gerçekleştirmek için, iktisadi karar birimlerinin enflasyon oranı hakkındaki orta-uzun dönem beklentilerini enflasyon hedefine çapalamaya çalışmaktadırlar (Svensson, 2010).

Ayrıca, fiyat istikrarı amacı, para politikasının enflasyon üzerindeki gücünün ötesinde, makroekonomik istikrara ve büyümeye uygun bir ortam sağlayan geniş bir yelpazede değerlendirilmektedir. Buna ilave olarak, para politikasında belli bir enflasyon oranına ulaşmak, temel amaç haline gelmişse, bu durum bir nominal çapa işlevi görmektedir. Böylece finansal piyasalar ve iktisadi birimler gelecek hakkındaki beklentilerini çapa kabul edilen ölçüye göre şekillendirmektedirler. Tabiatıyla böyle bir durum, çapa ölçüsünü koyan merkez bankası ve hükümet için uygulanan politikaların başarısında bir performans ölçüsü olmaktadır (Özdemir, 2005).

Enflasyon hedeflemesi stratejisi, dar anlamda ara hedef içermemekte, doğrudan fiyat istikrarına odaklanmaktadır. Ancak uygulamaya bakıldığında, merkez bankaları faiz oranlarını tahmin edilen enflasyon oranlarına uygun biçimde ayarlamakta, böylece faiz oranları, fiili olarak nihai hedef olan fiyat istikrarının ara hedefi olmaktadır (Öztürk, 2009)

Enflasyon hedeflemesi rejimi ilk gündeme geldiği günden itibaren olumlu ve olumsuz eleştirilere maruz kalmış, politikanın uygulanabilirliği, etkinliği, başarısı gibi hususlar devamlı olarak sorgulanmıştır. Özellikle bir ülkenin bu rejimi benimsemesinden önce geçen süreçte, söz konusu ülke için bu politikanın uygulanabilir olup olmadığı, ülkenin bu politikayı uygulayabilmek için geçerli ön koşullara sahip olup olmadığı ve bu politikanın benimsenmesinin ülke ekonomisi için bir faydasının olup olmayacağı gibi hususlar tartışılmıştır. Bu politikanın uygulamaya konulmasının ardından ise politikanın ülke ekonomisinde beklenen sonuçları verip vermediği, yani başarılı olup olmadığı hususu, hem akademik yazında hem de piyasa ve kamu kurumlarının araştırmalarında konu edilmiştir. Diğer birçok konuda olduğu gibi bu konuda da araştırmalar öncelikle gelişmiş ülkeleri konu almış, gelişmekte olan ülkeler daha sonra incelenmeye başlanmıştır (Ermişoğlu,2013).

Enflasyon hedeflemesi stratejisinin temel özellikleri aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Merkez Bankası'nın temel amacının fiyat istikrarı olması,
- Tam bağımsız bir Merkez Bankası (araç bağımsızlığı),
- Güçlü ve istikrarlı bir maliye politikası,
- Gelişmiş bir para ve sermaye piyasası,
- Başka bir nominal çapanın kullanılmaması,
- Enflasyon oranının makul bir seviyede olması,
- Dalgalı döviz kuru rejimi,
- Şeffaflık (açıklık),
- Hesap verebilirlik,
- Esneklik (Afşar, 2005).

Yukarıdaki özellikler temelinde, fiyat istikrarını sağlamak amacıyla olan bu strateji söz konusu olduğu her ülke için farklı nitelik ve operasyonel süreçler yolu ile uygulanmaktadır . Bu kapsamda stratejinin genel yapısı Tablo 1'de görülmektedir.

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

19-20 Eylül 2020 / İZMİR

Tablo 1. Enflasyon Hedeflemesi Stratejisinin Genel Yapısı

Temel Özellikler	Önkoşullar	Teknik Konular	Avantaj/Dezavantajlar
Esneklik	Bağımsız Merkez Bankası	Endeks Seçimi	AVANTAJLAR
Dalgalı Kur	Derin Mali Piyasa	Hedefin Açıklanması	Saydamlık
Hesap verebilirlik	Mali Baskınlığın Az Olmaması	Hedefleme Süresi	Kolay Anlaşılabilirlik
Açıklık	Makul Enflasyon Oranı	Hedef Oran Düzeyi	İç Şoklara Odaklanma
Geniş Veri Seti	Kamuoyu Desteği	Kaçış Yolu	Para-Fiyat İlişkisi
Araç Bağımsızlığı	Açıklık		Güçlü Koordinasyon
	Hesap Verebilirlik		Zaman Tutarsızlığının Önlenmesi
	Güvenirlilik		DEZAVANTAJLAR
	Politikalar Arasında Uyum		Tavizsiz Uygulanması
	Dalgalı Kur		Tahmine Dayalı Olması
	Ortak Sorumluluk		Zayıf Sorumluluk
			Mali Baskınlığı Önleyememe
			Dalgalı Kurun İstikrarsızlığı

Kaynak: Akyazı, 2004.

Enflasyon hedeflemesinin para politikası olarak uygulanmasının gerek para politikasının nihai hedefinin fiyat istikrarı olduğunun açıkça ilan edilmesi, gerekse daha fazla şeffaflık ve operasyonel esnekliğin söz konusu olması nedeniyle daha kalıcı ve etkili sonuçlar verdiği gözlemlenmektedir. Bu sayede merkez bankalarının itibarının artırılması ve enflasyon beklentilerinin kontrol edilebilmesi daha etkin sağlanabilmektedir. Enflasyon hedeflemesinde hedeflerin açıkça ilan edilmiş olmasından dolayı merkez bankalarının bu hedefe ulaşamama durumunda hesap vermesini sağlayan bir mekanizmanın oluşturulması gerektirdiğinden, merkez bankalarının taahhütlerine sadık kalmasını sağlama ve zaman tutarsızlığı tuzağına (time-inconsistency trap) düşmelerini engelleme potansiyeline sahiptir. Esnek olması ve hedeflerin genellikle orta vade için tanımlanmış ve kısa dönemli sapmaların kabul edilebilir olması iyi oluşturulmuş bir enflasyon hedeflemesi politikası çerçevesinde, merkez bankalarına, uzun vadede enflasyonla mücadelede itibarlarına zarar vermeden, orta vadeli gelişmelere tepki verme imkanı sağlayabilmektedir (Mishkin, 2000).

3. SEÇİLMİŞ GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE ENFLASYON HEDEFLEMESİ UYGULAMALARI

Gelişmekte olan ülkelerin çoğu, tarih boyunca, uygulanan maliye ve para politikalarının sonucu olarak yüksek enflasyon oranlarına maruz kalmışlardır. Enflasyon oranlarının yüksek olması nedeniyle içsel ve dışsal fiyat şokları ortaya çıkmıştır. Bu şoklar sonucu ithal yiyecek fiyatlarında artış meydana gelmiştir. Bu nedenle gelişmekte olan ülkeler 1990'lı yılların ikinci çeyreğinde enflasyon oranlarını azaltmaya yönelmişlerdir (Mohanty ve Klau, 2001).

1990'lı yılların başından itibaren gelişmiş olan ülkelere uygulanmaya başlanan enflasyon hedeflemesi stratejisinin başarılı sonuçlar elde etmesi, gelişmekte olan ülkeleri de enflasyon hedeflemesi stratejisine geçmeye cesaretlendirmiştir. Fakat gelişmekte olan ülkelerin teknik ve altyapıyı kurmaları gelişmiş ülkelere göre daha zor olmaktadır (Mishkin, 2010).

Tablo 2. Seçilmiş Ülkelerin Enflasyon Hedeflemesi Uygulama Özellikleri

Ülke Adı	Başlangıç Tarihi	Enflasyonun Ölçüsü	Hedef Belirleme Yetkisi	Tahmin Aralığı	Tahmin Süresi	Bankanın Karar Mercii	Hedeften Sapmada Yasal Sorumluluk
Güney Afrika	Şubat 2000	Çekirdek Enflasyon	Hükümet (Merkez Bankasına Danışarak)	Bant	İki Yıl	Para Politikası Komitesi	Var
Macaristan	Haziran 2001	TÜFE	Merkez Bankası (Hükümete Danışarak)	Bant	Çoklu Yıl	Para Kurulu	Yok
Türkiye	2002-2005 Örtük Hedefleme Ocak 2006 Açık Hedefleme	TÜFE	Merkez Bankası (Hükümete Danışarak)	Nokta	Üç Yıl	Para Politikası Kurulu	Var

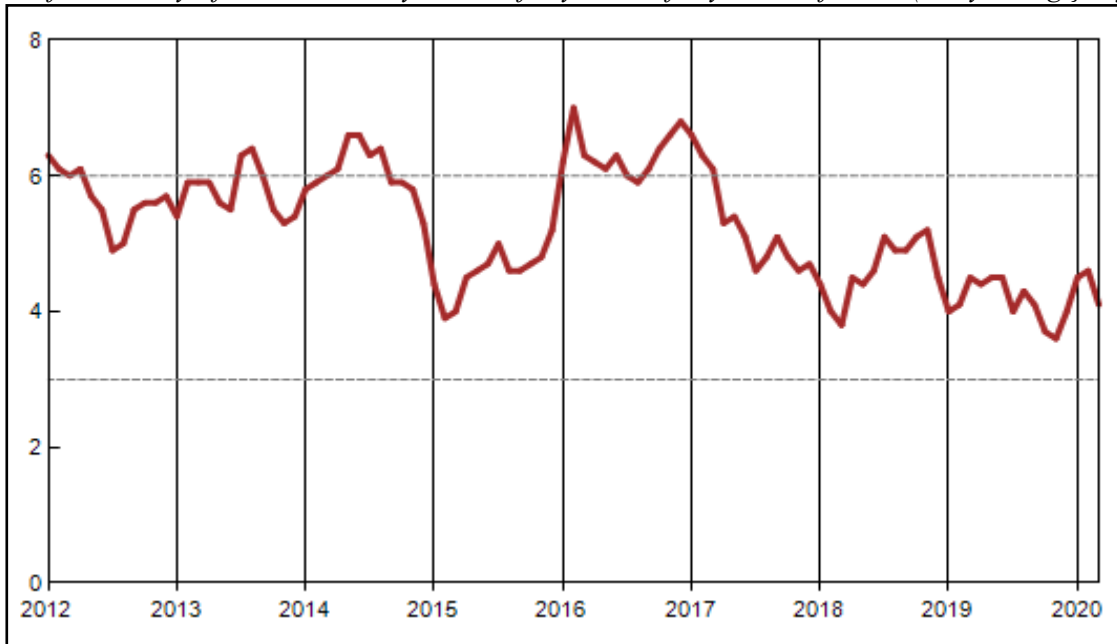
Kaynak: Öğretmen E., TCMB Enflasyon Hedeflemesi Uygulama Özellikleri, 2004.

Güney Afrika

Ülke	Nüfusu	Para Birimi	Enflasyon Hedefi (%)
GÜNEY AFRIKA	58,6 milyon (2019)	Güney Afrika Randı (ZAR) 1 USD=17,06 ZAR	3-6

Güney Afrika Cumhuriyeti, 1999 yılının Ağustos ayında enflasyon hedeflemesine ilişkin çerçeveyi kabul etme niyetini açıklamış, Şubat 2000'de enflasyon hedeflemesini başlatmıştır. Güney Afrika'da enflasyon hedefi, tüketici fiyatlarında ortalama bir artış oranına ulaşma aralığı veya bandı olarak belirlenmiştir. Bu bantlar, elde edilen fiili enflasyon oranları ile birlikte aşağıda gösterilmiştir. (<https://www.resbank.co.za/>)

Grafik 1. Güney Afrika Tüketici Fiyatları Enflasyonu: Enflasyon Hedeflemesi (12 aylık değişim yüzdesi)

Kaynak: <https://www.resbank.co.za/>

Enflasyon hedeflemesi çerçevesini benimsemeden önce Güney Afrika merkez bankası bir dizi para politikası uygulamıştır. 1960 ve 1998 arasında uygulanan bu politikalar arasında; döviz kuru hedeflemesi, ihtiyari para politikası, parasal toplam hedefleme gibi yaklaşımlar yer almaktadır. Güney Afrika'da esnek enflasyon hedeflemesi çerçevesinin 2000 yılının Şubat ayında yürürlüğe girmesinden bu yana, hedefin belirlenmesi birkaç kez gözden geçirilmiş olup, ilk hedef ölçütü, mortgage tahvillerinin faiz maliyeti hariç, büyük şehirler ve diğer kentsel alanlar için tüketici fiyat endeksi olarak tanımlanan CPIX olmuştur. Enflasyon hedeflemesi uygulamaya konulduğunda, ilk hedef CPIX enflasyonu için bir takvim yılı ortalaması (2002 yılı) olarak belirlenmiştir. Sonraki hedefler belirli bir takvim yılı için ortalama olarak belirtilmiştir. Kasım 2003'te ise Güney Afrika Maliye Bakanı, takvim yılı ortalamalarının düşeceğini ve hedefin sürekli olarak uygulanacağını açıklamıştır.

Güney Afrika Cumhuriyeti enflasyon hedefini son olarak 25 Şubat 2009 itibarıyla, yıllık bazda TÜFE'nin bir önceki yıla göre sürekli artması nedeniyle yüzde 3 ila 6 arasında bir aralıkta (bant) hedeflediklerini belirtmişlerdir.

Güney Afrika Merkez Bankası para politikası karar alma süreçlerinde komiteler bireylerin üzerinde yer almaktadır. Yani uygun para politikası duruşu ile ilgili kararlar Para Politikası Kurulu (MPC) tarafından verilmektedir. Bu komite, Güney Afrika enflasyon hedeflemesi çerçevesini kabul etmeden kısa bir süre önce oluşturulmuştur. Para Politikası Kurulu 7 üyeden oluşur ve Merkez Bankası başkanı toplantılara başkanlık eder.

Tablo 3. Güney Afrika Temel Makroekonomik Göstergeler

Yıllar	Enflasyon Hedefi (%)	Enflasyon Oranı (%)	Büyüme Oranı (%)	Faiz Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)	Kişi başına düşen GSMH (\$)
2000		5,3	4,2	5,2	23,2	3.020
2005	3-6	2,1	5,3	4,9	23,8	4.900
2006	3-6	3,2	5,6	4,6	22,6	5.530
2007	3-6	6,2	5,4	4	22,3	5.820
2008	3-6	10,1	3,2	5,8	22,4	5.910
2009	3-6	7,3	-1,5	3,9	23,5	5.800
2010	3-6	4,1	3	3,3	24,7	6.160
2011	3-6	5	3,3	2,3	24,7	6.970
2012	3-6	5,7	2,2	3,3	24,7	7.450
2013	3-6	5,8	2,5	2,2	24,6	7.340
2014	3-6	6,1	1,9	3,4	24,9	6.760
2015	3-6	4,5	1,3	4,1	25,2	6.070
2016	3-6	6,6	0,6	3,5	26,6	5.490
2017	3-6	5,2	1,3	4,6	27,3	5.430

Kaynak : <https://databank.worldbank.org>
www.inflation.eu
<https://www.ceicdata.com>

Grafik 2. Güney Afrika Tarihi TÜFE Oranları (1950-2019)

Kaynak: <https://www.inflation.eu/inflation-rates/historic-cpi-inflation.aspx>

Gelişmekte olan ülkeler arasında incelenen Güney Afrika'da, ülkedeki enflasyonun ölçülmesinde kullanılan yöntemin seçiminde yaşanan değişikliklerden dolayı hedeften sapmaların daha çok yaşandığı görülmektedir. Özellikle 2008 krizinden sonraki yıllarda büyüme oranı azalmış, işsizlik oranı artmıştır. Ülkenin dış şoklara daha açık olması ve kırılgan ekonomik yapının hedeflenen enflasyona ulaşmada bir engel olabileceği düşünülmektedir. Yine bir ülkenin gelişmişlik düzeyine önemle işaret eden kişi başına düşen gelirden önce artış, sonra azalış olmak üzere dalgalı bir seyir söz konusudur.

Macaristan

Ülke	Nüfusu	Para Birimi	Enflasyon Hedefi (%)
MACARİSTAN	9,7 milyon (2019)	Macar Forinti (HUF) 1 USD=305,62 HUF	% 3 ± 1 yüzde puanı

Enflasyon hedeflemesi stratejisine 2001 yılında başlayan Macaristan, 2006 yılına kadar enflasyon hedefini yıllık olarak belirlemiştir. 2005 yıl sonu itibariyle % 3 olarak yayımlanan TÜFE orta vadeli enflasyon hedefi olarak benimsenmiştir. Genellikle orta vadeli enflasyon hedeflemesini benimseyen merkez bankalarının yaptığı gibi hedef belirsiz bir süre için belirlenmemiş, belirli bir süre sonra çoğunlukla 3-5 yıl arası olarak revize edilmiştir. Macaristan enflasyon hedeflemesi döneminde orta vadeli enflasyon hedefini % 3 olarak korumuş, 2015 yılında ise ±1 puanlık bir esneklik aralığı belirlenmiştir. Bu tolerans bandı, enflasyon hedefi etrafında bu bantta dalgalanma olabileceğini göstermektedir.

Macaristan Merkez Bankası'nın birincil yasal amacı fiyat istikrarını sağlamak ve sürdürmektir. Bu amaçla, 2001 yazından bu yana para politikası için bir enflasyon hedeflemesi çerçevesi benimsemiştir. Enflasyon hedeflemesi çerçevesinde, merkez bankası para politikası araçlarını kullanarak kamuya açıklanmış bir enflasyon hedefini tutturmaya çalışmaktadır. Daha önce de değinildiği gibi para politikasının şeffaflığı ve hesap verebilirliği, enflasyon hedeflemesi rejiminin iki önemli özelliğidir. Macaristan'da, kilit politika oranını belirlemek, Macaristan Merkez Bankası'nın en yüksek karar organı olan Para Konseyi'nin sorumluluğundadır. Konsey, önceden ilan edilen takvime göre, şartların gerektirdiği şekilde, genellikle iki kez ancak ayda en az bir kez toplanır.

Macaristan, 2001 yılı Haziran ayında enflasyon hedeflemesi rejimini, Aralık 2001 ve Aralık 2002 için belirlenen hedeflerle birlikte kabul etmiştir. Ardından, enflasyon hedefleri en az iki yıl öncesinde, 2006 yılı sonuna kadar yıllık bazda belirlenmiştir. Ağustos 2005'te Banka, Merkezi İstatistik Ofisi tarafından yayımlanan Tüketici Fiyat Endeksi'nde yüzde 3'lük artış olarak tanımlanan, 2007 yılından itibaren başlayan orta vadeli enflasyon hedefini benimsemiştir. Merkez Bankası, orta vadeli enflasyon hedefinin

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

19-20 Eylül 2020 / İZMİR

Macaristan'ın Avrupa döviz kuru mekanizmasına (ERM II) girdiği tarihte, hedef belirlendikten sonra en geç 3 yıl içinde gözden geçirilmesine karar vermiştir. Bunların neticesinde orta vadeli enflasyon hedefini yüzde 3'te tutarken, ±2015 yılında enflasyon hedefi etrafında yüzde 1 puan tolerans bandı belirlenmiştir. Ön tolerans bandı, ekonomiyi etkileyen şokların bir sonucu olarak enflasyonun puan hedefi etrafında dalgalanabileceğini göstermektedir (<https://www.mnb.hu/en/monetary-policy/monetary-policy-framework/inflation-targeting>).

Grafik 3. Macaristan Tarihi TÜFE Oranları (2001-2020)

Kaynak: <https://www.mnb.hu>

Tablo 4. Macaristan Temel Makroekonomik Göstergeler

Yıllar	Enflasyon Hedefi (%)	Enflasyon Oranı (%)	Büyüme Oranı (%)	Faiz Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)	Kişi Başına Düşen GSMH (\$)
2001	7	9,1	3,8	0,8	5,7	4.820
2002	4,5	5,3	4,5	1,7	5,6	5.310
2005	4	3,6	4,4	6	7,2	10.440
2006	3,5	3,9	3,9	4,4	7,5	11.300
2007	3	8	0,4	3,5	7,4	11.820
2008	3	6	0,9	4,9	7,8	13.210
2009	3	4,2	-6,6	6,7	10	13.280
2010	3	4,9	0,7	5,1	11,2	13.100
2011	3	3,9	1,7	5,9	11	13.090
2012	3	5,7	-1,6	5,4	11	12.910
2013	3	1,7	2,1	3,3	10,2	13.430
2014	3	-0,2	4,2	1	7,7	13.460
2015	3 ±1	-0,1	3,4	1	6,8	12.960
2016	3 ±1	0,4	2,2	1,1	5,1	12.500
2017	3 ±1	2,3	4	-2,1	4,2	12.870

Kaynak : <https://databank.worldbank.org>
www.inflation.eu
<https://www.ceicdata.com>

Gelişmekte olan ülkelerde görülen dezavantajlardan birisi de enflasyon hedeflemesinin başladığı ilk yıllarda enflasyon oranlarının yüksek olması nedeniyle Macaristan'da da ilk yıllarda tam başarı sağlanamamıştır. Bu noktada 2007-2012 yılları için belirlenen hedefin düşük olması, buna karşılık finansal sistemlerinin gelişmemiş olması sebebiyle hedeflenen enflasyona ulaşılmasında sıkıntı

yaşanmıştır. Yıllar içerisinde ise Macaristan enflasyon hedeflemesinde pozitif yönde başarılar sağlamış, hatta hedeflenen oranın altında kalmayı başarmıştır. Bu durum tabiki ekonomik performans üzerinde olumlu etkilere sebep olmuştur. Hedeflemenin başladığı yıl kişi başına düşen gelir 4.820 \$ iken 2017 yılına gelindiğinde 12.870 \$'a yükselmiştir. Faiz oranlarındaki azalma eğilimi devamlılığını sürdürmüştür. Büyüme oranlarında ise küresel kriz dönemleri hariç belirli artışlar yaptığı görülmektedir. Kriz dönemlerinde gelişmiş ülkelerin bile büyüme oranları negatif seyredebildiğinden bu durum çok normaldir. Macaristan'daki tüm bu ekonomik performans iyileşmelerinin sadece enflasyon hedeflemesi rejimine bağlı olmadığı düşünülse de, hedeflemenin ekonomi ve finansal piyasalarda yarattığı zincirleme reaksiyonlar nedeniyle büyük oranda etkili olduğu düşünülmektedir.

Türkiye

Ülke	Nüfusu	Para Birimi	Enflasyon Hedefi (%)
TÜRKİYE	83,1 milyon (2020)	Türk Lirası (TRY) 1 USD=6,83 TRY	5

Enflasyon hedefleri; Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından Türk Hükümeti ile birlikte, 3'er yıllık dönemler hâlinde belirlenmektedir. Enflasyon hedefi olarak, tüketici fiyat endeksinin sene sonundaki yıllık değişim oranı kullanılır. Enflasyon hedefinin 2 puan üstü ve altı, belirsizlik aralığı olarak belirlenmiştir. Yıl sonu enflasyonunun belirsizlik aralığı dışında olması durumunda; Merkez Bankası hesap verme yükümlülüğü nedeniyle, Hükûmete açık bir mektup yazar. Enflasyon hedeflemesi rejimi çerçevesinde, hedef değişken olarak Tüketici Fiyat Endeksinin (TÜFE) 12 aylık değişimiyle hesaplanan yıl sonu enflasyon oranları esas alınır. Ayrıca bu hedefler, Hükûmetle birlikte nokta hedef olarak belirlenir. Günümüzde gelişmiş ülkelere kıyasla daha yüksek bir enflasyon oranı hedeflenmektedir. Bu yaklaşımın nedenleri şunlardır:

- Türkiye'de son yıllarda yaşanan yapısal dönüşüm,
- Geçmişte yüksek enflasyonla yaşamın getirdiği katılıklar,
- Kalite artışından kaynaklanan ölçüm taraflılığı,
- Avrupa Birliği'ne uyum süreci (<https://www.tcmb.gov.tr>)

Türkiye diğer gelişmekte olan ülkeler gibi enflasyon ile mücadele de çok uzun yıllar pek çok program uygulamış fakat başarılı olamamıştır. 1990'lı yıllara gelindiğinde ülkede enflasyon % 107,3 oranına ulaşmış ve Türkiye'nin artık çözmesi gereken makroekonomik sorunlarından en önemlisi haline gelmiştir. 1999 yılında IMF ile imzalanan istikrar programı ile birlikte Türkiye enflasyon ile mücadele de döviz kurunu çapa olarak kullanmaya başlamıştır. Çapa olarak döviz kurunun seçilmesinin nedeni enflasyonun döviz kurundan kaynaklanmış olduğu düşüncedir. Enflasyon oranlarında bu istikrar programı ile birlikte düşme yaşansa da TL'nin değer kazanması ve faiz oranlarının sürekli düşmesi aslında cari işlemler açığının artmasına yol açarak kriz ortamını oluşturmuştur. 2000 krizinin verdiği hasarlar IMF'den alınan ek krediler ile atlatılırken döviz kuru çapasında ısrar edilmesi ve diğer nedenler 2001 krizini tetiklemiştir. 2001 krizi sonucunda faiz oranlarında meydana gelen rekor yükselmenin ardından IMF'ye başvuran Türkiye "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programını" uygulamaya koymuştur. Uygulamaya konulan bu programla hükümet enflasyon hedeflemesine geçileceğinin sinyali verilmiştir (Engin, 2011).

Türkiye'de enflasyon hedeflemesi rejimi her ne kadar 2002–2005 yılları arasında "örtük enflasyon hedeflemesi" olarak uygulanmaya başlanmış olsa da, resmi olarak enflasyon hedeflemesi rejiminin para politikası olarak belirlendiği yıl 2006'dır. 2006 yılından itibaren 3 yıl üst üste hedefler tutturulamamış, yıl sonu enflasyon gerçekleşmeleri 3 yıl boyunca belirlenen üst sınırın dışında kalmıştır. Enflasyon gerçekleşmelerinin alt ve üst sınırların içinde kaldığı, yani hedeflerin tutturulduğu yıllar sadece 2009, 2010 ve 2012 yılları olmuştur. (Ermişoğlu, 2013)

Tablo 5. Türkiye Enflasyon Hedefleri ve Gerçekleşmeleri (%)

YIL	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
GERÇEKLEŞME	9.7	8.4	10.1	6.5	6.4	10.4	6.2
ÜST SINIR	7.0	6.0	6.0	9.5	8.5	7.5	7.0
HEDEF	5.0	4.0	4.0	7.5	6.5	5.5	5.0
ALT SINIR	3.0	2.0	2.0	5.5	4.5	3.5	3.0

Kaynak: TCMB

Grafik 4. Türkiye Tarihi TÜFE Oranları (1950-2019)

Kaynak: <https://www.inflation.eu>

Ekonomide gerçekleştirilen yapısal dönüşüm hamleleri ve TCMB'nin örtük enflasyon hedeflemesi rejimi uygulamaları neticesinde enflasyon, 2002 yılından sonraki dört yıl boyunca hedeflerin altında gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, enflasyon 2004 yılında yüzde 9,3 seviyesine inerek 30 yıllık bir sürecin ardından ilk defa tek haneli sayılara gerilemiştir. 2005 yılı, açık enflasyon hedeflemesi rejimi öncesinde "geçiş yılı" olarak ilan edilmiş ve bu yıl içinde rejimin gerektirdiği teknik hazırlıklar tamamlanmıştır. 2005 yılında ayrıca enflasyonun belirgin bir şekilde düşürülmesi ve düşük enflasyon oranlarının süreklilik kazanacağına olan güvenin artması ile birlikte Cumhuriyet tarihinin en çarpıcı ve önemli ekonomik kararlarından biri verilerek Türk lirasından altı sıfır atılmıştır. Hazırlık döneminde para politikasının daha da kurumsallaşması yönünde atılan adımlar, para politikası stratejisi uygulamasını açık enflasyon hedeflemesi rejimine bir kademe daha yaklaştırmıştır. Yeni rejime geçiş sürecinde para politikasının öngörülebilirliği belirgin ölçüde artırılmış, kurumsal altyapı ve şeffaflık konusunda önemli gelişmeler yaşanmıştır.

TCMB bünyesinde yer alan Para Politikası Kurulu, enflasyon hedeflemesi rejimi çerçevesinde, para politikası kararlarının alındığı organdır. Para Politikası Kurulu, Merkez Bankası Başkanının başkanlığı altında, Başkan Yardımcıları, Banka Meclisi üyeleri arasından seçilen bir üye ve Başkanın önerisi üzerine müşterek kararlar atan bir üyeden oluşmaktadır.

TCMB 2006 yılında, enflasyon hedeflemesi rejimi için gerekli ön koşulların büyük oranda gerçekleşmesini göz önünde bulundurarak açık enflasyon hedeflemesi rejimini uygulamaya başlamıştır. TCMB, geleneksel enflasyon hedeflemesinde olduğu gibi, para politikası kararlarını alırken yine enflasyonun hedefle uyumlu olmasını gözetmekte; ancak geçmişten farklı olarak, bunu yaparken (kredilerde aşırı büyüme veya yavaşlama, döviz kurunun iktisadi temellerden sapması, cari denge ve finansmanının bozulması gibi) makro finansal riskleri de dikkate almaktadır. Pratikte daha esnek bir

enflasyon hedeflemesi anlamına gelen bu durum fiyat istikrar ile finansal istikrarın bir arada gözetildiği anlamına gelmektedir (TCMB Enflasyon ve Fiyat İstikrarı, 2013).

Tablo 6. Türkiye Temel Makroekonomik Göstergeler

Yıllar	Enflasyon Hedefi (%)	Enflasyon Oranı (%)	Büyüme Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)	Faiz Oranı (%)	Kişi Başına Düşen GSMH (\$)
2001	-	68,5	-6,0	8,4	45,6	3.084
2002	35	29,7	6,4	10,4	62,5	3.580
2003	20	18,4	5,6	10,5	45,0	4.697
2004	12	9,3	9,6	10,8	19,2	5.960
2005	8	7,7	9,0	10,6	13,4	7.304
2006	5,0	9,7	7,1	8,7	17,5	7.905
2007	4,0	8,4	5,0	8,9	15,9	9.655
2008	4,0	10,1	0,8	9,7	15,6	10.930
2009	7,5	6,5	-4,7	12,6	6,5	8.979
2010	6,5	6,4	8,5	10,7	6,7	10.559
2011	5,5	10,4	11,1	8,8	8,2	11.205
2012	5,0	6,2	4,8	8,2	5,6	11.587
2013	5,0	7,4	8,5	8,7	6,8	12.480
2014	5,0	8,2	5,2	9,9	8,6	12.112
2015	5,0	8,8	6,1	10,2	8,8	11.018
2016	5,0	8,5	3,2	10,8	8,3	10.882
2017	5,0	11,9	7,4	11,3	12,6	10.616

Kaynak : <https://databank.worldbank.org>
www.inflation.eu
<https://www.ceicdata.com>
<https://www.tcmb.gov.tr>

Türkiye’de açık enflasyon döneminde, 2008 krizi sonrasında alınan kararlar çerçevesinde 2009-2017 döneminde ekonomik performansta olumlu görünüm olduğu ve ekonomik büyümede artışlar stabil halde iken faiz tek haneli rakamlara inilmiş olduğu görülmektedir. Hedeflenen enflasyondan sapmalar olsa bile hedeflemeden önceki yıllarda görünen yüksek rakamların artık olmaması olumlu bir gelişmedir. Makro ekonomik değişkenlerin önemli göstergelerinin başında gelen kişi başına düşen gayri safi yurt içi hasılaya bakıldığında yıllar içinde gelirden de sürdürülebilir bir artış yaşandığı gözlenmektedir. Her ne kadar açık enflasyon hedeflemesi döneminde hedeflenen oranlara ulaşılammış olsa da, enflasyon hedeflemesi döneminde makroekonomik değişkenlerde olumlu gelişmeler görülmüştür.

4. SONUÇ

Keynesyen İktisat Politikaları’nın 1970’ler itibarıyla etkinliğini kaybetmesi ve petrol krizi ile birlikte dünyada adeta bir hastalık haline gelen enflasyon ile mücadelede uygulanan pek çok para politikası sonucunda, enflasyon hedeflemesi stratejisi bu hastalığın tedavisinde oldukça işe yaramıştır. Öncelikle gelişmiş, akabinde ise gelişmekte olan ülkelerde, makroekonomik büyüklüklerin hedefleme öncesi ve hedefleme sonrası gösterdiği genellikle olumlu yöndeki gelişmeler neticesinde ciddi bir yol katedilmiş olduğu görülmektedir.

Enflasyonun kontrol altına alınmaması ülkelerdeki gelir dağılımının bozulmasına neden olacağından kaynak dağılımında oluşacak etkinsizlik ekonomik performansların düşmesine neden olacaktır. O nedenle enflasyon hedeflemesi uygulamaları ve bu konuda yapılacak çalışmalar gerek iktisadi gerekse finansal açıdan oldukça önem taşımaktadır.

Bu çalışmada da enflasyon hedeflemesi uygulayan üç gelişmekte olan ülkenin hedefleme sonrası dönemde gerek enflasyon oranları bazında gerekse büyüme, işsizlik oranı, kişi başına gelir ve faiz oranı bazında makro ekonomik büyüklüklerinin değişimi artış azalış seyrinde yorumlanmaya çalışılmıştır. Genel olarak her üç ülke için 2008 küresel kriz dönemini istisna tutarsak; enflasyon, işsizlik ve faiz oranlarında düşüş meydana gelirken, büyüme ve kişi başına gelir düzeyinde artış olduğu gözlemlenmiştir.

Literatürde her ne kadar enflasyon hedeflemesinin makro ekonomik performansı etkileme düzeyinin büyük ölçüde derinleşmiş ve entegre bir finansal sistemin varlığına, mali baskınlığın ise düşük olmasına bağlı olduğunu gösteren pek çok çalışma olsa da; gelişmekte olan ülkelerde de enflasyon hedeflemesi uygulamasının göreceli olarak başarılı sonuçlar verdiği kaçınılmazdır. Zira, finansal sistemin derinliğinin az olduğu ve baskının fazla olduğu ekonomilerdeki kırıngılığa ve ani şoklara rağmen enflasyon hedeflemesi kısmen de olsa işe yaramıştır. Önemle belirtmek gerekir ki enflasyon hedeflemesi uygulamasına geçen ülkelerden -Finlandiya ve İspanya hariç- hiç bir ülke bu stratejiden vazgeçmemiştir. Bu durumun stratejinin güçlü bir nominal çapa sunmuş olması, şeffaflık, esneklik ve hesapverebilirlik gibi sağlıklı operasyonel özelliklere sahip olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Enflasyon hedeflemesi stratejisinin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde uygulanmaya devam etmesi, uygulayan ülke sayısının zaman içerisinde artması bu konuda yapılacak çalışmalarda, uygulamanın makroekonomik değişkenler vasıtası ile ölçüme konu olan ekonomik performans üzerindeki etkilerini daha net bir şekilde ortaya konulmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Afşar, B., (2005). 2006 Yılı ve Para Politikasına Geçiş Süreci. *Konya Ticaret Odası Etüd Araştırma Servisi*, (41/43), 5.

Aksoy, E.A., (2019). *Enflasyon Hedeflemesi Rejimi: Türkiye Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi, Ankara.

Akyazı, H. ve Ekinci, A., (2008). Enflasyon Hedeflemesi Rejiminin Performansı: Gelişmekte Olan Ülkeler ve Türkiye Karşılaştırması. *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, XXVI(1).

Akyazı, H., (2004). *Enflasyon Hedeflemesi: Ülke Deneyimleri ve Türkiye’de Uygulanabilirliği*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Ball, L. ve Sheridan, N., (2003). Does Inflation Targeting Matter? *IMF Working Paper*, 03/129.

Bernanke, B.S. ve Mishkin, F.S., (1997). Inflation Targeting: A New Framework for Monetary Policy? *Journal of Economic Perspectives*, 11(2), 98.

Brooks, R., (1998). Inflation and Monetary Policy Reform. *Australia: Benefiting from Economic Reform*, Anoop Singh et al., IMF, 63-94.

Cecchetti, S. G. ve Ehrmann, M., (1999). Does Inflation Targeting Increase Output Volatility? An International Comparison of Policymakers ‘ Preference and Outcomes. *NBER Working Paper*, 7426.

Debelle, G., (1998). Inflation Targeting as a Framework for Monetary Policy? *IMF Economic Issues*, 15(1).

Engin, M.B., (2011). Bir Para Politikası Arası Olarak Enflasyon Hedeflemesi. *İ.Ü. Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 1307(542X), 20-30.

Erdoğan, S., Yıldırım, Ç.D. ve Güneş, H., (2010). Enflasyon Hedeflemesi Stratejisi Makroekonomik Performans Üzerinde Etkili midir? *Maliye Dergisi*, 159(7-8), 103-118.

Ermişoğlu, E., (2013). Türkiye’de Enflasyon Hedeflemesi: Bir Başarı Hikayesi mi ? *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi*, 7(1), 36.

Hu, Y., (2003). Empirical Investigations of Inflation Targeting. *Institute for International Economics Working Papers*, 03-6.

İğdeli, A. ve Sever, E., (2016). Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Enflasyon Hedeflemesi Stratejisi ve Ekonomik Performans: Ülkeler Arası Mukayeseli Bir Analiz. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 17(36).

Karaca, O., (2006). *Enflasyon Hedeflemesi Gelişmekte olan Ülkelerde Çalışır mı? Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni*, Ankara.

Leitemo, K., (2006). Targeting Inflation by Forecast Feedback Rules in Small Open Economies. *Journal of Economic Dynamics and Control*, 30, 394.

Mishkin, F. ve Savastano, M., (2000). Monetary Policy Strategies for Latin America.

Mishkin, F.S., (2000). Inflation Targeting in Emerging Market Countries. *NBER Working Paper Series*, 7618(3), 7-9.

Mishkin, F.S., (2010). The Economics of Money, Banking and Financial Market. *Columbia University: Pearson*.

Mohanty, M.S. ve Klau M., (2001). What Determines inflation in Emerging Market Economies? *BIS Papers*, 8.

National Bureau of Economic Research (NBER) Working Paper, 7617, 1-57.

Oktar, S., (1998). *Enflasyon Hedeflemesi*. İstanbul:Bilim-Teknik Yayınevi.

Öğretmen, E., (2004). *TCMB Enflasyon Hedeflemesi Uygulama Özellikleri*.

Özdemir, M., (2005). *Enflasyon Hedeflemesi Teorisi: Gelişmekte Olan Ülkelerde Uygulanabilirliği ve Türkiye*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.

Öztürk, S., (2009). Enflasyon Hedeflemesi Yaklaşımı: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerin Karşılaştırmalı Analizi. *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 16(1), 192-205.

Parasız İ., (2001). *Makro Ekonomi*, Bursa: Ezgi Yayınları.

Pétursson, T.G., (2004). The Effects of Inflation Targeting on Macroeconomic Performance. *Central Bank of Iceland Working Papers*, 23.

Svensson, E.O., (2010). Inflation Targeting. *NBER Working Paper*, 16654, 3.

TCMB, (2006). Enflasyon Hedeflemesi Rejimi Raporu.

<http://data.worldbank.org/>

<https://databank.worldbank.org>

www.inflation.eu

<https://www.ceicdata.com>

<https://www.tcmb.gov.tr>

<https://www.ticaret.gov.tr>

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

19-20 Eylül 2020 / İZMİR

<https://tr.tradingeconomics.com>
<https://www.imf.org>

**THE IMPACTS OF UNEXPECTED EVENTS: A SIMULATION OF THE IMPACTS OF
EARTHQUAKE IN ISTANBUL.**

Metin PISKIN

Asisstant Prof., Department of Economics, Istanbul S. Zaim University, <https://orcid.org/0000-0002-1170-2273>

ABSTRACT

Analyzing economic impacts of disasters has attracted interest from a wide audience in recent years. According to Munich Re (2001), the economic losses to the world in the 1990s increased to nearly nine times that incurred in the 1960s. This is because human population and assets tend to be concentrated in disaster prone areas. Istanbul is an earthquake prone city. And Istanbul which has an area corresponding to around 0.6 % of the country and includes 19 % of the population, produces around 34 % of GDP. Also the most important highway and railway traffic routes passes trough Istanbul region. This study aims to illustrate a case study on the economic impacts of transport infrastructure disruptions caused by the hypothetical Istanbul earthquakes in Turkey. We formulate a spatial computable general equilibrium (SCGE) model, which integrates a transportation model that can include interregional flows of freight movement. By giving some shocks to this transportation network, this study shows the impacts of transportation disruptions with transport-related economic losses corresponding to several scenarios from disasters.

The literature in this field has progressed on loss estimation using an Input-Output analysis or a computable general equilibrium (CGE) analysis. CGE, in particular, is a multi-market simulation model based on the simultaneous optimizing behavior of individual consumers and firms in response to price signals, subject to economic account balances and resource constraints (Rose, 2004). When extended to a multi-regional framework, the CGE model is called a spatial CGE (SCGE) model. The SCGE model can provide spatial distribution of impacts in addition to the information that is provided by CGE on the extent of losses to each region through intra and interregional trading upon the occurrence of a disaster. Disasters create a wide range of impacts over space, the space dimension of higher-order effects has been dealt with in many ways. One way to do this is the development of an interregional impact analysis of a disaster, because a large natural hazard can create impacts that spread well beyond the boundary of the region in which the hazard occurred. As consumption and production activities in each region are attached to each other by a network, any damage in this network will enable us to see the micro, macro and regional effects in different regions of Turkey. The economic effects of loss in transportation network will be investigated within the framework of Spatial Computable General Equilibrium Model (SCGE) in this study.

BAĞIMSIZ DENETİMDE ÇALIŞMA KAĞITLARI
WORKING PAPERS IN INDEPENDENT AUDIT

Ayşegül SÖZER

*Öğr. Gör., Manisa Celal Bayar Üniversitesi Kırkağaç MYO Muhasebe Vergi Bölümü,
ORCID: 0000-0001-7946-2643. (Sorumlu Yazar)*

İbrahim YAVUZ

*Öğr. Gör., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Simav MYO Finans-Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü,
ORCID: 0000-0002-2099-0625*

ÖZET

Bir ülkede, işletmelerin başarısının ve genel ekonomik istikrarın sağlanmasında ve sürdürülmesinde, gerek mikro gerekse makro faktörlerin yanında, bağımsız denetimin önemi de yadsınamaz hale gelmiştir. Bağımsız denetim faaliyetlerinin de etkin bir şekilde yürütülmesi ve hem ulusal hem de uluslararası bilgi kullanıcılarının karar alma aşamasındaki bilgi ihtiyacını karşılamak için çalışma kağıtlarının kullanılması büyük önem arz etmektedir.

Çalışma kağıtları bağımsız denetim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde kullanılan denetim araçlarından biridir. Nitekim BDS (Bağımsız Denetim Standartları) 230'da çalışma kağıtları, uygulanan denetim prosedürlerine, elde edilen ilgili denetim kanıtlarına ve denetçinin ulaştığı sonuçlara ilişkin kayıtlar olarak tanımlanmaktadır. Çalışma kağıtları, denetçinin genel amaçlarına ulaşıldığına yönelik denetçi tarafından varılan sonucun dayanağına ve aynı zamanda denetimin Bağımsız Denetim Standartlarına ve mevzuat hükümlerine uygun olarak planlandığına ve yürütüldüğüne yönelik kanıt sağlamaktadır. Dolayısıyla çalışma kağıtlarının finansal tablolarda sunulan verilerin ve bilgilerin güvenilirliğini sağlama noktasındaki payları çok büyüktür. Bu anlamda bağımsız denetim faaliyetlerinde, doğru ve eksiksiz kullanılan çalışma kağıtları, işletmelerin faaliyet dönemi sonunda düzenledikleri finansal tablolarının, bu tablolardan yararlanacak olan bilgi kullanıcılarının ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikte olması muhakkaktır.

Çalışmada bu öneme binaen öncelikle çalışma kağıtlarının tanımı, hazırlanması, çalışma kağıtlarını kullanmanın avantajları, düzenlenmesi ve türleri, mülkiyeti ve gizliliği hakkında genel bir çerçeve çizilecek son olarak da çalışma kağıtlarına ilişkin iki örnekten bahsedilecektir.

Anahtar Kelimeler: Bağımsız Denetim, Bağımsız Denetim Standartları, Çalışma Kağıtları.

ABSTRACT

In a country, the importance of independent audit, besides micro and macro factors, has become undeniable in ensuring and maintaining the success of businesses and overall economic stability. It is also of great importance to conduct independent audit activities effectively and to use working papers to meet the decision-making needs of both national and international information users.

Working papers are one of the audit tools used to carry out independent audit activities. As a matter of fact, working papers in BDS (independent audit standards) 230 are defined as records relating to the audit procedures applied, the relevant audit evidence obtained and the results reached by the auditor. The working papers provide evidence on the basis of the conclusion reached by the auditor that the auditor's overall objectives have been achieved, and also that the audit was planned and carried out in accordance with The Independent Audit Standards and the provisions of the legislation. Therefore, working papers have a large share in ensuring the reliability of the data and information presented in the financial statements. In this sense, it is certain that the working papers used correctly and fully in the independent audit activities and the financial statements prepared by the companies at the end of the operating period are capable of meeting the needs of the information users who will benefit from these statements.

In this study, the definition of working papers, preparation, advantages of using working papers, arrangement and types of working papers, ownership and privacy will be drawn up first, and finally, two examples of working papers will be mentioned.

Key Words: Independent Audit, Independent Audit Standards, Working Papers.

1.GİRİŞ

Denetim, oldukça geniş bir alan için kullanılmakta olan bir kavramdır. Özellikle kriz dönemlerinde denetime olan ihtiyacın artması nedeniyle denetim; ekonomi, muhasebe alanında da önemli bir yer tutmaktadır. İşletmelerin gerçekleştirmiş oldukları mali nitelikli işlemlerin sonucunda ortaya çıkan finansal tabloların, bilgi kullanıcılarının ihtiyacını karşılama sürecinin gündeme gelmesi, denetimin işletme dışına çıkarak objektif bir bakış açısına sahip olması gerekliliği üzerinde durulmuştur. İşte bu noktada ortaya bağımsız denetim ortaya çıkmıştır. Öyle ki bağımsız denetim ile birlikte düzenlenen raporlar işletmenin mali açıdan olumlu ve olumsuz yönlerini yatırımcılara tarafsız ve nesnel bir şekilde sunmaktadır. Bağımsız denetimden geçen bir finansal tablo güvenilir, doğru ve şeffaf bir mali tablo niteliği taşımaktadır. Bağımsız denetimin tarafsız kişilerce yürütülmesi nedeniyle işletmedeki tüm ortakların hakları korunmuş olmakta ve işletme içi ve dışı her türlü eksik, yanlış ve haksız uygulama ortaya çıkmaktadır.

Bağımsız denetimin bu noktadaki görevini yerine getirmesi de çalışma kağıtları ile mümkün olabilmektedir. Bağımsız denetçi, denetlediği işletmeden elde ettiği bilgileri çalışma kağıtları adı verilen belgelere dökerek, denetimin Bağımsız Denetim Standartlarına ve mevzuat hükümlerine uygun olarak planlandığına ve yürütüldüğüne yönelik kanıt sağlamaktadır.

Çalışma kâğıtlarının yeterli ve uygun bir şekilde ve zamanında hazırlanması, denetimin kalitesinin artırılmasına yardımcı olur ve elde edilen denetim kanıtlarının ve ulaşılan sonuçların, denetçi raporu tamamlanmadan önce değerlendirilmesini ve gözden geçirilmesini kolaylaştırır. Uygun ve yeterli şekilde hazırlanmış çalışma kağıtları, denetimin kalitesini arttırmakta, denetimin yönetilmesine destek olmak ve denetçinin raporunu hazırlamasında yardımcı olmak gibi iki önemli görevi bulunmaktadır. Bu nedenle çalışma kağıtları düzenlenirken belirli ilke ve kurallara uygun olarak hazırlanması gerekmektedir.

2.BAĞIMSIZ DENETİMDE ÇALIŞMA KAĞITLARI

Bağımsız denetim, ekonomik yapının istikrarı ve gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Şirket, iç denetçiler ve kamu otoritelerinin dışında bağımsız denetim fonksiyonunun kullanılması denetim sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Yatırımcılar ve kamuoyu için kaynakların doğru ve etkin bir şekilde kullanılması ve aynı zamanda verimli biçimde ekonomiye kazandırılmasında, bağımsız denetimin etkinliği hayati bir öneme sahiptir (Akdoğan, 2015: 20).

Denetim, iktisadi faaliyetlerden oluşan olayların önceden belirlenmiş ölçütlere uygunluk seviyesini saptamak ve sonuçlarla ilgili rapor hazırlamak amacıyla tarafsızlık çerçevesinde kanıt toplayan ve bu kanıtları da kullanarak makul güvence sağlayan bir sistemdir. Denetim faaliyetleri birçok alanda olduğu gibi muhasebe alanında da önemli bir yer tutmaktadır. İşletmelerde yapılan finansal tablo denetimi, hem işletme açısından hem de kamu düzeni açısından oldukça önemli faydalar sağlamaktadır. Finansal tabloların denetlenmesi, bilginin güvenilirliğini sağlayarak finansal tablo kullanıcılarının yatırım kararlarında eksik veya yanlış bilgidan dolayı hata yapmalarını engellemekte ve onlara yol göstermektedir (Gürol ve Tüysüzoğlu, 2016: 132).

Bağımsız denetim ile birlikte düzenlenen raporlar işletmenin mali açıdan olumlu ve olumsuz yönlerini yatırımcılara tarafsız ve nesnel bir şekilde sunmaktadır. Bağımsız denetimden geçen bir finansal tablo güvenilir, doğru ve şeffaf bir mali tablo niteliği taşımaktadır. Bağımsız denetimin tarafsız kişilerce yürütülmesi nedeniyle işletmedeki tüm ortakların hakları korunmuş olmakta ve işletme içi ve dışı her türlü eksik, yanlış ve haksız uygulama ortaya çıkmaktadır (Erdoğan, 2002; 62).

2.1.Çalışma Kağıtlarının Tanımı

Bağımsız denetimde çalışma kağıtları; denetçinin, denetlenen işletmeden almış olduğu bilgileri, uyguladığı denetim prosedürlerini ve ulaşılmış olduğu sonuçları göstermek için hazırlanmış olduğu yazılı materyaller olarak tanımlanmaktadır (Usul, 2013: 192).

Bağımsız Denetim Standardına göre çalışma kağıtları, denetçinin genel amaçlarına ulaşıldığına yönelik, denetçi tarafından varılan sonucun dayanağına ve aynı zamanda denetimin Bağımsız Denetim Standartlarına ve mevzuat hükümlerine uygun olarak planlandığına ve yürütüldüğüne yönelik kanıt sağlamaktadır (BDS 230, m.2).

BDS 230. standartta çalışma kağıtlarının tanımı ve ilgili tanımlar şu şekildedir (BDS 230, m.6):
Çalışma kâğıtları (Denetim belgeleri): Uygulanan denetim prosedürlerine, elde edilen ilgili denetim kanıtlarına ve denetçinin ulaştığı sonuçlara ilişkin kayıtlardır.

Denetim dosyası: Belirli bir denetime ait çalışma kâğıtlarını oluşturan kayıtların yer aldığı fiziki veya elektronik, manyetik vb. ortamlardaki bir veya daha fazla dosya veya başka bir depolama aracıdır.
Tecrübeli denetçi: Uygulamalı denetim tecrübesine ve aşağıdaki hususlarda yeterli seviyede bilgiye sahip olan (denetim şirketi içinden veya dışından) kişidir:

- Denetim süreçleri,
- BDS'ler ve mevzuat hükümleri,
- İşletmenin faaliyet gösterdiği iş çevresi ve
- İşletmenin faaliyet gösterdiği sektörle ilgili denetim ve finansal raporlamaya ilişkin hususlar.

2.2.Çalışma Kağıtlarının Hazırlanması

Çalışma kâğıtlarının yeterli ve uygun bir şekilde ve de zamanında hazırlanması, denetimin kalitesinin artmasına yardımcı olmakta ve elde edilen denetim kanıtlarının ve ulaşılan sonuçların, denetçi raporu tamamlanmadan önce değerlendirilmesini ve gözden geçirilmesini kolaylaştırmaktadır. Çalışma kâğıtlarının denetim çalışması devam ederken hazırlanması, bu çalışma tamamlandıktan sonra hazırlanan çalışma kâğıtlarına göre daha doğru olması ihtimalini artırmaktadır (BDS 230, m.A1).

Denetçi, çalışma kağıtlarını, bir sonraki denetimde farklı bir denetçinin aynı çalışma kağıtlarını kullanabileceği şekilde hazırlamalıdır. Uygulanan denetimin prosedürlerinin sonuçları ve elde edilen denetim kanıtları açık bir şekilde belirtilmeli, denetim sırasında meydana gelen önemli olaylar ve konular hakkındaki mesleki yargılar çalışma kağıtlarına aktarılmalıdır. Çalışma kağıtlarının biçimi, içerik ve kapsamı, işletmenin büyüklüğüne, belirlenen önemli yanlışlık risklerine, elde edilen denetim kanıtlarına ve kullanılan denetim araçlarına göre farklılık göstermektedir. Çalışma kağıtları, denetimin, bağımsız denetim standartlarına uygun olduğunu kanıtlamaktadır. Fakat denetçinin, denetimde dikkat etmesi gereken her konuyu belgelendirmesi uygulamada pek mümkün değildir. Bazı durumlarda uygunluk sağlandığı, denetim dosyasındaki belgelerle gösterilebilmektedir. Dolayısıyla ayrıca bir kontrol listesinde belgelendirilmesine gerek bulunmamaktadır. Örneğin;

- Yeterli şekilde belgelendirilmiş bir denetim planı varlığı, denetçinin denetimi planladığını göstermektedir.
- Denetim dosyasında bulunan imzalı bir denetim sözleşmesi, denetlenen işletmenin yönetimiyle anlaşmaya varıldığını göstermektedir.
- Finansal tablolara ilişkin sınırlı olumlu görüş bildiren bir denetçi, bağımsız denetim standartlarında belirtilen şartları uyguladığını göstermektedir.

Çalışma kağıtları, fiziki ortamda veya elektronik ortamda düzenlenebilmektedir. Bununla birlikte, denetim şirketinin bilgisi dışında, ilişkili çalışma kağıtları üzerinde yapılacak bir değişiklik, ekleme, çıkarma ya da kalıcı olarak yok etme işlemi, çalışma kağıtlarının doğruluk ve güvenilirliğini tehlikeye düşürmektedir. Bu gibi durumlar göz önüne alınarak denetim şirketleri, çalışma kağıtlarının ne zaman

ve kim tarafından oluşturulduğunu, denetimin tüm aşamalarında bütünlüğü koruyan, yetkisiz kişilerin ulaşmasını engelleyen nitelikte uygulama prosedürleri kullanılmalıdır (Gönen, 2016: 1794-1975). Çalışma kağıtları kendi içinde sistematik bir süreci içerir. Çalışma kağıtları yalnızca denetim raporu sonucunu oluşturmak için kullanılmamakta, denetim prosedürlerinin belirlenmesinde de önemli bir yardımcı konumunda bulunmakta ve denetim prosedürlerinin denetim görevlerinde kullanımını takip etmekte ve kanıt oluşturmaktadır. Çalışma kağıtları genel olarak problem çözme yaklaşımıyla hazırlanan belgelerdir. Dolayısıyla denetim sürecindeki sorunların ortadan kaldırılması için kullanılmaktadır (Udeh, 2013: 133).

Denetim firmaları, çalışma kağıtlarını kendi yaklaşımlarına göre hazırlamakta ve organize etmektedirler. Yine de bütün çalışma kağıtları belirli genel kavramlar kullanılarak oluşturulmaktadır. Aşağıda Şekil 1'de, çalışma kağıtlarının genel organizasyonları ve içeriği gösterilmektedir (Gönen, 2016: 1795):

Tablo 1: Şekil 1:Bağımsız Denetimde Çalışma Kağıtlarının 230 No'lu Türkiye Denetim Standardı Açısından İncelenmesi

Kalıcı Dosyalar
Denetim Programı
Genel Bilgiler
İç Kontrol
Kontrol Testleri
Analitik Prosedürler
Varlıklar
Yükümlülükler
Operasyon
Yasal Belgeler
Günlük Giriş Kontrolü
Mizan Denetimi
Finansal Tablolar ve Denetim Raporu

Kaynak: Gönen, 2016: 1796.

Tablo 1'de de görüldüğü gibi çalışma kağıtları, ilk olarak kalıcı dosyalardan oluşmaktadır. Denetim sırasında uygulanan denetim planı, firma hakkındaki genel bilgileri ve iç kontrol denetimini incelemekte ve yeni veriler elde etmektedir. Süreç boyunca oluşturulan çalışma kağıtları son olarak denetim raporunun yazılmasında kullanılmaktadır (Gönen, 2016: 1976).

Kalıcı dosyalar, firma hakkında, geçmiş ve devam eden denetim sürecindeki bilgileri içermektedir. Firma ile ilgili yönetmelikler ve sözleşmeler, emeklilik planları, hisse senedi opsiyonları, uzun süreli borçlanmalar, hisse senedi hesapları ve ticari itibar bu kalıcı dosyayı oluşturan temel unsurlardır. Yüksek kalitede bir denetim için denetim programı sırasında çalışma kağıtlarının doğru şekilde dosyalanarak koordinasyonun denetim ekibi tarafından sağlanması gerekmektedir. Birçok firma kendi yazılımlarını kullanarak çalışma kağıtlarını oluşturmaktadır. Daha küçük firmalar ise genellikle ticari yazılımları satın alarak bu işlemi gerçekleştirmektedirler. Kullanılan bu programlar sayesinde denetçi kolay bir şekilde mizanları oluşturmakta, risk analizi için gerekli olan bilgileri de çalışma kağıtları sayesinde elde etmektedir (Arens ve Loebbecke, 1997: 231).

3.BAĞIMSIZ DENETİMDE ÇALIŞMA KAĞITLARI KULLANMANIN AVANTAJLARI

Çalışma kağıtlarının yeterli ve uygun bir şekilde hazırlanmasıyla denetimin kalitesi artırılmış olmaktadır. Çalışma kağıtlarının denetim faaliyetinin yönetilmesine destek olmak ve denetçinin raporunu hazırlamasında yardımcı olmak gibi iki önemli görevi bulunmaktadır. Çalışma kağıtları, denetçinin denetim standartlarına uygun olarak çalıştığını kanıtlayan belgelerdir. Denetim tamamlandığında kararın temelini oluşturan temel unsurlar, denetim kanıtları ve çalışma kağıtlarından elde edilen bilgilerle oluşturulmaktadır (Erdoğan vd. 2012: 40). Denetim raporunun nasıl şekilleneceği hakkında genel bilgiler sağlayan çalışma kağıtları, denetçilerin denetim süreci sırasında yaptıkları incelemeleri değerlendirmelerinde yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda yasal işlemler için denetçiye

kanıt oluşturmaktadır. Denetçiler arasındaki mesleki farklılıkları ortadan kaldıran çalışma kağıtları, kaliteli bir denetimin gerçekleşmesi için gerekli olan uyumu ve standardı denetçi firmaya sağlamaktadır (Aikins, 2013: 674).

Çalışma kağıtlarının denetçiye sağladığı faydalar aşağıda özetlenmiştir (Whittington ve Pany, 1992: 325):

- Denetim sürecinin koordine edilmesinde yardımcı olmaktadır. Bir denetim firmasının birden fazla ofisi ve bir ekipte çok sayıda denetçi bulunmaktadır. Denetçiler arasındaki iletişim ve sorumluluklar çalışma kağıtları sayesinde kolay bir şekilde belirlenmekte ve görev değişikliğinde mevcut planlar zarar görmemektedir. Bu durum zaman ve maliyet tasarrufu açısından firmaya avantaj sağlamaktadır.

- Çalışma kağıtları asistanlar tarafından denetim sırasında doldurulmakta ve kıdemli denetçiler tarafından da kontrol edilmektedir. Denetçi herhangi bir eksiklik fark ederse kağıtları düzeltmesi için asistana göndermektedir. Gözden geçirilen çalışma kağıtları, yöneticinin kullanımı için hatasız bir şekilde hazırlanmış olmaktadır.

- Çalışma kağıtları, denetlenen firmanın finansal tabloları hakkında fikir edinmek için gerekli kanıtı ve belgelendirmeyi içerisinde bulundurarak, yatırımcıların hata sonucu yaşadıkları kayıplara karşılık açtıkları davalarda mahkemelerde kanıt niteliği taşıma açısından denetim firmasını koruyucu özelliindedir.

- Çalışma kağıtları, denetlenen firmanın denetim süresini, iç kontrol yapısını ve denetim sırasında yaşanan sorunların nasıl çözümlendiğini kayıt altına alarak, bir sonraki denetim için sağlıklı ve kullanışlı bilgiyi denetçiye aktarır uygulamanın daha kolay bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlamaktadır.

4. BAĞIMSIZ DENETİMDE ÇALIŞMA KAĞITLARININ DÜZENLENMESİ

Çalışma kağıtları düzenlenirken belirli ilke ve kurallara uygun olarak hazırlanması gerekmekte olup, bunlar aşağıda ifade edildiği gibidir (Bozkurt, 2012:79):

- Çalışma kağıdında denetlenen işletmenin adı, denetim tarihi, çalışma kağıdının türü, düzenleyen kişinin adı, düzenlenme tarihi ve çalışma kağıdı indeksleri bulunmak zorundadır.

- Her bir denetim alanı için farklı çalışma kağıdı düzenlenmelidir.

- Çalışma kağıtlarında düzenleyen kişinin imzası bulunmalıdır.

- Çalışma kağıtlarında yer alan bilgiler, açık ve doğru bir şekilde yazılarak, kullanıcıyı şüpheye düşürecek anlamlardan kaçınılmalıdır.

- Denetim süresince yapılan bütün incelemeler çalışma kağıtlarına aktarılmalıdır. Küçük bir işletmenin denetçisi, çalışma kağıtlarının hazırlanması sırasında destekleyici çalışma kağıtlarına uygun biçimde çapraz referanslar vererek denetimin çeşitli yönlerini ve evrelerini tek bir belge altında toplamayı yararlı ve etkin bulabilir (Özbirecikli, 2015). Bununla birlikte, çalışma kağıtlarının detaylı olarak hazırlanması, denetçinin kanıt öğelerini incelerken daha az zaman harcamasını sağlamaktadır. Detaylı hazırlanan çalışma kağıtları ile değerlendirmenin eksiksiz gerçekleştirilmesi, risk unsurlarının belirlenmesinde ve risk faktörlerinin azaltılmasında denetçinin karar verme yeteneğini artırıcı rol oynamaktadır (Payne ve Ramsay, 2008: 164).

Çalışma kağıtları, denetim süreciyle bağlantısı olmayan başka bir denetçinin anlayabileceği şekilde açık ve yeterli bilgiye sahip olacak şekilde düzenlenmek zorundadır. Çalışma kağıtları, denetim raporu oluşturulana kadar sürekli olarak güncellenmelidir. Denetçi geriye dönük olarak belirli aralıklarla çalışma kağıtlarını kontrol ve revize etmelidir (Whittington vd., 2006: 68).

Çalışma kağıtları Türkiye Denetim Standartları çerçevesinde de incelenmiş, kapsamı, niteliği, amaçları ve ana hükümleri ile açıklayıcı hükümleri 230 no'lu Bağımsız Denetimin Belgelendirilmesi standardında açıklanmıştır. Söz konusu bu standardın amacı, denetimin belgelendirilmesi ile ilgili düzenlemeler getirmek ve denetçiye bu konuda yol göstermektedir. Denetim raporuna esas oluşturacak ve denetimin standartlara ve diğer yasal mevzuata uygun olarak planlanıp yürütüldüğüne ilişkin kanıt

niteliğinde belgelendirme yapmak amacıyla hazırlanan çalışma kağıtlarında denetçinin kullandığı tüm denetim teknikleri ve ulaştığı sonuçlar yer almaktadır (Kaval, vd. 2015:105).

5. ÇALIŞMA KAĞITLARININ TÜRLERİ, MÜLKİYETİ VE GİZLİLİĞİ

Denetim çalışmaları sırasında düzenlenen çalışma kağıtları, kullanım süresi bakımından sürekli ve cari dosyalar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Selimoğlu vd. 2014: 157-158):

-Sürekli Dosya: Bir sonraki dönem için denetimde kullanılacak çalışma kağıtlarının toplandığı dosyalardan oluşmaktadır. Tekrar hazırlanması gerekmediği için her yıl yararlanılmaktadır. Aşağıdaki örnek belgeler sürekli dosyalarda bulunmaktadır:

- Müşteri firma ile ilgili bilgiler
- Müşteri firmanın ana sözleşmesi
- Hesap planı ve açıklamaları
- Organizasyon şeması ve yönetmeliği
- İşletmenin faaliyette bulunduğu sektör araştırmaları
- Bir önceki yıla ilişkin vergi beyannameleri
- Önceki yılların denetim raporları.

-Cari Dosya: Denetimin gerçekleştirildiği dönemde hazırlanan çalışma kağıtlarından oluşmaktadır. Bu dosyada yer alan belgelere aşağıdakiler örnek gösterilebilir (Bozkurt, 2012: 83):

- Denetime İlişkin Sözleşme
- Denetim Programı
- İç kontrol anket formları, notları ve akış çizelgeleri
- Çalışan mizanları ve destekleyici cetveller
- Hesap analiz cetvelleri
- Tutanaklar ve sözleşme örnekleri.

Çalışma kağıtlarının türlerinden sürekli dosya ve cari dosyanın dışında, denetim mizanı ve icmallerden de bahsedilebilir. Denetim mizanı, denetlenen işletmenin muhasebe kayıtlarında yer alan hesapların ve bunların bakiyelerinin, denetçinin hesaplarda yaptığı düzeltme tutarlarının ve düzeltilmiş hesap bakiyelerinin yer aldığı çalışma kağıdı olarak adlandırılır. (<https://www.muhasebeturk.org/nedir/denetim-mizani-nedir-ne-demek>, 2020) Denetim mizanı, finansal tabloların düzenlenmesi sonucunda elde edilen bakiyelerle denetim çalışma kağıtları arasındaki bağlantıyı sağlar. İcmaller ise birbirine benzer veya ilişkili hesaplara ait tutarların sınıflandırılıp özetlendiği özet şeklindeki cetvellerdir. Bu cetvellerdeki tutarlar belirli bir andaki durumu göstermektedir. Dolayısıyla denetim mizanı sayısız büyük defter hesabının özetlenip toplanması ile bulunan ana hesap tutarlarını gösteren bir çalışma tablosudur. Bu tutarların nasıl oluştuğu, hangi alt hesaplardan meydana geldiği de icmal cetvelinden izlenir. İcmal cetveli finansal tabloda raporlanmış nihai tutar ile bu tutarı destekleyen ayrıntılı alt hesap tutarları arasında bir köprü görevi görmektedir (Deniz, 2013: 186).

Çalışma kağıtları, denetim incelemesinin gerçekleştiği işletmeden doğrudan ya da işletme kaynaklarının kullanılması sonucu elde edilmesine rağmen mülkiyeti denetçiye aittir. Çalışma kağıdı olarak adlandırılan bu belgeler, denetim faaliyetinin araçlarıdır. Dolayısıyla denetlenen işletmenin, çalışma kağıtları üzerinde bir hak iddia etmesi mümkün değildir. Mülkiyeti denetçiye ait olan çalışma kağıtları, denetçi tarafından korunmak ve gizli tutulmak zorundadır. Çünkü içerisinde işletme ile ilgili birçok önemli bilgi bulunmaktadır. Denetçiler, çalışma kağıtlarındaki bilgileri açıklayamazlar, kullanamazlar ve üçüncü kişilere aktaramazlar. Bu kural yalnızca maliye ve mahkemelerin talepleri doğrultusunda bozularak gerekli bilgiler ilgili kuruma sunulmaktadır. Çalışma kağıtları belirli bir süre saklanmak zorundadır ve bu süre genellikle on yıl ile sınırlandırılmıştır. Bu süre sonrasında denetçi isterse çalışma kağıtlarını imha edebilmektedir (Bozkurt, 2012: 83).

6. ÇALIŞMA KAĞITLARINA İLİŞKİN UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Çalışmanın teorik bölümlerinde belirtildiği üzere, çalışma kağıtları birbirinden farklı konuları kapsamaktadır. Aşağıda çalışma kağıtlarına ilişkin iki uygulama örneği verilmiştir. Uygulama örnekleri,

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

19-20 Eylül 2020 / İZMİR

PKF İstanbul YMM ve Bağımsız Denetim A.Ş.'nin yapmış olduğu denetim çalışmalarına ilişkindir. Bu çalışmada kasa ve banka doğrulamalarına ilişkin örnekler verilmek istenmiştir.

ÖRNEK 1: Denetim şirketinin yapmış olduğu denetim çalışması, banka doğrulama kontrolüne ilişkindir.

PKF istanbul		10-102-03	
Aday Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.			
Şirket :	Hazırlayan :	Kontrol Eden :	
Dönem : 31.12.2018	Tarih :	Tarih :	
Konu : Banka Doğrulama Kontrolü			

Hesap Kodu	Hesap Adı	Net Bakiye	Cevap E/H	Kur	Kur Değeri	Yabancı Para Tutarı	Kur Değerlemesi	Fark	Ref
102.01.001	DENİZBANK SAKLAMA	26.014.387	Evet	TL	1,0000	26.014.387	26.014.387	--	X-1-3 sf2/7
102.01.004	HALK BANKASI ALTUNİZEDE Ş.B.	14.174	Evet	TL	1,0000	14.174	14.174	--	X-1-1 sf4/14
102.11.005	HALK BANKASI AYLIK MEVDUAT HS 1	10.939	Evet	TL	1,0000	10.939	10.939	--	X-1-1 sf4/14
102.11.006	HALK BANKASI AYLIK MEVDUAT HS 2	397.019	Evet	TL	1,0000	397.019	397.019	--	X-1-1 sf4/14
102.21.121	TAKAS BANK	7.023	Evet	TL	1,0000	7.023	7.023	--	X-1-2 sf2/8
102.21.161	A1 CAPITAL MENKUL DEĞ. A.Ş.	1	Hayır	TL	1,0000	--	--	1	
			Hayır	TL	1,0000	--	--	--	
		26.443.543					26.443.542	1	

Doğrulama Oranı:	100,0%
Doğrulama Fark Oranı:	0,0%

10-102

Yapılan Çalışma : Şirket'in çalıştığı tüm bankalardan banka doğrulamaları istenmiştir.
% 100 oranında banka doğrulamaları temin edilmiştir.

Sonuç : Yapılan kontrollerde banka doğrulamaları ile şirketin yasal kayıtlarındaki bakiyelerinin mutabık olduğu görülmüştür.

Yukarıda da görüldüğü gibi denetim şirketi, denetlenen şirketin çalıştığı tüm bankalara ait banka doğrulamalarını istemiş, kur değerlemesini yapmış, yapmış olduğu çalışma sonucunda banka doğrulamaları ile şirketin kayıtlarındaki bakiyelerin 26.443,543 TL ile birbirine eşit olduğunu doğrulamıştır.

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

19-20 Eylül 2020 / İZMİR

ÖRNEK 2: Aşağıda ise kasa denetimine ilişkin çalışma kağıdı verilmektedir.

PKF istanbul Aday Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.				10-100	
Şirket :	Hazırlayan :	Kontrol Eden :			
Dönem : 31.12.2018	Tarih :	Tarih :			
Konu : Kasa					

Hesap Kodu	Hesap Adı	31.12.2018		31.12.2017		ANALİZ
		Bakiye	Ref	Bakiye	Ref	Yatay
100.01.001	MERKEZ (TL) KASASI	46		9.045		(99)%
						--
	Toplam	46		9.045		(99)%
	Kontrol VUK	--		--		
		--		--		
	Düzeltilme/Sınıflama Sonrası Toplam	46		9.045		
	Kontrol TFRS	--				

10

10

Yapılan Çalışma : Şirketin TL Kasası olup, Yabancı Para Kasası bulunmamaktadır.

31.12.2018 tarihine kadar gerçekleşen kasa hareketlerinden örnekleme yoluyla seçim yapıldı. (Ref: 10-100-06)

Örnek olarak seçilen kasa hareketlerinin belgeleri incelendi.

Şirketin 01.01-31.12.2018 tarihleri arası 15'er günlük kasa bakiyeleri incelendi. (Ref: 10-100-03)

Şirketin hafta sonu ve tatil günlerine ilişkin bakiyeleri incelendi. (Ref: 10-100-05)

Yasal sınır üzerinde yapılan tahsilat ve ödemeler incelendi. (Ref: 10-100-04)

Sonuç : Denetim çalışmaları başladığı zaman temin edilen mizan ile kasa sayım tutanağının mutabık olduğu görülmüştür, doğrudur. (Ref:10-100-02)

Kasa ile ilgili yapılan diğer çalışmalar sonucunda işlemlerin doğru oldukları kontrol edilmiştir.

Yukarıdaki örnek 2'de kasa sayımına ilişkin yapılan ve denetim çalışması sırasında düzenlenen çalışma kağıdı verilmektedir. Denetim şirketi bu çalışma ile kasa hareketlerinin fiili sayım sonucunda elde edilen tutarı ile kayıtlardaki tutarın tutarlı olup olmadığını test etmiştir. Denetim şirketi, denetlenen şirketin yabancı para kasasının olmadığını, kasa hareketlerinden örnekleme yoluyla seçim yaptığını, 2018 yılına ait kasa bakiyelerinin 15'er günlük incelemelerinin yapıldığını, hafta sonu ve tatil günlerine de ait bakiyelerin incelendiğini, yasal sınır üzerindeki tahsilatların ve ödemelerin de incelendiğini belirtmiş ve yapılan çalışma sonucunda kasa incelemesinin mutabık olduğu sonucuna ulaşmıştır.

7. SONUÇ

Çalışma kağıtları bağımsız denetim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde kullanılan denetim araçlarından biridir. Nitekim BDS 230'da çalışma kağıtları, uygulanan denetim prosedürlerine, elde edilen ilgili denetim kanıtlarına ve denetçinin ulaştığı sonuçlara ilişkin kayıtlar olarak tanımlanmaktadır. Çalışma kağıtlarının denetçi tarafından, bir sonraki denetçilerin de kullanabileceği şekilde hazırlanması ve denetim sonuçları hakkında tüm bilgileri içermesi gerekir. Çalışma kağıtlarının biçim, içerik ve kapsamı, işletmenin büyüklüğüne, belirlenen önemli yanlışlık risklerine, elde edilen denetim kanıtlarına ve kullanılan denetim araçlarına göre farklılık göstermektedir. Çalışma kağıtları, denetimin bağımsız denetim standartlarına uygun olduğunu kanıtlamaktadırlar. Fakat, denetimin denetimde dikkat etmesi gereken her konuyu belgelendirmesi uygulamada mümkün değildir. Bazı durumlarda uygunluk sağlandığı, denetim dosyasındaki belgelerle gösterilmesiyle yetinilmektedir.

Çalışma kağıtlarının, fiziki veya elektronik ortamda düzenlenebilmesi mümkün olmakla birlikte, denetim şirketinin bilgisi dışında ilişkili çalışma kağıtları üzerinde yapılacak herhangi bir değişiklik, ekleme, çıkarma ya da kalıcı olarak yok etme işlemi, çalışma kağıtlarının doğruluk ve güvenilirliğini tehlikeye düşürmektedir. Çalışma kağıtları genel olarak problem çözme yaklaşımıyla hazırlanan belgelerdir. Dolayısıyla denetim sürecindeki sorunların ortadan kaldırılması için kullanılmaktadır.

Çalışma kağıtlarının hem işletmeye hem de denetçiye çeşitli faydaları söz konusudur. Yeterli ve uygun bir şekilde hazırlanan çalışma kağıtları bir yandan denetimin kalitesini gösterirken diğer yandan denetçinin de işine gösterdiği dikkat ve özeni yansıtmaktadır.

Çalışma kağıtları düzenlenirken belirli ilke ve kurallara uygun olarak hazırlanması gerekmektedir. Çalışma kağıtları, denetim süreciyle bağlantısı olmayan başka bir denetçinin anlayabileceği şekilde açık ve yeterli bilgiye sahip olarak düzenlenmek zorundadır.

Çalışma kağıtları Türkiye Denetim Standartları çerçevesinde de incelenmiş, kapsamı, niteliği, amaçları ve ana hükümleri ile açıklayıcı hükümleri 230 no'lu Bağımsız Denetimin Belgelendirilmesi standardında açıklanmıştır. Söz konusu bu standardın amacı, denetimin belgelendirilmesi ile ilgili düzenlemeler getirmek ve denetçiye bu konuda yol göstermektedir.

Çalışma kağıtları, kullanım süresi bakımından sürekli ve cari dosyalar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Sürekli dosya, bir sonraki dönem için denetimde kullanılacak çalışma kağıtlarının toplandığı dosyalardan oluşmaktadır. Tekrar hazırlanması gerekmeyeceği için her yıl yararlanılmaktadır. Cari dosya ise denetimin gerçekleştirildiği dönemde hazırlanan çalışma kağıtlarından oluşmaktadır. Son olarak da çalışma kağıtları, denetim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde kullanılan araçlardır ve mülkiyetleri de denetçilere ait olup belirli bir süre saklanması (10 yıl) ve gizliliği esas olmaktadır. Denetçi isterse bu sürenin sonunda çalışma kağıtlarını ortadan kaldırabilir.

KAYNAKLAR

- Aikins, S. K. (2013). Government Internal Audits: The Determinants of Quality Supervisory Review of Audit Documentation, International Journal of Public Administration, Vol:36.
- Akdoğan, Nalan, Melike Aktaş ve Ozan Gülhan (2015). Borsa İstanbul'da Bağımsız Denetim Şirketleri ve Bağımsız Denetim Görüşleri Üzerine Bir İnceleme, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Sayı:17 (1).
- Arens, A. A., James K. L. (1997). Auditing An Integrated Approach, The Prentice Hall, United States of America.
- Bağımsız Denetim Standardı 230, Bağımsız Denetimin Belgelendirilmesi, Erişim: [https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/BDS%20230\(1\).pdf](https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/BDS%20230(1).pdf)
- Bozkurt, N. (2012). Muhasebe Denetimi, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Deniz, A., (2013), "Bağımsız Denetimde Kullanılan Kanıt Toplamateknikleri ve Denetçi Açısından Önemi", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi SBE, İstanbul.
- Gönen, S., (2016), Bağımsız Denetimde Çalışma Kağıtlarının 230 No'lu Türkiye Denetim Standardı Açısından İncelenmesi, "İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi" "Journal of the Human and Social Sciences Researches", Cilt:5, Sayı:5.
- Gürol, Burcu ve Tayfun Tüysüzoğlu (2016). Türkiye'de Kamu Yararını İlgilendiren Kuruluşlar Nezdinde Bağımsız Denetim Yapan Denetim Kuruluşlarının Şeffaflık Raporları Üzerine Bir İnceleme, Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Sayı:47.
- Kaval, H., Karapınar, A., Bayırlı, R., Altay, A. ve Torun, S. (2015). Türkiye Denetim Standartları Uygulama ve Yorumları, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Özbirecikli, M. (2015). BDS 230: Bağımsız Denetimin Belgelendirilmesi: Çalışma Kağıtları, MUFAD Çalıştay PPT Sunumu, Kahramanmaraş.
- Payne, A. E. and Robert J. R. (2008) Audit Documentation Methods: A Path Model of Cognitive Processing, Memory, and Performance, Auditing: A Journal of Practice and Theory, Vol:27, No:1
- Selimoğlu, S., Özbirecikli M., Uzay, Ş., Kurt, G., Alagöz, A. ve Yanık, S. (2014). Muhasebe Denetimi, Gazi Kitabevi, Ankara
- Udeh, A. I. (2013). Integration of Accounting Research and Documentation in Audit Mini-Cases, Journal of Business and Accounting, Vol:6, No:1
- Usul, H., (2013), TMS ve TFRS Uygulamalı Türkiye Denetim Standartlarına Göre Bağımsız Denetim, Detay Yayıncılık, 2.Yenilenmiş Baskı.
- Whittington, O. R., Lynford G., Gertchen F. and John A. (2006). Advancing the Audit Documentation Standard, Journal of Accountancy, June 2006.
- Whittington, O. R. ve Kurt P. (1992). Principles of Auditing, Irwin, United States of America. <https://www.muhasibeturk.org/> (13.08.2020)

ÜLKE RİSK PRİMİ (CDS) VE YURT DIŞINA İHRAC EDİLEN KISA VE UZUN VADELİ
EUROBOND FAİZLERİ ARASINDAKİ NEDENSELLİK İLİŞKİSİ
CAUSALİTY RELATIONSHIP BETWEEN COUNTRY RİSK PRİMİUM (CDS) AND SHORT
AND LONG TERM EUROBOND RATES

Mustafa BAYKAL

*Doktora Öğrencisi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bankacılık ve Finans Anabilim Dalı,
ORCID: 0000-0003-3284-6548, (Sorumlu Yazar)*

ÖZET

Her ülkenin kendine has makroekonomik riskleri vardır. Bu makroekonomik riskler özellikle finansal alanda ön plana çıkmaktadırlar. Ülkeler için finansal risk göstergelerinin başında Ülke Risk Primi gelmektedir. Risk Priminin değeri günümüzde uluslararası tezgah üstü piyasalarda işlem görerek belirlenmektedir asıl adı Kredi Temerrüt Takasıdır (Credit Default Swap) veya kısaca CDS olarak da adlandırılmaktadır. Risk Priminin değeri baz puan olarak gösterilmektedir ve bu baz puan ilk piyasada yeni ihrac edilecek olan Eurobondun faiz oranına etki etmektedir. Eurobond Tahvilleri ise, bir Ülkenin Hazine Bakanlığı veya Devlet Hazinesinden sorumlu Kurum tarafından yurt dışından döviz cinsinde kaynak temin edebilmek amacıyla yurt dışında yerleşik olan Finansal Kurumlar için ihrac edilmektedir. Yurt dışına ihrac edilen Eurobondlar ilk ihracattan sonra ikincil dış finansal piyasalarda alınıp satılmaktadır. Yurt dışındaki ikincil finansal piyasalar genellikle uluslararası sabit getirili menkul kıymetler piyasaları ve yurt dışında bulunan bankalararası tahvil piyasaları olmaktadır. Fakat bir ülkenin Eurobondlarına yatırım yapmak isteyen bireysel ve kurumsal yatırımcılar burada özellikle Fon Yöneticileri için bu Eurobondlara yatırım yapma yada yapmama kararı verirken Eurobondun sabit getirisinin yanında dikkat ettikleri en önemli husus o ülkenin mevcut Risk Primi seviyesidir. Ülke Risk Primi Eurobondların gelecekteki sabit getirisinin olası temerrüt durumunu analiz etmede yurt dışındaki tahvil yatırımcısı için en önemli göstergedir.

Bu çalışmada Türkiye Risk Priminin ve T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihrac edilen ve yurt dışında işlem gören Eurobondların kısa ve uzun vadeli faiz oranlarının günlük zaman serileri ile oluşturulan vektör otoregresif model ile Granger nedensellik analizi yapılmıştır. Bu çalışmada amaç Risk Primi (CDS) ve kısa ve uzun vadeli Eurobond faiz oranları arasında günlük oranları dikkate alarak bir nedensellik ilişkisi olup olmadığını incelemek ve ayrıca hangi değişkenin bir başka değişkeni nedensellik bağlamında daha fazla etkilediği sonucunu bulmak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Risk Primi CDS, Eurobond Faizi, Vektör Oto Regresif Model, Granger Nedensellik Testi

ABSTRACT

Each Country has its own macroeconomic risks. These macroeconomic risks appears especially in the financial field. Country Risk Premium is at the top of the financial risk indicators for countries. Currently the value of the Risk Premium is determined by trading in international over-the-counter markets, it is known as Credit Default Swap, or it is also called CDS in short. The value of the Risk Premium is shown as basis points and this basis point affects the interest rate of the Eurobond to be issued in the first market. On the other hand, Eurobonds are issued by the Ministry of Treasury of a Country or the Institution responsible for the State Treasury for Financial Institutions residing abroad in order to obtain funds in foreign currency from abroad. Eurobonds which are issued abroad are bought and sold in the secondary foreign financial markets after the first issue. Secondary financial markets abroad are in general international fixed income securities markets or interbank bond markets. However, individual and institutional investors who want to invest in a country's Eurobonds, especially for Fund Managers, they don't only pay attention to the fixed return of the Eurobond, while deciding whether to invest in these Eurobonds, they also pay attention to the current Risk Premium level of that country. The Country Risk Premium is the most important indicator for foreign bond investors in analyzing the possible default of the future fixed returns of these Eurobonds.

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

19-20 Eylül 2020 / İZMİR

In this study, Granger causality analysis was performed with the vector autoregressive model created by daily time series of short and long term interest rates of Eurobonds issued by the Turkish Ministry of Treasury and Finance and the risk premium of Turkey. The aim of this study is to examine whether there is a causality relationship between the Risk Premium (CDS) and short and long-term Eurobond interest rates by taking daily returns into account, and also to find the result that which variable affects another variable more in the context of causality.

Keywords: Risk Premia (CDS), Eurobond Rate, Vector Autoregresif Model, Granger Causality Test

**BİREYSEL KREDİ KARTI BORÇLARININ YENİDEN YAPILANDIRILMASI İÇİN KARZ-I
HASAN PLATFORM ÖNERİSİ**
A QARD HASAN PLATFORM PROPOSAL FOR RESTRUCTURING CONSUMER CREDIT
CARD LOANS

Dr. Abdurrahman ÇETİN

*Daire Başkanı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Strateji Geliştirme Daire Başkanı,
ORCID ID: 0000-0002-4464-0822*

ÖZET

Bireysel kredi kartı müşterilerine verilen kredi kartı limitleri, müşterilerin başvuru sırasında bankaya beyan edebildikleri gelir düzeyine göre belirlenmektedir. Bankalar, müşterilere kredi kartlarını teslim ettikten sonra gelir düzeyindeki ve borç ödeme kapasitesindeki negatif yönlü değişimlere göre bu tutarı revize etmemektedir. Bunun nedeni mevzuatta bulunan limitlerin gelir düzeyine göre belirlenmesi şartı sebebiyle bankaların müşterilerine eski limitleri verememe kaygısıyla kredi kartı limitlerini düşürmekten imtina etmesidir. Geri ödenme sürecinde sıkıntı yaşanan ve sorunlu alacaklara dönüşen kredi kartı alacakları, banka bilançolarında takipteki alacaklar hesabına aktarılmaktadır. Bu kalemin artması, hem bankaların aktif kalitesinin olumsuz şekilde etkilenmesine hem de kredi kartı borçluları açısından sosyal problemlere yol açmaktadır. Aynı zamanda, risk düzeyinin artması nedeniyle bankaların kaynak (borçlanma) maliyeti artmaktadır. Zincirleme reaksiyonun neticesinde banka tarafında aktif ve özkaynak karlılığının azalmasına ve müşteriler açısından da bankacılık ürünlerinin maliyetlerinin yükselmesine yol açmaktadır.

Son dönemlerde dünyayı etkisi altına alan Kovid-19 pandemisinin de etkisiyle yaşadığımız finansal çalkantı dönemi, gelir düzeyleri olumsuz etkilenen bireysel müşteriler için yeni bir ürün geliştirilmesini zorunlu hale getirmektedir. Ayrıca, mevcut durumda bankacılık sektöründeki maliyetlerin ve belirsizliklerin artması hem bankaları hem de müşterileri optimum bir noktada buluşturan bir yapının varlığına olan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmada bankaların kriz dönemlerinde gelir düzeyleri olumsuz etkilenen müşterilerinin kredi derecelendirme notları bozulmadan nasıl fonlanabileceği araştırılması hedeflenmiştir. Bu amaçla bankalar ve banka dışı finansal kuruluşların tahsili gecikmiş alacaklarının alınıp yeniden yapılandırılarak tahsil edilmesi amacıyla yönelik faaliyet gösteren varlık yönetim şirketleri üzerinden müşterilerin herhangi bir finansman kullanmadan ihtiyaçlarını karşılayabilmesine imkân veren “karz-1 hazen” modelinin uygulanabilirliği incelenmiştir. Türkiye’de varlık yönetim şirketleri ve bireysel kredi kartı piyasası ile daha önce yapılan karz-1 hasen uygulamaları incelenerek, bankacılık sektörü ve ödeme sistemleri mevzuatıyla uyumlu bireysel kredi kartı müşterilerini borçlarını uygun şekilde yapılandıran bir “Karz-1 Hasen Platform” önerisi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bireysel Kredi Kartı, Karz-1 Hasen, Varlık Yönetim Şirketi, Kart Bakiyesi.

ABSTRACT

Credit card limits given to consumer credit card customers are determined according to the level of income that customers declare to the bank during their application. After delivering credit cards, banks do not revise those limits considering negative developments in income level and debt repayment capacity of their credit card customers. As credit card limits determined by income level imposed by the legislation banks refrain from lowering their credit card limits. Credit card receivables that have difficulties in the repayment process and turn into problematic receivables are transferred to the non-performing loans accounts (NPLs) in the bank balance sheets. The increase in NPLs causes both negative effects on the asset quality of banks and social problems for credit card borrowers. Meanwhile increasing the risk level enhance borrowing costs of the banks, and consequently decreases return on assets and return on equity of the banks. Thus, as banks financial soundness deforms so costs of banking services for banks’ customers escalate.

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

19-20 Eylül 2020 / İZMİR

Triggered by the covid-19, the financial turmoil has recently affected world as whole and makes it necessary to develop a new product for individual customers whose income levels are adversely affected. The increase in costs and uncertainties in the banking sector in the current situation has revealed the need for a structure that brings both banks and customers together to act at an optimum point. The aim of this study is to investigate how banks can fund their customers whose income levels are adversely affected during crisis periods without deteriorating their credit ratings. For this purpose, the applicability of the “qard hasan” model allowing customers to meet their needs without using any financing through asset management companies whose main operation is collecting and restructuring the banks’ non-performing loans is studied.

By examining asset management and consumer credit card market applications of qard hasan in Turkey, compatible with banking sector and payment systems’ legislations and appropriate for structuring consumer credit card customers' debts an "Qard Hasan Platform" is proposed.

Keywords: Consumer Credit Card, Qard Hasan, Asset Management Company, Card Balance.

BANKACILIK DAĞITIM KANALLARININ KAYIT DIŞI EKONOMİYE ETKİSİ
THE EFFECTS OF BANKING DISTRIBUTION CHANNELS ON THE UNREGISTERED
ECONOMY

Ayşe GÜNEŞ

Öğr. Görv., Dumlupınar Üniversitesi, Gediz Meslek Yüksek Okulu, İşletme Bölümü,
ORCID NO: 0000-0002-0088-8199

ÖZET

Kayıt dışı ekonomi, özellikle gelişmekte olan ülkelerin en önemli problemlerinin başında gelmektedir. Kayıt dışı ekonomi, devletler açısından vergi kaybı anlamına gelmektedir. Bu nedenle de önlenmeye çalışılan bir problem olarak görülmektedir. Kayıt dışı ekonomi bankacılık sektörü ile sıkı ilişkiler içerisinde. Bir ekonomik faaliyet ne kadar bankacılık sistemi aracılığı ile yapılırsa, o kadar kayıt altına alınır ve işlemler arkasında izler bırakır. Buna karşılık nakit para ile yapılan işlemlerin takibi neredeyse imkansızdır. Dolayısıyla ödeme işlemlerinin bankacılık kanalıyla yapılması, kayıt dışı ekonominin önlenmesinde başlıca araçtır. Bu çalışmada bankacılık ürünleri kullanımının kayıt dışı ekonomi üzerindeki etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla banka kartı, kredi kartı, ATM, POS cihazı, mobil bankacılık, internet bankacılığı kullanımının kayıt dışı ekonomi üzerindeki etkisi incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık, Bankacılık Ürünleri, Kayıt Dışı Ekonomi.

ABSTRACT

The informal economy is one of the most important problems of developing countries. The informal economy means tax loss for states. Therefore, it is seen as a problem that is tried to be prevented. The informal economy has close ties with the banking sector. The more an economic activity is carried out through the banking system, the more it is recorded and leaves behind traces. On the other hand, it is almost impossible to follow up with cash transactions. Therefore, payment transactions through banking are the main means of preventing the informal economy. In this study, it is aimed to determine the effect of the use of banking products on the informal economy. For this purpose, the effects of the use of debit cards, credit cards, ATMs, POS devices, mobile banking, internet banking on the informal economy were examined.

Keywords: Banking, Banking Products, Informal Economy.

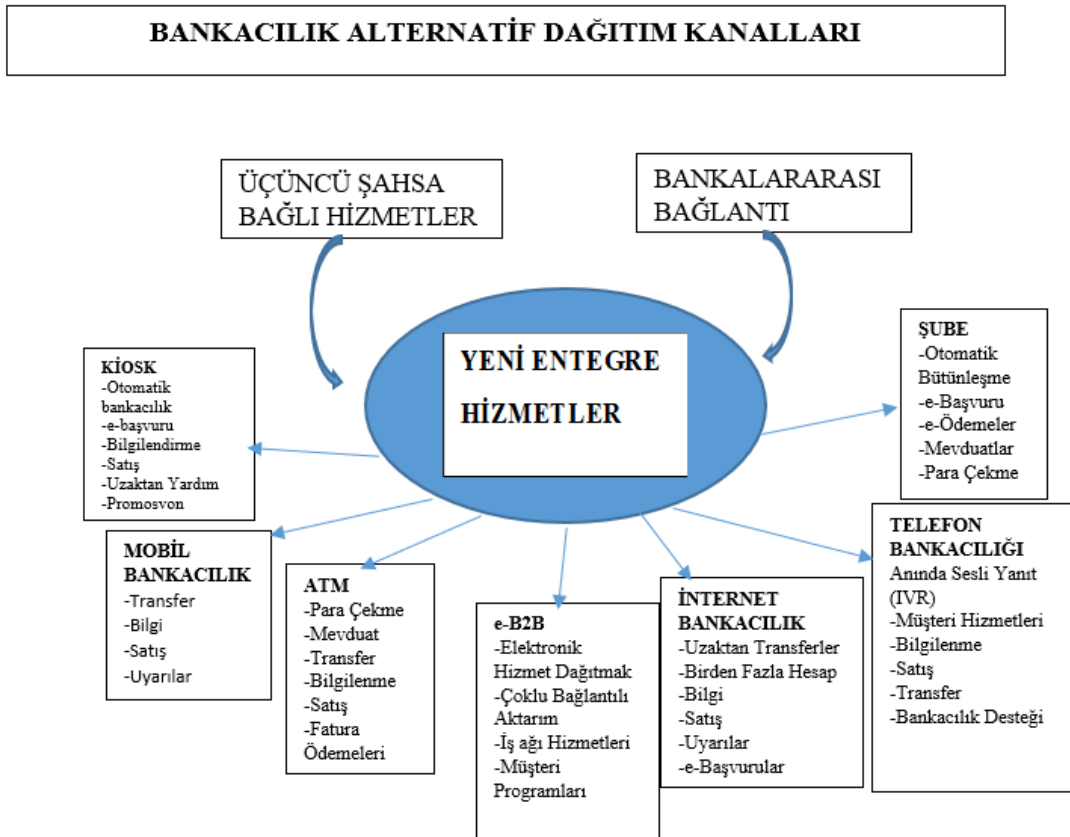
1. BANKACILIKTA ALTERNATİF DAĞITIM KANALLARI

Bankalarda dağıtım kanalları, bankaların pazarlama stratejileri olarak da ifade edilir. Bankaların temel işlevi olan fon toplama ve fon arz etme işlemini ne kadar fazla enstrüman veya farklı ürünlerle karmaşık faaliyetler sürdürüyor görünse de tüm hepsi bu temel işlev etrafında şekil almaktadır. Bu alım ve satım işleminden bir komisyon bedeli alır. İşte buradan hareketle en fazla işlemi yapabilmenin yolunu aramakta ve müşterilere ürünleri satmak için ulaştırma kanallarını oluşturulmaktadır. Bankaların temel ürünü para olduğu için öncelikle güvenliği başta olmak üzere kontrol edilmesi de bir o kadar önem arz etmektedir. Bu önlemler çerçevesinde en geniş yelpazede hizmet sunma çabalarının tamamı dağıtım kanalı olarak ifade edilebilir. Bilgi çağında oluşan değişimle şekillenen teknolojik yenilikler takip edilemez hızla gelişmesini sürdürmektedir. (Güneş; 2014, s48)

Bilişim alanındaki küresel bazdaki gelişmeler birçok alanda değişikliklere sebep olduğu gibi bankacılık alanında da değişikliklere sebep olmuştur. Teknolojinin gelişmesi ve internetin yaygınlaşmasına diğer alanlar gibi bankacılığın da ayak uydurması hizmet maliyetlerinde düşüşler yaratacağı gibi, bankaların faaliyetleri gereği oluşturduğu çeşitli ürünleri müşterilerine ulaştırma konusunda da hız sağlayacaktır ve böylece bankanın alanındaki kâr pastasından alacağı payı da artacaktır. Geleneksel olarak şube/şubeler aracılığı ile hizmet veren bankalar ilk olarak ATM ile alternatif dağıtım kanallarından hizmet vermeye başlamıştır.

Alternatif dağıtım kanalları bankacılık için elektronik kaynaklar aracılığıyla kurumsal ve bireysel bankacılık hizmetlerini sağlaması anlamına gelmektedir (Scalzi, 2000). Bu anlam çerçevesinde hizmet sağlayıcılar olarak karşımıza ATM (Automatic teller machine), internet bankacılığı, telefon bankacılığı, mobil şube bankacılığı, EFTPOS (electronic funds transfer at point of sale) ve çağrı merkezleri çıkmaktadır.

Yeniliklerin geliştirilmiş son halini aşağıda 2019 yılına ait Bulgaristan bankalarının kullanıma sunduğu alternatif dağıtım kanallarını görmekteyiz. Burada günümüzde dünya genelinde alternatif dağıtım kanallarının tüm yeniliklerle birlikte sunulan hizmet ve ürünlerin tamamı ülkemizde yer almamakla birlikte birçoğunun var olduğunu söyleyebiliriz. Burada aşağıdaki Şekil 1’de verilen dağıtım kanallarını açıklama çalışılmıştır.

1.1. ATM (AUTOMATIC TELLER MACHINE) OTOMATİK VEZNE MAKİNESİ

Açılımı İngilizce ‘Automatic teller machine’ olan ATM, Türkçe’de otomatik vezne makinesi anlamına gelmektedir. Günümüzde bankamatik olarak da bilinirler. İskoç mucit Shepherd Barron tarafından icat edilmiştir. 27 Haziran 1967’de ilk olarak İngiltere/Londra’da bulunan Barclay’s Bank’da kullanılmıştır (Barklays, 2018). ATM’lerle müşteriyle kurulan yüz yüze iletişimdeki sorunlar önlenmek istenmiştir (Öztürk, 2013). ATM’ler genellikle şube bankalarının hemen önünde veya yanında, alışveriş merkezlerinde ve müşterilerin sıklıkla ziyaret ettikleri ya da sıklıkla ziyaret edebileceği yerlerde konumlandırılır. Türkiye’de ilk ATM 1982 yılında İş Bankası tarafından Bankamatik adıyla kullanılmıştır (Varıcı, 2015).

1.2. İNTERNET BANKACILIĞI

Teknolojik gelişmelerle birlikte bankalar, potansiyel müşterilerinin dikkatini çekerek hâlihazırdaki müşteri portföyünü genişletmek amacıyla internet bankacılığı hizmeti vermektedirler. Müşteriler internet bankacılığı aracılığıyla bankacılık işlemlerini şubeye gitmeden bireysel olarak yapabilmektedirler. ATM’ler teknolojik gelişmelerden etkilenen bankalar için bir ilktir. ATM’lerden

sonra telefon bankacılığı ve günümüzde ise internet bankacılığı ile bu gelişmeler takip edilmektedir (Varıcı, 2015).

İnternet bankacılığı, alıcının, görevli bir satıcının aracılığı olmaksızın kendine hizmet ettiği satış yöntemi olarak tanımlanan self-servis'in teknolojiye uyarlanması ile birlikte hizmetlerin bu yöntemle sunulmasına olanak sağlamıştır. Bununla birlikte müşteriler, yoğunlukla şubeler aracılığıyla yapmakta olduğu hesap kontrolü, fatura ödemeleri, hesaplararası fon transferleri, kredi kart ödemeleri, kredi ve kredi kartı başvuruları, vergi/harç ödemeleri, çeşitli ceza ödemeleri, döviz/altın alım-satımı, otomatik ödeme talimatları gibi işlemlerini istediği anda ve bir şubeden bağımsız istediği her yerde yapabileme imkânına kavuşmuştur (Uzundağ, 2013).

1.3. TELEFON BANKACILIĞI

Elektronik bankacılık dağıtım kanallarından olan telefon bankacılığı, bankaların müşterine telefon ile bankacılık hizmeti sunmasıdır. Çağrı merkezleri vasıtasıyla hizmet sunulan telefon bankacılığı Türkiye'de ilk olarak T.C. İş Bankası tarafından kullanılmıştır (Bayoğlu, 2010).

Çağrı merkezlerinin kurulmasından önce sayısal santraller aracılığı ile hizmet verilmeye başlanan telefon bankacılığında amaç müşterinin bankacılık işlemlerini telefon aracılığıyla daha kolay şekilde yapmasıydı. Alternatif bankacılık hizmetleri açısından önemli bir yere sahip olan telefon bankacılığının müşteriler tarafından bazı hizmetlerde kullanılmamasının temel nedeni müşterinin hizmet sonrası eline herhangi bir belge geçmemesidir. Çağrı merkezi sistemi ile bu dezavantajı avantaja çevirmek isteyen bankalar çağrı merkezlerinin bünyesinde görüşmeleri kayıt altına almaya başlamışlardır ancak bu sistemde de müşteriler çağrı merkezleri tarafından kayıtlanan verilere direkt erişim sağlayamamaktadır (Tolon, 2002).

1.4. MOBİL ŞUBE

Bilişim alanındaki global düzeyde gerçekleşen gelişmeler mobil teknolojilerin gelişiminde de aynı seyirde devam etmiştir. Bu gelişme ile birlikte internet üzerinden yapılan çeşitli bankacılık işlemleri için bilgisayar teknolojisinin yanında mobil cihazlar tercih edilmeye başlanmıştır. Küreselleşme ile birlikte mobil bankacılık kanallarını kullanan müşteriler kullanımı herkese hitap eden, kolay ve kişiselleştirilebilir yapıda düzenlenen mobil bankacılık hizmetlerinden faydalanacaklardır (Bayoğlu, 2010).

1.5. EFTPOS (ELECTRONIC FUNDS TRANSFER AT POINT OF SALE)

EFTPOS'un Türkçe'ye satış noktasında elektronik fon transferi olarak çevrilmiştir. Bankaların ticari işletmelere tahsis ettiği banka kartı ve kredi kartı gibi banka ürünleriyle ticari işletmelerin yazar kasalarının aynı anda işlem görerek para tahsilatını yapıldığı cihazlara EFTPOS denilir. Yeni nesil yazar kasa olarak da adlandırılır (Öztürk S. , 2018).

Yeni nesil ödeme kaydedici cihazlar, internet bağlantısı aracılığıyla Gelir İdaresi Başkanlığı'na güvenli bir şekilde yapılan işlemlerin verilerini aktarabilen ve Gelir İdaresi Başkanlığı ile direkt iletişim kurabilen bilişim sistemleri tabanlı cihazlardır. Bünyesinde banka POS'u barındıran ve banka POS'u barındırmayan ancak haricen POS cihazlarına bağlantı sağlayabilen olmak üzere iki çeşit yeni nesil ödeme kaydedici cihaz bulunmaktadır. Bünyesinde banka POS'u barındıran yeni nesil ödeme kaydedici cihazlar EFTPOS cihazlarıdır. Bünyesinde banka POS'u barındırmayıp haricen POS cihazları ile bağlantı kuran cihazlar ise Bilgisayarlı/Basit Bağlantılı Yeni Nesil Ödeme Kaydedici cihazlardır (GİB, 2013).

1.6. ÇAĞRI MERKEZLERİ

Alternatif dağıtım kanallarından çağrı merkezleri müşteriye zaman ve mekândan bağımsız hizmet sunması nedeniyle talebi artan, tercih nedeni olan dağıtım kanallarındandır (Kartal, 2017:23). Çağrı merkezleri, banka müşterilerinin kayıp/çalıntı kart bildirim talepleri, telefon bankacılığı aracılığıyla işlem yapma talepleri, banka ve hesap bilgilerine sesli yanıt sistemi üzerinden erişim sağlamak gibi birçok işlevi üstlenmektedir. Bu işlevlere yanıt vermek isteyen bankalar her geçen gün çalışan sayısında artışa gitmektedirler (TBB, 2018).

Genel olarak müşteri ve banka arasında köprü görevi üstlenen çağrı merkezleri aracılığıyla müşteriye ayrıca ürün satışı da yapılabilmektedir. Ancak 2010-2016 arası sayısal veriler değerlendirildiğinde her geçen gün çağrı merkezlerinden gelen aramalara yanıt oranı düşmektedir. Çağrı merkezlerinden gelen aramalara yanıt oranı 2010 yılında %70 iken 2016 yılında bu oran %55'e gerilemiştir (TBB, 2018).

2. TÜRKİYE'DE BANKACILIK ÜRÜNLERİNİN KULLANIMI VE KAYIT DIŞI EKONOMİ İLİŞKİSİ

Gelişmiş ülkelerdeki finans sisteminin yerleşikliği, para hareketlerinin bankalar aracılığı ile yapılmasını sağlamakta ve bu para hareketleri de bankacılık sisteminde izler bırakmaktadır. Bankacılık sistemi içerisinde paranın izlerinin bulunması ise kayıt dışı ekonomi ile mücadelede etkinliği artırır. Buna karşılık finans sisteminin yeterince gelişmediği az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ise parasal hareketlerin nakde dayalı olması nedeniyle takibi çok zordur. İşlemin nakit ile yapılması nedeniyle işleme dair herhangi bir iz bulmak imkânsız hale gelir (Aslanoğlu, 2008: 206).

Parasal faaliyetlerin izlenmesi ile kayıt dışı kazançların ortaya çıkarılması çabaları artmaktadır. Ayrıca bireylerin varlıklarında meydana gelen artışların nedeni ve nasılımın izlenmesi ve parasal hareketlerinin takibi ile kayıt dışı faaliyetlerin boyutu azaltılabilir. Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de parasal hareketlerin her koşulda ve alt limitsiz olarak finans sektöründeki aracı kuruluşlar vasıtasıyla yürütülmesinin sağlanmasına yönelik düzenlemeler getirilebilir. Banka ve kredi kartlarının kullanımıyla işlemlerin bankacılık sistemi içerisinde yapılması, ekonomik faaliyetin iz bırakmasını sağlayacak ve bu da kayıt dışı ekonomi ile mücadeleyi kolaylayacaktır (Aslanoğlu, 2008: 206).

Kayıt dışı ekonominin bankacılık sistemi ile sıkı bir ilişkisi söz konusudur. Bir faaliyet ne kadar bankacılık sistemi üzerinden yürürse o kadar kayıt altına girmiş olmaktadır. Buna karşılık ekonomik faaliyet ne kadar nakit para ile yapılırsa, o kadar kayıt dışı riski söz konusudur. Bu durumda kayıt dışı ekonomi ile mücadelede bankacılık ürünlerinin kullanımının yaygınlaştırılması gereklidir.

Son dönemde kayıt dışı ekonomi ile mücadele kapsamında dikkat çekici bir gelişme Danimarka'da yaşanmıştır. "2030 İtibariyle Nakitsiz Toplum" hedefi kapsamında yasa değişikliği ile ülkedeki market, restoran ve alışveriş mağazalarının, yalnızca kart ya da internet üzerinden ödeme seçenekleri ile faaliyet göstermesi planlanmaktadır. Ayrıca ülkede 2017 yılında yürürlüğe giren yasa ile işletmelere 22:00 – 06:00 saatleri arasında nakit kabul etmeme tercihi de sunulmuştur. Bu karar, güvenlik ve ekonominin kayıt altına alınmasının bir adımı olarak kabul edilmekle birlikte hükümetin vatandaşlarını tamamen kontrolü altına alacağı yönünde eleştirilere de uğramaktadır (WEB1, 2019).

Nakitsiz bir yaşama geçiş yapabilmek için kullanımının yaygınlaştırılması gereken banka ve kredi kartı gibi ürünlerin yanında, kullanımının azaltılması gereken ATM gibi ürünler de söz konusudur. Bu kapsamda bir diğer İskandinav ülkesi olan İsveç'te bulunan 1600 banka şubesinden 900 kadarı nakit depolamayı bırakmış ve ATM sayılarında da düşüş yaşanmıştır. Dolaşımda olan nakit para İsveç'te 2009 yılında 106 milyar İsveç Kronu iken, 2016'da 60 milyar İsveç Kronu'na inmiştir (WEB2, 2019).

Nakitsiz bir toplum olma ideali İskandinav ülkeleri için ulaşılabilir bir hedef iken, ülkemiz açısından en azından 2019 itibariyle nakitsiz bir topluma geçiş yapmak kolay gözükmemektedir. Ülkemizdeki ATM sayıları incelendiğinde de ATM sayılarında düşüşün yerine bir artışın olduğu görülmektedir. Yalnızca son 3 yıl içerisinde ATM sayısı 48 binden 52 bine ulaşmış durumdadır. Bununla birlikte POS cihazlarının sayısı ise düşüş eğilimindedir. Son 3 yıl içerisinde POS cihazlarının sayısı yaklaşık 2 milyondan 1,6 milyon seviyesine gerilemiştir. ATM sayılarındaki artış ve POS cihazlarının sayısındaki azalış, ülkemizdeki nakit para kullanımının yaygınlığını göstermesi açısından çarpıcı veriler olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. DEĞERLENDİRME

Kayıt dışı ekonomi, ekonomideki çoğu zaman olumsuz bir durumu anlatmak için kullanılmaktadır. Kayıt dışı ekonomi ile yasal olmayan bir mal ve hizmetin ticareti ya da yasal bir malın ya da hizmetin yasal olmayan durumlar altında değiştirildiği ekonomiyi ifade etmektedir.

Kayıt dışı ekonomi hem bir neden hem bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Vergi yükünün ve sosyal güvenlik primlerinin artması çoğu zaman kayıt dışı ekonominin boyutlarının büyümesine neden olmaktadır. Ayrıca yüksek enflasyon, ekonomik krizler, nüfus artışı, göçler, adaletsiz gelir dağılımı, sosyal güvenlik sisteminin etkin çalışmaması, sendikal haklardan mahrumiyet, iş kanundaki eksiklikler, vergi denetiminin yetersizliği, vergi idaresinin etkinsizliği, vergiye karşı direnç, vergi oranlarının yüksekliği, muhasebe hizmetlerinin yetersizliği ve siyasal baskılar gibi konular kayıt dışı ekonominin nedenleri arasındadır.

Kayıt dışı ekonomi her ne kadar zihinde olumsuz çağrılara yol açsa da olumlu etkileri de yok değildir. Ekonomik etkilerini bir kenara bırakırsak, toplumsal hayatta vasıfsız diye tabir edilen kesimin gelir elde etmesini sağlamakta ve böylece sosyal patlamaların önüne geçilebilmektedir. Bu da yoksulluğun azaltılması anlamını taşımaktadır. Ayrıca mal ve hizmetlerin ucuzlamasını sağlayabilmektedir.

Kayıt dışı ekonomi, doğası gereği kayıt altında olmadığından ölçülmesi ve tahminlenmesi oldukça zordur. Ancak yine de kayıt dışı ekonominin ne boyutlarda olduğunu ortaya koymak için farklı yaklaşımlar söz konusudur. Bu yaklaşımlar, farklı verileri kullanarak kayıt dışı ekonominin boyutlarını tahmin etmeye çalışmaktadır.

Kayıt dışı ekonominin en önemli çıktılarından biri şüphesiz kayıt dışı istihdamdır. Ülkemizde 20 yıl önce toplam istihdamın yarısından fazlası kayıt dışı iken, Mart 2019 itibarıyla %33,9 seviyesine gerilemiştir. Ancak yakın dönemde yaşanan TL'nin değer kaybı ve artan enflasyona bağlı olarak bir önceki yılın aynı dönemine göre %1,5 artış gösterdiğini de unutmamak gerekir.

Ülkemizde kayıt dışı ekonominin önlenmesi için Gelir İdaresi Başkanlığı'nın öncülüğünde 2 yıllık dönemleri kapsayan Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Stratejisi Eylem Planı oluşturulmaktadır. Bu planların sonucusu olan 2019-2021 Eylem Planı'nda ülkemizde kayıt dışı ekonomi ile mücadele edebilmek için beş ana başlık belirlenmiştir. Bu başlıklar Gönüllü uyum seviyesinin yükseltilmesi, denetim kapasitesinin daha güçlü hale getirilmesi, mevzuatın gözden geçirilmesi ve düzenlemeler yapılması, kurumlar arası veri paylaşımının geliştirilmesi ve toplumsal farkındalığın artırılması olarak sıralanmıştır.

Kayıt dışı ekonominin boyutları konusu, sıklıkla araştırılmaktadır. 2000'li yıllardaki araştırmaların bulguları incelendiğinde, farklı yaklaşımlara göre kayıt dışı ekonominin boyutlarının (kayıt dışı ekonominin GSYH'ye oranının) %184'lere kadar varabildiği ortaya konulmuştur.

Genel bir değerlendirme ile tüm gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de kayıt dışı ekonomi önemli bir problemdir ve devletin vergi geliri kaybına neden olmaktadır. Bu nedenle de nakitsiz toplum olma hayali yalnızca gelişmiş İskandinav ülkelerinin değil Türkiye'nin de hayali ve hedefi olmalıdır. Bu kapsamda ATM'lerin sayısı düşürülmeli, POS cihazlarının sayısı artırılmalı, banka ve kredi kartlarının kullanımı yaygınlaştırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akın, F., ve Karaboğa, K. (2011). Bireysel Müşterilerin Şubesiz Bankacılık Hizmetlerini Kullanma Kararına Etki Eden Faktörlerin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Bilecik Örneği. *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, XXX(I).
- Aslanoğlu, S. (2008). Türkiye'de Kayıtdışı Ekonomi ve Kayıtdışı Ekonomiye Azaltmaya Yönelik Çözüm Önerileri. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(39).
- Ay, H. M. (2006). Türkiye'de Kayıtdışı Ekonomiye Önlemede Bilgi Ekonomisinin Etkinliği ve Gelir İdaresinin Rolü. *Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF Dergisi*(11).
- Bakkal, M., ve Aksüt, U. (2011). *Türk Bankacılık Sisteminde Elektronik Bankacılık Uygulamaları*. İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Baldemir, E., Gökalp, M. F., ve Avcı, M. (2005). Türkiye'de Kayıt Dışı Ekonominin MIMIC Modeli ile Tahminlenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 10(2).
- Başaran, B., Budak, G. S., ve Yılmaz, H. (2012). Kredi Kartlarının Rasyonel Kullanımını Etkileyen Bireysel Faktörler. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(2).

- BDDK. (2019). <https://www.bddk.org.tr/BultenAylık/> (Erişim Tarihi: 25.04.2019)
- Dumlupınar, S. (2015). *Vergi Denetimlerinin Kayıt Dışı Ekonomi Üzerindeki Etkisi: Trabzon İli Örneği*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Durer, S., Çalışkan, A., Akbaş, H., ve Gündoğdu, C. (2009). İnternet Bankacılığını Kullanma Kararını Etkileyen Faktörler: Türk Banka Müşterileri Üzerine Bir Araştırma. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(1).
- Eroğlu, N. ve. (2012). Türkiye'deki Kurumsal Banka Müşterilerinin İnternet Bankacılığı Kullanım Eğilimlerini Belirleyen Başlıca Faktörler Üzerine Amprik Bir Çalışma. *Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü E-Dergisi*(2).
- Fleming, M., Roman, J., ve Farrel, G. (2000). The shadow economy. *Journal of International Affairs*, 53(2).
- Frey, B. S., ve Schneider, F. (2000). Informal and Underground Economy. *Johannes Kepler University of Linz, Department of Economics, Working Paper: 0004*.
- Ghysels, E., Santa-Clara, P., & Valkanov, R. (2004). *The MIDAS Touch: Mixed Data Sampling Regression Models*. Anderson Graduate School of Management, UCLA.
- Işık, N., ve Acar, M. (2003). Kayıtdışı Ekonomi: Ölçme Yöntemleri, Boyutları, Yarar ve Zararları Üzerine Bir Değerlendirme. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*(21).
- Kaya, F., ve Arslan, T. R. (2016). İnternet Bankacılığında Müşterilerin Banka Tercihlerine Etki Eden Faktörler: Bolu İlinde Kamu Çalışanları Üzerine Bir Araştırma. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 8(15).
- Kemal, M. A. (2007). Fresh Assessment of the Underground Economy and Tax Evasion in Pakistan: Causes, Consequences, and Linkages with the Formal Economy. *MPRA Paper No. 2226*.
- Kendirli, S., Akgün, Z., ve Kendirli, H. Ç. (2017). Bireysel Finansman Aracı Olarak Kredi Kartı ve Kullanımına Yönelik Kayseri ve Yozgat İllerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1).
- Korkmaz, S., ve Gövdeli, Y. E. (2004). Türk Bankacılığında Alternatif Dağıtım Kanalları ve Ürünleri ile Bunların Gelişiminde ve Pazarlanmasında Eğitimin Önemi. *Gazi Üniversitesi, Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*(15).
- Lemieux, P. (2007). The Underground Economy Causes, Extent, Approaches. *Montreal Economic Institute Research Papers*. http://www.iedm.org/files/cdr_nov07_en.pdf (Erişim Tarihi: 25.05.2019).
- Okumuş, A., Bozbay, Z., ve Dağlı, R. M. (2010). Banka Müşterilerinin İnternet Bankacılığına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*(36).
- Önder, M. (2012). *Türkiye'de Kayıt Dışı Ekonomi ve Uluslararası Uygulamalar Işığında Çözüm Önerileri*. T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı: Mesleki Yeterlilik Tezi.
- Pala, E., ve Kartal, B. (2010). Banka Müşterilerinin İnternet Bankacılığı ile İlgili Tutumlarına Yönelik Bir Pilot Araştırma. *Yönetim ve Ekonomi*, 17(2).
- Sarıkaya, H. E. (2007). *Kayıt Dışı Ekonominin Ekonomik Büyümete Etkisi: Türkiye Örneği (1980-2005)*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Sarılı, M. A. (2002). Türkiye'de Kayıt Dışı Ekonominin Boyutları, Nedenleri, Etkileri ve Alınması Gereken Tedbirler. *TBB Bankacılar Dergisi*(41).
- Schneider, F., ve Enste, D. H. (2000). Shadow economies: size, causes, and consequences. *Journal of economic literature*, 38(1).
- Şahin, V. (2009). *Kayıt Dışı Ekonomi ve Vergi Ahlakı Etkileşimi*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- TBB. (2009). *Türkiye'de Kredi Kartı Uygulaması*. İstanbul: TBB Yayınları.
- TBB. (2019). https://www.tbb.org.tr/tr/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/Dijital_Internet_ve_Mobil_Bankacilik_Istatistikleri/3754.
- TBB. (2019). <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>.
- Tecim, B. A. (2008). *Kayıt Dışı Ekonomide Vergi ve Vergi Denetiminin Önemi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Tütün Eksperleri Derneği (2018). Tütün Raporu. http://tutuneksper.org.tr/files/sidebar/Tutun_Raporu__2018.pdf (Erişim Tarihi: 24.08.2019).

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

19-20 Eylül 2020 / İZMİR

- Usta, R. (2005). Tüketicilerin İnternet Bankacılığını Kullanmama Nedenleri Üzerine Bir Araştırma. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 6(2).
- Ünal, S., Düğer, Y. S., ve Söylemez, C. (2015). Ekonomi Okuryazarlığı ve Kredi Kartı Tutumunun Rasyonel Kredi Kartı Kullanımına Etkisi: Dumlupınar Üniversitesi Tavşanlı MYO Örneği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 10(1).
- Yavuz, A. E., ve Babuşçu, Ş. (2018). Türk Bankacılık Sektöründe Penetrasyon; İnternet Bankacılığı ve Mobil Bankacılık Ürünlerindeki Penetrasyonun Analizi. *Ticari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1).

**BIST KURUMSAL YÖNETİM ENDEKSİNDE BULUNAN ŞİRKETLERİN
DERECELENDİRME NOTUNUN İLANIYLA HİSSE SENEDİ GETİRİLERİ ARASINDAKİ
İLİŞKİ**

**THE RELATIONSHIP BETWEEN SHARE RETURNS AND THE ANNOUNCEMENT OF THE
RATING GRADE OF COMPANIES INCLUDING IN THE BIST CORPORATE GOVERNANCE
INDEX**

Ayça GÜRSOY

Doktora Öğrencisi, Başkent Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi Bankacılık ve Finans Bölümü,

ÖZET

Bu çalışmanın amacı hisse senetleri BIST Kurumsal Yönetim Endeksinde işlem gören şirketlerin kurumsal yönetim derecelendirme notunun ilan edilmesinin şirketlerin hisse senetleri getirileri üzerinde etkisinin varlığını Olay Çalışması (Event Study) yöntemiyle tespit etmektir. BIST Kurumsal Yönetim Endeksi (XKURY) Kurumsal Yönetim İlkeleri'ni benimseyip uygulayan 49 adet şirketten oluşmaktadır. Kurumsal Yönetim Endeksi'nin hesaplanmasına 31.08.2007 tarihinde başlanılmış, ilk hesaplanmaya başlandığında 5 şirket bu endekse dâhilken 2020 yılı itibariyle endekste işlem gören 49 şirket bulunmaktadır.

Çalışmada 2018 yılında endekste işlem gören 47 şirket ve 2019 yılında işlem gören 49 şirketin kurumsal derecelendirme notlarının ilan edildiği tarih baz alınarak ilan tarihinden 10 gün öncesi ve 10 gün sonrasındaki zaman dilimine ait anormal getiriler (AAR) ile kümülatif anormal getirileri (CAR) hesaplanmıştır.

Çalışmada incelenen dönemler itibariyle XKURY endeksinde işlem gören şirketlerin derecelendirme notlarının kamuya açıklanmasıyla şirketlerin hisse senedi getirileri arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. 2018 yılındaki krizden kaynaklı borsada işlem gören hisse senetlerinin getirileri negatif yönlü olmasına karşın, not açıklanma tarihinden itibaren kurumsal yönetim endeksinde işlem gören hisse senedi getirilerinde pozitif yönde artış yaşandığı tespit edilmiştir. Piyasanın daha olumlu olduğu 2019 yılında ise kurumsal yönetim not ilanının hisse senedi getirileri üzerinde olumlu etkisi açıkça görülmektedir. Elde edilen sonuçlar yurtiçi ampirik literatürdeki çalışmalarla uyumludur.

Anahtar Kelimeler: Kurumsal Yönetim Endeksi, Olay Analizi, Hisse Senedi Getirileri

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine the effect of the announcement of the corporate governance rating of companies whose stocks are traded in the BIST Corporate Governance Index on the returns of companies' stocks, using the Event Study method. BIST Corporate Governance Index (XKURY) consists of 49 companies that have adopted and implemented the Corporate Governance Principles. The calculation of the Corporate Governance Index was started on 31.08.2007, while 5 companies were included in this index when it was first calculated, there are 49 companies traded in the index as of 2020.

In the study, based on the date when the corporate ratings of 47 companies traded in the index in 2018 and 49 companies traded in 2019 were announced, abnormal returns (AAR) and cumulative abnormal returns (CAR) of the time frame 10 days before and 10 days after the announcement date were calculated.

As of the periods examined in the study, it has been determined that there is a relationship between the public disclosure of the ratings of the companies traded in the XKURY index and the stock returns of the companies. Although the returns of stocks traded on the stock exchange due to the crisis in 2018 were negative, it was determined that stock returns increased positively since the date of the announcement. In 2019, when the market was more positive, the positive effect of the corporate

2. ULUSLARARASI İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

19-20 Eylül 2020 / İZMİR

governance rating announcement on stock returns is clearly seen. The results obtained are consistent with the studies in the domestic empirical literature.

Key Words: BIST Corporate Governance Index, Event Study, Stock Returns.

**FİNANSAL GELİŞME VE GELİR EŞİTSİZLİĞİ İLİŞKİSİNİN BRICS-T ÜLKELERİ İÇİN
İNCELENMESİ: ESNEK GENELLEŞTİRİLMİŞ EN KÜÇÜK KARELER REGRESYONU
ANALİZİNDEN BULGULAR**

EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN FINANCIAL DEVELOPMENT AND INCOME
INEQUALITY FOR BRICS-T COUNTRIES: EVIDENCE FROM FLEXIBLE GENERALIZED
LEAST SQUARES REGRESSION ANALYSIS

Ahmet KARDAŞLAR

Dr. Öğr. Üyesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Bahçe Meslek Yüksekokulu

ORCID ID: 0000-0002-6415-8822.

Özet

Literatürde finansal piyasaların etkinlik ve gelişmişlik düzeyleri ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişkinin varlığına yönelik yaygın bir anlayış bulunmaktadır. Kuşkusuz finansal piyasalar özellikle gelişmiş ülkeler ile aralarındaki üretim ve rekabet açığını kapatma çabası içerisinde bulunan gelişmekte olan ülkeler için hayati bir öneme sahiptir. Finansal gelişme düzeyindeki ilerlemeler ülkelerin başta üretim, yatırım, istihdam ve teknoloji transferi olmak üzere çok sayıda reel ve finansal faaliyetin doğrudan ve olumlu olarak etkilenmesine imkan tanımaktadır. Ancak diğer taraftan son dönemlerde finansal gelişmenin gelir eşitsizliği üzerindeki olumsuz etkilerine yönelik tartışmaların da yoğunluk kazandığı dikkat çekmektedir. Buna göre finansal gelişme ülkelerin düşük gelir grubu kesimlerinden ziyade yüksek gelir grubu (ya da sermaye sahibi) kesimlerine daha fazla hizmet edebilmektedir. Bu durum ise alt ve üst gelir grubu arasındaki farklılığın genişlemesine ve beraberinde gelir eşitsizliğinin artmasına neden olabilmektedir. Buna karşın olumlu görüş ise finansal gelişmenin ülkelerin düşük gelir grubu bireyleri için finansal hizmetlere ulaşım konusunda kolaylık sağlayabileceğini ve bu sayede bu bireylerin daha üretken olabileceklerini ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle finansal gelişme ülkelerin gelir eşitsizliği sorununun giderilmesine katkı sağlayabilecektir. Bu kapsamda bu çalışmada gelişen piyasa ekonomilerinin dahil olduğu BRICS-T ülkeleri (Brezilya, Çin, Güney Afrika, Hindistan, Rusya ve Türkiye) için finansal gelişme düzeyinin gelir eşitsizliği üzerindeki etkileri araştırılmaktadır. Analizler Rusya'nın veri kısıtı nedeniyle 2001-2018 yıllık gözlemleri doğrultusunda esnek genelleştirilmiş en küçük kareler regresyonu ile gerçekleştirilmiştir. Analizlerden elde edilen temel bulgu finansal gelişmenin gelir eşitsizliğini arttırdığına yöneliktir. Söz konusu ülkeler için finansal gelişme, sürdürülebilir bir ekonomik büyüme ve kalkınma politikaları için oldukça önemli bir yere sahiptir, ancak bu gelişmenin gelir eşitsizliği konusunda benzer olumlu etkilere sahip olmadığı gözlemlenmektedir. Diğer taraftan analizlere kontrol değişkeni olarak eklenen enflasyon ve kamu harcamalarındaki artışların da BRICS-T ülkelerindeki gelir eşitsizliğini arttırdığı tespit edilmiştir. Son olarak ekonomik büyüme parametresi ile gelir eşitsizliği arasında ters yönlü ilişki bulunmuştur. Bu kapsamda ilgili ülkelerdeki politika yapıcılar finansal piyasaların etkinliğini arttırmaya yönelik politikalar izlerken, gelir dağılımını bozucu etkileri engelleyecek önlemleri de almayı ihmal etmemelidir.

Anahtar Kelimeler: Finansal gelişme, gelir eşitsizliği, BRICS-T ülkeleri, panel veri analizi

JEL Sınıflandırması: G10, O15, C33

Abstract

There is a widespread understanding in the literature that there is a positive relationship between the efficiency and development levels of financial markets and economic growth. Undoubtedly, financial markets are of vital importance, especially for developing countries that strive to close the production and competition gap between developed countries. Advances in financial development allow countries to directly and positively affect many real and financial activities such as production, investment,

employment and technology transfer. However, it is noteworthy that discussions about the negative effects of financial development on income inequality have intensified recently. Accordingly, financial development can serve the high-income group (or capital owners) of the countries more than the low-income groups. This may cause the difference between the lower and upper income groups to widen and thus increase income inequality. On the other hand, the positive view asserts that financial development can facilitate access to financial services for low-income individuals, and therefore they can be more productive. This means that financial development can contribute to solving the income inequality problem of the countries. In this context, this study investigates the effects of financial development on income inequality for BRICS-T countries, namely Brazil, China, India, Russia, South Africa, and Turkey. The analyses were carried out with flexible generalized least squares regression for the annual observations of 2001-2018 due to Russia's data constraints. The main finding is that financial development increases income inequality in BRICS-T countries. Financial development is of critical importance for sustainable economic growth and development policies in these countries; however it is observed that this development does not have similar effects on income inequality. Secondly, it has been determined that increases in inflation and public expenditures, which are added to the analyses as control variables, also increase income inequality in BRICS-T countries. Finally, a negative relationship was found between the economic growth and income inequality. In this context, when policymakers in these countries follow policies to increase the efficiency of financial markets, they should not neglect to take measures to prevent the distorting effects on income distribution.

Keywords: Financial development, income inequality, BRICS-T countries, panel data analysis

JEL Classification: G10, O15, C33